GALSWORTHY

Comedia modernă

LINGURA DE ARGINT

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ

JOHN GALSWORTHY / COMEDIA MODERNĂ

Lingura de argint

Coperta de *Done Stan*

A MODERN COMEDY THE SILVER SPOON
by *John Galsworthy*
London William Heinemann, Ltd. 1929

JOHN GALSWORTHY

COMEDIA MODERNĂ

Ediția a V-a

LINGURA DE ARGINT

În românește de
HENRIETTE YVONNE STAHL

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ

LINGURA DE ARGINT

„O, spinii pe care călcăm!“
Poveste de iarnă

(SHAKESPEARE)

Dedicat lui
JOHN FORTESCUE[1]

[1] *John Fortescue* (1859—1933), autor al unor lucrări de istorie militară.

PARTEA ÎNTÎI

Capitolul I

UN STRĂIN

Tînărul care, pe la sfîrşitul lunii septembrie 1924, descinse dintr-un taxi în South Square, Westminster, avea o înfăţişare atît de puţin americană, încît şoferul şovăi înainte de a-i cere îndoitul sumei marcate. Tînărul, însă, nu şovăi să-l refuze.

— Dumneata nu ştii să citeşti ? îi spuse cu blîndeţe. Poftim patru şilingi.

Acestea zise, îi întoarse spatele şi privi casa în faţa căreia coborîse. Nu intrase niciodată într-o casă particulară din Anglia şi se simţea stingherit, de parcă se temea să nu-şi piardă iluziile. Comparînd plicul unei scrisori cu numărul gravat în aramă palidă, pe uşă, murmură : „Aceasta este casa, desigur", şi sună.

În timp ce aştepta să i se deschidă uşa, îşi dădu seama de liniştea desăvîrşită din jurul său ; tăcerea fu întreruptă de un ceas, care, asemănător cu glasul timpului, bătu ora patru. După ce ultima bătaie se stinse, uşa se deschise spre interior şi un bărbat, aproape chel, spuse :

— Domnul doreşte... ?

Tînărul îşi scoase pălăria de fetru moale, descoperindu-şi capul acoperit cu păr negru.

— Aici locuieşte doamna Michael Mont ?

— Da, domnule.

— Vrei, te rog, să-i dai cartea mea de vizită şi această scrisoare ?

— Da. Domnul Francis Wilmot, Nasehy, Carolina de Sud. Vreţi să aşteptaţi aici, domnule ?

Francis Wilmot fu introdus într-o cameră din dreapta vestibulului, unde observă o mişcare pe pardoseală şi simţi nişte colţi înşfăcîndu-i glezna.

— Dandie! strigă bărbatul chel, drăcușorule! Cățelul acesta este o adevărată fiară față de străini, domnule. Astîmpără-te! L-am văzut mușcînd piciorul unei doamne, cu ciorap cu tot.

Francis Wilmot privi cu interes cîinele sur-argintiu, înalt de nouă degete și aproape tot atît de lat, cu colți frumoși din cale afară și cu ochii lucioși ridicați spre el.

— E din pricina copilului, zise bărbatul chel, arătînd cu degetul spre un fel de cuib, așezat în fața căminului fără foc — întotdeauna se repede la oameni cînd e cu *baby*. Dar, după ce v-a mirosit pantalonii, se potolește. Totuși, e mai bine să nu vă atingeți de copil. Doamna Mont a fost aici pînă acum un minut, am să-i duc sus cartea dumneavoastră de vizită.

Francis Wilmot se așeză pe canapeaua din mijlocul camerei, iar cîinele se culcă între el și copil.

Stînd pe canapea, privi în jurul său. Camera era îmbrăcată în tăblii de lemn de culoarea aurului mat, iar tavanul era argintiu. Într-un capăt, stătea un clavecin, mică fantomă de aur a unui pian. Pereții erau împodobiți cu lămpi de cristal, tablouri cu flori și portretul unei doamne cu gîtul ca de argint, pantofi de aur și o fustă largă. Perdelele erau aurii și argintii. Covorul argintiu de sub picioarele lui era minunat de moale, iar mobila era de lemn aurit.

Deodată tînărului i se făcu dor de casă. Se întoarse cu gîndul în odaia de zi dintr-o veche casă „colonială" din Carolina de Sud, așezată lîngă cotitura unui rîu singuratic, cu apă roșiatică. În fața ochilor vedea chipul străbunicului său, Francis Wilmot, cu guler înalt și haină roșie, maior regalist, care luptase în războiul de independență. Lumea zicea că figura pe care-o vedea în oglindă, în fiecare dimineață cînd se bărbierea, semăna aidoma cu aceea a bunicului său : același păr negru, lins, căzînd pe tîmpla dreaptă ; nasul și buzele subțiri ; mîna prelungă, cu pielea negricioasă, în care se afla aparatul de bărbierit semăna de minune cu aceea pe care bunicul o ținea pe mînerul săbiei ; iar ochii negri, cu privirea fermă, aveau aceeași tăietură. Tînărul Francis îi văzu în gînd pe negri, muncind pe plantațiile de bumbac, sub un soare pe care, după cîte i se părea, nu-l mai zărise de cînd trecuse oceanul ; se vedea umblînd cu prepelicarul său pe malul mlaș-

tinilor unde mușchiul de Florida se întinde în ghirlande printre pomii înalți și triști; se gîndea la casa strămoșească a familiei Wilmot, ruinată în timpul războiului civil, care, deși nu mai avea mare valoare, pentru el era, totuși, prețioasă; nu știa dacă să mai lupte ca s-o păstreze sau să o vîndă yankeului dornic să aibă o casă la țară, unde să se odihnească după o săptămînă de afaceri în docurile de la Charleston, și care ar renova-o într-atît încît ar fi de nerecunoscut. O să se simtă singur acolo, acum, după ce Anne s-a măritat cu tînărul englez Jon Forsyte și a plecat în nord, la Southern Pines. Apoi se gîndi la sora lui, negricioasă, palidă, vioaie și plină de viață, și astfel pierdută pentru el. Da! Camera aceasta îi trezea nostalgia; nu mai văzuse nicăieri atîta desăvîrșire; singurul obiect distonant era cîinele, care, în momentul acela, stătea culcat pe-o parte, avea blana atît de deasă, încît toate patru lăbuțele îi erau în aer. Francis zise încet:

— Este cea mai frumoasă cameră în care am fost vreodată.

— Ce plăcere să auzi o asemenea remarcă, fără să-ți fi fost adresată!

Lîngă ușă stătea o tînără doamnă, cu fața înconjurată de bucle castanii, cu buze zîmbitoare, nas scurt și drept, ochi căprui-închis, acoperiți de pleoape foarte albe și mobile, cu gene negre. Venind spre el, îi întinse mîna.

Francis Wilmot se înclină și zise pe un ton grav:

— Doamna Michael Mont?

— Va să zică, Jon s-a căsătorit cu sora dumitale. E frumoasă?

— Da.

— Foarte?

— Da, foarte.

— Sper că *baby* te-a distrat.

— E foarte reușit.

— Da, într-adevăr. Aud, însă, că Dandie te-a mușcat.

— Cred că nici măcar nu m-a zgîriat.

— Nu te-ai uitat la picior? Să știi că e sănătos. Ia loc și povestește-mi despre sora dumitale și despre Jon. A fost o căsătorie din dragoste?

Francis Wilmot se așeză.

— Da, desigur. Tînărul Jon este un bărbat simpatic și onorabil, iar Anne...

Francis auzi un suspin.

— Sînt foarte bucuroasă. Jon îmi scrie că e nespus de fericit. Trebuie să locuiești la noi. Vei avea toată libertatea. Consideră casa noastră ca un hotel.

Ochii negri ai tînărului zîmbiră.

— Sînteți prea bună, doamnă ! N-am mai fost pe aici. Războiul s-a sfîrșit prea devreme.

Fleur luă copilul din leagăn.

— *Această* făptură nu mușcă. Uite... are doi dinți, dar nu sînt față-n față. Nu-i așa că nu poate mușca ?

— Cum îl cheamă ?

— Kit, de la Christopher. Din fericire, am fost amîndoi de acord asupra acestui nume. Michael, soțul meu, trebuie să sosească dintr-un moment într-altul. E deputat. Dar, pînă luni, parlamentul nu ține ședințe, bineînțeles. Din această cauză, ne-am întors ieri din Italia. Ce țară minunată... trebuie s-o vezi !

— Iertați-mă, vă rog, dar ceasul acesta, care bate atît de tare, este cel din turnul parlamentului ?

— Da, este Big Ben. El ne arată timpul. Michael pretinde că parlamentul este cea mai mare piedică inventată vreodată în calea progresului. Anul acesta a fost foarte interesant, din pricina primului nostru guvern laburist. Nu găsești că este impresionant modul cum cățelul acesta îmi păzește copilul ? Are niște colți înspăimîntători !

— Ce rasă e ?

— E un Dandie Dinmont. Am avut un pechinez. A fost o mare tragedie cu el. Mereu se lega de pisici și, într-o bună zi, a dat de un cotoi nărăvaș, care i-a scos amîndoi ochii. Orbise cu desăvîrșire și, deci...

Tînărul văzu cum, deodată, ochii ei deveniră prea lucioși. Suspină ușor, apoi spuse încet :

— A fost foarte greu. Și m-a făcut să schimb complet mobilierul acestei încăperi. Fusese chinezească. Dar prea mi-l reamintea !

— Cred că fiara asta mică e gata să mănînce orice pisică !

— Din fericire, a fost crescut împreună cu pisoii. L-am cumpărat din pricina picioarelor... Cele din față sînt atît de strîmbe, încît abia poate fugi, așa că se potrivește bine cu căruciorul copilului. Dan, arată-ți lăbuțele !

Dandie ridică privirea, mîrîind contrariat.

— E un „caracter“ şi jumătate! Spune-mi, te rog, cum arată acum Jon? E tot englez?

Tînărul îşi dădu seama că, în sfîrşit, spusese ceva care o interesa cu adevărat.

— Da, şi-a păstrat stilul englezesc, dar e un tip foarte bine.

— Şi mama lui? Era atît de frumoasă!

— Tot frumoasă e şi acum.

— Îmi închipui. Trebuie să fi încărunţit, nu-i aşa?

— Da. Nu vă este simpatică?

— Sper că nu e geloasă pe sora dumitale!

— Mi se pare că sînteţi nedreaptă.

— Da, mi se pare că sînt.

Fleur şedea nemişcată, cu faţa aplecată, foarte aproape de aceea a copilaşului. Tînărul, simţind că în sufletul ei se petrec lucruri pe care el nu le poate înţelege, se ridică.

— Dacă-i scrii lui Jon, zise ea brusc, spune-i că mă bucur foarte mult şi că-i doresc noroc. Eu n-am să-i scriu. Îmi dai voie să-ţi spun pe nume, Francis?

Francis Wilmot se înclină.

— Am să fiu mîndru de acest lucru, doamnă.

— Bine, dar dumneata trebuie să-mi zici Fleur. Sîntem doar, într-un fel, rude, nu-i aşa?

Tînărul zîmbi şi rosti încet numele ei.

— Fleur! Ce nume frumos!

— Pînă te întorci, camera dumitale va fi gata. Vei avea, fireşte, baia dumitale.

Francis îşi lipi buzele de mîna întinsă în faţa lui.

— E minunat! zise. Mi-era tare dor de casă. Aici îmi lipseşte soarele.

Ieşind, tînărul întoarse capul: Fleur îşi pusese puiul în cuib şi, cu ochii mari, privea în gol.

Capitolul II

SCHIMBAREA

Remobilarea camerei chinezești din casa Mont n-a fost pricinuită numai de moartea unui cîine. În seara celei de-a douăzeci și doua aniversări a lui Fleur, Michael veni acasă spunînd :

— Află, fetițo, că m-am lăsat de editură. Cu bătrînul Danby, care are întotdeauna dreptate, nu poți face carieră !

— Oh, Michael ! Ai să te plictisești de moarte.

— Am să intru în parlament. E o îndeletnicire ca oricare alta și venitul e cam același.

Michael vorbise în glumă. Peste șase zile, însă, descoperi că Fleur îl luase în serios.

— Ai avut dreptate, Michael. Este cea mai nimerită ocupație pentru tine. Tu ai idei.

— Da, ale altora.

— Apoi, mai ești și bun de gură. Ca să nu mai vorbim despre faptul că locuim atît de aproape de parlament.

— Dar costă bani, Fleur.

— Da, știu. Am vorbit cu tata. A fost o convorbire destul de caraghioasă, doar știi că nici un Forsyte nu s-a apropiat măcar de parlament. El crede că o să fie bine pentru mine și că este singura meserie nimerită pentru un baronet.

— Din nefericire, trebuie să fii ales.

— În această privință, am sondat terenul la tatăl tău. El va vorbi cu cine trebuie. Zice că au nevoie de oameni tineri.

— Bine, dar ce politică să fac ?

— Băiete dragă, asta trebuie s-o știi tu... la treizeci de ani !

— Nu sînt liberal. Dar sînt, oare, laburist sau conservator ?

— Ai timp să te hotărăști pînă la viitoarele alegeri.

A doua zi, în timp ce se bărbierea, iar Fleur făcea baie, se tăie ușor și zise :

— De fapt, ceea ce mă îngrijorează este agricultura și șomajul. Sînt un foggartist.

— Un ce ?

— Cartea bătrînului *sir* James Foggart. Ai citit-o.

— Ba nu.

— Dar ai spus c-ai citit-o.

— Așa au spus și alții.

— Nu face nimic. Ochii lui sînt ațintiți asupra anului 1944 și întreaga lui politică este concepută în consecință : măsuri de prevedere împotriva atacurilor aeriene, agricultura și emigrarea copiilor ; echilibrarea cererii și ofertei în cadrul imperiului ; acceptarea pierderilor suferite în Europa și îndurarea unui prezent greu în vederea unui viitor mai bun. De fapt, toate acestea sînt idei lipsite de popularitate și lumea zice că sînt irealizabile.

— N-ai decît să le păstrezi pentru tine pînă intri în Cameră. Cred că trebuie să intri la conservatori.

— Ești foarte frumoasă, Fleur.

— După ce ai intrat, poți să te cerți cu toată lumea. Astfel îți asiguri dintru început o poziție personală.

— Planul nu e rău ! murmură Michael.

— Ai putea să fii inițiatorul fo... foggartismului. Sper că Foggart ăsta nu-i nebun, nu-i așa ?

— Nu, dar e prea zdravăn la minte, și asta este tot un fel de nebunie. Trebuie să știi că la noi salariile sînt mai mari decît în orice altă țară, exceptînd America și dominioanele, și că n-au tendința să scadă ; noi, de fapt, facem parte din grupul țărilor tinere de peste ocean. Foggart este de părere să realizăm aici, în țară, cît mai multe produse agricole pentru hrana noastră și să trimitem masiv în colonii copiii, înainte ca ei să fie pervertiți de viața orașelor engleze ; e de părere să procedăm astfel, pînă cînd cererea de bunuri din colonii va egala oferta noastră. Firește că acest deziderat nu se poate realiza, fără o sinceră colaborare a tuturor guvernelor din cadrul imperiului.

— Mi se pare foarte rezonabil.

— Noi i-am publicat cartea, însă pe spezele lui. Planul cere „o credință care mișcă munții din loc". El are credința, dar munții nu par a se mișca.

Fleur ieşi din baie, zicînd :

— Bine, ne-am înţeles. Tatăl tău pretinde că poate să-ţi facă un loc de deputat în partidul conservator, iar părerile pe care le ai păstrează-le pentru tine. Dacă ştii să mînuieşti oamenii, vei intra în parlament.

— Îţi mulţumesc, puişor. Îmi dai voie să te şterg cu prosopul ?

Totuşi, Fleur nu-şi schimbă mobilierul camerei chinezeşti, decît după ce-l văzu pe Michael intrat de-a binelea în parlament, fiind ales într-o circumscripţie ai cărei alegători păreau a fi preocupaţi de problema agriculturii. Stilul salonului era o combinaţie între Adam [1] şi Louis Quinze. Michael îl denumi „salonul bimetalic" şi duse *Maimuţa albă* sus, în biroul său. După părerea lui, pesimismul acelei făpturi nu se potrivea cu viaţa politică.

Fleur îşi inaugură „salonul" printr-o recepţie oferită în luna februarie. De cînd cu prăbuşirea liberalilor, lumea bună îşi dăduse sufletul, iar cercul lui *lady* Alison, alcătuit din politicieni şi jurişti distinşi, nu mai avea trecere. Oamenii mai simpli erau în ascensiune. În fiecare miercuri, Fleur organiza serate, unde predomina tineretul ; generaţia bătrînă era reprezentată de socrul ei, de doi ambasadori neînsemnaţi şi de Pevensey Blythe, redactorul revistei *The Outpost*. Contrastul între înfăţişarea lui Blythe — un bărbat înalt, cu barbă şi ochii cenuşii injectaţi — şi stilul său literar era atît de mare, încît, de obicei, lumea îl lua drept prim-ministrul vreunei colonii. De fapt, articolele în care-şi expunea cunoştinţele erau înţelese de foarte puţini cititori. Lumea spunea despre el : „Ceea ce Blythe gîndeşte azi, partidul conservator nu va gîndi nici mîine". Vorbea încet, şi totdeauna la persoana a treia.

Despre situaţia politică, spunea : „Lumea umblă ca somnambulii şi, cînd se va trezi, va fi cu desăvîrşire dezbrăcată".

Adept entuziast al cărţii lui *sir* James Foggart, pe care o caracteriza drept „capodopera unui arhanghel orb", Blythe asculta cu pasiune clavecinul şi era de nepreţuit în „salonul" lui Fleur.

De cînd se dezbărase de poezia şi muzica modernă, de Sibley Swan, Walter Nazing şi Hugo Solstis, Fleur avea timp

[1] *Robert Adam* (1728—1792), arhitect şi decorator englez, al cărui stil este inspirat din antichitatea romană.

să se ocupe de fiul ei: „al unsprezecelea baronet". El reprezenta pentru ea realitatea vieții. Michael putea avea teorii pentru posteritate, laburiștii puteau nutri speranțe prădalnice... pentru Fleur, anul 1944 însemna majoratul celui de-al „unsprezecelea baronet". Faptul ca fiul ei Kit să moștenească o Anglie în care merita să trăiască era mult mai important decît toate propunerile irealizabile făcute în Camera Comunelor. De pildă, casele pe care aveau de gînd să le construiască... bună idee, dar nu prea necesară, de vreme ce Kit avea castelul de la Lippinghall și casa din South Square, Westminster, unde putea locui. Bineînțeles, Fleur nu dădea în vileag asemenea convingeri cinice, ba mai mult, nu și le mărturisea nici sieși. Buzele ei preamăreau cu evlavie pe marele zeu: progresul.

Pacea lumii, igiena, comerțul și lichidarea șomajului preocupau pe toată lumea, indiferent de partid, iar Fleur ținea pasul cu moda, însă, mai mult decît Michael și *sir* James Foggart, instinctul era cel care-i spunea că vechiul și prețuitul dicton: „Împacă și capra și varza!", pe care se baza platforma tuturor partidelor politice, nu mai era prea „sănătos" De vreme ce Kit avea ce mînca, n-avea rost să se îngrijoreze prea mult de soarta altora; dar, firește, de ochii lumii, omul trebuie să salveze aparențele. „În salonul" ei, trecea de la un invitat la altul, vorbind cu fiecare pe-nțelesul lui; era foarte amabilă cu toți, fermecîndu-i cu grația, cu bunul-simț și cu spiritul ei de adaptare. Nu rareori, se ducea la Cameră și asista la ședințe, fără a asculta prea mult discursurile; totuși, prindea în treacăt, cu un fel de-al șaptelea simț (dacă toate femeile din societate aveau șase simțuri, Fleur avea, desigur, șapte), tot ceea ce era necesar pentru a face atmosferă în „salonul" ei: ridicarea și căderea barometrului politic, sloganurile și clișeele politice și — ceea ce era mai prețios — își forma impresii despre personalitatea și ființa ascunsă în fiecare deputat. Urmărea cariera lui Michael cu ochiul ocrotitor al unei nașe, care i-a dăruit finului o carte de rugăciuni legată în saftian albastru, sperînd că, într-o bună zi, tot o va deschide. Deși în primăvară și vară Michael participase cu conștiinciozitate la toate ședințele Camerei, încă nu deschisese gura; Fleur era de acord cu această tăcere și-l ajuta să se lămurească el însuși, ascultîndu-i elucubrațiile foggartiste. Dacă foggartismul era, într-adevăr, singurul remediu durabil

al șomajului, după cum susținea Michael, atunci era și ea foggartistă ; pentru că bunul ei simț îi spunea că singurul pericol real pentru viitorul lui Kit îl reprezenta această boală națională. Dacă se înlătură șomajul, nimeni nu va mai avea timp să facă zarvă. Dar spiritul ei critic punea adeseori probleme juste :

— Spune-mi, băiete dragă, a sacrificat vreodată o țară prezentul de dragul viitorului ? Sau : Crezi, într-adevăr, că viața la țară este mai bună decît cea de la oraș ? Sau : Tu îți poți închipui că, atunci cînd Kit va împlini paisprezece ani, ai să-l trimiți undeva, la vreun capăt al lumii, părăsit de Dumnezeu ? Sau : Crezi că orașele ar admite acest lucru ?

Aceste întrebări trezeau în Michael atîta stăruință și elocvență, încît Fleur era convinsă că în curînd se va afirma și în parlament, întocmai ca *sir* Giles Snoreham, pe care în curînd îl vor face *pair* [1], pentru că a purtat întotdeauna pălării cu boruri înguste și a susținut reîntoarcerea la vechiul *hansom*. Fleur se gîndea adeseori la pălării, flori la butonieră, monoclu... fapte neînsemnate, care contribuie la cariera politică.

— Sticla simplă nu strică vederea, Michael, și, de fapt, atrage atenția asupra omului.

— Fetiță dragă, tatăl meu a purtat monoclu și n-a tras niciodată vreun folos de pe urma lui, nu l-a ajutat să vîndă nici măcar trei exemplare din cărțile sale. Nu ! Dacă e să reușesc, nu o voi face decît vorbind.

Dar Fleur îl îmboldea să tacă mai departe din gură.

— Nu-i cuminte să începi într-un moment nefavorabil, Michael. Laburiștii aceștia nu mai rămîn la putere un an.

— De ce nu ?

— Pentru că li s-a urcat la cap și și-au pierdut firea. Nu sînt decît tolerați ; iar oamenii tolerați ori caută să fie plăcuți, ori nu mai sînt tolerați. După ce pleacă, o să vină din nou conservatorii și vor rămîne, probabil, multă vreme la putere. Așa că vei avea mai mulți ani în care să fii excentric, iar pînă va veni vremea să plece, tu îți vei fi făcut un nume. Ceea ce-ți trebuie acum este să-ți creezi cît mai multe relații în circum-

[1] Grad de noblețe, care conferă dreptul de a fi membru în Camera Lorzilor.

scripția ta; sînt convinsă că ar fi o eroare să uiți că ai fost ales de alegători.

În vara aceea, Michael își petrecu fiecare sfîrșit de săptămînă cultivîndu-și alegătorii din Mid-Bucks [1], în timp ce Fleur își petrecea aproape toate *week-end*-urile împreună cu „al unsprezecelea baronet“, în casa tatălui ei, lîngă Mapledurham.

De cînd își scuturase de pe tălpi praful orașului, după neplăcuta afacere cu Elderson și P.P.R.S., Soames devenise aproape prea rural pentru un Forsyte. Cumpărase pășunile de pe celălalt mal al Tamisei și mai multe vaci din rasa Jersey. N-avea de gînd să se ocupe de agricultură sau alte asemenea prostii, dar îi făcea plăcere să treacă cu barca peste rîu și să privească mulsul. Își făcuse destul de multe sere și cultiva pepeni. Pepenii englezești erau superiori celorlalte specii și, pe măsură ce trecea vremea, îndelunga conviețuire cu o soție de origine franceză îl convinsese din ce în ce mai mult să mănînce produse proprii. După ce Michael fusese ales în parlament, Fleur îi trimisese cartea lui *sir* James Foggart: *Starea precară a Angliei*. Cînd o primi, îi spuse lui Anette:

— Nu pricep pentru ce mi-a trimis o carte atît de groasă!

— Probabil ca s-o citești, Soames.

Soames o răsfoi, strîmbînd din nas.

— Nu știu ce vrea să spună!

— Am s-o vînd la bazarul societății noastre de binefacere, Soames. O să fie de folos vreunui om cumsecade, care știe să citească englezește.

Din clipa aceea, Soames începu s-o citească, aproape fără să vrea. Cartea i se păru originală și plină de idei supărătoare pentru multă lume. În curînd, lectura începu să-i facă plăcere, mai ales capitolul în care autorul critica refuzul muncitorilor de a se despărți de copiii lor ajunși la adolescență. Cum nu ieșise niciodată din Europa, Soames avea idei cam vagi despre ținuturi ca Africa de sud, Australia, Canada și Noua Zeelandă; dar, după cîte i se părea, bătrînul Foggart fusese pe acolo și vorbea în cunoștință de cauză. Ceea ce spunea despre dezvoltarea acestor țări părea plin de bun-simț. Copiii care plecau acolo se îngrășau numaidecît și deveneau proprietari la o vîrstă cînd în Anglia erau doar comisionari, muncitori ocazionali

[1] Circumscripție din centrul comitatului Buckingham.

— cînd cu slujbă, cînd fără slujbă — sau gură-cască pe la colțuri de stradă, pregătindu-se pentru șomaj și comunism. Afară cu ei, să plece din Anglia! Pentru o fire atît de profund englezească, cum era Soames, această idee era atrăgătoare la culme. De asemenea, era de acord cu ceea ce spunea autorul despre producția alimentelor în țară și apărarea Angliei împotriva atacurilor aeriene. Apoi, încetul cu încetul, îi deveni ostil. Tipul era prea pesimist și plîngăreț. I se plînse lui Fleur că vorbește prea mult despre păsările de pe gard și că nu e practic. O întrebă, însă : ce părere are „bătrînul Mont" ?

— Nu vrea s-o citească, zice că-l cunoaște pe bătrînul Foggart.

— Hm ! făcu Soames. Atunci nu m-aș mira dacă, totuși, cartea ar avea ceva miez. Baronetul cu frunte îngustă era demodat! În orice caz, e o dovadă că Michael a renunțat la indivizii aceia, laburiști.

— Michael pretinde că foggartismul va deveni programul partidului laburist, cînd îi vor pricepe sensul.

— Cum adică ?

— El este de părere că foggartismul le este mai util decît oricărui alt partid. Zice că unul sau doi dintre fruntașii lor au început să priceapă despre ce este vorba și că, în mod cert, cu timpul, îi vor urma și ceilalți.

— În acest caz, zise Soames, masele nu-i vor urma niciodată.

După aceste vorbe, rămase vreo două minute dus pe gînduri. Spusese, oare, un adevăr profund, ori ba ?

Prezența lui Fleur, împreună cu „al unsprezecelea baronet", la sfîrșitul fiecărei săptămîni, îi făcea o deosebită plăcere. Deși, la început, fusese cam dezamăgit de faptul că nu avea o nepoată — un „al unsprezecelea baronet" aparținea prea categoric familiei Mont — pe măsură ce treceau lunile, începu să-l găsească „un mic ștrengar plin de haz" și, în tot cazul, atîta vreme cît copilul era la Mapledurham, însemna că e departe de Lippinghall. Uneori, firește, îl cam plictisea faptul că femeile îl dădăceau tot timpul pe copil. Mamele erau prea exagerate. Remarcase acest lucru la Anette, și acum îl remarca la Fleur. Poate era o trăsătură franțuzească ! El nu ținea minte ca mama lui să fi făcut atîta zarvă ; de fapt, nu-și putea aminti ce se întîmplase cînd el avea un an. În zilele cînd *madame* Lamotte, Anette și Fleur îl dădăceau toate pe ne-

potul său — trei generații de mame concentrate asupra acelui omuleț durduliu — lui Soames nu-i rămînea altceva de făcut decît să se urce în barcă și să pescuiască pești pe care, desigur, nu-i mînca nimeni.

Pînă isprăvi cartea lui *sir* James Foggart, vara neplăcută a anului 1924 trecu și începu un septembrie și mai neplăcut. Zilele dulci și aurii, care răsar din ceață, presărînd stele de rouă în pînzele de păianjen de pe porți, pur și simplu nu mai veneau. Ploua și albia Tamisei era atît de plină de apă, încît, la început, ziarele erau nefiresc de goale — nu exista absolut nici o știre despre secetă ; apoi, încetul cu încetul, se umplură cu reportaje despre cea mai umedă vară „din ultimii treizeci de ani". Rîul liniștit, cu apa înverzită de bălării și umbra pomilor, curgea neîncetat printre pajiștea și pășunile lui Soames, umede toate. Ciuperci nu se făcuseră. Murele aveau gust de ploaie. Soames gusta în fiecare an cîte o mură și, după dulceața ei, putea spune cum fusese anul ce-a trecut... Totul era acoperit cu mușchi. Cu toate acestea însă, Soames era bine dispus, cum nu fusese de mult. De cîteva luni, laburiștii formaseră guvernul, deși nu dețineau cu adevărat puterea ; atîta doar, că cerul se acoperise cu nori mai groși. Venirea la putere a laburiștilor îl silea să urmărească viața politică, iar dimineața, la micul dejun, Soames făcea profeții. Acestea variau în oarecare măsură în funcție de știri și, cum totdeauna uita profețiile care nu se adevereau, îi putea repeta mereu lui Anette că el îi spusese totul dinainte. Dar toate acestea nu o interesau pe Anette ; ea era preocupată, ca orice femeie, de bazarurile societăților de binefacere, de conserve, plimbări cu automobilul, tîrguieli la Londra, *garden-party*-uri și, cu toate că avea tendința de îngrășare, era încă foarte frumoasă. Cu ocazia împlinirii a șaizeci și unu de ani, Jack Cardigan, soțul nepoatei sale Imogen, îi dăruise lui Soames o garnitură de bastoane de golf. Acest dar îl puse într-o încurcătură mai mare decît fusese vreodată. Ce să facă cu ele ? Anette, cu mintea ei ageră de franțuzoaică, care adeseori devenea atît de supărătoare pentru el, îi sugeră să le folosească. Ce femeie enervantă ! La vîrsta lui !... Apoi, într-o sîmbătă, în mai, tipul veni, împreună cu Imogen, în vizită la ei ; puse o minge pe un mușuroi și o aruncă peste rîu, pe celălalt mal.

— Fac prinsoare cu dumneata pe o cutie de ţigări, unchiule Soames, că pînă luni, cînd plecăm de-aici, n-ai să poţi trage o lovitură ca a mea.

— Eu nu fac niciodată pariuri, zise Soames, şi nu fumez.

— E timpul să te apuci şi de una şi de alta. Uite ce este : ziua de mîine o vom petrece învăţînd să lovim mingea.

— Absurd ! refuză Soames.

Dar seara, în camera lui, îmbrăcat în pijama, începu să-şi legene braţele, imitîndu-l pe Jack Cardigan. A doua zi, le expedie pe femei cu automobilul, dîndu-le şi merinde pentru prînz — n-avea poftă să le vadă rîzînd de el. Rar petrecuse Soames ore mai enervante decît cele ce urmară. Iar culmea enervării fu momentul cînd, în sfîrşit, nimeri mingea, dar aceasta căzu în apă, la trei paşi de celălalt mal. A doua zi de dimineaţă, braţele şi coastele îi erau atît de înţepenite, încît Anette trebui să-l frecţioneze, pînă cînd Soames îi spuse :

— Bagă de seamă ! Nu-mi jupui pielea !

Totuşi, fusese contaminat. După ce distrusese alte cîteva porţiuni de pe pajiştea sa, se înscrise în cel mai apropiat club de golf şi, în timpul orelor de prînz, începu să joace singur, însoţit de un băiat.

Cu tenacitatea lui caracteristică, continuă exerciţiile şi, prin iulie, ajunsese la o oarecare dibăcie. Atunci începu să-i spună lui Anette că i-ar face foarte bine dacă ar juca şi ea, pentru a nu se îngrăşa.

— *Merci*, Soames, îi răspunse, n-am poftă să-mi fac o siluetă ca *miss*-ele voastre englezoaice, plate ca o scîndură şi-n faţă şi-n spate.

Era reacţionară „ca neamul ei", iar Soames, care avea o oarecare simpatie pentru rotunjimi, nu stărui prea mult. El găsea că acest sport îi făcea bine, atît la ficat cît şi la dispoziţie. Obrajii începură să prindă culoare. În ziua ce urmă după prima partidă jucată cu Jack Cardigan, care îi acordase de la început trei puncte şi totuşi îl bătuse cu nouă, primi un pachet care, spre spaima lui, cuprindea o cutie cu ţigări de foi. Nu-şi putea închipui ce urmărea individul acesta ! Se lămuri, însă, peste cîteva zile, cînd, într-o seară, stînd în faţa ferestrei din galeria de picturi, constată că avea o ţigară în gură. Destul de ciudat... nu i se făcu rău ! Ţigara de foi îi producea mai degrabă o senzaţie asemănătoare cu cea pe care o avea, de obicei, după ce făcea „exerciţiile Coué" — azi relativ demo-

date, deoarece, după spusele surorii sale Winifred, un american descoperise o metodă mai simplă. Totuşi, bănuind că Jack Cardigan acţionase din imboldul familiei, nu-şi gusta noua senzaţie decît în galeria de picturi, aşa încît ţigările erau învăluite în aureola unui viciu ascuns. Rezervele şi le reînnoia pe furiş. Numai după ce descoperi că Anette, Fleur şi alţii ştiau de cîteva săptămîni, renunţă la secret şi spuse pe faţă că viciul vremurilor actuale este fumatul.

— Băiete dragă, îi spuse Winifred cînd îl revăzu, toată lumea zice că eşti alt om !

Soames ridică din sprîncene. Nu observase nici o schimbare.

— Cardigan, zise, este un tip caraghios!... Mă duc să cinez la Fleur ; am să dorm la ei. S-au întors azi din Italia. Luni se deschide parlamentul.

— Da, zise Winifred, ce idee... şedinţe în timpul vacanţei mari !

— Irlanda ! zise Soames apăsat. Iar un bucluc ! Aşa a fost şi aşa va fi întotdeauna !

Capitolul III

MICHAEL „VIZIONEAZĂ"

Michael se întoarse din Italia cu dorinţa de a se „apuca de treabă" — efect al vacanţei petrecute în Sud. Deşi îşi păstrase mentalitatea omului crescut la ţară, era profund preocupat de problema şomajului şi credea în foggartism ca remediu unic al acestei probleme; de aceea, nu adoptase o atitudine originală în Cameră şi mînca pîinea ţării, chiar dacă nu prea era unsă cu unt, fără să presteze, în schimb, vreo muncă. Iată de ce voia să ştie cum stă şi cîtă vreme avea să mai stea aşa.

Hotărît să „vizioneze" — după cum ar fi spus „bătrînul Forsyte" — propria lui poziţie, plecă în ziua aceea de la Cameră, după ce-şi rezolvă corespondenţa strînsă în timpul absenţei sale. Se duse la Pevensey Blythe, la redacţia săptămînalului cam plin de sine însuşi, *The Outpost*; ars de soare după vacanţa petrecută în Italia şi subţiat de bucătăria italiană, Michael păşea sprinten, gîndindu-se la multe lucruri. Coborî spre malurile Tamisei, unde o sumedenie de păsări şomere, căţărate pe o mulţime de pomi, păreau a se întreba şi ele: „unde stăm şi cît vom mai sta aici?"; scoase o scrisoare din buzunar, pentru a o citi a doua oară:

„12 Sapper's Row
Camden Town

Stimate domn,

După cum am văzut în Who's Who[1], *sînteţi tînăr şi, deci,*

[1] Anuar cuprinzînd date cu privire la personalităţile din viaţa publică, literară, artistică etc. engleză.

cred că n-o să fiţi dur faţă de cei în suferinţă. Sînt austriacă şi m-am căsătorit, acum unsprezece ani, cu un german. Fusese actor pe scena engleză, deoarece tatăl şi mama lui, care nu mai sînt în viaţă, l-au adus în Anglia încă de cînd era copil. În timpul războiului, a fost internat în lagăr, ceea ce i-a distrus sănătatea. Acum suferă de o neurastenie foarte gravă şi este incapabil de muncă. Înainte de război, avea tot timpul angajamente şi avea ceva bani puşi deoparte, dar, cît am rămas singură cu copilul, am cheltuit o parte din ei, iar restul ne-a fost blocat de către autorităţi şi ni s-a restituit foarte puţin, deoarece nici unul dintre noi nu era cetăţean englez. Banii primiţi s-au dus toţi la doctor, la creditori şi la înmormîntarea copilului nostru, care a murit, din fericire, căci, deşi mi-era foarte drag, viaţa pe care i-o ofeream nu era o viaţă pentru un copil. Trăim din ceea ce cîştig eu cosînd, şi este foarte puţin : o liră pe săptămînă, şi uneori nici atît ! De ani întregi, directorii de teatru nu se mai uită la bărbatul meu, pentru că, brusc, începe să tremure ; ei cred că e beţiv, dar el n-are bani să-şi cumpere băutură, sir. *Nu ştiu încotro s-o apucăm sau ce să facem. De aceea, dragă domnule, m-am gîndit că dumneavoastră, poate, aţi putea face ceva pentru noi la administraţia bunurilor blocate ; oamenii aceia au fost plini de bunăvoinţă, dar spun că execută un ordin şi nu pot face nimic mai mult. Sau poate i-aţi putea face soţului meu rost de o slujbă în aer liber ; doctorul zice că o astfel de muncă i s-ar potrivi. N-avem unde pleca, nici în Germania, nici în Austria, deoarece familiile noastre dragi nu mai sînt în viaţă. Cred că mai sînt mulţi oameni în situaţia noastră, totuşi eu trebuie să fac apel la dumneavoastră,* sir, *pentru că am vrea, dacă se poate, să rămînem în viaţă, iar acum abia avem ce mînca. Iertaţi-mă, vă rog, pentru această scrisoare şi rămîn a dumneavoastră umilă şi amărîtă,*

Anna Bergfeld"

„Dumnezeu să-i ajute !" îşi zise Michael fără convingere, stînd sub un platan, lîngă „Acul Cleopatrei"[1]. Căci, după părerea lui, Dumnezeu nu se ocupa atît de mult de soarta unor

[1] Obelisc de granit din anul 1600 î.e.n., adus la Londra din Egipt, în anul 1878, şi aşezat pe cheiul Tamisei.

cetățeni străini, cît se ocupa guvernatorul Băncii Angliei de soarta unei jumătăți de kilogram de zahăr, cumpărată cu o fracțiune dintr-o liră ; iar el nu va interveni, în mod arbitrar, să potolească un val din curentul dezlănțuit din porunca lui, emisă în sferele înalte. În concepția lui Michael, Dumnezeu era un monarh strict încadrat în limitele constituției sale. Puse scrisoarea la loc, în buzunar. Bieții oameni ! Dar cînd în Anglia sînt peste 1 200 000 șomeri ; în mare parte din vina acelui blestemat de kaizer și a efortului său de a-și crea o flotă !... Dacă tipul acesta, împreună cu clica lui, n-ar fi pornit, în anul 1899, rivalitatea navală, Anglia n-ar fi intrat în conflagrație, sau poate că această încăierare nici nu s-ar fi iscat.

La stația Temple, Michael coborî din metro și porni spre redacția revistei *The Outpost.* De cîțiva ani de zile, „adoptase" acest săptămînal. Era bine informat și izbutise să dea vag impresia că, în afară de el, nimeni nu știa nimic, așa încît părea să aibă mai multă greutate decît orice alt săptămînal. Cum nu sprijinea nici un partid, putea scrie pe placul tuturor. Fără a privi lucrurile prin prisma intereselor imperiului, dădea dovada unei temeinice cunoașteri a acestuia. Nefiind o revistă literară, își făcuse un merit din a combate îngîmfarea literaților. În vremea cînd lucra în editură, Michael constatase adeseori cu plăcere această tendință. *The Outpost* avea o atitudine respectuoasă față de biserică și lege, dar era de părere că trebuie să le aducă unele critici abile. Se credea competentă în materie de teatru și avea o atitudine foarte puțin obiectivă. Dar, poate mai mult decît în orișice, excela în deprecierea personalităților politice, pe care le punea la locul cuvenit, și anume într-o situație inferioară celei ocupate de *The Outpost.* Și peste toate acestea, din editorialele ei emana acel „duh sfînt" al unei cunoașteri inspirate, exprimată în fraze ce depășeau întrucîtva capacitatea de înțelegere a cititorului obișnuit, fără de care nici o revistă de genul acesta nu putea fi cu adevărat importantă.

Michael urcă în grabă, pășind din două în două trepte, și intră într-o încăpere mare, pătrată, unde domnul Blythe, cu spatele la ușă, arăta cu o riglă spre un cerc desenat pe o hartă.

— Ce hartă naivă, zicea domnul Blythe, vorbind singur. Cea mai naivă hartă pe care am văzut-o vreodată !

Michael nu se putu opri şi rîse cu glas tare ; domnul Blythe se întoarse şi-l privi cu ochii săi proeminenţi, sticloşi, înconjuraţi de pungi groase şi umflate.

— *Hallo !* îi strigă pe un ton provocator. Dumneata erai ? Oficiul colonial a întocmit această hartă cu scopul de a indica cele mai bune locuri pentru aşezarea emigranţilor. Şi au omis Baggersfontein, punctul cel mai important.

Michael se aşeză la masă.

— Am venit să te întreb ce părere ai despre situaţia generală ? Soţia mea spune că laburiştii cad mai iute decît credem.

— Încîntătoarea noastră doamnă ! zise domnul Blythe. Laburiştii vor supravieţui problemei irlandeze ; o vor mai duce, tîrîş-grăpiş. Ezit să fac preziceri despre sfîrşitul lor. Poate că, în februarie, cînd se va pune problema bugetului, vor cădea. Să zicem cam prin noiembrie, Mont — putem începe cu prezicerile.

— Acest prim discurs, spuse Michael, îmi pare un coşmar. Nu ştiu prea bine cum să încep cu foggartismul.

— Pînă atunci, o să ne dăm seama de orientarea opiniei publice.

— Dar va exista, oare, o orientare ?

— Nu, zise domnul Blythe.

— Oh ! făcu Michael. Şi, fiindcă veni vorba, cum stăm cu libertatea comerţului ?

— Vom pleda pentru comerţul liber şi vom crea taxe vamale.

— Dumnezeu şi Mamon.

— Aşa trebuie să fie în Anglia, Mont, înainte de introducerea unui nou sistem. Dovadă este conservatorismul liberalilor, socialismul conservatorilor şi...

— Alte matrapazlîcuri, adăugă Michael blînd.

— Trebuie să fim supli : vom critica protecţionismul vamal pînă cînd protecţionismul va prevala asupra comerţului liber, apoi vom critica libertatea comerţului. Foggartismul este un scop, nu un mijloc ; libertatea comerţului şi protecţionis-

mul sînt mijloace şi nu scopuri, iar politicienii au făcut din ele un scop.

Iritat de cuvîntul „politician", Michael coborî de pe masă ; începuse să aibă o oarecare simpatie faţă de aceşti bieţi oameni. Lumea era de părere că nu apără sincer interesele ţării şi că devin înţelepţi numai după ce un anumit eveniment s-a produs. Dar, de fapt, cine poate spune cum este mai bine pentru ţară, cînd se vorbeşte atît de mult şi atît de confuz ? „Nici chiar bătrînul Foggart nu ştie", gîndea uneori Michael.

— Ştii, Blythe, îi zise, noi, politicienii, nu ne gîndim la viitor, pur şi simplu pentru că sîntem convinşi că n-are nici un rost. Fiecare alegător crede că binele lui imediat este binele ţării. Alegătorul nu-şi schimbă părerile decît atunci cînd îl strînge pe el pantoful. Dacă foggartismul înseamnă scumpirea vieţii şi scoaterea din familiile muncitorilor a copiilor capabili de muncă şi cîştig, pentru a produce o îmbunătăţire a traiului peste zece sau douăzeci de ani, cine vrei să-l susţină ?

— Tinere dragă, începu să-i explice domnul Blythe, sarcina noastră este să-i convertim pe oameni. În momentul de faţă, sindicaliştii noştri dispreţuiesc lumea din afara Angliei, pentru că n-au văzut-o niciodată. Filozofia lor se mărgineşte la ulicioarele lor pline de fum. Dar dacă s-ar cheltui cinci milioane de lire şi s-ar organiza călătorii pentru o sută de mii de muncitori, în cinci ani partida e cîştigată. Aceasta ar contamina clasa muncitoare cu dorinţa arzătoare de a se aşeza într-un loc însorit. Lumea este a copiilor lor, n-au decît să întindă mîna. Cine îi poate condamna, cînd nu ştiu nimic despre ea ?

— Iată o idee ! zise Michael. Numai că... unde-i guvernul care s-o adopte ? Pot să iau hărţile acestea ?... De altfel, mai adăugă din uşă, există societăţi care trimit copiii în colonii.

Domnul Blythe spuse, bombănind :

— Da, mici organizaţii excelente ! Cîteva sute de copii o duc foarte bine, exemplu concret pentru ceea ce ar putea fi. Înmulţeşte cu o sută şi acţiunea ar fi începută. Nu poţi umple o găleată cu linguriţa. La revedere !

Afară, pe cheiul Tamisei, Michael se întreba dacă dragostea de ţară înseamnă dorinţa pătimaşă de a-i convinge pe oameni s-o părăsească. Dar oraşele acestea suprapopulate, urîte, pline

de mucegai și funingine, copiii care se nasc pecetluiți de nenoroc, roiurile acestea de oameni nevoiași, fără lucru, tîrîndu-se în viață fără vreo perspectivă — pe care nici nu o pot avea în condițiile actuale — această stare de dezechilibru, de dependență și viață de azi pe mîine, aceasta nu poate fi, desigur, starea patriei pe care o iubești! Michael își îndreptă privirile spre turnurile palatului Westminster, luminate de soarele ce apunea în spatele lor. Deodată, îi apărură mii de imagini dragi din trecut: pomi, cîmpuri și ape, turnuri, biserici și poduri; vitele de soiuri englezești, păsările cîntătoare, bufnițele, gaițele și ciorile de la Lippinghall, micile deosebiri dintre soiurile englezești de tufișuri, flori, licheni și ființe înaripate, și cele străine; miresmele englezești, ceața englezească, iarba englezească, slănina cu ouă, buna dispoziție greoaie, cumpătarea și îndrăzneala, mirosul de ploaie, florile de măr, bălăriile și marea. Țara lui și neamul lui — inima lor nu se lasă pîngărită! Trecu pe sub Turnul cu Ceas. Parlamentul, cu dantelăria sa gotică, părea impozant și mai frumos decît îl socotea moda zilei. Oare, în această casă se urzea viitorul Angliei? Sau, poate că ea servea doar drept camuflaj: un paravan pictat, peste vechea Anglie?

Un glas cunoscut îi spuse:

— Ce piesă mare și monstruoasă!

Michael îl văzu pe socrul său cu ochii ridicați spre statuia lui Lincoln.

— Ce le veni s-o pună aici? se miră Soames. Doar nu-i englezească.

Merse mai departe alături de Michael și întrebă

— Fleur e bine?

— Foarte bine. Italia i-a priit nemaipomenit.

— Un popor de teatraliști, îi zise. Ați văzut Domul din Milano?

— Da, *sir*. Aș putea spune că este singurul edificiu care nu ne-a emoționat.

— Hm! În 1882, bucătăria lor mi-a provocat colici intestinale. Sper că azi gătesc mai bine. Ce face băiatul?

— Perfect, *sir*.

Soames mîrîi mulțumit și amîndoi cotiră colțul spre South Square.

— Ce-i asta? întrebă Soames.

În fața intrării, se aflau două cufere uzate; un tînăr, cu o valiză în mînă, tocmai apăsa pe butonul soneriei, în timp ce un taxi întoarse și plecă.

— Nu știu, *sir*, murmură Michael. Poate că e arhanghelul Gavril.

— A greșit adresa, zise Soames, luînd-o înainte.

Dar, în momentul acela, tînărul dispăru, intrînd în casă. Soames se apropie de cufere.

— „Francis Wilmot, citi cu glas tare. S.S. Amphibian." Aici trebuie să fie o eroare!

Capitolul IV

CONVERSAŢII

Cînd intrară, Fleur tocmai cobora, după ce-l condusese pe tînăr în camera lui. Era îmbrăcată de seară, deci foarte puţin îmbrăcată, iar părul îi era tuns scurt şi ras pe ceafă...

— Fetiţo dragă, îi spusese Michael cînd venise moda ca femeile să-şi radă părul pe ceafă, te rog, de dragul meu, să nu ţi-l razi ! O să-ţi fie ceafa plină de ţepi, cum să te mai sărut ?

— Băiete dragă, îi răspunsese Fleur, n-am ce-ţi face ! Întotdeauna te opui cînd vine o modă nouă !

A fost una dintre primele douăsprezece femei care şi-au ras ceafa şi îşi dădea seama că, dacă nu e atentă, nu va fi una dintre primele douăsprezece care-şi vor lăsa părul să crească din nou. Marjorie Ferrar, *„răsfăţata vînătorilor de plăceri"*, după cum o numea Michael, avea părul de pe ceafă mai lung de un deget. Or, era din cale-afară de neplăcut să rămîi în urma lui Marjorie Ferrar...

Îndreptîndu-se spre tatăl ei, Fleur spuse :

— L-am poftit la noi pe un tînăr american, tată dragă. Jon Forsyte s-a căsătorit cu sora lui. Eşti bine ars de soare, scumpul meu. Ce face mama ?

Soames o privi fără a scoate o vorbă.

Fleur trăi din nou una din clipele neplăcute, cînd iubirea mută a tatălui ei părea o dojană la adresa iubirii ieftine pe care i-o arăta ea. Socotea că nu era frumos din partea lui s-o privească în felul acesta... Doar în povestea aceea veche cu Jon, ea suferise mai mult decît Soames şi, dacă ea putea lua lucrurile uşor, cu atît mai mult ar fi putut face el acest lucru ! Iar Michael, la rîndul lui, tăcea... nici o vorbă !... nici măcar o glumă ! Fleur îşi muşcă buzele, îşi scutură capul cu părul tuns şi trecu în „salonul bimetalic".

Cina începu cu o supă, iar Soames își critică vacile, pentru că nu erau din rasa Herefords. El bănuia că în America sînt multe vaci Herefords.

Francis Wilmot credea că acum se cresc mai ales vaci Holstein.

— Holstein ! repetă Soames. Iată un soi despre care n-am auzit în tinerețe. Ce culoare au ?

— Sînt bălțate, zise Francis Wilmot. În Anglia, iarba e minunată.

— La noi e prea umedă, zise Soames. Sîntem chiar pe malul apei.

— Al Tamisei ? Cît e de lată apa, acolo unde nu se mai resimte fluxul mării ?

— Așa e la noi, nu mai mult de o sută de metri.

— Sînt și pești ?

— Din belșug.

— Iar apa curge limpede — nu e roșie ; la noi, în America de Sud, rîurile sînt roșii. Pe la dumneavoastră cresc sălcii, plopi și ulmi, nu-i așa ?

Soames era destul de încurcat. Nu fusese niciodată în America. Locuitorii ei erau, desigur, făpturi omenești, dar erau ciudați și toți aidoma ; aveau mai mult fețe decît trăsături, capetele fixate drept în spinare, iar umerii prea pătrați pentru a fi adevărați. Glasul lor răsuna din fundul gîtlejului și toți pronunță cuvintele *very* [1] și *America* într-un fel pe care el zadarnic a încercat să-l imite ; dolarii lor aveau un curs prea ridicat și toți aveau automobil ; disprețuiau Europa, veneau în număr mare pe continent și duceau acasă tot ce puteau ; vorbeau tot timpul și nu li se îngăduia să bea. Acest tînăr, însă, îi răsturna toate prejudecățile. Bea *sherry* și nu vorbea decît atunci cînd i se adresa cuvîntul. Umerii lui păreau naturali. Avea mai mult trăsături decît față și glasul îi era dulce. În sfîrșit, poate că disprețuiește Europa.

— Cred, zise Soames, că Anglia ți se pare foarte mică.

— Nu, domnule. Londra mi se pare foarte întinsă și sînt convins că priveliști frumoase ca aici nu există nicăieri.

Soames coborî privirea în farfurie și zise :

— Destul de frumoase !

[1] Foarte (engl.).

Urmă peşte, şi o tăcere întreruptă de un zgomot ce venea de jos, din dosul scaunului lui Soames.

— Cîinele ! zise Soames şi înfipse furculiţa într-o bucăţică de peşte, dată la o parte, pe marginea farfuriei.

— Nu, nu, tată dragă ! Nu vrea decît să ştie că l-ai văzut !

Soames îi întinse un deget, iar Dandie se lungi lîngă scaun.

— Nu mănîncă niciodată, zise Fleur, dar vrea să fie luat în seamă.

Sosi un mic transport de potîrnichi la cuptor.

— Doriţi să vedeţi un anumit lucru pe la noi, domnule Wilmot ? îl întrebă Michael. Americanilor nu le-a mai rămas nimic necunoscut. Pentru Regent Street aţi venit prea tîrziu.

— Aş vrea să văd garda palatului, expoziţia de cîini a lui Cruft, caii dumneavoastră „pur sînge" şi *Derby*-ul.

— *Darby*-ul, îl corectă Soames, nu-l puteţi aştepta, va fi abia în iunie, anul viitor.

— Vărul meu, Val, vă va arăta cai de curse, zise Fleur. El s-a căsătorit cu sora lui Jon, ştiţi ?

Apăru îngheţata de ciocolată.

— Cred că în America se mănîncă multă îngheţată, zise Soames.

— Noi, în sud, nu prea consumăm acest desert, *sir*. În schimb, avem o bucătărie specială, foarte gustoasă.

— Am auzit că mîncaţi broaşte ţestoase de apă dulce.

— Da, dar eu nu apuc asemenea rarităţi. Trăiesc retras şi trebuie să muncesc din greu. Am o casă modestă, dar plăcută, şi cîţiva negri foarte simpatici, care ştiu să gătească bine. Oameni bătrîni, care i-au cunoscut pe bunicii mei. Negrii de pe vremuri sînt din ce în ce mai rari şi sînt de neînlocuit.

American din sud !

Soames auzise că cei din sud sînt *gentlemani*. Îşi mai aducea aminte de „Alabama" [1], şi de tatăl său care, atunci cînd guvernul englez era nevoit să-şi mărturisească greşeala, zicea : „V-am spus-o eu dinainte".

În tăcerea suavă ce însoţea icrele, servite pe felii de pîine prăjită, se auzeau desluşit bătăile labelor lui Dandie pe parchet.

[1] Vas de război livrat de englezi, în timpul războiului de secesiune, statelor sclavagiste din sudul S.U.A., în pofida convenţiei de neutralitate încheiată cu statele din nord. Guvernul englez a fost obligat să plătească despăgubiri pentru această încălcare a convenţiei.

— Acesta e singurul fel care-i place ! Dan, du-te la stăpînul tău ! Dă-i o bucățică, Michael, zise Fleur, privindu-l pe furiș, dar el nu-i răspunse.

În timpul călătoriei din Italia, cu Fleur emoționată de atîtea noutăți, încălzită de soare și vin, bine dispusă și gata să-i primească îmbrățișările, Michael își petrecuse adevărata lună de miere, bucurîndu-se, pentru prima dată de la căsătoria lor, de senzația că este tovarășul preferat al adoratei sale. Iar acum, apăruse acest străin, care-i reamintea că, de fapt, el nu era decît „vioara a doua" față de prima ei dragoste, acel văr de-al doilea ; avea deci, din nou, impresia că i se ia paharul de la gură. Fleur îl poftise pe acest tînăr pentru că îi aducea ceva din atmosfera trecutului, pe ale cărei coarde el nu știa să-i cînte. Fără a ridica privirea, Michael îi puse lui Dandie în bot bucățele din mîncarea lui preferată.

Soames rupse tăcerea.

— Luați și niște nucșoară, domnule Wilmot. Pepene fără nucșoară...

Fleur se ridică de la masă, iar Soames o urmă în salon ; Michael îl conduse pe tînărul american în biroul său.

— L-ați cunoscut pe Jon ? întrebă Francis Wilmot.

— Nu. Nu l-am întîlnit niciodată.

— Este un băiat admirabil ; scrie și poezii. Cultivă piersici minunate.

— O să mai continue și acum, după ce s-a căsătorit ?

— Desigur.

— Nu vine în Anglia ?

— În anul acesta, nu. Au un cămin foarte frumos... cai și cîini. Sînt și terenuri de vînătoare prin apropiere. Poate că, în toamna viitoare, o va aduce și pe sora mea într-o călătorie aici.

— Oh ! Dumneata rămîi mai mult ?

— Da de unde ! De Crăciun vreau să fiu acasă. Mi-ar plăcea să văd Roma și Sevilla și aș vrea să vizitez vechea reședință a familiei mele, în Worcestershire.

— Cînd au emigrat ?

— În timpul domniei regelui William și a reginei Mary [1]. Erau catolici. E frumoasă regiunea Worcestershire ?

[1] E vorba de regele William al III-lea, care a domnit în Anglia între anii 1689—1702, și de soția sa, regina Mary.

— Foarte frumoasă, mai ales primăvara. Sînt o mulțime de fructe pe-acolo.

— Oh! În țara aceasta se mai cultivă produse agricole?

— Nu prea multe.

— Aceasta a fost și impresia mea, venind cu trenul dinspre Liverpool. Am văzut pășuni întinse și una sau două oi, dar n-am văzut nici un om muncind pe cîmp. Deci, aici toată lumea locuiește în orașe?

— Da, în afară de o minoritate neînsemnată. Trebuie să vii la moșia tatălui meu, pe-acolo mai cresc cîțiva napi.

— Trist lucru! zise Francis Wilmot.

— Așa este. În timpul războiului, am început din nou să cultivăm grîu, dar cum s-a isprăvit, ne-am întors la vechea situație... ba chiar mai rău.

— Pentru ce?

Michael dădu din umeri.

— Oamenii de stat n-au nici o scuză. Cînd sînt la putere, lasă țara să meargă de rîpă; în opoziție, bat toba pentru treburile ei. La sfîrșitul războiului, noi am avut cea mai bună aviație din lume și agricultura era pe cale de redresare. Și ce crezi c-au făcut? Le-au azvîrlit din mînă de parcă erau cartofi fierbinți. A fost tragic. Ce cultivați dumneavoastră în Carolina?

— Pe pămîntul meu numai bumbac, dar în ziua de azi este foarte greu să cîștigi cu bumbac. Mîna de lucru e foarte scumpă.

— Și la dumneavoastră?

— Da, domnule. Străinii au voie să asiste la ședințele dumneavoastră parlamentare?

— Firește. V-ar face plăcere să ascultați dezbaterile despre Irlanda? Pot să vă fac rost de un loc în balconul rezervat „străinilor distinși".

— Credeam că englezii sînt rigizi, dar acum sînt uimit de modul cum ați știut să-mi dați senzația că mă găsesc la mine acasă. Domnul acela bătrîn este socrul dumneavoastră?

— Da.

— Nu pare a fi un om obișnuit. E bancher?

— Nu. Dar fiindcă m-ați întrebat, trebuie să vă spun că ar fi trebuit să fie.

Francis Wilmot își roti privirile prin cameră și se opri asupra *Maimuței albe*.

— Ah, da, zise încet, e un tablou minunat. N-aş putea, oare, găsi un tablou pictat de acest om, pentru a-l dărui lui Jon şi surorii mele ?

— Mă tem că nu, zise Michael. Pictorul a fost chinez, nu din cea mai bună epocă, dar trebuie să fi trecut vreo cinci sute de ani de cînd s-a dus din lumea aceasta.

— Ah ! În orice caz, avea sensibilitate pentru animale.

— După părerea noastră, avea o mare sensibilitate pentru oameni.

Francis Wilmot făcu ochii mari.

Michael constată că tînărul acesta era incapabil să priceapă ironia.

— Va să zică, doriţi să vedeţi expoziţia de cîini a lui Cruft îi spuse. Vă plac cîinii, nu-i aşa ?

— Vreau să cumpăr un copoi pentru Jon şi doi pentru mine. Aş vrea să-mi fac o crescătorie de cîini.

Michael se rezemă de speteaza fotoliului şi scoase un nor de fum pe gură. Îşi dădea seama că pentru Francis Wilmot lumea era tînără şi viaţa mergea pe făgaşuri bune, spre un ţel frumos. În Anglia... !

— Dumneavoastră, americanii, ce aşteptaţi de la viaţă ? îl întrebă brusc.

— S-ar putea spune, cred, că dorim succesul ; în orice caz, aşa este în Nord.

— Aceasta a fost şi dorinţa noastră acum o sută de ani, zise Michael.

— Oh ! Şi azi ?

— Succes am avut ; totuşi, azi ne întrebăm dacă nu cumva s-a isprăvit cu noi.

— Da, zise Francis Wilmot, în comparaţie cu dumneavoastră, avem o populaţie rară.

— Aşa este, confirmă Michael. Aici, fiecare scaun este dinainte ocupat şi marea majoritate a oamenilor stă în picioare. Mai doriţi o ţigară, sau vreţi să coborîm la stăpîna casei ?

Capitolul V

ANTRACT

Chiar dacă providența era mulțumită de Sapper's Row din Camden Town, Michael nu era mulțumit de această modă. Nimic nu putea justifica aceste două șiruri de case posomorîte, cu trei etaje, atît de murdare, de parcă erau gulere spălate în Italia. De unde iau negustorii din aceste prăvălioare de la parter atîta dibăcie în afaceri, încît să nu-și piardă toți banii ? Cine o fi venind din vîltoarea străzii principale, plină de tramvaie și miros de pește prăjit, benzină și haine vechi, în această mică ulicioară lăturalnică, să caute plăcere sau profit ? Chiar și copiii, născuți cu o perseverență eroică prin locuințele de la etajul al doilea sau al treilea, își căutau plăcerile vieții în afara vecinătății lor, pentru că în Sapper's Row nu puteau fi nici călcați de vreun automobil și nici nu puteau căsca gura în fața cinematografelor. Pe această uliță, nu circulau decît cărucțe trase de mînă, biciclete, camioane ușoare, care nu mai țineau la drum, și taxiuri rătăcite ; iar singura ei podoabă erau mușcatele în vase de flori și pisicile pestrițe ; Sapper's Row lîncezea și vegeta.

Michael intră prin capătul dinspre apus : nu se simțea la largul lui. În fața i se așternea cea mai îngrozitoare pildă a suprapopulării Angliei, iar el, care pleda pentru reducerea densității populației, mergea să viziteze niște străini ruinați, pentru a-i ajuta să rămînă în viață. Aruncă o privire în trei prăvălioare. Nici țipenie ! Ce era mai rău ? Asemenea prăvălioare pline de lume... sau pustii ? Ajunse la nr. 12 și, ridicînd ochii, văzu chipul unei femei, care privea în jos. Era albă și impresionant de apatică ; stătea aplecată asupra mîinilor care coseau la o haină. „Aceasta este «supusa și umila mea», împreună cu acul ei de cusut" își zise Michael. Intră în prăvălia de

la parter : o frizerie, cu un lighean murdar sub o oglindă plină de praf, prosoape suspecte, sticle și două scaune soioase. Pe unul dintre ele ședea, cu fața la spetează, un bărbat ca o umbră, cu obraji palizi și subțiri, îmbrăcat numai în cămașă, cu mustața răsucită, cu păr rar și ochi de filozof, inteligenți și tragici în același timp. Citea ziarul *Daily Mail*.

— Doriți să vă tund, *sir*?

Michael dădu din cap.

— Aici locuiesc domnul și doamna Bergfeld ?

— Sus, la ultimul etaj.

— Cum pot ajunge acolo ?

— Pe aici.

Trecînd printr-o deschidere acoperită cu o perdea, Michael dădu de o scară ; urcă și, ajuns sus, se opri șovăind. Conștiința îi repeta ecoul comentariilor lui Fleur la scrisoarea Annei Bergfeld : „Da, cred că are dreptate, dar ce-i poți face ?" Cînd ușa se deschise, Michael avu impresia că stă în fața unui cadavru ; femeia avea fața speriată și albă, ca scoasă dintr-un mormînt.

— Doamna Bergfeld ? Mă numesc Mont. Mi-ați trimis o scrisoare.

Femeia tremura atît de tare, încît Michael crezu că avea să leșine pe loc.

— Iertați-mă, vă rog, domnule, dar trebuie să mă așez, îi zise, și se prăbuși pe marginea patului.

Camera era foarte curată, dar, în afară de pat, nu se găseau în ea decît un spălător îngust din lemn de brad, un vas cu o mușcată și un geamantan de tablă, pe care erau împăturiți niște pantaloni ; de un cui sta atîrnată o pălărie de damă, iar lîngă fereastră se afla un scaun acoperit cu haina la care cosea.

Femeia se ridică din nou în picioare. Nu părea să aibă mai mult de treizeci de ani ; era slabă, dar bine făcută, iar fața-i ovală, în care nimic n-avea culoare în afară de ochii negri, îți reamintea mai degrabă de Rafael decît de Sapper's Row.

— Mi se pare că văd un înger, zise femeia. Iertați-mă, domnule.

— Straniu înger, doamnă Bergfeld. Soțul dumneavoastră nu este acasă ?

— Nu, domnule. Fritz s-a dus la plimbare.

— Spuneți-mi, doamnă Bergfeld, dacă v-aș plăti drumul pînă-n Germania, ați fi dispuși să plecați ?

— Acum nu ne dau pașaport ; Fritz e aici de douăzeci de ani și de atunci n-a fost niciodată în Germania ; și-a pierdut cetățenia germană, domnule, și apoi, după cum știți, ei n-au nevoie de oameni ca noi.

Michael își trecu degetele prin păr.

— Dar de unde sînteți dumneavoastră, doamna ?

— Din Salzburg.

— Ce-ar fi dacă v-ați întoarce acolo ?

— Eu aș vrea, dar ce să facem acolo ? Azi, în Austria, toată lumea e săracă și eu nu mai am nici o rudă. Aici, găsesc măcar de cusut.

— Cît cîștigați pe săptămînă ?

— Uneori o liră, alteori cincisprezece șilingi. Pîinea și chiria.

— Căpătați ajutor de șomaj ?

— Nu, domnule, nu sîntem înscriși.

Michael scoase din buzunar o hîrtie de cinci lire și o puse, împreună cu cartea sa de vizită, pe spălător.

— Am să mă mai gîndesc, doamnă Bergfeld. Poate că soțul dumneavoastră va trece pe la mine.

Ieși repede, pentru că femeia cu chip de fantomă se înroșise.

Cînd se întoarse prin deschizătura acoperită cu perdea, frizerul tocmai spăla ligheanul.

— I-ați găsit acasă, domnule ?

— Pe doamna.

— Ah! Pot să vă spun că au avut și zile mai bune. Bărbatul ei este cam curios, nu-i zdravăn la minte. A vrut să se asocieze cu mine, dar și eu trebuie să renunț la această meserie.

— Oh ! Pentru ce ?

— Am nevoie de aer curat. N-am decît un plămîn, și nici ăsta nu e prea zdravăn. Trebuie să-mi găsesc altceva.

— E greu în vremurile de azi.

Frizerul își scutură umerii osoși.

— Ah, zise. Sînt frizer de cînd eram copil, cu excepția anilor de război. E curios să trăiești aici, după ce ai umblat pe unde am umblat eu. Războiul m-a distrus.

Își răsuci mustăcioara.

— Pensie n-ai ? îl întrebă Michael.

— Nici o băncuță. Pentru a-mi salva viața, trebuie să-mi găsesc o ocupație în aer liber.

Michael îl măsură din cap pînă-n picioare o umbră cu capul prelung și cu un singur plămîn.

— Te pricepi la vreo muncă agricolă ?
— De fel. Totuşi, trebuie să găsesc ceva, căci de nu, mă curăţ.
Ochii lui tragici şi inteligenţi scrutară faţa lui Michael.
— Îmi pare nespus de rău, zise Michael. Bună ziua !
Frizerul se dădu la o parte printr-o mişcare bruscă, ciudată.
Cînd Michael ieşi din Sapper's Row în strada principală, aglomerată şi zgomotoasă, îi veni în minte un discurs dintr-o piesă de teatru, pe care o văzuse cu unul sau doi ani în urmă : „Starea poporului lasă mult de dorit. Eu socot de datoria mea să pun problema pe şleau, în Cameră. Am să dezlănţui... !" Starea poporului ! Ce lucru ireal ! Coşmare trecătoare în nopţi cu vise... scheletul ferecat într-un dulap bine închis... urletele neplăcute şi rare ale unui cîine flămînd ! Şi, desigur, în Anglia nimeni nu e mai tulburat de această grijă ca cei şase sute de „domni bine", care şed alături de el, în Cameră. Cu toate că misiunea lor este să îmbunătăţească starea poporului, pe ei asemenea coşmare nu-i tulbură. De la Oliver Cromwell încoace, vreo şaisprezece mii de domni au ocupat aceste locuri în parlament, urmărind acelaşi scop. Şi s-a realizat ceva ? Nimic ! Totuşi, *ei* lucrau în acest sens, iar ceilalţi oameni îi priveau şi le spuneau cum să procedeze !
Aşa gîndea Michael, cînd un glas îi zise :
— Nu cumva ştiţi o slujbă pentru mine, domnule ?
Michael iuţi paşii. Apoi se opri. Observă că omul coborîse privirea după ce rostise aceste vorbe şi, deci, nu observase că fugise de el. Michael se întoarse. Dintr-o faţă rotundă şi albă, care părea făcută din cocă, doi ochi negri îl priviră. Curat şi zdrenţăros, liniştit şi deznădăjduit, omul purta insigna foştilor combatanţi.
— Dumneavoastră mi-aţi vorbit ?
— Da, dar nu ştiu de ce ; am spus-o aşa, fără să vreau.
— N-ai de lucru ?
— Nu — şi stau foarte prost.
— Eşti căsătorit ?
— Văduv, domnule, cu doi copii.
— Ajutor capeţi ?
— Da, dar m-am săturat de el.
— Ai făcut războiul, după cum văd.
— Da, am fost în Mesopotamia.
— Ce fel de slujbă cauţi ?

— Orișice muncă.
— Dă-mi numele și adresa dumitale.
— Henry Boddick, 94 Waltham Buildings, Gunnersbury...
Michael o scrise.
— Nu-ți pot făgădui nimic, îi spuse.
— Știu, domnule.
— În orice caz, îți doresc noroc. Pot să-ți ofer o țigară ?
— Mulțumesc și vă doresc noroc, domnule.

Michael îl salută și porni din nou mai departe ; cînd crezu că Henry Boddick nu-l mai vede, luă un taxi. Dacă mai continuă astfel, își pierde „dulcea liniște", fără de care omul nu poate ocupa un loc în Cameră !

Biletele „De vînzare" sau „De închiriat", atîrnate pe numeroase case din Portland Place, îi mai redară ceva din echilibru.

În aceeași după-amiază, Michael se duse, împreună cu Francis Wilmot, la parlament și, după ce-l conduse pînă la scara ce ducea spre balconul „străinilor distinși", intră în sala de ședințe.

Nu fusese niciodată în Irlanda și deci, pentru el, dezbaterile nu aveau prea multe contingențe cu realitatea. Totuși, ele păreau a ilustra obstacolele ce stau în calea oricărei înțelegeri asupra vreunei probleme concrete. Aproape fiecare vorbitor punea accentul pe necesitatea inexorabilă de a se ajunge la un acord, dar declara că este cu neputință să se cedeze cu privire la un factor sau altul de care depindea un asemenea acord. Totuși, avînd în vedere că se dezbătea chestiunea Irlandei, atmosfera părea destul de calmă și, în curînd, toți deputații aveau să iasă pentru a vota așa cum hotărîseră înainte de începerea ședinței. Michael își aduse aminte de emoția cu care urmărise primele dezbateri, după ce fusese ales ; fiecare discurs îi dădea impresia că părerile unora dintre parlamentari trebuie neapărat să fie schimbate ; dar, după multă șovăială, fusese silit să admită că nici unul nu-și schimba convingerile. Aici acționa o forță mult mai puternică decît elocvența, oricît de sinceră sau convingătoare ar fi fost ea. Rufele se spălau în altă parte. Aici, la Cameră, ele doar se uscau, înainte de a fi îmbrăcate. Totuși, atîta vreme cît oamenii nu-și exprimă gîndurile prin vorbe, ei nu știu ce gîndesc și uneori nu știu nici după aceea. În momentul acesta, pentru a suta oară, Michael simți că i se înmoaie picioarele. Peste cîteva săp-

tămîni va fi silit să stea solid pe ele. Oare, Camera îi va acorda „îngăduința tradițională", sau îi va spune : „Vezi-ți de treabă, tinere... vrei să-l înveți pe tatăl tău cum se fac copiii ! Ține-ți gura !"

Michael privi în jurul lui.

Colegii lui deputați aveau fel de fel de înfățișări. Aleși de către popor, ei confirmau teoria că firea omenească nu se schimbă, sau se schimbă atît de încet, încît omul nu poate urmări procesul... Tipurile acestor oameni se pot găsi în statuile romane, în picturi medievale... „Simplu dar plăcut", își zise Michael, repetînd fără să vrea cuvintele lui George Forsyte, cînd vorbea despre sine, în zilele sale de glorie. Dar, oare, acești oameni se luau în serios, ca pe vremea lui Burke [1] sau măcar a lui Gladstone ?

Cuvintele „îngăduința tradițională" îl treziră din visare ; într-adevăr, urma un prim discurs. Da ! Vorbea deputatul din Cornmarket. Michael se pregăti să-l asculte. Omul vorbea limpede și reținut ; parcă susținea că principiul „Ce ție nu-ți place altuia nu-i face" nu trebuie uitat nici chiar față de Irlanda. Dar discursul era lung, prea lung, și Michael observă cum sala devine nerăbdătoare. „Vai de capul tău, frate !" își zise Michael, după ce vorbitorul se așeză cam grăbit. În locul său, se ridică un bărbat foarte frumos. Îl felicită pe onorabilul său prieten pentru efortul bine susținut și meritoriu, dar regretă că n-avea nici o legătură cu problema la ordinea zilei. „Așa este !" gîndi Michael și ieși tiptil. După ce-l căută pe „străinul distins", merseră împreună în South Square.

Francis Wilmot era destul de entuziasmat.

— A fost interesant, zise. Cine era domnul de sub perdele ?

— *Speaker* [2]-ul ?

— Nu, mă refer la acela care n-a vorbit.

— Exact ; acela se numește *speaker* și reprezintă demnitatea parlamentului.

— Ar trebui să i se dea ceva oxigen, pentru că în locul acela l-ar putea fura somnul. Mi-a plăcut deputatul care a vorbit ultimul. Acesta ar „merge" în America, are idei mărețe !

[1] *Edmond Burke* (1729—1797), publicist și politician englez.

[2] *Speaker :* președintele camerei inferioare — Camera Comunelor — din parlamentul englez ; formal în afara partidelor, nu participă la discuții și votează numai în cazuri de balotaj.

— Idealismul, care v-a făcut să nu intrați în Liga Națiunilor [1], așa-i ? zise Michael zîmbind.

Francis Wilmot întoarse cam violent capul spre el.

— Da, zise, cînd este vorba de fapte, nu de vorbe, și noi sîntem ca orice alt popor.

— Așa este, zise Michael, idealismul nu este decît un produs secundar al geografiei — este ceața ce plutește la oarecare distanță. Cu cît ești mai departe de fapte concrete, cu atît ești mai ferit de a vedea ceața. În ceea ce privește situația Europei, noi sîntem cu douăzeci de mile mai idealiști decît francezii, iar dumneavoastră sînteți cu trei mii de mile marine mai idealiști decît sîntem noi. Dar cînd este vorba despre negri, noi sîntem cu trei mii de mile marine mai idealiști decît dumneavoastră, nu-i așa ?

Francis Wilmot coborî pleoapele peste ochii săi negri.

— Așa este, răspunse. În Statele Unite, cu cît ne îndepărtăm mai mult spre nord, cu atît devenim mai idealiști în privința negrilor. Anne și cu mine am trăit toată viața printre negri și niciodată n-am avut vreun necaz cu ei ; îi iubim și ei ne iubesc ; dar nu cred că nu m-aș asocia la linșajul unuia care ar fi pus mîna pe sora mea. Am discutat adeseori această problemă cu Jon. El e de altă părere : pretinde că un negru trebuie judecat întocmai ca un alb ; dar el nu cunoaște realitatea din Sud. Concepțiile lui sînt încă la o depărtare de trei mii de mile marine.

Michael rămase tăcut. Ori de cîte ori auzea acest nume, pe care el îl scria în gînd John, i se strîngea inima.

Francis Wilmot adăugă îngîndurat :

— În fiecare țară, există cîțiva sfinți care contrazic teoria dumneavoastră, dar noi, ceilalți, trebuie să recunosc, nu ne putem ridica peste firea omenească.

— Fiindcă veni vorba despre firea omenească, zise Michael, iată-l pe socrul meu !

[1] Aluzie ironică la faptul că, în 1920, Senatul S.U.A. a refuzat să ratifice pactul Ligii Națiunilor, temîndu-se ca rolul hotărîtor jucat de Anglia și Franța să nu transforme Liga Națiunilor într-un obstacol în fața expansiunii imperialismului american.

Capitolul VI

SOAMES DESCHIDE OCHII

Soames își prelungise *week-end*-ul la Londra și-și petrecuse după-amiaza în grădina zoologică, ferindu-și nepoții, pe copiii Cardigan, de a se apropia prea mult de cuștile cu maimuțe și pisici. După ce îi depuse în holul casei lui Imogen, se duse la club, unde se așeză comod într-un fotoliu, răsfoind ziarul de seară. Deodată tresări în fața unui articol de la rubrica *Viața mondenă.*

„La recepțiile de miercuri seara, oferite de o tînără gazdă, la mai puțin de o sută de pași de Westminster, se pregătește o surpriză pentru viitoarea sesiune parlamentară. Soțul ei, un baronet in spe, *care nu de mult avea îndeletniciri literare, și-a asumat sarcina de a fi purtătorul de cuvînt al unei politici noi, sub egida unei concepții originale, denumită «foggartism», concepție lansată de* sir *James Foggart în cartea sa intitulată :* Starea precară a Angliei. *Acest amuzant strigăt de alarmă este atribuit unui creier cam fantezist, care conduce o binecunoscută revistă săptămînală. Vom vedea ce va ieși de aici. Între timp, mica și întreprinzătoarea doamnă, despre care vorbim, nu pierde nici un prilej de a-și desăvîrși «salonul», profitînd de curiozitatea ce însoțește orice aventură politică.“*

Soames își frecă ochii ; apoi reciti, din ce în ce mai mînios. *„Mica și întreprinzătoarea doamnă nu pierde nici un prilej de a-și desăvîrși salonul.“* Cine a scris acest articol ? Puse ziarul în buzunar — s-ar putea spune că era primul furt pe care-l comitea în viață — și trecînd prin St. James's Park, în amurgul ce cobora încet, se gîndi neîncetat la acest articol anonim. Aluzia la adresa lui Fleur era vădită și clar răuvoitoare. Nici dacă i-ar fi zis „mica arivistă“ n-ar fi fost mai desluşit. Din

păcate, sensul primar al acestui termen era un compliment, iar Soames se întreba dacă, luat în sensul peiorativ, putea fi interpretat ca o defăimare. Era profund îngîndurat, cînd cei doi tineri îl ajunseră din urmă.

— Ce mai faceţi, *sir* ?

— Ah ! zise Soames. Trebuie să-ţi vorbesc. Este un trădător printre voi. Şi, fără să vrea, aruncă o privire mînioasă spre Francis Wilmot.

— S-auzim, *sir*, îl îmbie la vorbă Michael, după ce ajunseră în biroul său.

Soames îi întinse ziarul împăturit.

Michael citi articolul şi se strîmbă.

— Un lucru e sigur, şi anume că cel care l-a scris — oricine ar fi el — vine la reuniunile voastre, zise Soames. Cine o fi ?

— Foarte probabil, o femeie.

— Vrei să spui că se tipăresc asemenea lucruri scrise de mîna unei femei ?

Michael nu răspunse. „Bătrînul Forsyte" nu ţinea pas cu vremea.

— Dacă mă duc la redacţie, crezi că-mi spun cine l-a scris ? întrebă Soames.

— Din fericire, nu.

— Ce înseamnă „din fericire" ?

— Ei bine, *sir*, presa este o plantă sensibilă şi mă tem că, dacă te atingi de ea, se zbîrleşte. De altfel, spune adeseori şi lucruri bune, nu întotdeauna binemeritate.

— Dar acesta... începu Soames şi se opri la timp, continuînd : adică eşti de părere că trebuie să înghiţim şi să tăcem ?

— Mă tem că trebuie să ne înclinăm.

— Mîine-seară Fleur primeşte ?

— Da.

— Am să rămîn aici şi am să deschid bine ochii.

Michael avu o viziune : socrul său în chip de agent de poliţie îmbrăcat civil, păzind darurile de nuntă.

Dar, în ciuda indiferenţei pe care o afişa, Michael fusese lovit. Pînă în clipa de faţă, faptul că adorata lui avea mania colecţiilor şi că făcea graţii, pentru a-i cuceri pe oamenii care-i puteau fi de folos, îi trezise doar o admiraţie plină de indulgenţă. Dar acum i se părea că acest lucru este mai mult decît o slăbiciune amuzantă. Iuţeala cu care zîmbea cînd spre unul

cînd spre altul, de parcă zîmbetul îi era declanşat de un comutator electric aşezat sub părul ei scurt şi ras pe ceafă, mişcările vioaie ale gîtului ei atît de frumos şi decoltat, privirile inteligente şi neastîmpărate ale ochilor ei frumoşi — priviri atît de prefăcute, dar nu destul de false — coborîrea şi ridicarea pleoapelor ei albe, strîngerea mîinilor ei expresive, reprezentau cariera ei, dacă aceste strădanii uşoare şi delicate puteau fi numite „carieră"... Toate acestea începură a-l îndurera pe Michael. Dar ea le făcea pentru el şi pentru Kit ! Se zice că franţuzoaicele colaborează cu bărbaţii lor pentru cariera familiei. De vină era sîngele francez care curgea în vinele ei. Sau poate idealismul, dorinţa de a avea tot ce era mai bun şi a fi mereu în frunte ! Aşa gîndea Michael, în chip cinstit. Dar la recepţia de miercuri seara ochii săi îngrijoraţi treceau de la o faţă la alta, încercînd să detecteze semnele criticismului şi ironiei.

Soames adoptă o altă metodă. Mintea lui nu era tulburată de valurile ce se nasc în gîndirea oamenilor care adorm preocupaţi de obiectul criticii lor. El nu vedea pentru ce Fleur n-ar putea frecventa aristocraţi, laburişti, pictori, diplomaţi, tineri zănatici şi chiar scriitori, oricîţi pofteşte. În naivitatea lui, Soames credea că, cu cît e mai înaltă poziţia acestora, cu atît e mai mic pericolul de a-i cere bani cu împrumut sau de a o pune în încurcături. Fata lui era cel puţin tot atît de bine, dacă nu mai bine decît oricare dintre ei şi, de aceea, mîndria lui era rănită mortal la gîndul că oamenii ar putea crede că Fleur trebuie să lupte din răsputeri pentru a strînge oameni în jurul ei. Doar nu ea se ţine de ei, ci dimpotrivă, ei se ţin de ea ! Stînd aşa, sub o pînză de Fragonard, pe care el i-o dăruise, cu părul cărunt, cu mustaţa tunsă scurt, cu faţa reţinută şi bărbia proeminentă, privind atent în jurul lui, fără a urmări un obiect precis, ca omul care văzuse multe şi pe care nimic nu-l interesa în mod deosebit, Soames putea fi unul dintre ambasadorii care frecventau salonul ei.

O tînără doamnă, cu părul roşu-auriu, lung cam de un deget pe ceafa nerasă, se apropie şi se opri cu spatele la el, lîngă un bărbat firav, care-şi freca mîinile de parcă şi le spăla. Soames auzi fiecare cuvînt pe care-l schimbau.

— Nu-i aşa că micuţa doamnă Mont e amuzantă ? Uite-o acum cu „*don* Fernando"... ai crede că el este singura bucurie a vieţii ei. Ah ! Iată-l pe tînărul Bashly ! S-a dus la el. E snoabă

din naştere. Dar asta nu-i destul pentru a face aici un „salon", aşa cum crede ea. Pentru a-ţi crea un salon, trebuie să ai personalitate, inteligenţă şi o totală indiferenţă faţă de oameni. La ea, însă, nu găseşti nici urmă din toate acestea. Şi apoi, cine este ea ?

— Are bani ? întrebă bărbatul cel firav.

— Nu prea mulţi. Michael este atît de îndrăgostit de ea, încît nu mai are nici un haz ; cred că şi parlamentul a contribuit, într-o oarecare măsură, la acest lucru. L-ai auzit vorbind despre foggartism ? Nimic altceva decît hrană, copii şi viitorul... Să urli de plictiseală !

— Noutatea, mîrîi bărbatul cel firav, este viciul epocii noastre.

— Te şi revoltă cînd vezi cum o fiinţă atît de neînsemnată ca ea, vrea să se ridice, căţărîndu-se pe baliverne ca foggartismul. Ai citit cartea ?

— Nu prea. Dar dumneata ?

— Nici vorbă. Îmi pare rău de Michael. Snoaba asta mică îl exploatează.

Prins în mijlocul unui grup, Soames nu se putea mişca ; începu să respire greu. Simţind, probabil, un curent de aer, tînăra doamnă întoarse capul pentru a întîlni doi ochi atît de cenuşii şi de reci şi o faţă atît de crispată, încît se îndepărtă.

— Cine o fi caraghiosul acela bătrîn ? îl întrebă pe bărbatul firav. Cînd s-a uitat la mine, mi s-a făcut pielea ca de găină.

Bărbatul firav îi răspunse că poate fi vreo rudă săracă... părea că nu cunoaşte pe nimeni dintre invitaţi.

Dar Soames străbătu salonul, îndreptîndu-se spre Michael.

— Cine e tînăra cu părul roşu ?

— Marjorie Ferrar.

— Ea e trădătoarea. Dă-o afară !

Michael holbă ochii.

— Dar o cunoaştem foarte bine... este fata lordului Charles Ferrar şi...

— Dă-o afară ! repetă Soames.

— De unde ştiţi că ea e trădătoarea, *sir* ?

— Acum am auzit-o spunînd exact aceleaşi vorbe ca în articol, ba chiar mai rău.

— Dar e musafira noastră.

— Halal musafir ! mîrîi Soames printre dinţi.

— Nu poți da afară un musafir. Și apoi, este nepoata unui marchiz și „răsfățata vînătorilor de plăceri" ar însemna să provoc un scandal infernal.

— Provoacă-l !

— N-o s-o mai poftim, dar mai mult decît atît nu putem face.

— Așa ? zise Soames și, trecînd pe lîngă Michael, se îndreptă către obiectul denunțului său ; Michael, foarte tulburat, îl urmă. Nu-l văzuse niciodată pe Soames scrîșnind din dinți. Ajunse la timp pentru a-l auzi spunînd cu glas încet, dar limpede :

— Ați fost atît de amabilă, doamnă, să spuneți despre fiica mea, în casa ei, că este snoabă.

Michael văzu ceafa cu părul crescut de un deget, întorcîndu-se și smucindu-se și ochii albaștri, duri, holbîndu-se cu o nerușinare jignitoare ; o auzi rîzînd ; Soames, spunea :

— Sînteți o trădătoare și vă rog să părăsiți această casă.

O jumătate de duzină de oameni în jurul lor... Toți au auzit ! Uf, ce infern ! Iar el era stăpînul casei ! Apropiindu-se, îl luă pe Soames de braț și zise liniștit :

— Ajunge, *sir*, doar nu sîntem la Conferința de pace.

Urmă o tăcere oribilă. Din tot grupul, nu se mișcau decît mîinile albe ale bărbatului firav, de parcă și le spăla mai departe.

Marjorie Ferrar făcu un pas spre ușă.

— Nu știu cine este această persoană, zise, dar e un mincinos.

— Mă îndoiesc, spuse un tînăr negricios din marginea grupului, privind-o fix în ochi, iar ea nu-și lua ochii de la el.

Apoi, deodată, Michael o văzu pe Fleur, foarte palidă, stînd în spatele lui. Trebuie să fi auzit totul. Fleur zîmbi, făcu un semn cu mîna și zise :

— *Madame* Carelli ne cîntă la pian.

Marjorie Ferrar merse mai departe spre ușă, urmată de bărbatul cel firav, care-și spăla mai departe mîinile — parcă încerca să spele incidentul. Soames îi urma, ca un dulău care vrea să fie sigur ; Michael pășea în urma lui. De la ușă, se auziră cuvintele „Ce amuzant !", iar ca ecou, un rîs încet, batjocoritor. O ușă trîntită ! Atît ușa cît și incidentul fură închise.

Michael își șterse fruntea. Jumătate din creierul său îl admira pe Soames, cealaltă jumătate gîndea : „Ne-a făcut-o bă-

trînul şi pace !" Se întoarse în salon. Fleur stătea lîngă clavecin, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. Dar Michael o văzu cu degetele încleştate pe rochie şi îl duru în inimă. Aşteptă, tremurînd, ultimul acord.

Soames se urcă la etaj. În faţa *Maimuţei albe* din biroul lui Michael, trecu în revistă cele ce făcuse. Nu regreta nimic. Pisică cu capul roşu ! „Snoabă din naştere!" „Bani?" „Nu prea mulţi !" Ha ! „O fiinţă atît de neînsemnată ca ea !" Asta era nepoata unui marchiz ? Ei bine, a dat-o afară pe neruşinată. În Soames se treziră toată dîrzenia, toată asprimea fiinţei lui, împreună cu ura împotriva protecţiei şi privilegiilor, moştenite de la strămoşii săi. Cine erau aristocraţii, pentru a-şi da asemenea aere ? Nişte paiaţe ! Jumătate dintre ei se trag din oameni care şi-au făcut avere din hoţii sau escrocherii ! Şi una dintre aceştia să spună că fata lui, fata lui e snoabă ! El n-ar mişca un deget, n-ar trece pe celălalt trotuar, nici pentru a da mîna cu un împărat ! Dacă pe Fleur o distra să aibă lume în jurul ei, de ce nu ? Dintr-odată, un fior rece îl străbătu. Oare, nu cumva Fleur va spune că i-a distrus salonul ? Ei, bine ! Chiar de-ar spune-o, n-avea ce-i face ; e mai bine că s-au lămurit, că au scăpat de pisica aceea şi că acum ştiu cu toţii cum stau lucrurile. „N-am s-o aştept pînă urcă, gîndi Soames. Furtună într-un pahar cu apă !"

Acordurile subţiri ale clavecinului ajunseră pînă la el, în timp ce se oprise în capul scării ce ducea spre camera lui. Se întrebă dacă nu cumva aceste serate îl deşteptau din somn pe copil. Un mîrîit lîngă picioare îl făcu să tresară. Căţelul era culcat în faţa camerei copilului ! Ce bine era dacă javra asta ar fi fost adineauri jos ! Ar fi ştiut ea cum să-şi înfigă colţii în ciorapii de culoarea pielii, de pe picioarele pisicii cu păr roşu ! Merse mai departe şi aruncă o privire spre uşa camerei lui Francis Wilmot, faţă-n faţă cu a lui.

Tînărul american trebuie să fi auzit ceva ; dar nu va discuta cu el această întîmplare, nu era de demnitatea lui. Apoi închise uşa ; sunetele clavecinului încetară şi, în curînd, Soames închise ochii, încercînd să adoarmă.

Capitolul VII

ZGOMOTE ÎN NOAPTE

Michael n-o auzise niciodată plîngînd pe Fleur, iar acum, văzînd-o trîntită de-a curmezişul patului, înăbuşindu-şi hohotele în plapumă, se simţi aproape cuprins de panică. Cînd îi atinse părul, ea se opri din plîns şi rămase tăcută.

— Capul sus, iubito ! îi zise cu blîndeţe. Dacă nu eşti snoabă, ce-ţi pasă ?

Fleur se ridică cu greu şi se aşeză cu picioarele încrucişate pe pat ; obrajii îi erau roşii, umeziţi de lacrimi, şi părul vîlvoi.

— Ce importanţă are cum eşti ? Important este cum te pecetluieşte lumea.

— Ei bine, noi am pecetluit-o pe ea : „Trădătoare".

— Parcă cu asta dregem ceva ! Noi toţi vorbim despre alţii cînd nu sînt de faţă. Dar cui îi pasă ? Acum, însă, cum mai pot eu trăi, cînd toată lumea va rîde batjocoritor de mine, murmurînd în gînd : „o snoabă" ? Ca să se răzbune, o s-o strige în gura mare, în toată Londra. Cum să mai dau recepţii ?

Oare, era îndurerată pentru cariera ei sau a lui ? Michael trecu în cealaltă parte a patului, se aşeză în spatele ei şi o luă în braţe.

— Să nu-ţi pese niciodată de ceea ce gîndesc oamenii, fetiţo ! Mai devreme sau mai tîrziu, tot trebuie să-i înfruntăm.

— Tu nu trebuie să-i înfrunţi. Dacă ei nu mă socotesc destul de bună pentru ei, *nu pot fi* bună.

— Nu trebuie să ţii seama decît de părerea oamenilor care te cunosc cu adevărat.

— Nimeni nu te cunoaşte cu adevărat, zise Fleur tristă ; cu cît te iubeşte mai mult, cu atît te cunoaşte mai puţin şi cu atît e mai puţin important ce crede despre tine.

Fleur rămase atît de îndelung tăcută, încît Michael se întoarse de cealaltă parte a patului, pentru a vedea dacă nu cumva poate citi ceva pe fața ei îndurerată, sprijinită în mîini. Trupul ei avea atîta grație, încît simțurile lui Michael erau biciuite pînă la durere. Și deoarece știa că mîngîierile lui ar supăra-o, durerea lui era și mai mare.

— O urăsc, zise Fleur într-un tîrziu, și dacă-i pot face un rău, am să i-l fac.

Michael i-ar fi făcut cu plăcere un rău „răsfățatei vînătorilor de plăceri", dar aceasta nu-l mîngîia de faptul că Fleur mărturisise un asemenea sentiment; aceste cuvinte, din partea ei, însemnau mai mult decît din partea lui, care, cînd era vorba de fapte, nu era în stare să facă nimănui vreun rău.

— Și acum, scumpa mea, îi zise, tragem un somn bun?

— Am spus că n-am să mai dau recepții; dar am să dau mai departe.

— Bine! zise Michael, așa e cuminte din partea ta.

Fleur rîse. Ce sunete ciudate și stridente în inima nopții! Michael rămase nemulțumit.

Casa întreagă petrecuse o noapte de veghe. Pe la ora trei, Soames fu cuprins de temerile lui de odinioară, care, în ultima vreme, cedaseră, datorită țigărilor și aerului curat în care era obligat să-și joace partidele de golf. Îl supăra și blestematul acela de ceas mare de la Westminster, care bătea din oră în oră, și zgomotul vag, dintre orele trei și patru, cînd i se păru că cineva umblă prin casă.

Acest „cineva" era, de fapt, Francis Wilmot. Din clipa în care spusese atît de categoric că Soames nu e un mincinos, tînărul se afla într-o stare sufletească stranie. După cum bănuise Soames, și el o auzise, fără să vrea, pe Marjorie Ferrar bîrfind-o pe gazdă; dar în clipa cînd o dezminți, întocmai ca Saul pornind să-i atace pe creștini, își pierdu vederea. La început, ochii aceia albaștri îl străfulgerară cu dispreț, dar, în cele din urmă, avură o licărire ce părea a-i spune: „Tinere, îmi placi!" Aceasta îl urmărea. Nimfa aceea mlădioasă, cu pielea albă și părul roșu-auriu, ochii albaștri plini de insolență, buzele roșii pline de veselie, gîtul alb, din care emanau miresmele unei păduri de brad în bătaia soarelui... era o imagine pe care n-o putea uita. Îl urmărise toată seara, și totuși, modul în care chipul ei se imprimase în simțurile lui, în aceste cîteva clipe, era straniu. Wilmot nu putea să adoarmă. Deși nu-i fu-

sese prezentat, știa că o cheamă Marjorie Ferrar: numele i se păru „frumos". Trăise la țară și cunoscuse destul de puține femei. I se păru că ea nu semăna cu nici una din ele. Și totuși, i-a spus fără înconjur că mințise! Aceasta îl neliniștea atît de mult, încît bău toată apa din carafă, se îmbrăcă și coborî tiptil la parter. Trecu pe lîngă Dandie, care se trezi și păru să mîrîie: „Neobișnuit! Dar cunosc aceste picioare!" Ajunse în vestibul; prin fereastra de deasupra ușii, pătrundea o lumină lăptoasă; aprinse o țigară și se așeză pe sarcofagul de marmură. Simțind frigul marmurii, se ridică și aprinse lumina; văzu lîngă el o carte de telefon și, mecanic, căută litera „F". Iat-o! „Ferrar Marjorie, 3, River Studios, Wren Street." Stinse lumina, trase ușor lanțul de pe ușă și se furișă în stradă. Cunoscînd drumul spre Tamisa, o porni într-acolo.

Era ora la care zgomotele, istovite și ele, își pun capul pe pernă și omul poate auzi pînă și zborul unei molii. În aerul limpede, fără fum, Londra dormea sub lună. Podurile, turnurile, apa, toate erau argintii și păreau a nu aparține acestei lumi. Pomii și casele, scăldate de lună, se bucurau și ele, în felul lor, de această oră de liniște, și parcă șopteau, împreună cu Francis Wilmot, un vers din *Bătrînul marinar* [1]:

Dulce binecuvîntare: somnul,
De el se bucură tot pămîntul!
Mărită fii, fecioară sfîntă
Din cer trimis-ai somnul dulce
Ce inima-mi încet cuprinde!

Merse la întîmplare pe dreapta, de-a lungul Tamisei. Niciodată în viață nu cutreierase un oraș mare, într-un ceas mort. Nu mai era trează nici o patimă, nici o preocupare de cîștig; graba adormise și spaimele erau doar ale visului; ici și colo, desigur, cîte un om se zvîrcolea în pat, poate vreun suflet se stingea. Jos, pe suprafața apei, se întindeau umbrele șlepurilor și bărcilor părăsite, cu cîte o lumină roșie aprinsă; felinarele de-a lungul cheiului luminau fără rost, de parcă fuseseră scoase din funcție; omul dispăruse. În tot orașul, nu era nimeni treaz, numai el. Și... pentru ce? Tînărul american din sud era viclean

[1] Poem aparținînd poetului romantic englez *Samuel Taylor Coleridge* (1772—1834).

din fire și plin de resurse în toate situațiile practice ; n-avea, însă, puterea de a-și analiza acțiunile și, desigur, nu găsea că e ridicol, hoinărind singur în inima nopții ; nu se găsi ridicol nici atunci cînd, brusc, își dădu seama că, dacă i-ar putea „repera" ferestrele, ar fi în stare să se întoarcă acasă și ar putea adormi. Trecu pe lîngă Galeria „Tate" și văzu o făptură omenească cu nasturi care străluceau în lumina lunii.

— Iertați-mă, domnule gardian, îi zise, unde este Wren Street ?

— Drept înainte, a cincea stradă la dreapta.

Francis Wilmot porni mai departe. Luna „călătoare" cobora pe bolta cerească, stelele deveneau mai luminoase, pomii începură a tremura. Găsi a cincea stradă, coborî în fața blocului, dar tot fără a afla ce-l interesa ; era prea întuneric pentru a putea citi nume și numere. Trecînd din nou prin fața unei fapturi omenești cu nasturi lucioși, zise :

— Iertați-mă, domnule gardian, pe unde vine River Studios ?

— Veniți tocmai de acolo ; ultima casă pe dreapta.

Francis Wilmot se întoarse. Găsise casa — izolată, puțin retrasă de la stradă. Se opri în fața ei, privind ferestrele întunecate. Poate că ea se află în dosul vreuneia din ele. Bine ! O „reperase" și, în vîntul ce se pornise, se întoarse acasă. Urcă tiptil la etaj, întocmai cum coborîse ; trecu pe lîngă Dandie, care din nou, ridicînd capul, mîrîi : „Și mai neobișnuit, dar aceleași picioare !" Francis Wilmot intră în camera lui, se întinse în pat și adormi ca un copil.

Capitolul VIII

ÎN JURUL INCIDENTULUI

Soames nu fu impresionat de faptul că, la micul dejun, nimeni nu pomeni de incidentul din seara premergătoare — fiind de față și tînărul american, firește, nu puteau discuta așa ceva — dar observă paloarea lui Fleur. În zori, în ceasurile lui de veghe, îl asaltară, însă, temeri de ordin juridic. Nici chiar o muierușcă zvăpăiată cu părul roșu nu putea fi numită „trădătoare" în auzul atîtor oameni, fără ca făptuitorul să fie pasibil de pedeapsă. După micul dejun, Soames se duse la sora lui, Winifred, și-i povesti întreaga întîmplare.

— Bine ai făcut, băiete dragă, îi spuse. Am auzit că femeiușca aceasta este o zănatică fără pereche. Tatăl ei, după cum știi, a fost proprietarul calului care n-a izbutit să bată calul francez — niciodată nu rețin numele cailor — la cursa aceea... ce fel de cursă era oare ? Doamne... am uitat !

— Nu mă pricep la curse, zise Soames.

În după-amiaza aceleiași zile, stînd la clubul „Connoisseurs" i se aduse o carte de vizită.

LORD CHARLES FERRAR	
High Marshes	
	Burton's Club
Nr. Newmarket	

Pentru o clipă, i se înmuiară picioarele ; dar, reamintindu-și cuvîntul „snoabă", zise pe un ton sec :

— Pofteşte-l în camera de oaspeţi.

Cum n-avea de gînd să se grăbească din pricina acestui individ, îşi bău liniştit ceaiul şi după aceea porni spre încăperea dosnică.

În mijlocul odăiţei, stătea un bărbat destul de înalt, slab şi drept, cu mustaţa arogantă periată în sus şi cu un monoclu înfipt atît de fix pe ochiul drept, de parcă îi crescuse sub sprînceană. Pe obrajii subţiri, arşi de soare, se vedeau cîteva zbîrcituri, iar păru-i des începuse să albească la tîmple. Fără efort, Soames îl detestă de la prima vedere.

— Domnul Forsyte, dacă nu mă înşel.

Soames făcu semn din cap.

— Aseară, în prezenţa mai multor persoane, dumneavoastră aţi folosit un cuvînt jignitor la adresa fiicei mele.

— Da, şi era binemeritat.

— Va să zică, nu eraţi beat ?

— Nu, de fel, îi spuse Soames.

Preciziunea seacă a răspunsurilor păru a-l dezorienta pe interlocutor, care-şi răsuci mustaţa, îşi vîrî monoclul mai strîns în pleoapă şi zise :

— Am numele celor ce v-au auzit. Veţi avea bunătatea de a scrie fiecăruia dintre ei că, fără nici o rezervă, retractaţi expresia folosită.

— Nici nu mă gîndesc.

Urmă un moment de tăcere.

— Pare-mi-se, sînteţi avocat.

— Jurisconsult.

— Atunci, ştiţi ce consecinţe are refuzul dumneavoastra.

— Dacă fiica dumneavoastră doreşte să meargă în faţa curţii, sînt încîntat s-o întîlnesc acolo.

— Refuzaţi retractarea ?

— Absolut.

— Atunci, bună seara !

— Bună seara !

Soames fierbea de mînie, dar în loc să se repeadă la individ, se dădu la o parte, lăsîndu-l să iasă. Bestie insolentă ! Deodată, parcă auzi aievea glasul bătrînului unchi Jolyon, caracterizînd pe cineva, prin anul 1880, drept „un avocăţel cîrciogar". Apoi se gîndi că, într-un fel sau altul, trebuie să-şi verse focul. „Bătrînul Mont" trebuie să ştie cîte

ceva despre individul acesta ; va trece pe la clubul său şi-l va întreba.

La „The Aeroplane" nu-l găsi numai pe *sir* Lawrence Mont, care, de data aceasta, avea un aer aproape grav, ci şi pe Michael, care, desigur, îi povestise tatălui său cu de-amănuntul incidentul din seara trecută. Aceasta îl uşură pe Soames, deoarece insultele adresate fiicei sale îl dureau prea mult pentru a putea vorbi despre ele. După ce relată vizita pe care o primise mai adineauri, încheie, spunînd :

— Individul acesta... Ferrar... ce situaţie are ?

— Charlie Ferrar ? Are datorii peste tot, are cîţiva cai bunişori şi este un excelent ţintaş.

— Nu mi-a făcut impresia unui *gentleman*, zise Soames.

Sir Lawrence ridică din sprîncene, de parcă se codea să răspundă acestei observaţii, făcută de către un om care n-avea strămoşi, despre unul care-i avea.

— Iar fata lui, zise Soames, nu e o *lady*.

Sir Lawrence clătină din cap.

— Ciudat fel de a gîndi, Forsyte, ciudat fel de a gîndi : totuşi, ai dreptate, familia aceea are unele trăsături bizare. Bătrînul Shropshire este un bătrîior adorabil, generaţia lui n-are asemenea trăsături, dar ceilalţi le au... şi n-avem ce le face. Mătuşa lui...

— Mi-a spus că sînt avocat, zise Soames zîmbind, iar fata mi-a spus că-s mincinos. Nu ştiu care m-a insultat mai rău.

Sir Lawrence se ridică, se duse la fereastră şi privi spre St. James Street. Soames avu impresia că, în această chestiune, capul acela îngust, proţăpit pe un spate drept şi slab, era de mai mare folos decît al lui. De data aceasta, avea de-a face cu oameni care spun şi fac ce le place, fără să le pese de consecinţe, iar baronetul de alături fusese, fără îndoială, crescut în aceeaşi mentalitate, deci trebuie să ştie cum funcţionează mintea lor.

Sir Lawrence se întoarse.

— Poate să te dea în judecată, Forsyte ; prea i-ai zis-o în public. Ce dovezi ai ?

— Urechile mele.

Sir Lawrence îi privi urechile, de parcă voia să le măsoare lungimea.

— Hm ! Şi altceva ?

— Articolul din ziar.
— Cu ziarul se aranjează ea. Altceva ?
— Bărbatul cu care vorbea.
Michael exclamă :
— Philip Quinsey... în el nu poți avea nici o încredere !
— Altceva ?
— Ei bine, zise Soames, și tînărul american trebuie să fi auzit ceva, ce anume, nu știu.
— Ah ! zise *sir* Lawrence. Bagă de seamă să nu se aranjeze și cu *el*. Astea-s toate probele ?
Soames dădu din cap. Acum, cînd se gîndi mai bine, văzu și el că nu-s prea multe !
— Zici că te-a făcut mincinos. Ce-ar fi dac-am lua noi ofensiva ?
Urmă o tăcere ; apoi, Soames zise
— Contra unei femei ? Nu !
— Foarte bine, Forsyte ! Femeile sînt încă privilegiate. Nu ne rămîne altceva decît să așteptăm și să vedem de unde sare iepurele. Trădătoare ! Cred că știi cît costă acest cuvînt !
— Nu costul, zise Soames, ci publicitatea mă supără !
Imaginația lui începu să gonească spre viitor. Se vedea în boxă, expunînd cu de-amănuntul trăncănelile răutăcioase ale acelei femei perfide, dînd în vileag, în fața publicului și a ziarelor, cuvîntul „snoabă", rostit în legătură cu propria-i fată. Și totuși, dacă nu proceda astfel, nu se putea apăra. Prea dureros !
— Ce zice Fleur ? îl întrebă deodată pe Michael.
— Dușmănie la cuțite.
Soames se săltă în fotoliu.
— Ah ! zise, femeie din cap pînă-n picioare... nici urmă de imaginație !
— Așa am crezut și eu la început, *sir*, dar nu mai sînt atît de convins. Ea pretinde că dacă Marjorie Ferrar nu e prinsă de ciuf, se pune bine cu toată lumea ; apoi mai spune că, cu cît vom face noi mai multă publicitate, cu atît ne poate face ea mai puțin rău.
— Cred, zise *sir* Lawrence, întorcîndu-se în fotoliul său, c-am să mă duc la bătrînul Shropshire. Tatăl meu a fost, împreună cu tatăl lui, la o vînătoare de cocoși sălbatici în Albania, prin anul 1854.

Soames nu vedea legătura, dar nu combătu propunerea. Un marchiz era un fel de duce şi, chiar în epoca aceasta democratică, tot trebuie să se mai bucure de oarecare trecere.

— Are optzeci de ani, continuă *sir* Lawrence, suferă de stomac, dar e sprinten ca o albină.

Soames nu vedea în ce măsură aceste lucruri îl puteau mîngîia.

— N-am să pierd vremea, Forsyte. Mă duc chiar acum.

În stradă, se despărţiră *sir* Lawrence porni către miazănoapte... spre Mayfair [1].

Marchizul de Shropshire dicta secretarului său o scrisoare către consiliul comitatului, prin care stăruia să se aplice un punct din programul vieţii sale: electrificarea totală. Era unul dintre primii adepţi ai electricităţii şi îi rămăsese fidel tot timpul vieţii sale sprintene şi optimiste. Bătrînul cel scund — parcă semăna cu o pasăre — avea obraji rumeni, iar barba şi mustăţile tunse cu îngrijire; purta haine din *tweed* ecosez şi cravată tricotată din mătase albastră, trecută printr-un inel; stătea în ţinuta lui favorită: un picior pe scaun, cotul sprijinit pe genunchi şi bărbia sprijinită în palmă.

— Ah! tinere Mont! îi zise. Ia loc.

Sir Lawrence se aşeză într-un fotoliu, picior peste picior, şi-şi încrucişă degetele mîinilor. Îi făcea plăcere să i se spună „tinere Mont", la vîrsta de şaizeci şi şase de ani.

— Mi-ai adus din nou una din excelentele dumitale cărţi?

— Nu, marchize, am venit să vă cer un sfat.

— Ah! Continuă, domnule Mersey: *„În acest fel, domnilor, veţi face o economie de cel puţin trei mii de lire pe an în folosul contribuabililor dumneavoastră şi veţi ferici acest comitat, înlăturînd fumul ce iese din patru coşuri îmbîcsite; mă faceţi să fiu al dumneavoastră îndatorat servitor,*

Shropshire"

Mulţumesc, domnule Mersey. Şi acum, spune, tinere Mont!

Sir Lawrence urmări spatele secretarului pînă dispăru; iar bătrînul *pair,* cu expresia omului care dorea să vadă pe

[1] Cartier elegant al Londrei.

zi ce trece tot mai multe, își aținti ochii strălucitori asupra feței oaspetelui său. Acesta, ținînd monoclul între degetul mare și cel arătător, zise :

— Nepoata dumneavoastră, *sir*, și nora mea, vor să se bată asemeni cîinelui cu pisica.

— Marjorie ? întrebă bătrînul, lăsînd capul într-o parte ca o pasăre. Eu o țin la distanță... e o tînără făptură încîntătoare, e o plăcere s-o privești, dar eu o țin la distanță. Ce-a mai făcut ?

— A spus despre nora mea că e snoabă și arivistă, iar tatăl nurorii mele i-a spus în față că e trădătoare.

— Îndrăzneț, zise marchizul, îndrăzneț bărbat ! Cine este ?

— Îl cheamă Forsyte.

— Forsyte ? repetă bătrînul *pair*, Forsyte ? Numele îmi este cunoscut... de unde oare ? Ah ! „Forsyte and Treffry"... mari negustori de ceai. Tatăl meu cumpăra ceaiul direct de la ei. Adevărat ceai de caravană ; azi nu mai există un asemenea ceai. Acesta este ?...

— Probabil, sînt rude. Cel despre care vorbesc e jurisconsult... acum nu mai lucrează ; e cunoscut mai ales pentru colecția lui de tablouri. E un om destul de avut și cinstit.

— Într-adevăr ! Iar fata lui *este* o... arivistă ?

Sir Lawrence zîmbi.

— E plină de farmec. Îi place să aibă lume în jurul ei. E foarte frumușică. O mamă excelentă : are ceva sînge francez.

— Ah ! zise marchizul. Franțuzoaicele sînt mai bine făcute la șolduri decît femeile noastre. Și ce dorești să fac eu ?

— Să-i vorbiți fiului dumneavoastră, Charles.

Bătrînul își luă piciorul de pe scaun și stătu aproape drept, întorcîndu-și încetișor capul într-o parte.

— Eu nu mai vorbesc cu Charlie, spuse pe un ton grav. N-am schimbat nici un cuvînt de șase ani.

— Vă rog să mă iertați, *sir*. Nu știam. Îmi pare rău că v-am plictisit.

— Nu, de fel ; pentru mine e o plăcere să te văd. Dacă, întîmplător, Marjorie îmi iese în cale, am să văd... am să văd ce pot face. Dar, dragul meu Mont, ce să ne facem cu aceste fete tinere ? N-au nici un simț al datoriei, nici o tradiție ; sînt tunse, uscate la trup... Dar, în altă ordine de idei, ia spune-mi, cunoști acest proiect pentru o centrală

electrică pe Severn[1] ? Marchizul ridică de pe masă o broşură. De ani de zile, mă muncesc pentru realizarea lui. Printre altele, şi mina mea de cărbuni ar deveni rentabilă, dacă s-ar face electrificarea. Dar văd că autorităţile nu se mişcă. Ne-ar trebui cîţiva americani.

Sir Lawrence se ridică ; simţul datoriei îl cuprinse din nou pe bătrînul marchiz. Îi întinse mîna.

— La revedere, marchize. Sînt încîntat că arătaţi atît de bine.

— La revedere, dragul meu tînăr, îţi stau întotdeauna la dispoziţie ; trimite-mi cît de curînd o nouă carte a dumitale.

Îşi strînseră mîna şi, din costumul de *tweed* scoţian, ieşi un miros puternic de turbă. Întorcînd privirea, *sir* Lawrence îl văzu pe bătrînul marchiz reluîndu-şi ţinuta favorită, cu piciorul pe scaun şi bărbia sprijinită în mînă ; citea din nou broşura. „Straşnic flăcău ! gîndi, după cum ar zice Michael." Dar ce-o fi făcut Charlie Ferrar de nu-şi vorbesc de şase ani ? Bătrînul Forsyte trebuie să ştie...

Între timp, „bătrînul Forsyte" şi Michael treceau împreună prin St. James Park, în drum spre casă.

— Ce crezi ? zise Soames. Ce l-o fi făcut pe tînărul american să intervină ?

— Nu ştiu, *sir*, şi nici nu vreau să-l întreb.

— Bine faci, zise Soames posomorît.

De fapt, simţea o repulsie la gîndul că ar putea discuta cu un american o chestiune în legătură cu demnitatea lui personală.

— Oare, pe acolo se foloseşte cuvîntul „snob" ? întrebă Soames.

— Nu ştiu, dar pe acolo arivismul este o formă de idealism : doresc să aibă legături cu oameni pe care-i socotesc mai bine decît ei înşişi. După părerea lor, este o atitudine frumoasă.

Soames nu era de acord, dar îi venea greu să se explice. Principiul lui călăuzitor fusese să nu recunoască superioritatea nimănui faţă de el sau faţă de fata lui ; dar, despre principiile călăuzitoare, nu se vorbeşte. De fapt, acest

[1] Rîu din Marea Britanie ; izvorăşte din Ţara Galilor şi se varsă în Oceanul Atlantic.

gînd era atît de înrădăcinat în ființa lui, încît nici nu era conștient de el.

— Eu n-am să aduc vorba, zise, dacă nu începe el. De altfel, ce ne-ar mai putea face femeia aceea? Cred că are și ea un grup de prieteni, nu-i așa?

— Vînătorii de plăceri...

— Vînătorii de plăceri?

— Da, *sir*, un grup de oameni care caută în viață numai plăcerea cu orice preț! N-au mare greutate, firește! Numai că Marjorie Ferrar are colosal de multe relații. Se ocupă puțin de pictură, și-a făcut oarecare nume în presă, dansează, merge la vînătoare, e și un fel de actriță; este poftită la *week-end* pretutindeni. Și aceste *week-end*-uri sînt importante, pentru că oamenii n-au altă treabă decît să trăncănească. Ați petrecut vreodată un *week-end* pe undeva, *sir*?

— Eu? zise Soames, doamne ferește!... Nu!

Michael zîmbi... Într-adevăr, nu exista ceva mai nepotrivit pentru socrul său!

— Trebuie să organizăm unul pentru dumneavoastră, la Lippinghall.

— Nu, te rog, îți mulțumesc.

— Aveți dreptate, *sir*. Nu există ceva mai plictisitor. Dar acestea sînt „culisele" vieții politice. Fleur este de părere că mi-ar fi utile. Iar Marjorie Ferrar este în relații cu toate cunoștințele noastre și, în afară de acestea, cu o mulțime de lume. E îngrozitor.

— Eu aș trăi mai departe ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, zise Soames. Dar ce facem cu ziarul acela? Ar trebui să-i prevenim că femeia este veninoasă.

Michael îl privi ironic pe socrul său.

Intrînd în casă, îl găsiră în vestibul pe valet.

— Vă caută un bărbat, domnule, cu numele Bugfill.

— Oh! Ah! Unde l-ai introdus, Coaker?

— N-am știut ce să fac cu el, domnule, îi tremură tot corpul. L-am dus în sufragerie.

— Iertați-mă, *sir*, zise Michael.

Soames intră în salon, unde o găsi pe fata lui și pe Francis Wilmot.

— Domnul Wilmot ne părăsește, tată. Ai venit tocmai la timp pentru a-ți lua rămas bun.

De data aceasta, Soames fu cordial cum nu fusese de multe ori în viață. N-avea nimic împotriva acestui tînăr, ba din contra, îi plăcea ca înfățișare; dar pentru el, despărțirea de orișicine însemna, aproape întotdeauna, o ușurare. Apoi, nu știa ce anume auzise tînărul american din incidentul acela, și-i era greu să-l vadă mereu prin casă, fără a-l întreba; prezența lui era o ispită permanentă de a face un compromis cu propria-i demnitate.

— La revedere, domnule Wilmot, îi spuse, dacă vă interesează pictura... Soames se opri și, întinzîndu-i mîna, continuă: Trebuie să vă duceți la British Museum.

Francis Wilmot îi strînse respectuos mîna.

— Mă voi duce. A fost o cinste pentru mine să vă cunosc, domnule.

În timp ce tînărul se întorcea către Fleur, Soames se întreba pentru ce, oare, fusese o cinste?

— Am să-i scriu lui Jon de la Paris și, desigur, am să-i transmit urări de bine din partea dumneavoastră. Ați fost foarte bună cu mine. Voi fi încîntat să-mi faceți o vizită, împreună cu Michael, dacă veți veni în Statele Unite; iar dacă aduceți și cățelul, am să mă simt onorat cînd mă va mai mușca o dată.

Se aplecă asupra mîinii lui Fleur și ieși, lăsîndu-l pe Soames cu ochii holbați la ceafa fiicei sale.

— Cam neașteptată plecare, spuse, după ce ușa se închise. I s-a întîmplat ceva?

Fleur se întoarse spre el și-i zise pe un ton rece:

— Pentru ce-ai făcut scandalul acela deunăzi, tată?

Atacul ei era atît de evident nedrept, încît Soames își mușcă mustața fără a scoate o vorbă. Credea, oare, că s-ar fi putut stăpîni, cînd cineva o insulta în prezența lui!

— Crezi că ne-ai făcut un bine?

Soames, care nu pricepea nimic, nu încercă să-i explice. Inima lui era mîhnită.

— M-ai adus în starea de a nu mai putea privi pe nimeni în față. Totuși, îi voi privi ca și pînă acum. Dacă sînt o arivistă și o snoabă, am să fiu din plin. Ceea ce aș dori este să nu mai crezi că sînt un copil și că nu mă pot apăra singură.

Soames tăcu mai departe, mîhnit pînă-n adîncul sufletului.

Fleur îi aruncă o privire fulgerătoare și zise:

— Îmi pare rău, dar n-am ce-ți face totul e bizar. Și ieși din salon.

Soames se duse orbește spre fereastră și privi în Square. Văzu plecînd un taxi plin de bagaje și cîțiva porumbei care coborîră, ciugulind ceva de pe trotuar, și apoi luîndu-și iarăși zborul ; văzu, în crepuscul, un bărbat sărutînd o femeie și un gardist aprinzîndu-și pipa, după ce-și isprăvise serviciul. Văzu multe lucruri omenești și interesante ; auzi bătăile lui Big Ben. Totul era fără însemnătate ! În gînd, vedea o *lingură de argint*. El o pusese în gura fetei sale, la nașterea ei.

Capitolul IX

PĂSĂRI ŞI PISICI

Persoana care fusese condusă în sufragerie sub numele de Bugfill, stătea încă în picioare ; ţinea o mînă încleştată pe marginea mesei, iar în cealaltă pălăria cu boruri late. Era un bărbat ceva mai vîrstnic decît Michael, cu păr brun şi un început de favoriţi pe lîngă urechi ; avea o faţă palidă, pe care-şi aşternuse un aer de perspicacitate artificială, atît de obişnuită la actori, înfăţişare cu totul neobişnuită pentru Michael. Văzînd expresia ochilor săi mari, cercănaţi, Michael zîmbi şi zise :

— Luaţi loc, domnule Bergfeld, şi aprindeţi o ţigară ; eu nu sînt director de teatru.

Fără vorbă, omul primi scaunul oferit şi luă o ţigară, schiţînd un zîmbet stereotip. Michael se aşeză pe masă.

— Din spusele doamnei Bergfeld, am aflat că o duceţi foarte greu.

— Foarte, ziseră buzele tremurînde.

— Bănuiesc că din pricina sănătăţii dumneavoastră şi a numelui german.

— Da.

— Mi se pare că doriţi o îndeletnicire în aer liber, nu-i aşa ? N-am putut găsi ceva prea strălucit, dar în noaptea trecută, stînd de veghe, mi-a venit o idee. Ce-ar fi dacă v-aţi apuca de creşterea păsărilor ?... Toată lumea încearcă această îndeletnicire.

— Dacă aş mai avea un ban pus deoparte...

— Ştiu, doamna Bergfeld mi-a vorbit despre aceasta. Pot să mă informez şi eu, dar mă tem că...

— Este un jaf.

Auzind aceste vorbe, pe care omul le rostise printre dinții care îi clănțăneau, Michael înțelese imediat de ce directorii de teatru refuzaseră să-l angajeze.

— Știu, zise pe un ton împăciuitor, l-au jefuit pe Petru pentru a-l plăti pe Pavel. Clauza aceasta în Tratatul de pace este, firește, o probă de barbarie fără seamăn, oricît ar încerca ei s-o camufleze. Totuși, n-are rost să vă lăsați chinuit de revoltă, nu-i așa ?

Dar omul se ridică.

— Să iei de la un civil, pentru a-l plăti pe alt civil ! Atunci, pentru ce nu iau viața unui civil în schimbul vieții altuia ? Care-i deosebirea ? Și astfel procedează Anglia — țara care respectă cel mai mult individul. Este abject !

Michael începu să aibă impresia că omul merge prea departe.

— Dumneavoastră uitați, îi zise, că pentru cîtăva vreme, războiul ne-a transformat pe toți în niște barbari, și încă n-am depășit această stare. Și apoi, știți că țara dumneavoastră a aruncat scînteia în depozitul de praf de pușcă. Dar ce părere aveți despre ideea cu orătăniile ?

Bergfeld păru să facă un efort violent pentru a se stăpîni.

— De dragul soției mele, spuse, fac orișice, dar cum aș putea începe, dacă nu-mi recapăt banii ?

— Nu vă pot făgădui, dar poate că v-aș putea ajuta eu. Frizerul de la parter caută și el o îndeletnicire în aer liber. Și fiindcă veni vorba, cum îl cheamă ?

— Swain.

— Cum vă înțelegeți cu el ?

— Este cam încăpățînat, dar sîntem destul de buni prieteni.

Michael coborî de pe masă.

— Bine, dați-mi răgazul să mă gîndesc. Sper că vom putea face ceva.

Apoi îi întinse mîna.

Bergfeld i-o strînse fără vorbă, avînd în ochi expresia cu care-l privise la început pe Michael. „Omul acesta, își zise Michael, se va sinucide într-o bună zi, dacă nu bagă de seamă." Îl conduse la ușă și rămase acolo cîteva minute, urmărind silueta actorului german care dispărea ; Michael avea senzația că amurgul este format din poveștile întunecate ale acestuia, ale frizerului și ale bărbatului care-l oprise în drum, cerîndu-i slujbă. Bart trebuie să-i împrumute bucata

de pămînt din dosul păduricii de la Lippinghall. Apoi va cumpăra, dacă se mai găsește, o baracă de război și cîteva păsări și va pune bazele unei colonii : soții Bergfeld, frizerul și Henry Boddick. Ei își vor tăia din pădure lemnul necesar și vor construi cotețele păsărilor. Aceasta înseamnă producție de hrană... un experiment concret al foggartismului ! Fleur va rîde de el. Dar există oare, în ziua de azi, un lucru pe care omul îl face, fără ca cineva să rîdă de el ? Michael intră în casă. Fleur era în vestibul.

— Francis Wilmot a plecat, îi zise.

— De ce ?

— A plecat la Paris.

Ce anume a auzit din incidentul de aseară ?

— Tu crezi că l-am întrebat ?

— Desigur că nu, zise Michael smerit. Hai să mergem sus, să vedem de Kit, se apropie ora băii.

„Al unsprezecelea baronet" era chiar în baie.

— Bine, soră, zise Fleur. Am să fac eu restul.

— Este de trei minute în apă, doamnă.

— Ușor fiert, zise Michael.

Pentru un copil de un an și două luni, acest prunc în pielea goală era de o vigoare uimitoare. Din cap pînă-n picioare, numai sunet și mișcare. Părea că el găsea un sens vieții. Vitalitatea lui era absolută, nu relativă. Chicotea, dădea din picioare, se juca în apă cu atîta bucurie, de parcă era un țînțar care zburdă sau o stăncuță care petrece zburînd în voie. Prin voioșia lui, mulțumea nu pentru ceea ce va primi, ci pentru ceea ce primea în clipa aceea. Alb ca o turturea, cu degetele de la picioare trandafirii, cu ochii și părul destul de închise la culoare — se vor deschide, desigur, mai încolo — punea mîna pe săpun, pe mama lui, pe prosop... Nu-i lipseau decît niște pene ca să fie ca un porumbel. Michael îl privea îngîndurat. Cum o să-l crească el pe acest omuleț, care, de cînd se născuse, avea tot ce-i trebuia și tot ce și-ar putea dori ? Oare, vor fi în stare să-l crească, ei, care — asemenea întregii lor generații din clasa oamenilor înstăriți — se născuseră emancipați ? Din fragedă copilărie, avuseseră tot ceea ce doreau, așa încît își spărgeau capul să descopere ceva ce nu puteau dobîndi; și acum, se părea că se simt mînati să caute mereu, mereu altceva. Cei născuți mai tîrziu, bunăoară Fleur, n-au simțit războiul și nu l-au cunoscut decît

din auzite, iar cele aflate din spusele oamenilor, au redus și mai mult puținul respect pe care generația aceasta îl avea pentru cineva sau ceva. Cînd respectul e mort, abnegația „și-a trăit traiul", tradiția este înmormîntată, sentimentul e luat în derîdere, dar viitorul plutește în aer ; nu e de mirare că lumea modernă e ca un roi de musculițe care zboară prin văzduh, dîndu-și îngrozitor de multă importanță. Astfel gîndea Michael în timp ce, cu fruntea încrețită, stătea aplecat asupra băii din care ieșeau aburi și-și privea progenitura. Un om fără credință era, oare, în stare să fie părinte ? Ce-i drept, oamenii din ziua de azi caută din nou credința. Numai că, așa cum au pornit-o, clocesc oul atît de tare, încît se strică înainte de a se dezvolta puiul. „Prea multă conștiință de sine ! își zise. Asta-i cusurul nostru !"

Fleur isprăvi baia celui de-al unsprezecelea baronet : îl șterse cu prosopul și-i puse pudră de talc, privindu-l cu niște ochi, de parcă ar fi vrut să-i pătrundă prin piele, pentru a putea stabili sănătatea ascunsă sub ea. Michael o urmărea cum lua de-a rîndul fiecare picior, fiecare mînă, examinînd o unghie după alta ; era atît de absorbită, încît nici nu-și dădea seama că ființa ei întreagă se dăruise acestei îndeletniciri ! Dar el, în calitate de membru în parlament, suferea din pricina dificultății de a se dărui în acest sens ; pocni din degete spre copil și ieși. Se duse în biroul său și scoase din bibliotecă volumul din *Enciclopedia britanică* care cuprindea cuvîntul „Păsări". Citi despre soiurile Leghorn, Orpington, White Sussex, Bramaputra, dar nu află mare lucru. Își aduse aminte că dacă tragi cu creta o linie pe ciocul unei găini, ea se crede legată. Ce bine ar fi dacă cineva i-ar trage și lui cu creta o linie pe cioc ! Oare, foggartismul nu este o linie de cretă ? Deodată, auzi un glas :

— Spune-i lui Fleur că mă mut la mătușa ei.

— Ne părăsiți, *sir ?*

— Da, aici sînt indezirabil.

Ce s-o fi întîmplat ?

— Cred c-o mai vedeți înainte de a pleca, *sir*.

— Nu, zise Soames.

Să fi șters oare, cineva, linia de cretă de pe nasul „bătrînului Forsyte" ?

— Credeți că se pot cîștiga bani cu o crescătorie de păsări ?

— În ziua de azi, nu poți cîștiga bani cu nimic.
— Totuși, încasările din impozitul pe venituri cresc mereu.
— Da, zise Soames. Ceva nu e în ordine.
— Doar nu credeți că oamenii declară venituri mai mari decît le au în fapt ?
Soames clipi. Cu toate că, în momentul acela, era foarte pesimist, nu putea avea o părere atît de proastă despre firea omenească.
— Ai face bine să bagi de seamă ca Fleur să nu înceapă s-o ocărască peste tot pe femeia aceea cu părul roșu, îi zise. S-a născut cu o lingură de argint în gură și crede că poate face tot ce poftește. Soames ieși, închizînd ușa în urma lui.
Lingură de argint în gură ! Aluzia era bună !...

După ce puse copilul în pat, Fleur se duse în micul ei sanctuar, care pe vremuri se numea budoar, se așeză la biroul de marchetărie și rămase pe gînduri. Cum a putut face tatăl ei o asemenea greșeală în văzul lumii ? Cum de nu și-a dat seama că, atîta vreme cît un lucru nu e public, el nu înseamnă nimic, și că totul devine important doar în clipa cînd este dat în vileag ? Dorința ei era să-și verse focul și să le spună oamenilor părerea ei despre Marjorie Ferrar.
Scrise trei scrisori : lui *lady* Alison și către două doamne, care fuseseră martore la incidentul din ajun. A treia scrisoare se încheia cu următoarele cuvinte : „*O femeie, care pretinde că este prietenă și se strecoară în casă pentru a-ți înfige pumnalul pe la spate, este un șarpe veninos. Eu nu pricep cum o mai acceptă societatea ; este o ființă lipsită de simț moral și fără decență. Cît despre farmecul ei... doamne-dumnezeule !*"
Fleur își aduse aminte de Francis Wilmot. Nu-i spusese tot ceea ce ar fi dorit să-i spună. Îi scrise :

„*Dragul meu Francis,*

Îmi pare rău c-ai fost silit să pleci atît de brusc. Vreau să-ți mulțumesc pentru că mi-ai ținut partea ieri-seară. Marjorie Ferrar întrece orice măsură. Dar la Londra, lumea nu dă atenție bîrfelii. Mi-a făcut mare plăcere să te

cunosc. Nu ne uita și treci să mă vezi cînd te întorci de la Paris.

Buna dumitale prietenă,
F l e u r M o n t"

În viitor, va pofti la recepțiile ei numai bărbați! Dar, oare, vor veni dacă nu sînt și femei? De altfel, bărbații în genul lui Philip Quinsey erau toți niște șerpi. Și apoi, ar da impresia că fusese într-adevăr lovită. Nu! Va continua întocmai ca pînă acum, evitînd ființe viclene ca pisicile. Dar cine nu era viclean? În afară de Alison și de cîțiva oameni cu greutate, ca domnul Blythe, în afară de diplomații cu grade mai mici și de trei sau patru politicieni serioși, nu putea avea încredere în nimeni. Viclenia — ca de pisică — era la modă. Toți se reped cu ghearele în spatele tău și, dacă nu te uiți într-acolo, îți zgîrie și fața. Cine nu e zgîriat și cine nu zgîrie în societate? Dacă n-ai zgîria puțin, ar fi înfiorător de plicticos. Fleur nu-și putea închipui o viață fără zgîrieturi... Poate, eventual, în Italia. Frescele acelea ale lui Fra Angelico [1], în mănăstirea San Marco! Acolo era un om care nu zgîria: sfîntul Francisc, vorbind cu păsările printre floricele, avînd ca rude apropiate soarele, luna și stelele. Sau sfînta Clara și sfînta Flora, sora mai mică a sfîntului Francisc! Să nu faci parte din lumea aceasta și să fii bun! Să trăiești pentru a-i face pe alții fericiți! Ce idee nouă! Ce idee interesantă pentru... o săptămînă; dar cît de plicticoasă după aceea! Dădu perdelele la o parte și privi în Square. În lumina unui felinar, stăteau două pisici subțiri, de o grație nemaipomenită, cu capetele întoarse una spre alta. Brusc, începură să scoată niște sunete îngrozitoare și nu li se mai vedeau decît ghearele. Fleur lăsă perdelele să cadă.

[1] *Fra Angelico da Fiesole* (1387—1455), pictor italian din perioada Renașterii, celebru, între altele, pentru frescele sale de la mănăstirea San Marco din Florența.

Capitolul X

FRANCIS WILMOT ÎŞI SCHIMBĂ ATITUDINEA

Francis Wilmot se aşeză într-un fotoliu din holul hotelului Cosmopolis, dar, aproape în aceeaşi clipă, se ridică brusc. În mijlocul parchetului, dansa, alunecînd şi plutind, îndoindu-se înainte şi înapoi, răsucindu-se şi mlădiindu-se în braţele unui bărbat cu chip de mască, femeia pe care, din lealitate faţă de Fleur şi Michael, voise s-o evite, plecînd la Paris. Destinul! N-avea de unde şti că venea să danseze aici aproape în fiecare după-amiază. Ea şi cu partenerul ei erau, fără îndoială, perechea cea mai reuşită şi, cum lui Francis Wilmot îi plăcea dansul, ştia să preţuiască spectacolul ce-l ofereau. Cînd se opriră, chiar lîngă el, spuse cu glas dulce şi tărăgănat :

— A fost splendid.

— Ce mai faci, domnule Wilmot ?

Cum ? Îi ştia numele ! Iată momentul prielnic să-şi arate lealitatea ! Dar ea se prăbuşi în fotoliul de lîngă el.

— Aşadar, aseară ai crezut că sînt o trădătoare ?

— Da.

— Pentru ce ?

— Pentru că v-am auzit spunînd despre gazdă că este snoabă.

Marjorie Ferrar rîse, amuzată.

— Tinere dragă, dacă oamenii n-ar spune despre prietenii lor nimic mai rău decît asta !... N-am spus-o ca să auzi dumneata sau bătrînul acela îngîmfat, cu bărbia proeminentă !

— Era tatăl ei, zise Francis Wilmot pe un ton grav. L-a durut.

— Îmi pare rău !

O mînă fără mănuşă, caldă şi uscată, se lipi de mîna lui. Cînd se retrase, lui Wilmot îi furnicau atît mîna cît şi braţul.

— Dansezi ?

— Da, fireşte, dar nu m-aş încumeta să dansez cu dumneavoastră.

— Oh ! Trebuie.

Capul lui Wilmot se învîrtea, în timp ce corpu-i intră în vîrtejul dansului.

— Dansezi mai bine decît englezii, dacă nu sînt dansatori de meserie, spuseră buzele ei la depărtare de şase degete de ale lui.

— Sînt mîndru de ceea ce-mi spuneţi, *ma'am*.

— Nu ştii cum mă cheamă, sau le zici tuturor femeilor *ma'am*. Sună foarte frumos.

— Cunosc numele dumneavoastră şi ştiu unde locuiţi. Azi-dimineaţă, la ora patru, am fost la cîţiva paşi de dumneavoastră.

— Ce căutai acolo ?

— Îmi făcea plăcere să fiu aproape de dumneavoastră. Marjorie Ferrar spuse încet, ca pentru ea :

— Cea mai frumoasă declaraţie pe care am auzit-o vreodată. Vino mîine, să iei ceaiul la mine.

Francis Wilmot se învîrtea, făcea paşi laterali, dîndu-şi toată osteneala să danseze cît mai bine, şi zise încet

— Mîine trebuie să fiu la Paris.

— Nu te teme, n-am să-ţi fac nici un rău.

— Nu mă tem, dar...

— În fine, eu te aştept.

Apoi, trecînd în braţele partenerului cu chip de mască, îl privi pe Wilmot peste umăr.

Francis Wilmot îşi şterse fruntea. Ce întîmplare uluitoare ! Încă o lovitură dată ideilor sale preconcepute... Crezuse că englezii sînt un popor greoi şi formalist. Dacă n-ar fi ştiut că este fata unui lord, ar fi fost convins că e americană. Oare, îl mai invită la dans ? Dar ea ieşi din holul hotelului, fără a-i mai arunca o privire.

Un tînăr modern, un tînăr ca toţi ceilalţi, ar fi fost cu atît mai încîntat. Dar el nu făcea parte dintre aceştia. Şase luni de şcoală de aviaţie în anul 1918, o vizită la New York şi cîteva mici călătorii la Charleston şi Savannah

nu-l schimbaseră ; rămăsese mai departe un provincial, cu tradiția bunelor maniere, a muncii și a unei vieți simple. Femeile — cunoscuse foarte puține — erau demne de respect și de considerație. Le judeca pe toate după sora lui sau după prietenele mamei sale decedate, care trăiau în Savannah și erau femei în vîrstă. Pe vapor, o doamnă din America de Nord îi spusese că fetele din Sud își apreciau viața după numărul bărbaților pe care-i puteau prinde în mreje, prezentîndu-i astfel o imagine foarte amuzantă a fetelor din Sud. Aceasta era o surpriză pentru tînărul sud-american. Anne nu era cum spunea doamna aceea ; ea n-a avut niciodată prilejul să fie astfel ; se căsătorise la vîrsta de nouăsprezece ani cu primul tînăr care a cerut-o.

Poșta de dimineață îi aduse scrisoarea lui Fleur. *Întrece orice măsură!* Ce măsură ? Francis era revoltat. Nu plecă la Paris și la ora patru apăru în Wren Street.

În atelier, Marjorie Ferrar, îmbrăcată într-un halat albastru, zgîria cu un cuțit un mic tablou. Peste un ceas, Francis Wilmot era sclavul ei. Uitase cu desăvîrșire dorința de a vedea expoziția de cîini a lui Cruft, gărzile, *Derby*-ul... nu dorea să vadă în Anglia decît un singur lucru : pe Marjorie Ferrar. Abia mai ținea minte în ce direcție curgea Tamisa, iar la întoarcere, numai întîmplarea îl făcu să se îndrepte spre răsărit, în loc s-o ia spre apus. Părul, ochii, glasul ei... Își pierduse mințile ! Știa că nu mai era zdravăn la minte, dar nu-i păsa... nimeni nu putea fi mai îndrăgostit ca el ! Marjorie trecu pe lîngă el, într-un mic automobil decapotat, pe care-l conducea singură mergea la o repetiție de teatru. Îi făcu semn cu mîna. Sîngele îi năvăli la inimă, apoi inima i se opri ; tremură și păli. După ce automobilul dispăru, se simți pierdut într-o lume de umbre triste și cenușii ! Ah ! Iată parlamentul ! Pe aici, în apropiere, se afla singurul loc din Londra unde s-ar putea duce să vorbească despre Marjorie Ferrar, și tocmai acolo ea se purtase prost ! Ardea de dorința de a o apăra față de învinuirea că „întrece măsura". Își dădea seama că nu se cădea să se ducă la Fleur pentru a-i vorbi despre dușmanca ei, dar nimic nu era mai rău decît faptul de a nu putea vorbi cu nimeni despre ea. Așadar, coti spre South Square și sună.

Fleur era în salon ; își lua ceaiul fără pîine și fără miere.

— Nu ești la Paris ? Ce plăcere ! Iei un ceai ?

— Am luat, mulțumesc, zise Francis Wilmot roșind. Am luat ceaiul cu *ea*.

Fleur deschise ochii mari.

— Oh! zise rîzînd. Ce interesant! Unde te-a pescuit?

Fără a pricepe implicațiile acestor cuvinte, Francis Wilmot simți dușmănia cu care fuseseră rostite.

— A fost ieri la *thé dansant*[1], la hotelul unde locuiesc. E o dansatoare minunată. Cred că, în general, e o ființă admirabilă. V-aș ruga să-mi spuneți ce-ați înțeles prin cuvintele *întrece orice măsură*.

— Eu te-aș ruga să-mi spui pentru ce ai făcut *volte face*[2] de miercuri seara și pînă azi.

Francis Wilmot zîmbi.

— Dumneavoastră ați fost cu toții atît de buni cu mine! Aș dori să fiți din nou prieteni cu ea. Sînt sigur că nu era convinsă de ceea ce a spus alaltăieri seară.

— Într-adevăr! Ți-a spus-o ea?

— Nu tocmai! Mi-a spus că n-ar fi vrut s-o auzim și noi.

— Nu?

Wilmot privi fața zîmbitoare a lui Fleur; își dădea poate seama că, în adîncul ființei ei, ascundea ceva. Dar, tînăr cum era și cu mentalitatea lui de american, nu pricepea gravitatea obstacolelor ce stăteau în calea dorinței sale de a netezi lucrurile.

Eu nu suport gîndul să vă știu în dușmănie. Nu vreți să veniți la mine la hotel și să vă dați mîna?

Ochii lui Fleur îl măsurară încet, din cap pînă-n picioare.

— Mi se pare că în vinele dumitale curge și sînge francez. Așa este?

— Da bunica mea era de origine franceză.

— Ei bine, eu am mai mult. Și să știi că francezii nu iartă ușor. Și nu se conving singuri să creadă ceea ce le convine.

Francis Wilmot se ridică și vorbi pe un ton cam autoritar.

— Vreți să-mi spuneți ce-ați înțeles prin cuvintele acelea din scrisoarea dumneavoastră?

[1] Ceai dansant. (fr.).
[2] Schimbare totală de atitudine. (fr.).

— Cum să nu ! Voiam să spun, dragă tinere, că întrece orice măsură a desăvîrşirii. De altfel, dumneata eşti mărturia vie a acestui lucru.

Conştient că-şi bate joc de el, plin de îndoieli, Francis Wilmot se îndreptă spre uşă.

— Bună ziua. Sper că în viitor nu veţi avea nevoie de mine.

— Bună ziua ! zise Fleur.

Tînărul ieşi trist, năuc, simţindu-se şi mai singur decît atunci cînd intrase. N-avea cu cine se sfătui, n-avea pe nimeni care să-l îndrumeze ! În oraşul acesta, nu exista sinceritate şi simplicitate. Oamenii nu spun ceea ce cred ; iar zeiţa lui... era tot atît de enigmatică şi plină de ascunzişuri ca şi ceilalţi ! Şi asta era rău... foarte rău... căci de ceilalţi nu-i păsa !

Capitolul XI

SOAMES FACE O VIZITĂ PRESEI

Profund mîhnit, Soames se mută la sora lui, în Green Street. Gîndul că Fleur era în dușmănie fățișă cu o femeie atît de influentă în societate îi umplea sufletul de îngrijorare; iar faptul că ea îl făcea răspunzător de aceasta i se părea cu atît mai nedrept, cu cît știa că el provocase conflictul.

Seara pe care o petrecuse sub influența liniștitoare a lui Winifred Dartie, cu bunul ei simț și cu cafeaua turcească, pe care, deși o socotea „grea la ficat", Soames o sorbea întotdeauna cu plăcere, îi dădu în oarecare măsură senzația că totul nu era decît o furtună într-un pahar cu apă.

— Totuși, articolul acela din ziar, zise el, îmi stă în gît.

— Toată povestea este din cale-afară de neplăcută, Soames; dar, în locul tău, nu m-aș necăji atît. Lumea citește acele mici notițe despre intrigile mondene și în minutul următor le uită. Ziarele le publică numai pentru amuzament.

— Frumos amuzament! Ziarul acela pretinde că are un milion de cititori.

— Dar articolul nu menționează nici un nume.

— Politicienii și secăturile din societate se cunosc toți între ei, zise Soames.

— Așa este, băiete dragă, zise Winifred cu glasul ei calm, liniștitor și mai presus de orice tulburare, dar, în ziua de azi, nimeni nu ia lucrurile în serios.

Winifred era înțeleaptă. Soames se duse la culcare mai bine dispus.

Dar retragerea din afaceri produsese în el o schimbare profundă, de care nici el însuși nu-și dădea seama. În lipsa preocupărilor profesionale, în care își putea ancora facultatea

de a se frămînta, moștenită de la James Forsyte, Soames avea tendința de a cultiva orice supărare ce-i ieșea în cale. Cu cît se gîndea mai mult la acel articolaș, cu atît se intensifica dorința lui de a avea o convorbire prietenoasă cu redactorul gazetei. Dacă s-ar putea duce la Fleur, să-i spună „În orice caz, am aranjat totul cu indivizii aceia. Așa ceva n-o să se mai întîmple!", i-ar trece supărarea. Nu-i putea sili pe oameni să aibă păreri bune despre fata lui, dar, desigur, putea împiedica publicitatea părerilor contrare.

În general, Soames avea o atitudine binevoitoare față de „gazete", numai că nu-i plăcea să-și vadă numele tipărit într-însele. Citea *The Times*; crescuse în foșnetul paginilor lui, deoarece și tatăl său citea același ziar. Conținea multe știri... și pentru banii lui, omul căpăta chiar mai multe știri decît îi erau necesare. Soames avea respect pentru articolele de fond și, cu toate că suplimentele voluminoase i se păreau cam exagerate, era, totuși, un ziar bun pentru un *gentleman*. Anette și Winifred citeau *The Morning Post*. Și acesta era un ziar demn de un *gentleman*, dar avea idei fixe. Ideile fixe erau respectabile, dar lui Soames nu-i plăceau. Celelalte ziare nu le prea cunoștea, nu știa decît că aveau titluri scrise cu litere mai mari, iar cuprinsul părea tăiat în bucățele. În ansamblu, privea presa după concepția britanică, drept o instituție cu virtuți și cu vicii... dar care, în orice caz, trebuie acceptată așa cum este.

Către ora unsprezece, mergea spre Fleet Street [1].

La redacția ziarului *The Evening Sun*, își prezentă cartea de vizită, cerînd să-l vadă pe redactorul-șef. Omul de serviciu îi examină timp de un minut țilindrul, apoi îl conduse de-a lungul unui coridor și-l depuse într-o mică încăpere; clădirea, cu birourile ei, părea un labirint. Apoi, omul îi spuse c-o să fie primit de cineva!

— Cineva? zise Soames. Eu vreau să vorbesc cu redactorul-șef.

Omul îi răspunse că redactorul-șef fiind foarte ocupat, ar fi mai bine dacă ar reveni după ce trece agitația.

— Nu, zise Soames.

Apoi îl întrebă dacă n-ar vrea să spună despre ce este vorba. Soames refuză.

[1] Stradă londoneză, unde se află redacțiile numeroase ziare.

Omul de serviciu se uită din nou la țilindrul lui și plecă.

După o așteptare de un sfert de ceas, Soames fu condus într-o încăpere și mai mică, unde un bărbat, cu chip vesel și ochelari pe nas, răsfoia un dosar în care erau lipite taieturi de ziar. Cînd Soames intră. el ridică privirea, luă cartea de vizită de pe masă și citi :

— Domnul Soames Forsyte. Da ?

— Dumneavoastră sînteți redactor-șef aici ? întrebă Soames.

— Unul dintre ei. Luați loc. Cu ce vă pot fi de folos ?

Simțind în atmosferă graba cu care se lucra în această instituție și dorind să facă impresie bună, Soames nu se așeză, ci scoase din carnetul său articolul.

— Am venit în legătură cu acest articol, publicat în numărul dumneavoastră de joi.

Omul cu chip vesel apropie tăietura de ochi și-și mișcă gura de parcă voia să guste sensul celor tipărite, apoi zise :

— Da, și ?

— Vreți să aveți amabilitatea de a-mi spune cine l-a scris ?

Noi nu dăm niciodată în vileag numele corespondenților noștri, domnule.

— De fapt, știam acest lucru.

Omul cu chip vesel deschise gura, ca și cînd ar fi vrut să spună „Atunci, pentru ce ați mai venit ?", dar o închise și se mulțumi să zîmbească.

— Mă iertați, zise Soames, dar nu încape îndoială că este vorba despre fiica mea, doamna Michael Mont, și soțul ei.

— Ah, da ! Văd că știți mai mult decît mine ; dar ce importanță are ? Mi se pare o mică bîrfeală inofensivă.

Soames îl privi în ochi. Prea era vesel.

— Credeți ? zise pe un ton sec. Îmi permiteți să vă întreb dacă v-ar place să se spună despre fiica dumneavoastră că este o doamnă întreprinzătoare ?

— De ce nu ? Este o expresie foarte plăcută. Și apoi, nu se menționează nici un nume.

— Dumneavoastră publicați articole în gazetă pentru ca cititorii dumneavoastră să nu priceapă nimic ? întrebă Soames cu viclenie.

Omul cu chip vesel rîse.

— Ei bine, zise, nu prea. Dar, drept să vă spun, domnule, mi se pare că sînteţi puţin prea susceptibil.

Soames nu prevăzuse că toată chestiunea poate fi privită şi sub acest aspect. Înainte de a-l ruga pe redactor să nu repete ofensa adusă fiicei sale, trebuia să-l convingă de faptul că *ea* fusese ofensată ; dar pentru a face acest lucru, ar fi trebuit să-i dezvăluie sensul adevărat al articolului.

— Ei bine, îi zise, dacă dumneavoastră nu puteţi înţelege că tonul este vexant, eu nu vă pot convinge. Dar vă rog să nu mai permiteţi publicarea unor asemenea articole. Întîmplător, ştiu că această corespondenţă a dumneavoastră este dictată de răutate.

Omul vesel parcurse din nou tăietura.

— Eu n-aş fi ajuns la această concluzie. Oamenii care fac politică primesc şi aruncă tot timpul asemenea săgeţi. Nu se poartă cu mănuşi. Aceasta mi se pare o mică bîrfă absolut inofensivă.

Dezarmat prin cuvintele „prea susceptibil" şi „nu se poartă cu mănuşi", Soames zise pe un ton aspru :

— Întreaga chestiune este extrem de meschină.

— Aşa este, domnule, sînt de părerea dumneavoastră. Bună ziua ! zise omul cel vesel şi, zîmbind, se aplecă asupra dosarului cu tăieturi.

Tipul acesta era ca o minge de cauciuc ! Soames îşi luă ţilindrul, gîndind : „Acum ori niciodată, trebuie să-l fac să sară-n sus !"

— Dacă corespondenta dumneavoastră crede că-şi poate vărsa veninul în presă fără a da socoteală justiţiei se înşală amarnic.

Acestea spuse, aşteptă efectul. Nici o reacţie !

— Bună ziua ! Se întoarse pe călcîie şi ieşi.

Întrevederea nu fusese atît de prietenoasă după cum sperase. Îşi aduse aminte de vorbele lui Michael : „Presa e o plantă sensibilă". Nu va pomeni nimic despre această vizită.

Peste două zile, răsfoind, la clubul „Connoisseurs", *The Evening Sun,* văzu cuvîntul „foggartism". Hm ! Editorial !

„Dintre panaceele lansate de către tinerii «optimişti» în politică, cea mai absurdă este, probabil, cea care poartă numele de «foggartism». Noi sîntem în situaţia de a putea

explica natura acestui remediu brevetat pentru lecuirea așa-zisei boli naționale, înainte ca el să fie lansat pe piață. Acest remediu este bazat pe cartea lui sir James Foggart, Starea precară a Angliei ; *articolul principal din dogma acestei credințe zănatice pare să fie : reducerea mîinii de lucru britanice. Profeții ei preconizează trimiterea a sute de mii de băieți și fete, imediat după terminarea școlii, în cele mai îndepărtate colțuri ale imperiului. În afară de imposibilitatea evidentă a dominioanelor de a-i absorbi pe acești tineri în economia lor, atît de slab dezvoltată, ar însemna să pierdem un material uman prețios pentru munca și apărarea țării, pentru ca, de azi în douăzeci de ani, cererea dominioanelor noastre să egaleze oferta Marii Britanii. Niciodată un creier mai îmbîcsit n-a conceput o idee mai nebunească. Cuvîntul «foggartism» caracterizează foarte bine această propunere. Pe lîngă această «acrobație a emigrării» — căci nu găsim un termen mai potrivit pentru caracterul ei senzațional — se ridică, timidă, o propagandă pentru reîntoarcerea la agricultură. Principiul cheie al întregii concepții constă în teoria că standardul salariilor și vieții din Marea Britanie exclude posibilitatea oricărei încercări de a ne lua la întrecere cu producția Germaniei sau de a recuceri piețele noastre din Europa. Probabil că o asemenea renunțare la supremația noastră industrială n-a fost niciodată dezbătută în această țară. Cu cît mai din timp acești colportori și agitatori ai politicii britanice își vor da seama că alegătorul britanic nu vrea să aibă de-a face cu asemenea proiecte zănatice, cu atît mai devreme această concepție se va stinge înainte de a se fi născut, căci altă soartă nici nu poate avea*".

Cu toate că citise cu atenție *Starea precară a Angliei*, Soames nu putea fi învinuit că devenise adeptul foggartismului. Dacă mîine foggartismul ar fi ucis, el, cu neîncrederea lui înnăscută față de teorii și idei, cu pragmatismul său autentic englez, n-ar putea decît să se bucure că Michael a scăpat ușor de o belea. Ceea ce îl neliniștea însă pe Soames era bănuiala că el însuși fusese inspiratorul acestui articol. Să fi fost răzbunarea acelui tip prea vesel ?

În nici un caz, deseară la cină, în South Square, nu va pomeni despre vizita sa.

Prezența unei pălării străine pe sarcofagul de marmură îi vesti că vor fi patru persoane la masă. De fapt, domnul

Blythe, cu un *cocktail* în mînă şi o măslină în gură, vorbea cu Fleur, care şedea ghemuită pe o pernă, în faţa caminului.

— Tată dragă, îl cunoşti pe domnul Blythe?

Iarăşi un redactor! Soames îi întinse mîna cu prudenţă. Domnul Blythe înghiţi măslina.

— N-are nici o importanţă, zise.

— Eu cred, zise Fleur, c-ar trebui să amînaţi totul, pentru ca să-şi dea seama c-au făcut o prostie.

— Aceasta este şi părerea lui Michael, doamnă Mont?

— Nu, Michael şi-a şi suflecat mînecile.

Cu toţii întoarseră privirile spre Michael, care intra. Fără îndoială, avea un aer cam războinic.

După părerea lui, trebuia să-i prindă de ciuf, plătindu-le după cum merită sau, de nu, să tragă obloanele. Ei sînt trimişi în parlament pentru a-şi susţine propriile păreri şi nu pe cele impuse de Fleet Street. Dacă credeau sincer că politica lui Foggart este unica modalitate de a soluţiona problema şomajului şi de a frîna puhoiul oamenilor care năvălesc în oraşe, trebuiau s-o spună răspicat şi nu să dea bir cu fugiţii în faţa fiecărui mic atac din partea unui ziar. Bunul simţ era de partea lor, iar bunul simţ, dacă ştii să faci destulă agitaţie în jurul lui, pînă la urmă, învinge. Opoziţia pe care o făceau foggartismului se baza, de fapt, pe intenţia de a impune muncitorilor salarii mai mici şi mai multe ore de muncă, numai că adversarii lui nu îndrăzneau s-o spună răspicat. Ziarele n-au decît să sară cît le place peste obstacole de cire. El face prinsoare că, după ce foggartismul va fi fost expus timp de şase luni în faţa opiniei publice, gazetarii îşi vor înghiţi vorbele, de parcă altcineva le-ar fi rostit! Brusc, se întoarse spre Soames

— Sper, *sir*, că nu v-aţi dus acolo din pricina acelui articol.

Atît în viaţa particulară cît şi în relaţiile de afaceri, Soames se purtase întotdeauna în aşa fel, încît chiar de era strîns cu uşa, să nu fie silit să spună o minciună propriu-zisă. Minciuna nu era un obicei englez şi nici nu era de demnitatea unui *gentleman*. Uitîndu-se în jos, zise încet:

— Nu le-am spus decît că ştiu numele acelei femei.

Fleur se încruntă; domnul Blythe întinse mîna şi luă nişte migdale sărate.

— Ce v-am spus eu, *sir*? zise Michael. Presa se răzbună întotdeauna. Are simţul demnităţii îngrozitor de dezvoltat, şi bătături pe amîndouă picioarele. Nu-i aşa, domnule Blythe?

Domnul Blythe răspunse grav

— Este o instituţie foarte omenească, tinere. Preferă să critice decît să fie criticată.

— Credeam, spuse Fleur pe un ton glacial, că ne-am înţeles şi că mă ocup singură de treburile mele.

Conversaţia reveni la foggartism, dar Soames şedea îngîndurat. Nu se va mai amesteca niciodată în lucruri care nu-l privesc. Apoi, ca orice om care iubeşte, era amărît pentru că soarta fusese nedreaptă cu el. De fapt, nu se amestecase decît în treburi care-l priveau pe *el*: renumele şi fericirea lui Fleur. Iar ea i-o lua în nume de rău. Era coşul în care-şi strînsese toate ouăle şi, pînă la sfîrşitul zilelor lui, trebuia să-l mînuiască cu grijă, să-l legene aşa încît să nu se răstoarne, ca nu cumva să-şi distrugă unica lui comoară.

După masă, Fleur se ridică, lăsîndu-i pe domni cu carafa de vin, dar domnul Blythe fu singurul care-şi umplu paharul. Soames auzea din cînd în cînd cîte un cuvînt bizar, din care ghici că, în săptămîna viitoare, acest individ voluminos, semănînd cu un broscoi, va exploda în *The Outpost* şi că Michael, la prima ocazie ce i se va oferi, va lua poziţie în Cameră. Cînd se ridicară de la masă, îi spuse lui Michael

— Eu am să plec

— Noi mergem la parlament, *sir*, nu vreţi să rămîneţi cu Fleur?

— Nu, zise Soames, trebuie să mă întorc acasă.

Michael îl privi drept în ochi.

— Atunci, mă duc să-i spun că plecaţi.

Soames se înfăşurase în pardesiu şi tocmai deschidea uşa, cînd simţi miros de violete. Un braţ gol îi cuprinse gîtul. Un corp moale îi atinse spatele.

— Îmi pare rău, tată dragă, am fost o măgăriţă.

Soames îşi clătină capul.

— Nu, spuse ea, n-ai să pleci aşa.

Fleur se strecură între el şi uşă. Ochii ei luminoşi îi priviră pe ai lui; dinţii foarte albi îi străluceau.

— Spune-mi că m-ai iertat!

— Nu se mai termină, zise Soames.

Ea își lipi buzele de nasul lui.

— S-a făcut! Noapte bună, scumpule! Știu că sînt o răsfățată!

Timp de o clipă, Soames o strînse puternic în brațe; apoi deschise ușa și ieși fără vorbă.

Pe sub Big Ben, vînzătorii de ziare strigau... probabil știri politice. Laburiștii vor cădea în curînd... vreun redactor-șef i-a pus în încurcătură. Așa-s redactorii! Da... unii pleacă, alții vin la putere! Dar toate acestea nu-l atingeau. Ea... numai ea avea importanță!

Capitolul XII

MICHAEL MEDITEAZĂ

Michael şi domnul Blythe se duseră la „Mama tuturor parlamentelor" şi o găsiră în mare agitaţie. Liberalii se ţineau deoparte şi laburiştii erau pe punctul de a cădea. Lume multă se adunase în piaţa parlamentului, privind spre Big Ben şi aşteptînd veşti senzaţionale.

— Nu intru, spuse Michael. Astă-seară nu se votează. Acum, nu mai încape îndoială că vor avea loc alegeri generale. Trebuie să reflectez.

— Eu tot intru pentru cîteva minute, zise domnul Blythe, şi se despărţiră.

Michael ieşi în stradă. Noaptea era senină, iar el dorea să audă glasul ţării sale. Dar unde ? Compatrioţii săi discută pro sau contra unei propuneri, expunînd fiecare ce-l doare pe el însuşi. Într-un loc, se vorbeşte despre impozitul pe venituri, într-altul, despre ajutorul pentru şomeri ; se pronunţă numele fruntaşilor din diferite partide şi uneori se rosteşte şi cuvîntul „comunism". Nicăieri, însă, nu poate prinde ecoul neliniştii din sufletul tuturor. După cum prezisese Fleur, acum veneau la putere conservatorii. Ţara se repezea la calmantul unui „guvern puternic şi stabil". Dar, oare un guvern puternic şi stabil va fi în stare să înlăture cancerul care-l rodea pe dinăuntru, lipsa de echilibru a unui imperiu ameninţat să se dea peste cap ? Putea, oare, un astfel de guvern să astîmpere durerea care-i roade pe toţi şi pe care nimeni nu vrea s-o exprime ?

„Sîntem răsfăţaţi, îşi zise Michael, de prosperitatea noastră de odinioară. Nu vom recunoaşte niciodată acest lucru ! Niciodată ! Şi totuşi, îl simţim pînă-n măduva oaselor !"

Anglia are o lingură de argint în gură, dar nu mai are dinţi cu care s-o ţină şi, totuşi, nu vrea să se despartă de ea !

Iar calitățile ei netăgăduite răbdarea latentă, puterea de a primi lucrurile cu zîmbetul pe buze, lipsa de nervi și imaginație, au devenit azi aproape vicii, deoarece adîncesc credința îndrăzneață că Anglia se va „descurca“ fără un efort deosebit, cu toate că, din an în an, posibilitățile de a-și reveni de pe urma „șocului“ primit sînt din ce în ce mai reduse și timpul în care „virtuțile“ britanice să poată fi exercitate se scurtează din ce în ce. „Greoi la minte ! își zise Michael. Groaznic defect în anul 1924“.

Meditînd astfel, porni spre est. Spectacolele încă nu se isprăviseră și „Marele parazit“ — cum denumea *sir* James Foggart Londra — zăcea inert, scăldat în lumină. Trecînd prin agitația din Fleet Street, ajunse în City, atît de febrilă în timpul zilei și atît de moartă în timpul nopții. Aici se odihnea bogăția Angliei, după orgiile zilei. Aici se afla tot sistemul creditului englez, în carne și oase. Bazat pe ce ? Pe alimente și materii prime pe care Anglia, lipsită de apărare împotriva unui atac aerian, nu și le va mai putea procura în cazul unui nou război ; pe muncitorimea nemulțumită de condițiile europene. Și totuși, creditul acesta se menținea ferm, potolind, cu renumele său, pe toți nemulțumiții... excepțiind, poate, pe cei ce primeau ajutor de șomaj. Cu promisiunea că va plăti, Anglia mai putea încă să cumpere orișice, în afară de o inimă liniștită.

Michael merse mai departe, prin forfota pestriță din Whitechapel [1], spre Mile End [2]. Casele deveniră joase, de parcă voiau să le ofere locuitorilor o vedere mai bună spre stelele la care nu puteau ajunge. Trecuse o frontieră. Aici trăia aproape o altă rasă, o altă Anglie, dar tot din expediente și pe apucate, ca și Anglia din Fleet Street și City. Dar aici era și mai rău, pentru că Anglia din Mile End știa că orice ar simți, sentimentele ei nu vor avea nici un efect asupra politicii. Străzile cenușii, cu case joase, se întindeau o milă după alta, pînă la cîmpul pustiu, acoperit cu iarbă. Michael nu merse pînă la capăt ; dădu de un cinematograf și intră.

Filmul începuse de mult. Stînd legată în șa, în fața unui *cow-boy* răufăcător, eroina străbătea, pe un cal sălbatic, un cîmp, iar Michael, cu viclenia lui, bănuia că aceasta era

[1] Cartier muncitoresc, în partea răsăriteană a Londrei.
[2] Cartier periferic, de-a lungul șoselei cu același nume

pajiștea preferată din parcul companiei de filme. Din zece în zece secunde, în locul eroinei, apărea pe ecran John T. Bronson, directorul minelor de cupru de la Tucsonville, care fugea mîncînd pămîntul, cu Pakardul său de 60 cai putere, pentru a-i tăia drumul eroinei, înainte de a ajunge la fluviul Pima. Michael privi pe spectatorii din jurul său. Erau numai ochi și urechi ! Guvern puternic și stabil... nici că le păsa ! Aici își găseau ei calmantul necesar și nu se puteau sătura de el. Deodată, calul sălbatic se prăbuși, lovit de un glonte tras de John T. Bronson, și pe ecran apărură cuvintele „Părosul Pete e disperat... Tot n-ai s-o ai, Bronson". Așa a și fost ! Pete aruncă femeia în rîu, iar pe ecran apărură cuvintele : „John T. Bronson se aruncă în apă ". Începe să înoate ! O prinde de pletele ce-i pluteau pe apă ! Dar părosul Pete stă în genunchi, pe mal. Gloanțele lui ricoșează în apă. Prin umărul alb al eroinei, străbătut de un glonte, puteai vedea priveliștea. Ce-i cu zgomotul acesta ? Ah, da ! John T. Bronson scrîșnește din dinți ! Ajunge la mal, o scoate din apă. Scoate din șapcă revolverul automat. Era uscat... slavă domnului !

„Păzește-te, părosule !" Un nor de fum. Pete face o mișcare convulsivă și mușcă nisipul... pare-ar vrea să înghită deșertul. „Părosul Pete și-a luat pedeapsa... pe veci !" Muzica sună încet, mai încet ! John T. Bronson ridică trupul, care își recapătă viața. Pe malul rîului Pima, cei doi se îmbrățișează și soarele apune. „În sfîrșit, adorata mea !"

„«Bum, bum !» Asta-i distracția lor ! își zise Michael, ieșind în lumina nopții. «Reîntoarcerea la agricultură !» «Arați și semănați pămîntul !»... Pentru ce, cînd pot avea această viață ? Nici prin gînd nu le trece !" Porni spre vest, se urcă pe platforma unui autobuz și se așeză lîngă un bărbat cu hainele pătate de grăsime. Merseră în tăcere, pînă cînd Michael i se adresă :

— Ce credeți despre situația politică, domnule ?

Muncitorul, probabil instalator, răspunse fără a întoarce capul

— După părerea mea, au sărit peste cal.

— Ar fi trebuit să mai insiste în problema rusească, nu-i așa ?

— Nu, cu asta tot nu făceau nimic. Trebuiau s-o mai ducă cumva pînă la primăvară, și atunci să fi pornit lupta pentru un buget solid, cu impozite mari.

— Dar credeţi că politica de clasă poate înlătura şomajul ?
Buzele omului se mişcară pe sub mustaţă, de parcă mormăia o idee nouă.
— Ah ! M-am săturat de politicieni. Azi ai de lucru, mîine eşti şomer... Ce rost are politica lor, dacă nu-s în stare să-ţi dea o muncă permanentă ?
— Aşa este.
— Despăgubiri... — continuă vecinul lui Michael — n-o să ne pricopsim din despăgubiri. Muncitorii din toate ţările trebuie să se unească, şi se uită la Michael pentru a vedea ce spune la *asta*.
— Multă lume a gîndit astfel înainte de război, şi iată ce s-a întîmplat.
— Ah ! zise omul. Ce folos am avut noi de pe urma războiului ?
— Nu v-aţi gîndit să emigraţi în dominioane ?
Omul negă, dînd din cap.
— Din cîte ştiu eu despre australieni şi canadieni... nu-mi place.
— Sînteţi un englez pur sînge, ca şi mine.
— Aşa este, consimţi omul. Rămîneţi cu bine, domnule! şi coborî.
Michael merse pînă cînd autobuzul îl aduse în faţa lui Big Ben ; era aproape douăsprezece. Iarăşi alegeri ! Putea oare candida a doua oară, fără a-şi spune desluşit părerile ? Nu exista nici cea mai vagă speranţă ca foggartismul să poată fi explicat alegătorilor din mediul rural în numai trei săptămîni ! Chiar dacă ar vorbi fără întrerupere din clipa aceasta şi pînă în ziua alegerilor, ei ar crede că susţine idei extremiste cu privire la tarifele vamale preferenţiale pentru ţările din cadrul imperiului, ceea ce, de altfel, era şi adevărat. El nu le putea spune alegătorilor că, după părerea lui, Anglia mergea pe o cale greşită; şi că în asemenea condiţii e mai bine să nu candideze. El nu-l putea prinde de nasturele hainei pe alegătorul de rînd, pentru a-i spune : „Ascultă-mă pe mine, să ştii că nu există nici o urmă de speranţă ca în cei zece ani ce urmează situaţia să se îmbunătăţească cu adevărat ; în acest răstimp, trebuie să facem faţă la toate greutăţile, cumpărînd totul la preţ mai mare, pentru ca, de azi în douăzeci de ani, să nu murim de foame şi să putem trăi din resursele proprii ale imperiului". Aşa ceva nu se cuvenea. După cum el nu putea

spune comitetului său electoral: „Fraților, eu reprezint o politică pe care pînă acum n-o susține nimeni".

Nu! Dacă avea de gînd să candideze din nou, trebuia să renunțe la toate îndoielile sale. Dar avea oare, de gînd, să candideze din nou? Puțini oameni erau mai modești decît Michael, el se socotea „categoric ușoară". Dar un gînd îndărătnic îi stăruia în minte ca o albină sub pălărie și, cu cît treceau anii, cu atît albina bîzîia mai tare, iar bîzîitul ei semăna din ce în ce mai mult cu glasul omului care strigă în pustiu, și acest pustiu era țara lui. Să oprească acest bîzîit care-i suna mereu în urechi, să-i întoarcă spatele bătrînului Blythe, să-și înăbușe convingerile și, totuși, să rămînă în parlament... nu putea! Parcă s-ar fi aflat din nou pe front. Odată intrat, nu mai poți ieși. Iar el „intrase", era prins în ceva mult mai profund decît superficialitățile politicii de partid. Foggartismul dădea o soluție definitivă problemelor Angliei, în sensul creării unui imperiu independent echilibrat, al unei Anglii cu apărare aeriană și fără șomaj, în care raportul între oraș și sat devine iarăși normal! Să fie, oare, acesta un vis deșert? S-ar părea că da.

„Ei bine, își zise Michael punînd cheia în broască, n-au decît să spună că am idei fixe, că-s nebun... eu nu dau înapoi". Se urcă în camera lui de toaletă, deschise fereastra și se aplecă peste pervaz.

Murmurul orașului zgomotos tot se mai auzea; pe cerul ușor colorat, se răsfrîngea lumina milioanelor de lămpi. Se deslușeau un turn și cîteva stele; frunzele pomilor din Square atîrnau nemișcate — nici o adiere. Noaptea era liniștită și aproape caldă. Michael își aduse aminte de o anumită seară... în timpul războiului... ultimul raid aerian deasupra Londrei. Îl urmărise timp de trei ore, din spitalul unde-și făcea convalescența.

„Ce proști sîntem cu toții, că nu renunțăm la războiul aerian! își zise. Dar dacă nu renunțăm, eu am să lupt pentru o aviație cît mai puternică. La noi, totul depinde de o bună apărare contra atacurilor aeriene. Asta trebuie s-o înțeleagă chiar și «înțelepții»."

Doi bărbați se opriră sub fereastra lui, discutînd. Unul dintre ei era vecinul său. Îl auzi spunînd:

— Ține minte, alegerile acestea vor aduce o mare răsturnare.

— Bine, şi ce folos ai dumneata ? îl întrebă celălalt.

— Lasă lucrurile să meargă înainte ; vor intra singure pe făgaş. M-am săturat de atîta sporovăială pesimistă. Las' să se reducă cu un şiling impozitul şi vei vedea...

— Şi ce ai de gînd cu agricultura ?

— Oh ! Dă-o naibii de agricultură ! Lasă-i în pace pe fermieri ; de fapt, ei nu doresc decît asta. Cu cît te amesteci mai mult, cu atît e mai rău.

— Adică, să laşi lucrurile aşa, în voia lor ?

Vecinul rîse.

— Cam aşa. Crezi c-ai putea face *altceva* ? Ţara nu vrea decît asta. Noapte bună !

O uşă se deschise, apoi se închise ; zgomot de paşi... un taxi trecea prin faţa casei ; un fluture de noapte atinse, în zbor, obrazul lui Michael. „Ţara nu vrea decît asta !" Politică ! Politicieni ! Oameni care cască, dau din umeri şi se bizuie pe noroc ! Ar putea fi altfel ? Dacă ar fi, „*Ţara nu i-ar vrea !*" Big Ben bătu de douăsprezece ori.

Capitolul XIII

ÎNCEPE PROCESUL

În toate cuibarele omenești, există unii născuți anume pentru a deveni obiectul discuțiilor ; poate că aceștia au un magnetism care ascute limba oamenilor sau, poate, își trăiesc viața într-un loc expus atenției generale. Dintre aceștia făcea parte Marjorie Ferrar — una dintre tinerele londoneze despre care se vorbea cel mai mult. Despre tot ce i se întîmpla ei, se răspîndea imediat vestea în rîndurile oamenilor activi și trîndavi, numiți „societate". Faptul că fusese dată afară dintr-un salon ajunse, foarte curînd, de notorietate publică. Scrisorile lui Fleur despre ea deveniră subiectul bîrfelilor curente. Motivele pentru care fusese dată afară variau de la adevăr pînă la legenda că Marjorie Ferrar l-a răpit pe Michael din brațele soției sale.

Originile proceselor sînt rareori simple. Soames ar fi putut avea dreptate, atunci cînd spunea că este vorba de „o furtună într-un pahar cu apă", dacă lordul Charles Ferrar n-ar fi fost atît de înglodat în datorii, încît să fie silit să-i retragă fiicei sale renta pe care i-o punea la dispoziție, și dacă *sir* Alexander MacGown, deputatul unui district scoțian, n-ar fi urmărit-o cu gîndul de a o lua în căsătorie. Averea lui *sir* Alexander, agonisită din afaceri cu iută, ascensiunea sa în cariera parlamentară, fizicul său robust și caracterul său ferm nu-l apropiaseră de țel timp de douăsprezece luni, atît cît îl apropie, într-o singură noapte, retragerea rentei lui Marjorie. Marjorie Ferrar făcea parte dintre oamenii care, la nevoie, găsesc întotdeauna bani, dar chiar și asemenea oameni au momente cînd trebuie să se gîndească serios cum anume să facă rost de ei. Avînd în vedere vîrsta și sexul ei, Marjorie era tot atît de „înglodată" ca și tatăl ei, iar retragerea rentei însemna

pierderea ultimului pai de care se agățase. Într-un moment de descurajare, acceptă logodna, cu condiția ca aceasta să nu fie încă dată publicității. Cînd incidentul din salonul lui Fleur ajunse la urechile lui *sir* Alexander, acesta veni furios la logodnica sa, întrebînd-o ce ar putea face el ?

— Firește, nimic. Nu fi copil, Alec ! Ce importanță are ?

— Este monstruos ! Lasă-mă să mă duc și să-l oblig pe nemernicul acela bătrîn să-și ceară scuze.

— A fost tata și refuză. Are o bărbie... de poți agăța de ea o căldare.

— Uite ce este, Marjorie, dă-mi voie să dau publicității logodna noastră și apoi lasă-mă să mă ocup eu de el. Nu-mi convine să se povestească așa ceva despre tine.

Marjorie Ferrar dădu din cap.

— Oh, nu ! dragul meu. Ești încă în perioada de probă. Eu nu dau doi bani pe toată povestea !

— Ei bine, pentru mine contează, și mîine mă voi duce la individul acela.

Marjorie Ferrar îi studie fața, ochii căprui aprinși, părul negru aspru, bărbia... Se cutremură ușor și îi veni o idee.

— Dacă faci una ca asta, Alec, nu-ți faci rău decît ție. Tata vrea să-l dau în judecată. El pretinde că pot primi daune enorme.

Scoțianul din MacGown aplaudă, bărbatul îndrăgostit se nelinişti.

— Ar putea fi foarte neplăcut pentru tine, mîrîi el, dacă bruta aceea nu aranjează lucrurile înainte de a ajunge în fața curții.

— Desigur că va proceda astfel. Toate dovezile lui le am în poșetă.

MacGown o prinse de umeri și o sărută pătimaș.

— Dacă n-o face, am să-i frîng oasele.

— Dragul meu ! Cred că are aproape șaptezeci de ani.

— Hm ! Dar, oare, în barca lui nu este și un tînăr ?

— Michael ? Oh ! Michael e un băiat adorabil. Nu te las să-i frîngi oasele !

— Așa ? Bine ! se supuse MacGown. Așteaptă pînă iese în arenă cu faimosul foggartism, despre care aud că vorbește... O tîmpenie fără seamăn ! Îl mănînc !

— Bietul Michael, mititelul !

— Am auzit ceva și despre un tînăr american.

— Oh! zise Marjorie Ferrar, desprinzîndu-se din brațele lui. O pasăre trecătoare... Nu te îngrijora de el.

— Ați luat avocat?

— Încă nu.

— Am să ți-l trimit pe al meu. Le arată el lor!

După ce *sir* Alexander plecă, Marjorie rămase pe gînduri. Nu prea era încîntată de ideea ce-i venise. Numai de n-ar fi atît de strîmtorată cu banii! În timpul acestor patru săptămîni de logodnă secretă, învățase că zicala: „*Cînd nu dai nimic nu capeți nimic, și cînd dai șase penny, capeți cît valorează ei*", nu era valabil numai la nord de rîul Tweed[1], ci și la sud de el. Logodnicul ei primise o mulțime de sărutări și nu-i dăduse, în schimb, decît o bijuterie, pe care ea nu îndrăznea s-o amaneteze. După toate probabilitățile, va trebui să se mărite cu el. În unele privințe, această perspectivă nu-i displăcea... MacGown era un bărbat și jumătate; tatăl ei va avea grijă ca termenii contractului de căsătorie să fie tot atît de liberali ca și politica logodnicului și poate că *motto*-ul ei: „A trăi primejdios", va fi mai bine pus în practică alături de el, decît dacă rămîne singură. În timp ce se odihnea într-un *chaise-longue*, Marjorie se gîndi la Francis Wilmot. Nici vorbă să-l ia de bărbat; dar ar putea fi un excelent amant, naiv, proaspăt, necunoscut la Londra, devotat la culme, bizar și atrăgător cu silueta lui mlădioasă, ochii negri și zîmbetul fermecător. Fiind prea demodat, îi spusese doar pe ocolite că ar dori s-o ia în căsătorie. Ce copil! Dar înainte ca el să-și fi dat seama că nu era pe măsura ei, Marjorie își dădu seama că ea nu era pe măsura lui. Mai tîrziu? Poate, mai știi? Marjorie își închipui viața „primejdioasă" alături de Francis Wilmot. Între timp procesul pentru defăimare o plictisea! Alungînd din minte această idee, porunci să-i fie pregătit calul, își schimbă costumul și plecă în Hyde Park. După aceea, se schimbă din nou și se duse la hotelul „Cosmopolis", unde dansă cu partenerul ei cu chip de mască și cu Francis Wilmot. După aceea, își schimbă încă o dată toaleta și se duse la o premieră, urmată de un supeu cu actorul principal și echipa lui, iar pe la ora două noaptea ajunse în patul ei.

Marjorie Ferrar, ca mulți alții în genul ei, avea o reputație mai rea decît merita. Cînd omul afișează un crez libertin,

[1] Rîu din Scoția, marchează hotarul dintre Anglia și Scoția.

credulii sînt gata să admită tot ce li se spune. De fapt, nu avusese decît două povești amoroase care întrecuseră limita bunei-cuviințe ; fumase o singură dată opiu și i se făcuse rău, și trăsese pe nas cocaină numai pentru a vedea ce efect produce. Juca în mod discret la curse și paria mai ales pe favoriți ; băutura și-o drămuia cu severitate și căuta să nu-și piardă capul ; fuma, firește, dar cele mai pure țigări pe care le găsea și le fuma dintr-un țigaret. Chiar dacă învățase anumite dansuri exagerate, nu le dansa decît din an în paște. Rareori sărea obstacole prea mari, dar numai cu cai a căror putere o cunoștea. Pentru a fi informată, citea, desigur, toate cărțile „îndrăznețe", dar fără a face, în acest scop, eforturi deosebite. Zburase cu avionul, dar numai pînă la Paris. Conducea bine automobilul și, firește, în viteză, dar niciodată nu-și periclita viața și rareori pe aceea a altora. Avea o sănătate excepțională pe care, în taină, și-o îngrijea bine. Putea dormi la orice oră, chiar și numai zece minute, iar cînd pierdea o jumătate de noapte, dormea o jumătate de zi. O interesa teatrul de avangardă, dar nu făcea prea mare caz de el. Volumul de poezii pe care-l publicase fusese apreciat, pentru că autoarea făcea parte dintr-o clasă socotită lipsită de simț poetic ; fusese remarcată nu atît pentru idei neconformiste, cît pentru versificație neconformistă. În rezumat, lumea îi atribuia respectarea prea strictă a crezului ei „Ia-ți viața cu amîndouă miinile și trăiește-o"

Iată pentru ce, a doua zi de dimineață, avocatul lui *sir* Alexander MacGown ședea pe marginea unui scaun, în atelierul ei, privind-o cu atenție. El îi cunoștea reputația mai bine decît *sir* Alexander. Domnii Settlewhite și Stark doreau să cunoască temeinic situația, înainte de a accepta procesul. În ce măsură va rezista această tînără doamnă, cu înfățișarea ei atrăgătoare și cu reputația ei, la atacurile părții adverse ? În ceea ce privea spezele, erau asigurați prin garanția lui *sir* Alexander, iar cuvîntul „trădătoare" constituia un bun punct de plecare ; dar. cînd e vorba doar de mărturii verbale, greu poți să prevezi deznodămîntul.

Fizionomia lui Marjorie Ferrar îi făcu domnului Settlewhite o impresie bună. După părerea lui — dacă nu se înșela — ea nu-și va pierde firea în fața curții, și apoi n-avea nici trăsături în genul lui Aubrey Beardsley, de care se temea, și care ar fi putut provoca o atitudine defavorabilă din partea jurați-

lor. Nu ! Era o tînără cu ținută, cu ochi albaștri, privire fermă și părul pe gustul popular. O să facă o figură bună, dacă ceea ce povestește este adevărat.

La rîndul ei, Marjorie Ferrar îl scruta ca pe omul care ar putea-o face să nu mai fie stăpînă pe situație. Avocatul cu fața prelungă, ochi cenușii adînci sub gene negre și lungi, păr bogat și haine bine tăiate, în vîrstă cam de șaizeci de ani, era bărbatul cel mai bine conservat din cîți văzuse ea.

— Ce doriți să aflați de la mine, domnule Settlewhite ?

— Adevărul.

— Oh ! E natural ! Ei bine, eu îi spuneam domnului Quinsey că doamna Mont se străduiește din răsputeri să-și facă un „salon", dar că n-avea nici una din calitățile necesare ; iar o persoană în vîrstă, care a tras cu urechea, a socotit că am insultat-o...

— Atîta tot ?

— Ei bine, am mai spus și că e arivistă ; de fapt, așa și este.

— Bine, dar pentru ce v-a spus că sînteți trădătoare ?

— Probabil pentru că fata lui era gazda mea.

— Domnul Quinsey va depune această mărturie ?

— Philip Quinsey ?... Oh ! desigur ! Îl am în buzunar.

— V-a mai auzit cineva criticînd-o ?

Marjorie ezită o clipă, apoi răspunse :

— Nu.

„Prima minciună !" gîndi domnul Settlewhite, zîmbind dulce și sarcastic.

— Ce este cu americanul ?

Marjorie Ferrar rîse.

— El, în nici un caz nu va spune c-a auzit.

Un admirator ?

— Nu. Se întoarce în America.

„A doua minciună ! gîndi domnul Settlewhite. Dar le spune bine".

— Dumneavoastră doriți să vă ceară scuze în scris, pentru a le arăta celor care au auzit insulta, și vreți să știți ce sumă ați putea primi ca despăgubiri ?

— Da. Cu cît mai mult, cu atît mai bine.

„Aici spune adevărul", gîndi domnul Settlewhite.

— Sînteți la strîmtoare ?

— Mai rău nici că se poate.

Domnul Settlewhite își sprijini palmele pe genunchi și-și încordă trupul zvelt.

— Nu doriți să ajungeți în fața curții, nu-i așa ?

— Nu, deși cred c-ar fi foarte amuzant.

Domnul Settlewhite zîmbi din nou.

— Aceasta depinde de tainele care ați dori să nu fie date în vileag.

Marjorie Ferrar zîmbi, la rîndul ei.

— Las totul în seama dumneavoastră.

— Nu și tainele, doamna mea. Bine, vom introduce acțiunea și vom vedea de unde sare iepurele ; nu trebuie uitat că este un om avut, și că e jurist.

— Cred că l-ar supăra din cale-afară dacă numele fetei lui ar apare în fața juraților.

— Da ; și pe mine m-ar supăra, zise domnul Settlewhite pe un ton sec.

— Trebuie să știți că e o mică snoabă.

— Ah ! Poate ați folosit întîmplător acest cuvînt ?

— N... nu ; sînt aproape sigură că nu.

„A treia minciună, gîndi domnul Settlewhite, spusă mai puțin bine decît celelalte."

— Să știți că acest cuvînt schimbă situația. Sînteți absolut sigură ?

— Nu tocmai.

— El pretinde că l-ați rostit ?

— Da ; dar i-am spus că minte.

— Oh ! așa i-ați spus ? Și v-a auzit cineva ?

— Da !

Iată un fapt important.

— În orice caz, nu-l cred în stare să spună în fața curții că eu am numit-o snoabă.

— Sînteți foarte abilă, domnișoară Ferrar, zise domnul Settlewhite. Cred c-o să meargă.

Apoi, privind-o încă o dată pe sub genele-i lungi, porni zvelt și rezervat, cu pași apăsați, spre ușă.

Peste trei zile, Soames primi o scrisoare oficială. Avocatul îi cerea să prezinte scuze formale și încheia cu următoarele cuvinte : *„În cazul cînd refuzați, vom înainta acțiunea"*. De două ori în viață el fusese acela care intentase acțiuni în justiție : o dată pentru neexecutarea unui contract, altă dată pentru divorț și iată-l acum dat în judecată pentru calomnie !

După părerea lui, în ambele cazuri, el fusese partea lezată! În acest caz, desigur, nu va cere scuze. În fața amenințării vădite, se simțea mult mai calm. Nu făcuse nimic de care să-i fie rușine. Era gata să-i spună acelei femei și mîine, în fața, că e o „trădătoare", plătindu-și acest lux cu bani, dacă trebuia. Își aduse aminte cum, pe la începutul celui de-al optulea deceniu al veacului trecut, în calitate de avocat tînăr, se ocupase de procesul unchiului său Swithin, pîrît de un coleg din „Walpole Club". Swithin îl numise în public „pastor cerșetor, mic și neînsemnat". Ținea minte cum, în apărare, se oprise numai asupra expresiei „mic și neînsemnat", demonsstrînd că reclamantul era mic de statură — cam cinci picioare[1] și jumătate — că era preot de meserie și avea obiceiul să strîngă bani pentru a cumpăra rufe destinate indigenilor din insulele Fiji[2]. Juriul a acordat o despăgubire de zece lire pentru expresia „mic și neînsemnat", dar Soames rămăsese, pînă azi, cu convingerea că „rufele" îl salvaseră pe unchiul său. Avocatul lui, consilierul regal Bobstay, făcuse multe glume pe socoteala lor. În zilele acelea, existau avocați, nu glumă! „Consilierii reginei"[3] erau mult mai capabili decît „consilierii regelui" Bobstay ar fi scos-o la capăt fără nici o greutate. După proces, unchiul Swithin îl poftise la o cină și-i oferise șuncă de York cu sos Madera și vinul său special, Heidsieck. Niciodată nu-și ospătase musafirii cu altceva. În sfîrșit! Trebuie să mai existe și azi avocați care, în timpul interogatoriului, să poată distruge reputația unui reclamant, mai ales atunci cînd reputația e cam șubredă. Și apoi, în ultimul moment, omul poate face o tranzacție, dacă dorește. În orice caz, Fleur nu poate fi implicată ca martoră, sau alte asemenea. De aceea, cînd peste o săptămînă, Michael îi telefonă la Mapledurham că Fleur fusese pîrîtă pentru defăimare prin scrisori în care folosise, printre altele, expresiile „șarpe veninos" și „o ființă lipsită de simț moral", Soames rămase trăsnit.

Înghețat de spaimă, zise:

— Ți-am spus să n-o lași s-o insulte pe femeia aceea.

[1] *Piciorul*, veche măsură de lungime, egală cu 0,3048 m.

[2] Arhipelag din Polinezia.

[3] Soames face o comparație între avocații din tinerețea lui, adică din timpul domniei reginei Victoria, și avocații mai noi, de după primul război mondial, din vremea regelui George al V-lea, în defavoarea acestora din urmă.

— Da, știu, dar Fleur nu-mi cere sfatul ori de cîte ori îi scrie vreunei prietene.

— Strașnică prietenă! bombăni Soames în receptor. Bine stăm!

— Da, *sir*. Sînt foarte îngrijorat. Ea este hotărîtă să ducă lupta, nici nu vrea să audă de scuze.

Soames gemu atît de tare, încît urechea lui Michael țiui la depărtare de patruzeci de mile.

— Între timp, ce facem?

— Lasă totul pe seama mea, zise Soames. Desearã vin la voi. Fleur are vreo probă în sprijinul acestor expresii?

— Da, ea pretinde că...

— Nu, îl întrerupse Soames scurt, nu-mi spune prin telefon! și puse receptorul în furcă. Ieși pe pajiște. Femeile! Răsfățate și răzgîiate... Cred că pot spune tot ce le place! De fapt, pot spune tot, pînă cînd dau de o altă femeie. Se opri lîngă hangarul în care-și ținea barca și privi rîul. Apa era limpede și liniștită, dar curgea spre Londra, pentru a se mînji toată! Acolo îl aștepta afacerea asta urîtă și îngrijorătoare! Acum trebuia să se pună pe lucru, să descopere tot ce poate împotriva fetei lui Ferrar, pentru a o speria. Oribil! Dar nimic nu era dezgustător atunci cînd era vorba de a evita apariția lui Fleur în fața curții! Ce meschinărie îngrozitoare! Procese mondene... Cine a tras vreodată folos de pe urma lor?... Numai supărare și înjosire. E ca și războiul: chiar de-l cîștigi, îți pare rău că l-ai făcut, iar dacă-l pierzi, îți pare și mai rău. Lipsă de stăpînire! Numai gelozie și lipsă de stăpînire!

În liniștea soarelui de toamnă, cu nările pline de mirosul fumului, pe care-l scotea focul de frunze din parcul său, Soames medita. „Acum, cînd ginerele său dorea să întreprindă o acțiune sănătoasă în parlament, pentru a-i face copilului său un nume, iar Fleur începuse să se așeze și să-și creeze o situație, venise acest incident, pentru ca toți bîrfitorii și răutăcioșii din societate să-i mănînce... dacă mai au dinți!" Își privi umbra grotescă pe malul rîului; parcă se întinsese să bea apă. „De fapt, totul era grotesc! În societate, în Anglia, în Europa, umbrele se înghesuie și se amenință, se încaieră și se luptă, de parcă lumea întreagă așteaptă un nou potop. Hm!" Merse spre rîu. Umbra sa îl însoțea, cufundîndu-se în apă, în fața lui! „Cu toții se vor cufunda în valurile acestea reci, dacă nu pun capăt gîlcevilor." Apoi, întorcîndu-se brusc, intră

în grădina de zarzavat. Acolo, nu era nimic ireal; cele mai multe plante aveau tulpini înalte și începuseră să dea semințe! „Cum să pornească, oare, la dezgroparea trecutului acelei femei? Unde să caute? Tineri zvăpăiați, păsări de noapte! Toți aveau un trecut, nu-ncape îndoială, dar lui nu-i putea fi de folos decît o mărturie concretă a imoralității — fie ca cît de mică — și n-ar fi de mirare dacă, pînă la urmă, n-ar putea găsi nici una. Oamenilor nu le place să dea informații precise! Era riscant și nici nu se cădea! Nu-i frumos să porți vorbe!"

Plimbîndu-se printre anghinare, aprobînd pe cei ce nu poartă vorbe, dezaprobînd pe cei ce ar fi vrut să audă asemenea vorbe, Soames hotărî posomorît că trebuie să le afle. Focul de frunze uscate mocnea fumegînd, anghinariile miroseau puternic, soarele apunea în dosul zidului înalt de cărămidă roșie, pălită de furtunile ce se abătuseră asupra lui, vreme de cincizeci de ani. În jurul lui, totul era liniștit și rece, numai inima lui era altfel. În ultima vreme, se plimba adeseori, dimineața sau seara, printre zarzavaturi. Erau reale și odihnitoare și omul le putea mînca. Aveau aromă mai bună decît cele ale zarzavagiului și erau mai ieftine. Omul economisea profitul intermediarului, și alte asemenea. Poate că răspundeau unui instinct atavic al strănepotului lui *Superior Dosset Forsyte*, ultimul dintr-un lung șir de plugari. Cu cît îmbătrînea, Soames se ocupa mai mult de zarzavaturi. Cînd Fleur era mică, adeseori, întorcîndu-se din City, o găsea așezată printre tulpinile de floarea-soarelui sau coacăze negre, dădăcindu-și păpușa. O dată, îi scosese o albină din păr și mica bestie îl înțepase în deget. Aceștia au fost cei mai frumoși ani ai vieții lui... Fleur încă nu crescuse mare și nu începuse să-și irosească vremea cu lumea din societate, cu femei care o vorbeau de rău. Scuze! Va să zică, Fleur nici nu vrea să audă de scuze? Avea dreptate. Dar să ai dreptate și totuși, să ajungi în fața curții, era una din cele mai dureroase experiențe prin care putea trece un om. Curțile cu jurați existau pentru a pedepsi oameni care aveau dreptate... în caz de divorț, promisiune de luare în căsătorie nerespectată, defăimare și alte asemenea. Cei vinovați plecau în sudul Franței sau, dacă apăreau în fața instanței, fugeau mai tîrziu, lăsîndu-te să plătești cheltuielile de judecată. Nu i se întîmplase și lui astfel cînd plătise spezele

în procesul intentat lui Bosinney? Iar cînd s-a judecat divorțul lui, tînărul Jolyon și cu Irene plecaseră în Italia... Și totuși, nu putea concepe ca Fleur să se umilească în fața acelei pisici cu părul roșu. În timp ce întunericul cobora și umbrele se înmulțeau, hotărîrea lui Soames deveni și mai fermă. Trebuia să găsească dovezi certe; acestea o vor speria atît de rău pe femeia aceea, încît va lăsa să cadă totul, ca un cartof fierbinte... altă cale nu există!

Capitolul XIV

PREGĂTIRI

Guvernul își „frînsese gîtul" din pricina unui redactor-șef — nimeni nu știa exact cum anume se întîmplase — și Michael începu să-și pregătească manifestul electoral. Cum să spună destul, fără a spune ceva? După ce scrise impetuos: *„Alegători din Mid-Bucks"*, se opri și rămase multă vreme nemișcat, ca omul după o masă prea copioasă. *„Dacă,* scria foarte încet, *dacă mă alegeți din nou ca deputat al dumneavoastră, voi face tot ce-mi stă în putință pentru a contribui la bunul mers al țării. După părerea mea, cele mai arzătoare și cele mai importante probleme ale politicii britanice sînt: limitarea armamentelor, iar dacă aceasta nu reușește, rămîne problema apărării Marii Britanii prin lărgirea apărării aeriene; dezvoltarea agriculturii naționale, înlăturarea șomajului prin sporirea emigrărilor în dominioane și îmbunătățirea sănătății publice, mai ales prin dispariția mahalalelor insalubre și a fumului. Dacă voi fi reales, mă voi strădui să susțin cu hotărîre și dîrzenie aceste măsuri, încercînd să nu iau atitudine ostilă față de cei ce sînt de altă părere. La întrunirile unde voi lua cuvîntul, voi căuta să vă expun concret ideile mele și vă voi răspunde la întrebări".*

Oare, cuteza să se oprească aici? Putea face un manifest care să nu cuprindă critica partidului advers și panegiricul partidului său? Oare, comitetul partidului său îl va aproba? Oare, alegătorii îl vor înghiți? Ei bine, dacă comitetul nu-l admite, n-au decît să înlăture manifestul împreună cu autorul lui; numai că nu vor avea timp să desemneze un nou candidat.

Într-adevăr, manifestul nu plăcu comitetului; totuși îl primiră și-l trimiseră în circumscripție, tipărit, împreună cu o fotografie a lui Michael, în care, după cum spunea el, semăna

cu un frizer. Apoi intră în lupta care, ca toate bătăliile electorale, începu cu probleme generale și sfîrși cu cele particulare.

În prima duminică petrecută la Lippinghall, se ocupă de planul crescătoriei de păsări: demarcă terenul și stabili unde să se facă instalația de apă. Administratorul era îmbufnat. După părerea lui, erau bani aruncați. „Cu oameni de teapa asta!" Cine o să-i învețe meseria? El n-avea timp de așa ceva. O să coste sute și sute de lire, pe care mai bine le-ar arunca pe gîrlă.

— Orășanul nu-i de nici un folos la țară, domnule Michael.

— Așa zice toată lumea. Dar, ascultă-mă pe mine, Tutfield: este vorba despre trei oameni fără căpătîi, doi dintre ei sînt foști combatanți și trebuie să mă ajuți să-mi realizez planul. Chiar dumneata spui că pămîntul acesta ar fi bun pentru o crescătorie de păsări. Și acum nu produce nimic. Bowman se pricepe de minune la orătănii, roagă-l să pună umărul, pînă cînd noii veniți învață meseria. Fii om bun și ajută cu tragere de inimă, nici dumitale nu ți-ar plăcea să n-ai nici un căpătîi.

Administratorul avea o slăbiciune pentru Michael îl cunoștea de cînd se născuse. Știa unde va duce această încercare, dar dacă domnul Michael avea poftă să arunce pe fereastră banii tatălui său, pe el nu-l privea. Merse chiar atît de departe încît îi spuse că, la vreo zece mile departe de moșia lor, cunoaște el un om, care avea de vînzare o baracă, și că „în pădurice sînt lemne destule pentru cherestea".

Marțea, după căderea guvernului, Michael se duse la Londra și convocă o întrunire a „necăpătuiților" săi. Sosiră în ziua următoare, la ora trei, și Michael îi așeză pe scaune, în jurul mesei din sufragerie. Stînd în picioare sub un tablou de Goya, ca un general expunîndu-și planul de bătălie, pe care ceilalți urmează să-l execute, le prezentă proiectele sale. Expresia celor trei fețe se schimbă puțin, dar fără a trăda convingere. Fața lui Bergfeld exprima mai mult îndoială, pentru că fusese prevenit de planurile lui Michael.

— Eu nu știu ce părere aveți dumneavoastră, continuă Michael, dar cu toții căutați de lucru. Doi dintre dumneavoastră vreți muncă în aer liber, iar dumitale, Boddick, cred că-ți este indiferent unde muncești.

Așa este, domnule, zise Boddick, eu sînt de acord.

Michael îl calificǎ, pe loc, drept cel mai de ispravă dintre cei trei.

Ceilalți doi tăcură, pînă cînd Bergfeld zise

— Dacă aș avea economiile mele...

Michael îl întrerupse fără zăbavă

— Eu pun capitalul, dumneavoastră trei puneți creierul și munca. Probabil că nu va produce mai mult decît cele necesare pentru trai, dar sper că va fi un trai sănătos. Ce spui, domnule Swain ?

Frizerul, care, în strălucirea sufrageriei spaniole a lui Fleur, părea și mai palid și străveziu, zîmbi și spuse :

— Nu-ncape îndoială că sînteți foarte bun. N-am nimic împotrivă... să încercăm... Aș vrea doar să știu: cine va conduce afacerea ?

— Cooperare, domnule Swain.

— Ah ! zise frizerul, mi-am închipuit. Dar eu am văzut o mulțime de astfel de încercări și întotdeauna, pînă la urmă, unul îi înghițea pe ceilalți.

— Foarte bine, zise Michael, atunci am s-o conduc eu. Dar dacă vreunuia dintre dumneavoastră nu-i convine propunerea, să mi-o spună pe loc și să isprăvim. Dacă sînteți de acord, am să cumpăr baraca aceea și am să dispun montarea ei, așa încît să putem începe de azi într-o lună.

Boddick se ridică și spuse

— S-a făcut, domnule. Dar ce fac cu copiii mei ?

— Ce vîrstă au, Boddick ?

— Două fetițe de patru și cinci ani.

Oh ! da ! Michael uitase de acest capitol. Trebuie să rezolvăm și asta.

Boddick salută, ridicînd mîna la o șuviță de păr căzută pe frunte, apoi strînse mîna lui Michael și ieși. Ceilalți doi se ridicară în picioare.

— La revedere, domnule Bergfeld, la revedere, domnule Swain !

— Aș vrea să...

— Aș putea să vă vorbesc un minut ?

— Orice aveți de spus, îi preveni Michael cu viclenie, este preferabil s-o spuneți unul în fața celuilalt.

— Eu toată viața am avut de-a face cu părul.

— O să-ți facem rost de un soi de păsări care pot fi tunse.

Frizerul zîmbi acru și replică :

— Cerșetorii nu pot face mofturi.

— Eu voiam să vă întreb, zise Bergfeld, ce sistem vom adopta ?

— Rămîne să stabilim aceasta de acum încolo. Iată două cărți despre creșterea păsărilor ; ar fi bine dacă fiecare dintre dumneavoastră ar citi una, și apoi ați face schimb și ați citi-o pe cealaltă.

Michael băgă de seamă că Bergfeld le luă pe amîndouă, fără ca Swain să protesteze.

După ce îi conduse la ușă și ieșiră în Square, își zise : „Ciudată trupă ! Nu văd cum o să meargă, dar oamenii își încearcă norocul."

Un tînăr care stătea pe trotuar veni spre el.

— Domnul Michael Mont, membru în parlament ?

— Da.

— Doamna Michael Mont este acasă ?

— Cred că da. Ce doriți ?

— Trebuie să-i vorbesc personal, dacă nu vă supărați.

— Din partea cui ?

— Din partea domnilor Settlewhite și Stark — am să-i transmit ceva.

— Croitori ?

Tînărul zîmbi.

— Intrați, îl invită Michael. Am să văd dacă e acasă.

Fleur era în salon.

— Un tînăr din partea unor croitori vrea să-ți vorbească, scumpa mea.

— Doamna Michael Mont ? Citația în procesul Ferrar contra Mont — defăimare. Bună ziua, doamnă.

În ceasurile care trecură de la patru pînă la opt, cînd sosi Soames de la Mapledurham, Michael suferi mai mult decît Fleur. Să fii de față și să privești o operație juridică efectuată asupra soției tale, cu toată știința și dibăcia avocaților englezi, era o perspectivă înspăimîntătoare ; iar faptul că Marjorie Ferrar se va afla pe aceeași masă de disecție, cu toate măruntaiele în văzul tuturor, nu-l mîngîia ! De aceea, Michael fu tulburat peste măsură cînd Fleur îi spuse :

— Foarte bine, dacă vrea să se dea totul pe față, o să-i împlinesc dorința. Știu că anul trecut, în noiembrie, a zburat cu avionul la Paris cu Walter Nazing și toată lumea spune că a fost, vreme de un an, amanta lui Bertie Curfew.

Un proces monden! Smîntînă pentru toate pisicile din societate... bălegar pentru toate muștele de pe străzi... iar Fleur în centrul lui! Michael îl aștepta nerăbdător pe Soames. Cu toate că indignarea „bătrînului Forsyte“ declanșase totul, Michael se îndrepta spre el ca spre o ancoră, înfiptă în fața unui țărm apărat de vînt. „Bătrînul“ avea experiență, judecată și... bărbie; el trebuie să știe ce se poate face, în afară de a considera întreaga situație cu zîmbetul pe buze. Își îndreptă privirile spre unul din pereții biroului, unde se vedea un spațiu rămas liber, fără nici o caricatură înrămată, și se gîndi la sălbăticia care stă la baza vieții. Desearä ar mînca un omar fiert încet, de viu! Acest birou fusese curățit de o femeie cu ziua, a cărei mamă murise de cancer, al cărei fiu își pierduse un picior în război și care părea atît de ostenită, încît Michael se simțea aproape bolnav ori de cîte ori își amintea de ea. Semenii lui Bergfeld, Swain și Boddick... Camden Town, Mill Ends și alte mahalale... regiunile devastate ale Franței... satele de pe stîncile Italiei! Peste toate acestea, se așternea un strat subțire de civilizație! Membri în parlament și doamne „la modă“, ca el și Fleur zîmbind prostește și sugînd linguri de argint... Din cînd în cînd, scapă din gură lingurile, uită să zîmbească și atunci se reped unii la alții ca niște pisici sălbatice!

„Ce dovezi are Fleur în sprijinul vorbelor ei?“ Michael își scrută memoria. Procesul acesta va fi o încercare reciprocă de intimidare. Faptul că Walter Nazing și Marjorie Ferrar au plecat împreună cu avionul la Paris i se păru cu totul lipsit de importanță. Doi oameni puteau zbura cu avionul, fără să calce legea; iar în ceea ce privește cele petrecute după aceea, în marea crescătorie de iepuri de dincolo de Canalul Mînecii... pf! Chestiunea cu Bertie Curfew se punea cu totul altfel. Fumul care durează un an trebuie să fie alimentat de foc. Michael îl cunoștea pe Bertie Curfew, întreprinzătorul director al echipei teatrale „Nec plus ultra“ [1], a cărui emblemă era un cocostîrc înghițind o broască un bărbat tînăr și lung, cu păr negru și lung, lucios și periat spre spate, și cu un trecut aventuros și lung; un amestec straniu de entuziasm și dispreț, o fire care trecea de la o stare la alta, cu o iuțeală uimitoare.

[1] Locuțiune latină folosită în sensul de ceea ce n-a fost sau n-ar putea fi depășit.

Sora lui, căreia îi zicea totdeauna „biata Norah", făcea, după părerea lui Michael, de zece ori cît el. Conducea un cămin de copii din Bethnal Green și avea niște ochi în fața cărora josnicia și răutatea se cutremurau.

Big Ben bătu de opt ori Dandie lătră și Michael află că sosise Soames.

În timpul mesei, Soames tăcu și nu deschise vorba decît după ce se desfundă o sticlă de vin Madera, de la Lippinghall ; ceru să vadă citația.

Cînd Fleur i-o aduse, avu aerul să cadă în transă.

„Se gîndește la trecutul său, își spuse Michael. Bine ar fi să revină la realitate !"

— Ei, tată ? îl trezi în cele din urmă Fleur din visare.

Soames avea aerul că privește îndelung fantoma unei curți cu jurați, apoi întoarse ochii spre fiica sa.

— Cred că n-ai de gînd să retractezi cele ce-ai spus ?

Fleur își scutura capul cu ceafa nerasă.

— Ai vrea s-o fac ?

— Ai dovezi concrete în sprijinul acestor afirmații ? Nu trebuie să te bizui pe ceea ce ți s-a spus... asta nu-i mărturie.

— Știu că Amabel Nazing a venit aici și mi-a spus că nu e supărată pentru că Walter a zburat cu avionul la Paris împreună cu Marjorie Ferrar, ci pentru că nu i-a spus din vreme, așa încît să fi putut zbura și ea la Paris cu altcineva.

— Am putea-o cita cu martoră pe această tînără doamnă, propuse Soames.

Fleur clătină din cap :

— Niciodată nu-l va trăda pe Walter în fața curții.

— Hm ! Mai știi ceva despre această *miss* Ferrar ?

— Toată lumea știe c-a avut o legătură cu Bertie Curfew.

— Da, interveni Michael, dar între „toată lumea știe" și „cineva spune" este o mare prăpastie.

Soames dădu din cap.

— Nu vrea de la noi decît bani, strigă Fleur, întotdeauna e în pană ! Puțin îi pasă dacă lumea o consideră morală ori ba ! Disprețuiește morala... ca, de altfel, tot grupul ei.

— Ah ! Concepția ei despre morală ! murmură Soames îngîndurat. Deodată, văzu înaintea ochilor un juriu britanic, în fața căruia un avocat expune concepțiile moderne despre morală.

— Poate că nici n-o să fie nevoie să intrăm în amănunte de ordin personal.

Michael sări de pe scaun.

— Pe Dumnezeul meu, *sir*, ați nimerit-o ! Dacă ați putea-o face să recunoască ea însăși că a citit anumite cărți, că a văzut sau a jucat anumite piese de teatru, că a dansat anumite dansuri, că a purtat anumite rochii...

Apoi căzu din nou în scaun, gîndindu-se că partea adversă i-ar putea pune lui Fleur aceleași întrebări. Nu era oare la modă să ții isonul în anumite lucruri, chiar dacă ai concepții cu adevărat morale ? Cine îndrăznește să mărturisească, în ziua de azi, că este indignat de ceva ?

— Ei, și ? zise Soames.

— Numai că punctul nostru de vedere nu este identic cu acela al unui juriu britanic. Cred că nici părerile dumneavoastră nu se potrivesc cu ale noastre.

Soames înțelese ; se uită la Fleur. Conversații libertine... de teama de a nu fi demodat... Relațiile cu oameni prost crescuți dăunează bunelor maniere ! Totuși, nici o curte nu se poate uita la fața ei fără a... Cine poate rezista privirilor ei, sub pleoapele albe ridicate brusc ? Și apoi, Fleur era mamă, iar cealaltă nu era ; și chiar dacă ar fi fost nu merita să fie ! Soames era convins că avusese o idee bună. Un avocat bun poate transforma totul într-un rechizitoriu la adresa libertinajului și moralei moderne, evitînd gestul odios de a da în vileag viața intimă a unei femei.

— Dă-mi numele persoanelor din grupul ei, cărțile, piesele de teatru, cluburile de dans și alte asemenea, zise. Am să angajez pe cel mai bun avocat pledant.

După această scurtă conferință, Michael se simți puțin mai ușurat. Dacă problema ar putea fi deplasată de la particular la general ; dacă, în loc de a ataca deprinderile lui Marjorie Ferrar, apărătorul lui Fleur ar putea ataca teoriile ei, n-ar fi atît de îngrozitor. În hol, Soames îl luă la o parte.

— Trebuie să obțin toate informațiile necesare despre legătura ei cu tînărul acela.

Fața lui Michael se întunecă.

— De la mine nu le puteți obține, *sir*, pentru că nu le am.

— Trebuie s-o speriem, zise Soames. Dacă reușesc s-o sperii, probabil că voi putea face o tranzacție înainte de a ajunge în fața curții și fără a cere scuze.

— Am înțeles ; vreți să faceți uz de informații în afară, și nu în instanță.

Soames încuviință.

— Am să le spun că vom produce dovezi pentru toate cuvintele spuse. Dă-mi adresa tînărului.

— Macbeth Chambers, Bloomsbury. Lîngă British Museum. Dar nu trebuie să uitați, *sir*, că spălatul rufelor lui *miss* Ferrar, în fața curții, va fi la fel de dăunător pentru noi ca și pentru ea.

Soames încuviință din nou.

După ce Fleur și tatăl ei urcară sus, Michael aprinse o țigară și se întoarse în salon. Se așeză în fața clavecinului. Instrumentul făcea foarte puțin zgomot, așa încît îi putea bate clapele, fără teama de a-l trezi pe „al unsprezecelea baronet". De la o melodie spaniolă, pe care o prinsese cu trei ani în urmă, în călătoria lor de nuntă, și a cărei sălbăticie îl liniștea întotdeauna, degetele lui trecură la un vechi cîntec al negrilor din America : *„eu am o coroană, tu ai o coroană — toți copiii lui Dumnezeu au o coroană ! Nu toți care vorbesc despre paradis se duc în paradis. Toți copiii lui Dumnezeu au o coroană."*

Aplicele de cristal de pe pereți străluceau și Michael își aduse aminte cît de mult îi plăcuseră culorile candelabrelor de sticlă, din casa îmbrăcată în tăblii de lemn, a mătușii sale Pamela ; dar, cînd își dăduse seama cît erau de demodate, el și ceilalți începură a-și bate joc de ele. Acum, lustrele au ajuns din nou la modă, iar mătușa Pamela a plecat dintre cei vii ! „Ea a avut o coroană — el a avut o coroană..." Dă-l naibii de cîntec ! Michael începu altul *Auprès de ma blonde — il fait bon — fait bon — fait bon ; auprès de ma blonde, il fait bon dormir"* [1].

„Blondina" lui — care nu era de loc blondă — o fi de mult în pat. E vremea să urce și el ! Dar Michael bătea clapele clavecinului și mintea lui hoinărea de la orătănii la politică, la „bătrînul Forsyte", la Fleur, la foggartism, la fata lui Ferrar... Se simțea ca un om prins într-un vîrtej și învîrtit încoace și încolo, cu capul deasupra apei. Cine spusese, oare, că oamenii moderni nu-și găsesc liniștea decît atunci cînd se schimbă

[1] Lîngă blondina mea — e bine — (e) bine ; — (e) bine ; lîngă blondina mea, e bine să dormi (franc.).

în inima lor ? Cînd va renaște credință că viața merită să fie trăită și că se poate realiza o viață mai bună ? „Viață mai bună ?“ Prerogativa preoților ? Nu, în ziua de azi. Omenirea trebuie să se salveze singură ! Dar, la urma urmei, ce înseamnă „să te salvezi“ ?... Nu este, oare, asta, manifestarea „voinței de a trăi“ ? Oare, omenirea vrea să trăiască tot atît, pe cît voia în trecut ? Aceasta este întrebarea. Michael nu mai atinse clapele și ascultă tăcerea. Nici măcar un ticăit de ceas... Într-un salon ospitalier, nu se măsoară timpul... iar afară, Anglia doarme. Oare, „voința de a trăi“ a Angliei era tot atît de puternică ? Nu cumva englezii sînt atît de răsfățați, atît de sensibili față de viață, încît și-au pierdut vigoarea ? Oare, nu cumva și-au supt atît de multă vreme lingurile de argint, încît în fața amenințării unei linguri de os, preferă să se ridice de la masă ? „Nu cred, își zise Michael, nu vreau să cred. Totuși, spre ce mergem ? Încotro merg eu ? Unde merg toți copiii lui Dumnezeu ? Probabil... la culcare.“

Big Ben bătu o dată.

PARTEA A DOUA

Capitolul I

MICHAEL DEBUTEAZĂ ÎN PARLAMENT

Cînd, în noul parlament, către sfîrșitul dezbaterilor în legătură cu mesajul tronului, Michael se ridică să țină primul său discurs, avea cîteva însemnări în mînă și nici o idee în cap. Inima îi bătea tare și genunchii i se înmuiaseră. Politica pe care urma s-o expună, deși nu reprezenta o concepție absolut nouă, prin perspective și metode, era atît de departe de mentalitatea curentă, încît Michael se aștepta să fie luat în deridere. Se simțea ca un vînt răzleț, purtînd sămînța unei plante noi într-o grădină atît de bine cultivată și atît de plină, încît nu se afla un petec de pămînt unde ar fi putut prinde rădăcini. Există o plantă, numită „buruiana chinezească". Dacă se prinde undeva, nu mai poate fi extirpată și se întinde pînă acoperă totul în jurul ei. Michael dorea ca foggartismul să se dezvolte ca buruiana chinezească, dar, de fapt, știa că nu se poate aștepta decît la o situație asemănătoare cu ceea ce văzuse la Monterey [1], cînd făcuse ocolul lumii, după război. Întîmplarea adusese odată, pe coasta Californiei, sămînța unui lemn de tisă japonez. Micii copaci întunecați își croiseră drum și ajunseseră în formații masive, pînă la cîteva mile de coastă. Acum, după ce vegetația indigenă s-a ridicat conștient împotriva lui, micul batalion nu mai poate progresa ; dar desișul format își menține poziția... invadator ciudat și puternic.

Prima parte a discursului o învățase atît de bine pe de rost, încît nici golul din creier, nici uscăciunea gîtlejului nu-i împiedicară recitarea. Îndreptîndu-și jiletca și aruncîndu-și capul spre spate, își exprimă regretul că mesajul tronului nu preco-

[1] Stațiune balneară în California.

niza un program coerent și concret, din care s-ar putea întrezări nădejdea de a scăpa țara de flagelul șomajului și suprapopulației. Din punct de vedere economic, oricum s-ar interpreta viitoarea desfășurare a evenimentelor mondiale, azi, Marea Britanie trebuie să se plaseze definitiv în orbita lumii de peste ocean... („Oh ! Oh !") Aceste rîsete ironice, atît de neașteptate la începutul discursului său, îi limpeziră mintea și-i dezmorțiră buzele ; apoi, cu zîmbetul care dădea farmec feței lui, continuă :

„Vorbitorii din toate aripile Camerei au stăruit asupra naturii grave a problemei șomajului, dar și-au pus toate speranțele în recucerirea piețelor europene, unii într-un fel, alții într-altul" Fiind vorba despre personalități auguste, el, cu toată smerenia, dorește să le spună doar că „omul nu poate mînca cozonacul și în același timp să-l păstreze. *(Rîsete).* Oare, acești domni au pledat pentru reducerea salariilor în Marea Britanie și sporirea numărului orelor de muncă ? Ori, poate, au afirmat că salariile din Europa trebuie să crească și numărul orelor de muncă în Europa să scadă ? Nu, n-au fost atît de temerari ! Anglia — care trebuie să scape de șomaj prin metodele sugerate — este singura țară importantă din lume, care cumpără din străinătate șapte zecimi din hrana necesară și din a cărei populație, aproape șase șeptimi locuiește la oraș. Aceste șase șeptimi din populația totală muncesc pentru a produce articole, uneori prea scumpe pentru posibilitățile de cumpărare ale țărilor europene, și totuși, Anglia este obligată să vîndă mult mai mult decît prevede balanța schimburilor comerciale normale, spre a putea plăti cele șapte zecimi din alimentația necesară, pentru a-i ține în viață pe producătorii acestor mărfuri. *(Rîsete.)* Dacă a fost o glumă, a fost o glumă proastă. *(Un glas : «Ați uitat comerțul transporturilor».)*" Michael acceptă observația onorabilului domn deputat și își exprimă speranța că domnia sa este optimist în ceea ce privește viitorul acestui comerț. El, Michael, însă, se teme că acest capitol de venituri este în scădere.

La acest punct al discursului său, elanul lui Michael scăzu și, brusc, îl cuprinse dorința de a abandona foggartismul și de a se așeza. Răceala cu care îl urmărea sala, zîmbetele vagi, expresia de pe fața unui fost prim-ministru, toate păreau a conspira pentru a-l face să renunțe. Parcă toți îi spuneau : „Cît ești de tînăr... oh ! cît ești de tînăr. Noi ocupăm locuri aici de

pe vremea cînd purtai pantaloni scurţi." Michael era perfect de acord cu ei. Totuşi, nu-i rămînea altceva decît să continue... Fleur se afla în balconul doamnelor, bătrînul Blythe în loja pentru „străinii distinşi", iar în inima lui simţi îndîrjire! Strîngînd notiţele în mînă, continuă :

În ciuda războiului şi din pricina războiului, populaţia insulei crescuse cu 2 000 000 suflete. Emigrarea scăzuse de la 300 000 la 100 000 pe an. „Şi această stare de lucruri urmează să fie remediată printr-un simplu proces de recucerire deplină a pieţelor europene, care, evident, n-au de gînd să se lase cucerite. Există, oare, o altă alternativă ? Unii onorabili membri ai Camerei — Michael se teme că sînt cam puţini — cunosc poate tratatul lui *sir* James Foggart, intitulat *Starea precară a Angliei*. (*«Aşa e! Aşa e!»* se ridică un glas din aripa laburistă, dintr-o bancă din fund.) După cîte ţinea minte, citise într-un anumit organ [1] al presei, mai bine-zis într-un harmoniu, pentru că era un instrument cu glas cam piţigăiat... (*rîsete*) că niciodată n-a fost concepută o politică mai zănatică pentru Marea Britanie. (*«Aşa e! Aşa e!»*) Desigur că foggartismul era o nebunie, pentru că privea în viitor, se baza pe realităţi şi îi cerea ţării să vadă limpede starea în care se află şi la ce se poate aştepta..."

Cînd ajunse la punctul culminant al discursului, cînd pe buze îi tremura mărturisirea publică a credinţei sale, Michael simţi dintr-o dată un nod în gît şi se întrebă „Oare, teoria este justă, oare, foggartismul este, într-adevăr, ceea ce cred eu, sau sînt un prost ?" Înghiţi în sec şi, privind drept înainte, continuă :

„Foggartismul condamnă măsurile superficiale, cînd este vorba de un popor în situaţia noastră ; el cere ca ţara să-şi fixeze un termen — să zicem douăzeci de ani — ceea ce înseamnă un minut în viaţa unei naţiuni, şi să lucreze cu hotărîre şi coerenţă pentru îndeplinirea planului stabilit. Foggartismul cere opiniei publice să recunoască necesitatea ca imperiul britanic, cu resursele sale imense şi în mare parte nefolosite, să devină o unitate care să se întreţină singură. Susţinătorii *commonwealth*-ului vor întreba : unde este noutatea acestei idei ? Noutatea rezidă în ritm şi metodă. Foggartismul susţine că trebuie să se organizeze călătorii şi o vastă

[1] În limba engleză, *organ* înseamnă şi orgă

propagandă, pentru ca poporul britanic să cunoască imperiul Mai susţine, apoi, că în baza acestei cunoaşteri, să se intensifice emigrările, controlate şi îndrumate de stat. Dar, aşa cum onorabilii domni deputaţi o ştiu prea bine, a fost cu neputinţă să se trimită peste ocean un număr suficient de adulţi corespunzători, deoarece orăşenii, cu gusturile şi deprinderile lor adînc înrădăcinate şi cu fizicul slăbit din pricina vieţii din mediul urban, nu sînt de mare folos în dominioane, iar puţinii englezi care mai lucrează în agricultură sînt necesari aici. De aceea, foggartismul propune să se trimită un număr mare, băieţi şi fete, între vîrstele de paisprezece sau poate cincisprezece şi optsprezece ani. Camera ştie că s-au făcut în trecut asemenea experimente, încununate de succes, dar ele nu înseamnă decît o picătură de apă într-o găleată. În acest domeniu, nu se poate acţiona decît aşa cum s-a acţionat în timpul războiului. De fapt, emigrarea copiilor trebuie intensificată, în aceeaşi măsură şi cu aceeaşi energie cu care s-a procedat la fabricarea armamentului ; după ce un anumit preaonorabil membru al parlamentului a pus umărul la acea roată, producţia s-a însutit. Bineînţeles, această idee este sortită eşecului dacă nu se bucură de bunăvoinţa şi colaborarea activă a dominioanelor ; dar eu cred că această colaborare nu este un deziderat irealizabil. Actuala ostilitate a oamenilor din dominioane faţă de emigranţii englezi se datorează neîncrederii lor foarte justificate în ceea ce priveşte folosul ce l-ar putea avea de pe urma emigranţilor adulţi din ţara noastră. De îndată ce s-ar afla în faţa unui tineret maleabil, reticenţa lor ar dispărea. În realitate, deschiderea perspectivelor spre aceste vaste şi noi ţări ar porni un curent care ar creşte ca un bulgăre de zăpadă ; de fiecare bucăţică de *all right* [1] — Camera îmi va ierta expresia — se lipeşte altă bucăţică şi nu există nici o limită a posibilităţilor de dezvoltare, dacă problema este pornită aşa cum trebuie şi planul este executat şi controlat de oameni competenţi." Cineva, în spatele lui, spuse : „Îndrugă verzi şi uscate". Michael, tulburat, se opri ; apoi, prinse din nou firul şi continuă : „Un lucru de natura acestuia nu se poate realiza cu jumătăţi de măsură ; decît un lucru pe jumătate, mai bine de loc ; dar în război, cînd s-a socotit că ceva era necesar, s-a *făcut* şi întotdeauna s-au găsit oameni

[1] Perfect ! (engl.).

pentru efectuarea lui. Eu declar în fața Camerei că situația actuală a țării noastre cere eforturi aproape tot atît de mari ca în vremea războiului."

Michael observă că unii deputați îl ascultau cu atenție; respiră adînc și continuă:

„Făcînd abstracție de Irlanda... *(O voce: Pentru ce?)* Prefer să nu ating nimic ce nu vrea să se lase atins, *(rîsete)* raportul actual între populația albă din Anglia și restul imperiului este cam de cinci la doi. Emigrarea copiilor, pe scară mare, va ajunge să egalizeze acest raport în termen de douăzeci de ani; astfel, caracterul britanic al imperiului britanic va fi consolidat pentru totdeauna și balanța cererii și ofertei între țara mamă și dominioane se va echilibra. *(O voce: «Atunci dominioanele vor produce tot ceea ce le este necesar».)* Onorabilul domn deputat mă va ierta, dar mă îndoiesc că acest lucru este cu putință într-un viitor apropiat. Sîntem foarte avansați în organizarea industrială. Firește, pot trece cinci, șapte, zece ani, pînă cînd șomajul va scădea la nivelul dinainte de război, dar puteți să-mi indicați un alt plan care să reducă, într-adevăr numărul șomerilor? Eu pledez pentru mărirea salariilor și reducerea orelor de muncă. După părerea mea, nivelul de trai din Anglia și din țările noi, deși este mult mai ridicat decît în Europa, nu reprezintă decît un minim decent, și în unele cazuri nici măcar nu-l atinge; eu aș dori salarii mai bune și ore de muncă mai puține; de altfel, aceasta este o dorință generală a tuturor oamenilor muncii, oriunde fîlfîie drapelul britanic *(«Așa e! Așa e!»)* Ei nu vor renunța la această dorință și ar fi o greșeală să se creadă că o vor face! *(«Așa e! Așa e!» «Oh! Oh!»)* Echilibrarea cererii și ofertei *în interiorul imperiului* este singura modalitate pentru menținerea și îmbunătățirea standardului de viață, socotit astăzi neapărat necesar pe pămîntul britanic. Lumea s-a schimbat atît de mult, încît vechea maximă: «Cumpără pe piața cea mai ieftină și vinde pe cea mai scumpă» nu mai este valabilă, în ceea ce privește Anglia. Comerțul liber n-a fost niciodată un principiu... *(«Oh! Oh!» «Așa e! Așa e!» și rîsete.)* Oh! Da! Comerțul liber și oportunismul s-au născut gemeni, s-au confundat și acum, amîndoi, arată din cale afară de sfrijiți. *(Rîsete).* Dar nu vreau să insist... *(O voce: «Bine faci!»)*" Michael văzu gura celui ce spusese aceste vorbe, pe sub o mustață tunsă, într-o față

roșie, cu păr negru, întoarsă spre el, dintr-o bancă a liberalilor. Nu știa cum îl cheamă, dar expresia feței îi displăcu profund. Cine era, oare? „Oh! da... Mai există încă un punct în programul foggartist: Anglia, așa cum se prezintă azi, cu insuficientă apărare aeriană și cu lamentabila ei incapacitate de a-și produce hrana necesară, este o permanentă ispită pentru sentimentele agresive ale altor națiuni. Și, aici, trebuie să cer iertare Camerei, pentru că voi vorbi pe scurt despre cenușăreasa noastră, adică despre agricultură. Mesajul tronului nu ne-a dat nici o îndrumare în legătură cu această problemă spinoasă, în afară de intenția de a convoca o conferință a tuturoro celor interesați. Ei bine, fără hotărîrea fermă a tuturor partidelor de a se uni în vederea stabilirii unei politici bine definite și de lungă durată pentru refacerea agriculturii, conferința este condamnată să dea greș. Și aici, foggartismul... (*«Ho! Ho!»*) Și aici, foggartismul intervine. Foggartismul spune: fixați-vă o politică agrară și *nu o mai schimbați*. Faceți din ea o lege sfîntă, așa cum este legea prohibiției [1] în America. *(O voce: «Și tot atît de păcătoasă!» rîsete)*. Sfîntă și păcătoasă... sună ca un roman de Dostoievski. *(Rîsete.)* Ei bine, fără această sfințenie păcătoasă, nu vom ajunge nicăieri. De politica noastră agrară nu depinde numai prosperitatea fermierilor, moșierilor și plugarilor, cu toate că și aceasta este importantă și demnă de atenție, ci chiar existența Angliei, dacă, din nefericire, ar izbucni un nou război, în noile condiții create țării noastre. Da, și singura nădejde pentru prevenirea deteriorării permanente a tipului uman britanic rezidă tot într-o politică agrară fermă. Foggartismul cere să ne stabilim o politică agrară în așa fel, încît, în timp de zece ani de acum înainte, să fim în stare de a produce șaptezeci la sută din hrana noastră. Evaluările făcute în timpul războiului au dovedit că țara noastră poate produce, la nevoie, chiar optzeci la sută din hrana necesară; iar măsurile luate în perioada aceea au dovedit cu prisosință că aceste evaluări erau juste. Pentru ce au fost abandonate acele măsuri? Pentru ce s-a tolerat ca toate aceste terenuri, redate producției, să fie acoperite iarăși cu iarbă și buruieni? Ceea ce este necesar acum este o desăvîrșită încredere în fiecare ramură a

[1] Lege interzicînd fabricarea, transportul și desfacerea băuturilor alcoolice; a fost introdusă în S.U.A. în 1920; s-a menținut pînă în 1933.

agriculturii noastre și nimic, în afară de o politică agrară, garantată pe termen lung, nu poate da această încredere."
Michael făcu o pauză. Lîngă el, un deputat căscă ; se auzi zgomotul tălpilor frecate de podea ; un alt fost prim-ministru intră ; mai mulți membri ieșiră. Nu se putea spune nimic nou despre „problema agrară". Să încerce, oare, problema apărării aeriene, al treilea stîlp al programului foggartist ? Nici în acest domeniu nu putea spune nimic nou ; iar în introducere ar trebui să pledeze pentru abolirea războiului aerian sau, cel puțin, pentru reducerea armamentelor. Ar dura prea mult ! Mai bine să nu se lege de ele ! Michael continuă în grabă „Emigrarea ! Agricultura ! Foggartismul cere să se acorde ambelor probleme o atenție neprecupețită, așa cum a fost acordată măsurilor vitale din timpul războiului. A fost o cinste pentru mine că mi s-a îngăduit să atrag atenția partidelor asupra lucrării... — îndrăznesc să înfrunt intenția unui onorabil domn deputat, gata să exclame «Ho ! Ho !» — asupra marii lucrări a lui *sir* James Foggart. Cer iertare Camerei că i-am răpit atîta timp pentru a-mi îndeplini această sarcină."

Michael se așeză, după ce vorbise treisprezece minute. În sfîrșit, scăpase ! Un onorabil membru al Camerei se ridică.

„Trebuie să-l felicit pe domnul deputat de Mid-Bucks pentru debutul său, care, deși avea oarecare contingențe cu lumea norilor și enunța în termeni cam fantastici apelul pentru mai puțină pîine și mai multe impozite, trebuie să recunoaștem că a fost un discurs plin de vervă și elocință ; domnul deputat de Tyne și Tees, luînd cuvîntul la începutul acestor dezbateri, a făcut aluzie la partidul din care am cinstea să fac parte, și care... eh..."

„Așa este !" gîndi Michael și, după ce asistă la discursul următor, care nu cuprindea nici o aluzie la cele spuse de el, părăsi Camera.

Capitolul II

REZULTATELE

Michael porni spre casă cu mintea şi inima uşurate. „Categorie uşoară !"...Asta era necazul ! Nu i se dă atenţie. Îşi aduse aminte de primul discurs al deputatului de Cornmarket. Spre deosebire de acesta, el, cel puţin, se oprise în momentul cînd Camera începuse să dea semne de nerăbdare. Îi era cald şi foame. Cîntăreţii de operă se îngrăşau din pricina vocii lor, membrii parlamentului slăbeau. Avea poftă să facă o baie.

Cînd Fleur intră, Michael era pe jumătate îmbrăcat, după baie.

— Ai vorbit splendid, Michael ! Numai bestia aceea !

— Care ?

— Îl cheamă MacGown.

— *Sir* Alexander MacGown ? Ce-i cu el ?

— Ai să vezi mîine. A insinuat că eşti interesat în vînzarea cărţii lui Foggart, fiind unul dintre editorii lui.

— Asta-i culmea !

— Iar restul discursului său n-a fost decît forfecarea ta, a vorbit pe un ton oribil despre tot ce-ai spus tu. Îl cunoşti ?

— MacGown ? Nu. Este deputatul unui judeţ din Scoţia.

— Ei bine, să ştii că-ţi este duşman. Blythe este foarte încîntat de tine şi furios pe MacGown, de altfel, ca şi Bart. Nu l-am văzut niciodată atît de mînios. Trebuie să scrii la *The Times* şi să explici că nu mai ai nici un fel de interese comune cu firma „Danby and Winter", încă dinainte de a fi fost ales deputat. Bart şi mama ta vin deseară la masă. Ştiai că am fost cu ea ?

— Cu mama ? Mama detestă politica.

— N-a spus decît : „Bine ar fi dacă Michael şi-ar da părul pe spate înainte de a începe să vorbească. Îmi place să-i văd

fruntea." Iar după ce MacGown s-a așezat, a spus „Draga mea, ceafa acestui om este perfect dreaptă. Crezi că e prusian ? Și uite ce loburi groase are la urechi. Nu mi-ar place să-l am de bărbat !" Avea la ea un mic binoclu.

Cînd Fleur și Michael coborîră, îi găsiră pe *sir* Lawrence și *lady* Mont în salon, unul în fața celuilalt, ca doi cocostîrci, care deși nu stăteau într-un picior, aveau un aer foarte distins. Ridicînd șuvițele de păr de pe fruntea fiului ei, *lady* Mont îi netezi părul spre spate și-l sărută ușor pe frunte, apoi, pe sub sprîncenele-i arcuite, ochii ei blînzi ca de porumbiță îl priviră în creștet. Rotunjimile trupului ei trădau un tip normand ; chiar și cuvintele ei erau rotunjite. Toată lumea spunea că este o „femeie foarte bună, dar care nu te sperie cu deșteptăciunea"

— Cum ai putut suporta, mamă ?

— Băiete dragă, eram din cale-afară de emoționată, numai negustorul acela de iută m-a supărat. Forma capului său era insuportabilă. Dar de unde știi tu atît de multe lucruri ? Tot ce-ai spus era atît de cuminte !

Michael zîmbi.

— Ce impresie ți-a făcut, *sir* ?

Sir Lawrence făcu o grimasă.

— Ai fost ca un *enfant terrible*[1], dragul meu. Jumătate din partidul tău nu te va aproba, pentru că nu s-a gîndit niciodată la aceste probleme, iar cealaltă jumătate va fi nemulțumită pentru că s-a gîndit la ele.

— Cum ! Sînt, adică, foggartiști în taină

— Firește, dar acum guvernează. Cînd ești la putere, nu trebuie să-ți susții adevăratele convingeri... nu se cade.

— Ce simpatică încăpere ! murmură *lady* Mont. Ultima dată cînd am fost aici, era chinezească. Dar unde-i *Maimuța* ?

— În biroul lui Michael, mamă. Ne-am cam săturat de ea. Vrei să-l vezi pe Kit înainte de cină ?

Rămași singuri, Michael și tatăl său își ațintiră privirile asupra aceluiași obiect o tabacheră în stil *Louis Quinze*, descoperită de Soames.

— Spune, tată, tu ai acorda atenție insinuărilor lui MacGown ?

[1] Copil poznaș. (fr.).

— Aşa-l cheamă pe maimularul acela păros? Eu aş reacţiona.

— Cum?

— Aş dovedi c-a minţit.

— În particular, în presă, sau în Cameră?

— Pe toate cele trei căi. În particular, m-aş mulţumi să-i spun că e un mincinos. În presă, ar trebui să foloseşti expresia: „Dispreţ sfruntat al adevărului"; iar în parlament, ar trebui să-ţi manifeşti regretul că „a fost atît de greşit informat". Iar pentru a marca un *crescendo,* ai putea adăuga că unii membri au fost admonestaţi chiar şi pentru mai puţin.

— Ţi-nchipui că oamenii cred asemenea insinuări? întrebă Michael.

— Dragul meu, oamenii cred orice afirmaţie în legătură cu corupţia vieţii publice. Este una din cele mai puternice laturi ale firii omeneşti. Grija pentru integritatea oamenilor care deţin posturi publice ar fi demnă de toată admiraţia, dacă această grijă n-ar fi manifestată, de obicei, de către oameni care sînt ei înşişi atît de puţin integri, încît nu pot crede în integritatea altora. *Sir* Lawrence se strîmbă, gîndindu-se la P.P.R.S. Şi fiindcă veni vorba... pentru ce „bătrînul Forsyte" n-a venit azi la Cameră?

— I-am oferit o invitaţie, dar mi-a spus că n-a fost la Cameră de cînd Gladstone a propus *Home Rule Bill*[1], şi atunci s-a dus numai de teamă ca nu cumva tatăl său să aibă un atac.

Sir Lawrence îşi fixă mai bine monoclul.

— Nu prea pricep, zise.

— Tatăl său avea un bilet de intrare şi nu voia să-l lase nefolosit.

— Înţeleg. Nobil gest din partea „bărbatului Forsyte".

— Zice că Gladstone ţinea discursuri foarte lungi.

— Ah! Erau chiar mai lungi decît în ziua de azi. Tu ai vorbit scurt şi cuprinzător, Michael. Cred că vei fi un bun orator, după ce-ai să dobîndeşti o oarecare experienţă. Am cîteva noutăţi pentru „bătrînul Forsyte". Shropshire nu mai vorbeşte cu Charles Ferrar, de cînd bătrînul marchiz i-a plă-

[1] Legea pentru autonomia Irlandei. In 1836, şi ulterior, în 1893, Gladstone a propus parlamentului englez să acorde autonomie Irlandei, dar proiectele de lege depuse de el au fost respinse.

tit pentru a treia oară toate datoriile, pentru ca fiul său să nu fie declarat falit ; cu acest prilej, i-a pus această condiție, de teamă să nu-i solicite ajutorul încă o dată. Nu este atît de grav, după cum speram. Cum merge procesul ?

— Ultima dată am auzit ceva despre administrarea interogatoriilor.

— Ah ! Știu. Nimeni nu se poate lămuri din răspunsurile acelea, pentru că sînt fără cap și fără coadă ; dar n-o fac din rea-voință. Apoi, ți le administrează ție și tu răspunzi în același fel ; toate astea le folosesc avocaților. Ce mîncăm desearǎ ?

— Fleur a spus că, după ce mi-am ținut discursul, tăiem vițelul cel gras.

Sir Lawrence suspină.

— Mă bucur. Mama ta are din nou mania vitaminelor și nu mîncăm mai nimic în afară de morcovi, în general cruzi. Sîngele francez, într-o familie, este un lucru excelent... previne exagerările regimului alimentar. Oh ! Iată-le !

Există persoane care declară că le este cu desăvîrșire indiferentă opinia presei ; și totuși, atunci cînd așteaptă să se spună ceva despre ele, la micul dejun, masa le este ticsită cu ziare. Pentru Michael, aceasta însemna o pierdere de aproape un șiling. Numai patru din treisprezece cotidiene cuprindeau aluzii la discursul său. *The Times* îl relata (inclusiv rîsetele) cu o fidelitate bine chibzuită. *The Morning Post* extrăgea trei fraze despre imperiul britanic, pe care le prezenta cu următoarele cuvinte :

„Un discurs care promite." *The Daily Telegraph* remarca : *„Printre alții, a vorbit și domnul Michael Mont"*. Iar *The Manchester Guardian* scria : *„Deputatul de Mid-Bucks, în primul său discurs parlamentar, a pledat pentru emigrarea copiilor în dominioane"*.

Discursul lui *sir* Alexander MacGown se bucura de atenția cuvenită anilor săi de activitate parlamentară, fără vreo aluzie la insinuări. Michael începu să citească *Hansard*.[1] Discursul său i se păru mai coerent decît sperase. Cînd Fleur coborî, Michael mai citea încă discursul lui MacGown.

— Toarnă-mi o cafea, iubito.

[1] Buletinul oficial al dezbaterilor parlamentare.

Fleur îi dădu cafeaua, se aplecă peste umărul lui, şi-i zise
— MacGown umblă după Marjorie Ferrar. Acum îmi aduc aminte.

Amestecînd cu linguriţa în ceaşcă, Michael replică :

— Dă-o-ncolo, Fleur ! În Cameră nu există asemenea meschinării.

— Nu ? Ţin minte că Alison mi-a povestit... ieri n-am putut face legătura. Nu-i aşa că discursul lui este dezgustător ?

— Putea fi şi mai rău, spuse Michael, zîmbind acru.

„În calitate de coasociat al firmei care a publicat această lucrare bizară, nu încape îndoială că are tot interesul să o impună publicului, aşa încît, cu toată liniştea, putem atribui acestui fapt o bună parte a entuziasmului manifestat." — Ţie nu-ţi fierbe sîngele în vine cînd citeşti aşa ceva ?

Michael dădu din umeri.

— Michael, tu nu te înfurii niciodată ?

— Draga mea, eu am făcut războiul. Dar, trebuie să scriu la *The Times* Ce să le spun ?

„*Sir*

Mă iertaţi că abuzez de spaţiul dumneavoastră preţios (aşa e bine-zis !) — *...în interesul vieţii publice...* — (astfel rămîn pe plan impersonal) — „*pentru a...*" *eh...* Ce ?

— „*...pentru a vă spune că ieri domnul MacGown a afirmat un neadevăr cînd a insinuat că eu sînt interesat în vînzarea cărţii lui* sir *James Foggart*"

— Pe şleau, dar asta n-o tipăresc. Ce-ar fi dacă aş spune
— „*...pentru a atrage atenţiunea asupra unei afirmaţii inexacte din discursul rostit ieri după-amiază de către* sir *Alexander MacGown. Fapt este că* — (expresie întotdeauna binevenită) — *înainte de a deveni membru în fostul parlament, am părăsit casa de editură care a publicat cartea lui* sir *James Foggart* Starea precară a Angliei ; *aşadar, nu am nici un fel de interes să impun publicului această carte, după cum a pretins sir Alexander MacGown. Nu vreau să cred că a vrut să pună la îndoială onoarea mea* (trebuie să pun cuvîntul *onoare*) *deşi cuvintele sale ar putea fi astfel interpretate. Interesul meu pentru această carte este pur şi simplu interesul meu pentru ceea ce este, într-adevăr, «starea precară a Angliei».*

Cu toată stima, al dumneavoastră etc".

— Ce zici, merge ?

— Mult prea blîndă. Şi apoi, n-ar trebui să spui că, într-adevăr, crezi că starea Angliei este precară. Doar ştii că totul e o prostie, vreau să spun... o exagerare.

— Foarte bine, am să pun în loc „starea ţării". În parlament, cred că am să fac apel la un punct din regulamentul de funcţionare al Camerei. Iar pe culoare, voi provoca, probabil, un moment nereglementar. Mă întreb ce-o să spună *The Evening Sun* ?

The Evening Sun, pe care Michael îl cumpără în drum spre Cameră, îi acordase un articol de fond, intitulat : „*Din nou foggartismul*". Articolul începea astfel : „*Un tînăr optimist, deputat de Mid-Bucks, a provocat ieri ilaritatea Camerei, pledînd pentru politica nebunească numită foggartism, despre care am mai vorbit în aceste coloane*" — şi continua aceeaşi critică acerbă pe douăzeci de rînduri. Michael dădu ziarul portarului şi intră.

În Cameră, după ce observă prezenţa lui MacGown, se ridică în primul moment prielnic.

Domnule preşedinte, iau cuvîntul pentru a lămuri o afirmaţie făcută în cursul dezbaterilor de ieri, referitoare la cinstea mea. Onorabilul domn deputat de Greengow, în discursul său, a spus... Michael citi fragmentul respectiv din *Hansard*, apoi continuă :

— Este adevărat că am făcut parte din firma care a editat, în august 1923, cartea lui *sir* James Foggart ; dar m-am retras şi am întrerupt orice legătură cu această editură, în luna octombrie 1923, înainte de a fi fost ales membru în această Cameră. Aşadar, nu am nici un interes pecuniar sau de altă natură pentru a impune cuiva această lucrare, în afară de dorinţa de a vedea adoptate principiile enunţate într-însa.

Michael se aşeză, în timp ce răsunau oarecare aplauze ; iar *sir* Alexander MacGown se ridică ; Michael recunoscu faţa antipatică pe care o observase în ajun, în timp ce-şi rostea discursul.

— Cred, zise MacGown, că pe onorabilul domn deputat de Mid-Bucks nu l-a interesat prea mult propriul său discurs şi de aceea n-a fost de faţă cînd i-am dat replica. Eu nu pot admite interpretarea pe care domnia-sa o dă cuvintelor mele. Am spus şi menţin că editorul unei cărţi are întotdeauna interesul ca publicul să împărtăşească aprecierile care l-au deter-

minat să publice lucrarea respectivă. Onorabilul domn deputat și-a pus în cap o pălărie pe care eu n-am avut intenția să i-o ofer. MacGown întoarse spre Michael fața-i mînioasă, roșie și provocatoare.

Michael se ridică din nou.

— Sînt încîntat că onorabilul domn deputat a rectificat înțelesul, pe care și alții, în afară de mine, l-au dat cuvintelor dumisale.

Peste cîteva minute, parcă de comun acord, ambii părăsiră Camera.

Nu rareori, gazetele cuprind reportaje în genul acestuia: „Domnul Swash, onorabilul deputat de Topcliffe, i-a adresat domnului Buckler, onorabilul deputat de Pooting, un epitet neparlamentar (*«La ordine!»*) iar domnul Buckler i-a răspuns domnului Swash printr-o expresie și mai drastică (*«Așa e! Așa e! La ordine!»*) Domnul Swash l-a amenințat cu pumnul (*agitație*), iar domnul Buckler a făcut apel la președinte sau a aruncat niște ziare asupra adversarului." Reportajul continuă descriind, pe lîngă alte amănunte edificatoare, marea învălmășeală, cum domnul Swash sau domnul Buckler au fost suspendați și cum, în timp ce vociferau, *Serjeant-at-arms* [1] i-a obligat să părăsească „Mama tuturor parlamentelor". Micul conflict între Michael și *sir* Alexander se desfășură în alt fel. Decența instinctivă a amîndurora îi conduse spre lavabouri și nici unul nu observă prezența celuilalt, pînă nu se văzură în sala cu dale de marmură. Michael se opri în fața unui prosop fixat pe un rulou și zise:

— Acum, domnule, poate vrei să-mi spui pentru ce te-ai purtat ca un porc de cîine? Cunoșteai perfect interpretarea ce se va da cuvintelor dumitale.

Sir Alexander lăsă din mînă peria de cap și se întoarse spre Michael.

— Poftim răspunsul! îi zise, trăgîndu-i o palmă răsunătoare peste obraz. Clătinîndu-se, Michael se repezi sălbatic asupra lui *sir* Alexander, și cu mîna dreaptă, îl pocni în nas. Apoi, mișcările lor se intensificară. Michael era mai agil, *sir*

[1] Titlul acordat unui membru al parlamentului însărcinat cu menținerea ordinii și avînd diverse îndatoriri de protocol. Poartă, pînă în ziua de azi, costumul tradițional de culoare neagră și ține o sabie în mînă.

Alexander mai rezistent ; nici unul dintre ei nu era prea priceput la box. Conflictul fu întrerupt de către onorabilul deputat de Washbason, care se afla într-un cabinet de toaletă. Ieșind grăbit pe ușă, primi simultan o vînătaie în ochi și o izbitură în diafragmă, în urma căreia căzu la pămînt. De data aceasta, deputatul de Washbason luă cuvîntul în termeni mult mai duri decît și-ar fi putut închipui cei ce-l cunoșteau pe onorabilul domn deputat.

— Îmi pare nespus de rău, domnule, zise Michael. Întotdeauna, nevinovatul trage ponoasele.

— Am să cer suspendarea dumneavoastră a amîndurora, zise, gîfîind, deputatul de Washbason.

Michael zîmbi, iar *sir* Alexander spuse :

— Dă-o dracului !

— Semănați cu doi golani bătăuși ! zise deputatul de Washbason. Cum dracu' să iau cuvîntul după-amiază ?

— Dacă veniți bandajat, încerca să-l mîngîie Michael, în timp ce-i stropea cu apă rece ochiul învinețit, și dacă cereți scuze, pretinzînd c-ați avut un accident de automobil, o să fiți ascultat cu mai multă atenție și veți avea presă bună. Vreți să scot căptușeala argintie din cravata mea, pentru a vă face un pansament ?

— Lasă-mi ochiul în pace, zbieră deputatul de Washbason, și ieșiți afară, pînă nu-mi pierd firea !

Michael își încheie nasturii de sus ai vestei, pe care zgîlțîielile lui *sir* Alexander i-o deschiseseră ; văzu, în oglindă, că urechea îi era tare roșie, manșeta pătată cu sînge, și că adversarului său îi curgea încă sînge din nas. Ieși.

„Strașnică păruială ! își zise după ce se văzu în aerul proaspăt din Westminster. Noroc că eram vîrîți acolo ! Cred că n-am să povestesc incidentul !" Urechea îi vîjîia și se simțea destul de prost, atît fizic cît și psihic. Splendoarea salvatoare a foggartismului, redusă la o încăierare într-o sală de lavabouri ! O asemenea întîmplare te face să te îndoiești de vocația ta ! Cum nici deputatul de Washbason nu ieșise prea onorabil din acest incident, era foarte probabil ca faptul să nu apară în gazete.

Trecînd de pe un trotuar pe celălalt, în drum spre casă, dădu cu ochii de Francis Wilmot, care mergea spre vest.

— *Hallo !*

Francis Wilmot ridică privirea, părînd a șovăi. Fața îi era mai trasă și ochii mai adînciți în orbite ; își pierduse zîmbetul.

— Ce mai face doamna Mont ?

— Foarte bine, mulțumesc. Și dumneata, ce mai faci ?

— Perfect. Spune-i, te rog, că am primit o scrisoare de la vărul ei, Jon. El și sora mea sînt foarte fericiți. I-a făcut plăcere vestea că am văzut-o pe doamna Mont și-i trimite salutări călduroase.

— Mulțumesc, zise Michael pe un ton sec. Vino să iei ceaiul cu noi.

Tînărul dădu din cap.

— Te-ai tăiat la mînă ?

Michael rîse.

— Nu, am spart nasul cuiva.

Francisc Wilmot zîmbi vag.

— Ah, cu cîtă plăcere aș face și eu așa ceva ! Al cui era ?

— Al unui bărbat cu numele MacGown.

Francis Wilmot îl prinse de mînă pe Michael.

— La același nas mă refeream și eu !

Apoi, parcă speriat de propria-i sinceritate, se întoarse brusc și plecă, lăsîndu-l pe Michael să deslușească singur semnificația gestului său.

Ziarele de a doua zi nu menționau incidentul sîngeros din ajun, dar cuprindeau o notă prin care anunțau că deputatul de Washbason a fost silit să rămînă în casă, din pricina unei răceli grave. Ziarele conservatoare își mențineau tăcerea discretă cu privire la foggartism ; dar două ziare — unul liberal și altul laburist — publicau mici articole de fond, pe care Michael le citi cu oarecare atenție.

Articolul liberal scria :

„Dezbaterile la mesajul tronului au determinat o încercare ce merită să fie semnalată măcar în treacăt. Politica propusă de către deputatul de Mid-Bucks, sub eticheta «foggartism,» deoarece a fost concepută de veteranul sir *James Foggart, pare atractivă în vremurile acestea tulburi, cînd toată lumea caută leacuri miraculoase. Această idee, atît de fundamental opusă concepțiilor liberale, nu se va bucura niciodată, nici măcar pentru o clipă, de sprijinul unui vot cu adevărat liberal. Peri-*

colul rezidă, însă, în faptul că, prin «întoarcerea la glie», ea poate atrage o parte dintre membrii retrograzi ai partidului conservator. Ideile nesăbuite și vorbele pesimiste atrag întotdeauna oameni cu o anumită orientare spirituală. În realitate, starea Angliei nu este precară. Și în nici un caz ea nu justifică o modificare nesănătoasă sau isterică a politicii noastre tradiționale. Totuși, nu se poate tăgădui faptul că anumiți așa-ziși «gînditori» vîntură, de cîtăva vreme, ideea de a reînvia «splendida izolare» a Angliei, bazată pe (indiferent dacă o recunosc sau nu) distrugerea comerțului liber. În discursul său, tînărul deputat de Mid-Bucks s-a ocupat un moment de această piatră unghiulară a liberalismului, dar pe urmă a părăsit-o ; probabil, i s-a părut prea grea de mînuit. Foggartismul, redus la elementele lui componente, este un apel la părăsirea comerțului liber și o lovitură trasă drept în fața societății Națiunilor."

Michael suspină și trecu la articolul laburist; era semnat și avea un accent mai uman.

„Așadar, trebuie să ne transportăm copiii, de îndată ce știu să scrie și să citească, la celălalt pol al pămîntului, pentru a-i scăpa pe capitaliști de amenințarea ce mocnește în problema șomajului. Eu nu știu nimic despre sir *James Foggart, dar dacă ideile sale au fost corect expuse ieri în parlament, de către deputatul unui județ agricol, bătrînul* gentleman *pare să fie cam prusianist. Mă întreb, ce-or să spună muncitorii cînd vor citi, dimineața, aceste propuneri. Mă tem că vorbele «La dracu'!» nu vor lipsi din comentariile lor. Nu,* sir *James Foggart! Muncitorul englez vrea să fie stăpîn pe soarta lui și, cu toate neajunsurile bătrînei sale țări, preferă să rămînă într-însa, și el, și copiii săi. Noi nu împărtășim de fel părerile lui* sir *James Foggart."*

„Iată totul dezvăluit, își zise Michael. N-ar fi trebuit să mi se încredințeze mie lansarea acestei politici. Blythe trebuia să găsească un deputat laburist ales într-o circumscripție urbană."

Michael avu o viziune : invidia și ura, cuvintele de ordine, sectarismul și partidele ciopîrțind foggartismul, transformîn-

du-l într-o nălucă, pe care o vedea furișîndu-se prin dependințele Camerei și coridoarele presei, fără a fi admisă în fața mărimilor și fără a fi recunoscută ca o realitate !

— Nu face nimic, mîrîi Michael. Eu îi rămîn fidel. Dacă ești nebun, să fii măcar recunoscut de toată lumea ca atare. Ei, Dan ?

Ridicînd capul de pe labe, Dandie îl privi cu ochii săi lucioși

Capitolul III

MARJORIE FERRAR LA EA ACASĂ

Francis Wilmot își văzu de drum spre Chelsea. Avea un *rendez-vous* cu viața. Era îndrăgostit pînă peste cap și atît de demodat, încît voia să se căsătorească ; își petrecea zilele pîndind fustele iubitei sale, mai mult absentă decît prezentă. Prin pasiunea sa naivă, îi smulse lui Marjorie Ferrar mărturisirea că era logodită. I-o spuse fără ocolișuri era plină de datorii, avea nevoie de arginți și nu putea locui la mahala.

Francis îi oferi, pe loc, toți banii săi. Ea îl refuză, spunînd :

— Pînă aici încă n-am ajuns, dragul meu.

Adeseori, Marjorie era pe punctul de a-i spune : „Așteaptă pînă mă căsătoresc“, dar expresia de pe fața lui o speria. Era atît de primitiv, încît nu putea înțelege idealul ei : perfecțiunea ca soție, amantă și mamă, în același timp. Îl ținea numai legîndu-l cu speranța că se va despărți de MacGown și avea grijă ca Wilmot să fie prezent cînd MacGown era absent, și invers. De două ori, însă, nu putuse împiedica întîlnirea lor ; momente penibile, cînd trebuise să mintă mai mult decît era obișnuită. Tînărul îi plăcea cu adevărat ; aducea un parfum nou în viața ei. Îi plăceau ochii lui negri catifelați, grația mișcărilor lui, felul cum îi creștea părul negru pe ceafă, acoperindu-i gîtul subțire și frumos. Îi plăcea glasul și felul lui demodat de a se exprima. Și, în mod straniu, îi plăcea lealitatea lui. De două ori, încercase să afle de la el dacă Fleur era dispusă să cedeze și să capituleze și de două ori el o refuzase, spunînd : „Au fost atît de buni cu mine, încît niciodată nu ți-aș povesti ce-au spus, chiar dacă m-aș duce pe la ei și aș afla ceva“.

Marjorie îi făcea portretul, așa încît, o pînză întinsă pe șevalet, cu cîteva linii trase în vopsea, servea drept alibi pentru

întîlnirile lor aproape zilnice, între orele trei și patru, cînd lumina nu mai era bună. Aceasta era ora consacrată de MacGown îndatoririlor sale parlamentare. Francis Wilmot poza în cămașa cu guler răsfrînt, care-i venea foarte bine. Lui Marjorie îi plăcea să-l vadă șezînd comod pe divan, urmărind-o din ochi ; îi plăcea să se apropie de el, să-i vadă degetele tremurînd, cînd îi atingeau rochia sau mîneca, ochii aprinși și schimbarea care se producea pe fața lui, cînd pleca de lîngă el. Încrederea pe care i-o acorda era aproape neplăcută. Pentru Marjorie, prudența și atenția erau noțiuni detestabile. Totuși, faptul că în fața lui trebuia să se constrîngă, îi dădea o senzație plăcută ; se simțea bună. Nu se cade să sperii copiii.

De data aceasta, deoarece îl aștepta pe MacGown la ora cinci, era neliniștită încă înainte de sosirea tînărului, care intră, spunînd

— L-am întîlnit pe Michael Mont manșeta îi era pătată de sînge. Ghici, cu al cui sînge ?

— Doar nu cu al lui Alec ?

Francis Wilmot îi lăsă mîinile pe care le ținuse într-ale lui.

— Te rog, nu-i zice Alec în fața mea.

— Băiatule dragă, ești prea sensibil. Mi-am închipuit c-or să se bată... le-am citit discursurile. Nu cumva Michael era cu ochiul învinețit ? Nu ? Tt... tt ! Al... eh... „omul acela" trebuie să fie furios din cale-afară. Sîngele era proaspăt ?

— Da, zise Francis Wilmot posomorît.

— Atunci nu va veni. Stai jos și haide să lucrăm serios de data aceasta.

Dar el căzu în genunchi și-și împreună mîinile în jurul mijlocului ei.

— Marjorie, Marjorie !

Discipola bucuriei, în avangarda cinismului modern, simți milă pentru el și pentru ea însăși. Îi venea greu și ei că nu-i putea spune să alerge, să ceară o dispensă, să cumpere verighetele sau să facă formalitățile necesare și să se căsătorească ! Nici chiar ea nu era dispusă s-o facă fără inele și fără actele necesare ! Omul nu trebuie să-și piardă capul. Marjorie văzuse cum un iubit al ei se săturase de ea, dar nu-și pierduse capul și-l părăsise înainte ca el să-și fi dat seama ; apoi, de un altul s-a săturat ea, dar nu și-a pierdut capul și a continuat pînă cînd s-a săturat și el de ea. Cînd vedea cum caii ei favoriți, pe care paria, pierdeau cursa, Marjorie nu-și pierdea capul

şi paria pe un cal cîştigător ; la jocul de cărţi, cînd vedea că s-a schimbat cartea şi începea să piardă, se ridica înainte de a-şi pierde tot cîştigul. Nu o dată, Marjorie binemeritase medalia modernităţii.

Aşadar, îl sărută pe creştet, îi desfăcu mîinile din jurul mijlocului ei şi-i spuse să fie cuminte ; dar, în timp ce murmura aceste vorbe, simţi că prima ei tinereţe a trecut.

— Distrează-mă în timp ce pictez, îi spuse. Sînt prost dispusă.

Iar Francis Wilmot, ca o fantomă întunecată, o distră.

Unii oameni cred că un nas, din care a ţîşnit sînge în urma unei lovituri, se umflă mai puţin în primul ceas decît în cele ce urmează. De aceea, *sir* Alexander MacGown sosi la ora patru şi jumătate, pentru a anunţa că nu putea sosi la cinci. Venise cu automobilul direct de la Cameră, ţinînd la nas o mică pungă cu gheaţă. Deoarece, din spusele lui Marjorie, înţelesese că tînărul american se află „acum la Paris", se opri încremenit, cu ochii holbaţi la bărbatul fără cravată şi cu gulerul descheiat. Francis Wilmot se ridică de pe divan, nu mai puţin încremenit. Marjorie atinse pînza cu pensula.

— Vino să vezi, Alec, abia am început.

Nu, mulţumesc, zise MacGown.

Vîrîndu-şi cravata în buzunar, Francis Wilmot înclină şi se îndreptă spre uşă.

— Nu rămîi să iei ceaiul cu noi, domnule Wilmot ?

— Cred că nu, mulţumesc.

După ce Wilmot plecă, Marjorie Ferrar privi fix nasul logodnicului ei. Nasul mare şi dur nu se deosebea încă prea mult de aspectul său normal.

— Spune te rog, pentru ce m-ai minţit în legătură cu secătura asta ? Mi-ai spus că e la Paris. Te joci de-a baba-oarba cu mine, Marjorie ?

— Fireşte ! De ce nu ?

MacGown se apropie la un pas de ea.

— Pune jos pensula aceea.

Marjorie Ferrar o ridică şi pe neaşteptate trezi cu ea aruncată în peretele opus.

— Ai să întrerupi tabloul şi n-ai să-l mai vezi pe individul acesta ; este îndrăgostit de tine.

O prinse de încheieturile mîinilor.

Faţa ei, tot atît de mînioasă ca şi a lui, se aplecă pe spate.

— Dă-mi drumul ! Aş vrea să ştiu dacă te crezi un *gentleman ?*...

— Nu, sînt un simplu bărbat.

— Puternic şi tăcut... ca într-un roman plictisitor. Stai jos şi nu fi dezagreabil.

Duelul dintre ochii lor, unii căprui şi aprinşi, ceilalţi albaştri şi îngheţaţi, ţinu aproape un minut. Apoi, îi lăsă mîinile libere.

— Ridică pensula aceea şi dă-mi-o.

— Al dracului să fie cine ţi-o aduce.

— Atunci, desfacem logodna. Dacă tu eşti demodat, eu nu sînt. Ţie îţi trebuie o fată tînără, care-ţi oferă în dar de nuntă un bici.

MacGown duse amîndouă mîinile la cap.

— Te doresc prea mult pentru a fi normal.

— Atunci, ridică pensula.

MacGown o ridică.

— Ce-ai păţit la nas ?

MacGown duse o mînă la nas.

— M-am lovit într-o uşă.

Marjorie Ferrar rîse.

— Sărmana uşă !

MacGown o privi cu ochi mari, sincer uluit.

— Eşti cea mai dură femeie pe care am întîlnit-o vreodată şi nu ştiu pentru ce te iubesc.

— Accidentul nu ţi-a înfrumuseţat chipul şi nici caracterul, dragul meu. Te-ai cam pripit venind azi aici.

MacGown scoase un fel de geamăt.

— Nu pot să nu te văd, o ştii prea bine.

Marjorie Ferrar întoarse pînza cu faţa la perete şi se rezemă lîngă ea

— Eu nu ştiu ce perspective vezi tu pentru fericirea noastră, Alec ; eu, însă, cred că sînt foarte slabe. Doreşti un *whisky and soda ?* Este în dulap. Vrei ceai ? Nimic ? Uite ce este : cred că e mai bine să ne înţelegem. Dacă mă căsătoresc cu tine, lucru de care tare mă îndoiesc, n-am de gînd să mă retrag din lume. Am să frecventez pe cine-mi place. Şi pînă mă voi căsători cu tine, am să văd pe cine vreau. Dacă nu-ţi place, n-ai decît să nu mă iei.

Marjorie observă cum MacGown îşi strînse pumnii ; încheieturile mîinilor o usturau. A fi soţia perfectă a acestui om nu

e lucru de șagă ! Ce n-ar da să găsească o altă soluție ; și-ar juca ultima carte pentru a scăpa din această alternativă ! Bine ar fi dacă Francis Wilmot ar avea bani și n-ar locui în țara de unde se aduce bumbacul și unde negrii murmură pe cîmp cîntece monotone ; unde curg rîuri cu apă roșie, unde mușchiul de Florida se întinde în ghirlande printre pomii din mlaștini și soarele strălucește mereu ; unde crește *grappe-fruit*-ul — sau poate nu crește ? — și unde sînt păsări care cîntă pe mai multe glasuri, poate chiar mai dulce decît privighetoarea. Carolina de Sud, țara pe care Francis Wilmot i-o descrisese cu atîta entuziasm ! În fața ochilor lui Marjorie Ferrar se așternuse o lume care nu era lumea ei. Carolina de Sud ! Cu neputință ! Parcă i-ar cere să devină antică !

MacGown se îndreptă spre ea.

— Îmi pare rău, îi zise. Iartă-mă, Marjorie.

Ea ridică din umeri ; el o îmbrățișă, o sărută pe gură și plecă.

Iar Marjorie se așeză în fotoliul ei favorit, tăcută, legănîndu-și piciorul. Rumegușul din păpușa ei se scursese... viața o plictisea. Era ca atunci cînd călătorești într-un tandem [1] și calul din frunte vrea mereu să se întoarcă înapoi ; sau ca în partida de *cricket* din povestea *Alice în țara minunilor,* pe care o citise pe cîmpiile cu micșunele de la High Marshes ; nu trecuseră nici douăzeci de ani de atunci, și parcă fusese acum douăzeci de veacuri !

De fapt, ce dorea ? Să se odihnească, să nu mai audă de bărbați și de note de plată ? Sau dorea acel ceva efemer, numit „iubire adevărată" ? Orice ar fi fost acest lucru, n-avea parte de el ! Și acum ? Rochie de după-amiază, plecare de acasă și dans ; mai tîrziu, schimbarea rochiei, plecarea de acasă și cină ; iar rochiile nu erau plătite !

La un asemenea necaz, nu există leac mai bun decît un *cocktail* cu ou !

Sună și ceru să i se aducă toate ingredientele ; apoi își făcu un *cocktail* cu mult coniac, dres cu praf de nucșoară, și-l dădu pe gît.

[1] Vehicul cu două roți, tras de doi cai înhămați unul după altul.

Capitolul IV

FONS ET ORIGO[1]

Peste două zile, Michael primi două scrisori. Prima, cu mărci australiene, suna :

„Stimate domnule Mont,

Sper că sînteți sănătos și doamna de asemenea. M-am gîndit că poate v-ar face plăcere să știți cum ne merge nouă. Ei bine, domnule Mont, n-avem prea multe de povestit după un an și jumătate. Cred că se spun prea multe povești despre laptele și mierea din Australia. Clima e destul de bună, cînd nu e prea uscată sau prea umedă... Soției mele îi priește, dar, domnule Mont, cine spune că aici poți să faci avere, afle de la mine că spune baliverne. Oamenii de pe aici sînt foarte curioși ; nu prea au ce face cu noi și nici noi cu ei. Ne zic Pommy[2] *și ne tratează de parcă am fi săvîrșit cine știe ce obrăznicie venind în țara lor prăpădită. Dumneavoastră o să spuneți, poate, c-ar trebui să vină mai mulți d-alde noi, dar ei nu par să fie de părerea aceasta. Adeseori, aș vrea să fiu iarăși în bătrîna noastră țară. Soția mea spune că e mai bine aici, dar eu nu știu ce să zic. În orice caz, să știți că se spun o grămadă de minciuni cu privire la emigrări.*

Noi n-am uitat bunătatea dumneavoastră. Soția mea vă roagă să primiți, dumneavoastră și doamna Mont, salutări din partea ei.

Al dumneavoastră

Anthony Bicket"

[1] Fîntîna și izvorul (lat.).
[2] Termen australian : persoană recent venită din Anglia.

Ţinînd scrisoarea în mînă, Michael, asemeni unui mediu spiritist, văzu aievea pe cel ce o scrisese : obrajii subţiri, ochii ieşiţi din orbite, urechile mari — umbra unui om pe străzile Londrei, în dosul baloanelor colorate. Sărmanul băiat !... E ca un cep pătrat într-o gaură rotundă, nicăieri nu-şi găseşte locul ; şi mai sînt mulţi ca el... mii şi mii de oameni, care niciodată nu-şi pot face un rost. *Pommy !* Da ! Dar el nu pleda pentru emigrarea acestora, el recomanda emigrarea acelora care pot fi formaţi după cerinţele vieţii noi. Desigur, indigenii din Australia nu-i vor porecli astfel pe copii. Deschise cealaltă scrisoare.

„Roll Manor
Nr. Huntingdon

Stimate domnule Mont,

Dezamăgirea pe care am simţit-o, în perioada care a trecut de la apariţia cărţii mele, a fost, în oarecare măsură, potolită de binevoitoarele dumneavoastră cuvinte rostite în parlament şi de faptul că aţi devenit purtătorul de cuvînt al principiilor cuprinse într-însa. Sînt om bătrîn şi nu mai pot veni la Londra, dar mi-ar face plăcere să vă întîlnesc. Dacă vreodată veţi trece prin apropiere, aş fi încîntat să dejunaţi la mine sau să fiţi oaspetele meu pentru o noapte, cum vă convine mai bine.

Cu cele mai bune sentimente,
al dumneavoastră

Jas. Foggart"

Michael îi arătă scrisoarea şi lui Fleur.

— Dacă te duci, ai să te plictiseşti de moarte, dragul meu.

— Trebuie să mă duc, zise Michael *Fons et origo !*

Îi scrise că va veni la dejun a doua zi.

La gară, îl aştepta un cal, care trăgea un vehicul de o formă cum Michael nu mai văzuse nicicînd. Urcă lîngă un bărbat îmbrăcat în livrea verde, iar acesta îi prezentă trăsura, spunînd :

— *Sir* James s-a gîndit că poate v-ar face plăcere să vedeţi priveliştea ; de aceea v-a trimis şareta „T".

Era o zi întunecată de toamnă tîrzie ; vremea era foarte liniştită ; frunzele rămase pe copaci atîrnau nemişcate, aştep-

tînd să fie scuturate de o adiere. Şoseaua înnoroiată mirosea a ploaie ; ciorile îşi luau zborul din miriştc, speriate parcă de zgomotul copitelor, iar brazdele pămîntului proaspăt arat străluceau de argiloase ce erau. Plopii înviorau priveliştea monotonă, căreia ţigla roşie de pe acoperişurile caselor ţărăneşti îi dădea o oarecare căldură.

— Acolo este castelul, zise vizitiul, arătînd cu biciul. Între o livadă cu pomi fructiferi şi un pîlc de ulmi, unde, fără îndoială, îşi făcuseră cuib ciorile bălţate, Michael văzu o casă lungă, joasă, de cărămidă roasă de vremuri şi acoperită cu viţă sălbatică, despuiată de frunze. La o mică distanţă, erau magaziile, şura şi zidurile grădinii de zarzavat. Şareta coti spre o alee de tei şi deodată ajunse în faţa casei neîmprejmuite cu gard. Michael trase de sfoara unui clopot vechi de fier. La sunetul tărăgănat, apăru un bărbat cu mers tîrşîit şi faţa zbîrcită, zicînd :

— Domnul Mont ? *Sir* James vă aşteaptă. Poftiţi pe aici, domnule.

Trecînd printr-un hol vechi, cu tavanul jos, unde mirosea plăcut a fum de lemne arse în sobă, Michael ajunse în faţa unei uşi, pe care omul cu chipul zbîrcit i-o închise în nas.

Sir James Foggart ! Trebuie să fie un bătrîn domn trăit la ţară, cu jambiere înalte, cu mici favoriţi cărunţi, ars de soare, cu trăsături ferme şi cu înfăţişarea îngrijită ; sau poate o fi vreun John Bull[1], tip care mai există încă, cu gîtul scurt, cu trup greoi şi pătrat, cu capul turtit, acoperit de un ţilindru alb şi plat !

Bărbatul cu faţa zbîrcită deschise din nou uşa şi zise :

— *Sir* James vă pofteşte, domnule.

Într-o cameră mare, plină cu cărţi, în faţa focului aprins în cămin, şedea un domn bătrîn, înalt, cu barbă şi păr cărunt, de parcă era un leu britanic [2] scos la pensie ; purta o haină veche de catifea, albită pe la cusături.

Michael avu impresia că încearcă să se ridice.

— Vă rog să nu vă ridicaţi, domnule, zise Michael.

— Dacă-mi daţi voie, rămîn aşezat. Aţi călătorit bine ?

— Minunat.

[1] Poreclă ironică dată burgheziei engleze şi Angliei în general.
[2] Stema Marii Britanii înfăţişează doi lei.

— Luați loc. Sînt foarte mișcat de discursul dumneavoastră. Primul discurs, nu-i așa ?

Michael se înclină.

— Sper că nu ultimul, adăugă *sir* James.

Glasul era adînc și răsunător ; privirile-i pătrunzătoare păreau a ieși dintr-un desiș, căci ochii îi erau înconjurați de sprîncene stufoase, iar barba îi acoperea obrajii aproape în întregime. Părul, cărunt și des, cădea în bucle pe frunte și peste gulerul hainei. Un bătrîn de pe vremuri, foarte cultivat. Michael fu profund impresionat.

— De cînd v-am editat cartea, zise Michael, am sperat că voi avea cinstea să vă cunosc.

— Trăiesc ca un pustnic, nu mai ies din casă. Drept să vă spun, nici nu doresc să ies... Văd prea multe lucruri care nu-mi plac. Scriu și fumez pipă. Sunați, vă rog, din clopot, să ni se servească masa. Cine este acest *sir* Alexander MacGown ? Ar merita cîțiva pumni în nas !

— S-a făcut, domnule, îl asigură Michael.

Sir James Foggart se rezemă de speteaza fotoliului și rîse. Rîsul său prelung, adînc și puțin răgușit, părea un sunet de trombon.

— Strașnic ! Și cum au primit ceilalți indivizi discursul dumneavoastră ? Pe vremuri, cunoșteam mulți în genul lor... părinții acestora, poate chiar bunicii lor.

— Cum de știți dumneavoastră atît de bine de ce anume are nevoie Anglia, *sir* ? îl întrebă Michael cu blîndețe. Mai ales acum, cînd nu mai ieșiți din casă ?

Sir James Foggart ridică o mînă mare, slabă, acoperită cu păr, și arătă spre o masă acoperită cu stive de cărți și reviste.

— Citesc, îi răspunse, citesc de toate... Ochii îi am tot atît de buni ca odinioară. Multe am mai văzut cu ei la zilele mele.

Apoi tăcu, de parcă le-ar fi avut din nou în fața ochilor.

— Scrieți și o continuare la cartea dumneavoastră ?

— Hm ! Scriu ceva pentru a fi citit după ce nu voi mai fi. Am optzeci și patru de ani, să știți.

— Mă mir, zise Michael, că nu v-au vizitat gazetarii.

— Au fost... chiar ieri ; trei... veniți cu trei trenuri diferite ; tineri foarte bine crescuți ; dar mi-am dat seama că li s-a părut că n-am nici o noimă... Sînt prea bătrîn și am mers prea departe. Eh ?

În momentul acela, ușa se deschise și bărbatul cu fața zbîrcită intră, urmat de o servitoare și trei pisici. Așezară o tavă pe genunchii lui *sir* James și alta pe o măsuță, dinaintea lui Michael. Pe fiecare tavă era cîte o potîrniche cu cartofi prăjiți, spanac și sos. Bărbatul cu fața zbîrcită umplu paharul lui *sir* James cu zeamă de orz, iar pe al lui Michael cu vin negru, și ieși. Cele trei pisici vărgate începură să se frece de pantalonii lui *sir* James, torcînd zgomotos.

— Sper că nu vă supără pisicile ? Azi n-avem pește, pisoilor !

Michael era flămînd și mîncă toată potîrnichea. *Sir* James dădu cea mai mare parte pisicilor. Apoi li se servi salata de fructe, brînză, cafea și țigări ; la urmă, totul fu strîns și scos din odaie, în afară de cele trei pisici care acum ședeau sătule, întinse în fața focului, ghemuite într-un triunghi.

Prin fumul celor două țigări, Michael privea plin de curiozitate „fîntîna și izvorul", dar se îndoia că va rezista la o pompare puternică... Părea atît de bătrînă ! Totuși, el trebuie să-i încerce puterea !

— Îl cunoașteți pe Blythe, de la *The Outpost ?* El este marele dumneavoastră admirator, eu nu sînt decît megafonul lui.

— Îi cunosc gazeta — cel mai bun săptămînal ; dar mi se pare că are prea multă minte.

— Ei bine, fiindcă eu am avut norocul să vă vorbesc, îmi dați voie să vă pun una sau două întrebări ?

Sir James Foggart privi capătul aprins al țigării sale.

— Dă-i drumul.

— Ei bine, *sir,* credeți, într-adevăr, că Anglia poate trăi separată de Europa ?

— Poate trăi cu Europa ? Alianțele bazate pe promisiunea unui ajutor reciproc, care nu se va realiza niciodată, sînt mai rele decît lipsa unei alianțe.

— Dar să presupunem că Belgia ar fi din nou invadată, sau Olanda ?

— Acesta este poate unicul caz. Trebuie să ne înțelegem, tinere ! Pentru Europa este foarte important să știe ce anume va face sau nu va face Anglia în anumite situații date. Dar niciodată n-a știut. „Perfidul Albion" ! Noi întotdeauna așteptăm pînă în ultimul moment, pentru a ne declara politica. Mare greșeală. Asta dă impresia că sîntem în slujba vremii... și

cu sistemul nostru democratic, la drept vorbind, cam aşa procedăm.

— Aceasta îmi place, zise Michael, căruia nu-i plăcea de fel. Dar ce părere aveţi despre grîu ? Cum aţi stabiliza preţul, pentru a încuraja cultura lui ?

— Ha ! Ideea mea preferată. Avem nevoie de un credit pentru grîu, domnule Mont, şi controlul statului în cultivarea lui. Guvernul ar trebui să cumpere în fiecare an, din străinătate, cantitatea de grîu necesară pentru ca, împreună cu cel produs în ţară, să satisfacă cerinţele consumului general şi să o stocheze ; apoi să fixeze, pentru grîul din ţară, un preţ prin care agricultorii noştri să realizeze un beneficiu considerabil şi, la urmă, să vîndă grîul pe piaţă la valoarea medie între cele două preţuri. Astfel, în termen scurt, veţi vedea extinderea culturii grîului şi o înflorire generală a agriculturii.

— Dar aceasta n-ar urca preţul pîinii, *sir* ?

— Nu.

— Şi n-ar necesita o armată de funcţionari ?

— Nu. Se poate folosi aparatul actual, organizat cum trebuie.

— Comerţ de stat, *sir* ? zise Michael sceptic.

Glasul lui *sir* James răsună puternic :

— Într-un caz excepţional, de importanţă fundamentală, pentru ce nu ?

— Sînt absolut de acord, zise Michael în grabă. Nu m-am gîndit niciodată... da, de ce nu ? Şi acum, să trecem la opoziţia pe care o întîmpină în ţara noastră ideea emigrării copiilor. Credeţi că provine din afecţiunea părinţilor pentru copiii lor ?

— Mai mult din teama de a pierde salariile copiilor.

— Totuşi, murmură Michael, să ştiţi că eu înţeleg împotrivirea oamenilor la gîndul să se despartă pentru totdeauna de copiii lor, cînd aceştia au vîrsta de cincisprezece ani !

— Cred, tinere ; firea omenească este egoistă. Să-i ţii pe lîngă tine, să-i vezi prăpădindu-se sub ochii tăi sau crescînd pentru o viaţă mai rea decît a fost aceea a părinţilor, este... după cum foarte bine spui... firea omenească.

Michael, care nu rostise aceste cuvinte, rămase puţin buimac.

— Planul de emigrare a copiilor necesită o mulţime de bani şi organizare.

Sir James trezi pisicile, atingîndu-le cu papucul.

— Bani ! Există încă o groază de bani folosiți anapoda. Cu un împrumut de o sută milioane de lire — ceea ce înseamnă patru milioane și jumătate în bugetul anual — pot fi expediați, în fiecare an, cel puțin o sută de mii de copii. În cinci ani de zile, banii se pot economisi din ajutoarele de șomaj.

Sir James își mușcă țigara și cenușa se risipi pe haina de catifea.

„Știam că așa o să i se întîmple", își zise Michael, scuturîndu-și scrumul în ceașca de cafea.

— Dar dacă copiii sînt trimiși așa, în masă, se poate ocupa cineva de ei, în așa fel încît să li se dea realmente posibilitatea să se dezvolte ?

— Se va începe în mic și, treptat, se va mări numărul lor. Unde există voință, se găsește și o cale de înfăptuire.

— Dar, ajungînd acolo, nu vor contribui, oare, la suprapopularea orașelor ?

— Trebuie să li se dezvolte dragostea pentru pămînt și să li se dea pămînt.

— Nu știu dacă este de ajuns, zise Michael cu îndrăzneală ; mirajul orașelor este îngrozitor.

Sir James încuviință din cap.

— Nici orașul nu e atît de dăunător, dacă nu întrece măsura, așa cum s-a întîmplat la noi. Oamenii care se duc în orașe măresc cererea de produse englezești.

„A mers bine. Ce să-l mai întreb oare ?" gîndi Michael, privind pisicile care se mișcau neliniștite. Deodată, tăcerea fu întreruptă de un zgomot ciudat, hîrîit. Michael ridică privirea. *Sir* James Foggart adormise ! În timp ce dormea, părea și mai impunător... poate chiar prea impunător ; sforăitul lui părea a cutremura întreaga încăpere. Pisicile se ghemuiră și mai strîns. Mirosea ușor a ars. Michael ridică de pe covor țigara căzută. Și acum, ce să facă ? Să aștepte pînă se trezește, sau să plece pe nesimțite ? Sărmanul bătrîn ! Niciodată foggartismul nu i se păruse o cauză atît de pierdută ca aici, în sanctuarul „fîntînii și izvorului" său. Acoperindu-și urechile cu palmele, rămase nemișcat. Pisicile se ridicară una după alta. Michael se uita la ceas. „Am să scap trenul", își zise, și se îndreptă în vîrful picioarelor spre ușă, urmat de procesiunea pisicilor dezertoare. Avea impresia că prin sforăiala aceea,

foggartismul își pierde și puțina vitalitate pe care o avea! „Rămîneți cu bine, *sir!*" zise încet, și ieși.

Porni foarte îngîndurat, spre gară. Foggartism! Acest program simplu, dar vast, părea să aibă la bază presupunerea că făpturile omenești pot privi la depărtare de două degete de lungul nasului lor. Oare, această presupunere era întemeiată? Dacă ar fi așa, atunci pentru ce are Anglia atît de multe orașe și pentru ce este ea suprapopulată? Pentru un om capabil să aibă o perspectivă vastă și comprehensivă, dar care adoarme după ce o expune, există nouă — poate chiar nouăzeci și nouă de oameni — cu o perspectivă strîmtă și subiectivă, dar care și-o păzesc în stare de veghe. Politică concretă! Iată răspunsul la cele mai înțelepte idei, chiar dacă le enunți cu surle și fanfare. „Oh! Ah! Tînărul Mont... nu este un politician realist!" O asemenea calificare arată că ești mort în viața publică. În tren, Michael privea, pe fereastra compartimentului, peluza englezească și se simțea ca un om peste care toată lumea arunca lopeți de pămînt. Oare, pelicanii, care strigau în pustie, aveau simțul umorului? Dacă nu, vai de viața lor. Iarbă, iarbă, iarbă! Iarbă și orașe! Apoi, cuibărindu-și bărbia în palton, adormi aproape mai repede decît *sir* James Foggart.

Capitolul V

PROCESUL PROGRESEAZĂ

Cînd spusese : „Lasă pe seama mea !", Soames știa ce răspundere își asumă ; totuși, îl supăra faptul că ori de cîte ori ceva merge prost, el și nu altcineva trebuia să dreagă lucrurile !

Pentru a putea cerceta mai temeinic situația, se instală în Green Street, la sora lui, Winifred. În prima seară, întîlnindu-l pe nepotul său Val la cină, profită de ocazie și-l întrebă dacă știe ceva despre lordul Charles Ferrar.

— Ce anume dorești să afli, unchiule Soames ?

— Orișice, numai să fie în dezavantajul lui. Am auzit că tatăl său nu vorbește cu el.

— Ei bine, zise Val, lumea crede că va cîștiga cursa Lincolnshire cu un cal care a pierdut cursa Cambridgeshire.

— Nu văd legătura.

Val Dartie îl privi printre gene. N-avea de gînd să se lase implicat într-un proces de defăimare.

— Dacă nu dă iute o „lovitură", se scufundă.

— Atîta tot ?

— Aș mai putea spune că face parte dintre indivizii care sînt prietenoși cu tine cînd le poți fi de folos și neprietenoși în caz contrar.

— Așa este, am văzut-o și eu pe fața lui, zise Soames. Ai făcut vreodată o afacere cu el ?

— Da. I-am vîndut o mînză Torpedo din Banshee.

— Ți-a plătit ?

— Da, zise Val rînjind, dar n-a corespuns așteptărilor.

— Hm ! Îmi închipui cît de neprietenos a fost după aceea. Altceva mai știi ?

Val dădu din cap. Ştia el mai multe, dacă bîrfelile pot fi numite „mai multe" ; dar vorbele spuse, aşa, într-o doară, în fumul de ţigară al jucătorilor la curse, nu puteau fi repetate în auzul unui jurist.

Deşi Soames era un bătrîn om de lume, era uluitor cît de puţin cunoştea sfera mult dorită, numită „societate", în care zi de zi oamenii se defăimează unul pe altul, fără a-şi frînge reciproc oasele, defăimătorii şi defăimaţii iau masa împreună, joacă împreună cărţi cu cele mai bune sentimente şi cu intenţia fermă de a reîncepe defăimarea reciprocă, în clipa cînd celălalt nu mai e de faţă. Asemenea informaţii veninoase, de ţi se face părul măciucă la auzul lor, nu prea ajung la urechile celor din afară ; de aceea, Soames nu ştia de unde să-şi înceapă investigaţia.

— Poţi să-l pofteşti pe domnul Curfew la ceai ? o întrebă pe Fleur.

— Pentru ce să-l chem, tată ?

— Ca să-l descos.

— Eu credeam că există detectivi pentru orice fel de informaţii.

Soames se schimbă la faţă. De cînd, la începutul acestui veac, îl angajase pe domnul Polteed pentru a o urmări pe soţia sa şi acesta îl prinsese chiar pe el, la Paris, în camera de culcare a soţiei sale, cuvîntul „detectiv" îi producea durere în diafragmă. Şi, totuşi, ce putea face el fără detectivi ?

Într-o seară, Winifred era plecată la teatru, iar Soames şedea într-un fotoliu, fumînd o ţigară şi meditînd. Michael îi întocmise o listă de cărţi şi piese de teatru „avansate", pe care oamenii „moderni" le citeau, le frecventau şi le discutau. Îi dăduse chiar şi una dintre acele cărţi, intitulată *Canthar*, scrisă de Perceval Calvin. Soames şi-o aduse din camera lui de culcare, aprinse o lampă şi deschise volumul. După ce citi primele pagini fără a găsi ceva deosebit, o deschise la sfîrşit şi citi de-a-ndaratelea. Astfel, putea sări mai uşor fragmente din text ; fiecare dintre pasajele erotice — pe care le descoperi foarte curînd — îl ducea, pe nesimţite, la cel premergător. Ajunse la mijlocul romanului şi abia după aceea se uită la copertă şi la paginile frontale. Cum era cu putinţă ca editorul şi autorul acestei cărţi să fie liberi ? Aha ! Cartea fusese

tipărită în străinătate. Soames răsuflă ușurat. Ajunsese la șaizeci și nouă de ani, nu era nici judecător, nici jurat și nici n-avea vreo altă îndeletnicire, care l-ar fi putut obliga să fie moralist și indignat. Totuși, Soames se cutremură. Dacă femeile citeau asemenea cărți, atunci, într-adevăr, în ziua de astăzi, nu există deosebire între bărbați și femei. Luă din nou cartea și citi mai departe, pînă la început. Nu-l interesau decît pasajele erotice. Restul i se păru umplutură disparată și lipsită de sens. Rămase, din nou, dus pe gînduri. Oare, pentru ce a fost scris acest roman ? Pentru a face bani, desigur. Dar mai urmărea, oare, și alt scop ? Nu cumva autorul făcea parte dintre așa-zișii „artiști" care credeau că, pentru a reda „viața", trebuie să descrie fiecare vizită într-o cameră de culcare și altele în plus ? Cum îi ziceau, oare : „artă pentru artă", „realism" ? După viața relativ monotonă pe care o dusese, Soames era de părere că „viața" nu însemna numai vizite în odăi de culcare, așa încît el nu putea admite că această carte reda din plin viața și nimic altceva. „Calvin e un smintit, *sir*, îi spusese Michael cînd îi dăduse romanul. Crede că oamenii nu pot deveni cumpătați decît după ce au fost peste măsură de necumpătați : de aceea, eroul și eroina lui ajung, încetul cu încetul, să-și înfrîneze «poftele»." „La balamuc !" gîndi Soames. „În orice caz, vom vedea ce spune un juriu britanic despre o asemenea carte." Dar cum să obțină el mărturisirea că femeia aceea și grupul ei au „gustat-o" ? Apoi, îi veni o idee atît de strălucită, încît se văzu silit să chibzuiască mult asupra ei, înainte de a se încrede în ea. Acești tineri „avansați" erau foarte îngîmfați și oricine nu împărtășea concepțiile lor era socotit „prostănac" sau „naiv". Dacă această carte ar fi atacată în presă, oare, nu i-ar pune pe toți pe foc ? Iar dacă focul lor s-ar manifesta pe calea tiparului, n-ar putea fi folosit, oare, ca o mărturie a concepțiilor lor morale ? Hm ! Aici trebuie procedat cu dibăcie. Dar, înainte de orice, cum poate dovedi el că Marjorie Ferrar a citit această carte ? Gîndindu-se în fel și chip, îi veni o nouă idee strălucită tînărul Butterfield, care-l ajutase să dovedească vinovăția lui Elderson în afacerea de la P.P.R.S. și care, grație recomandării lui, căpătase slujbă la editura „Danby and Winter" ! De ce nu l-ar folosi ? Michael îi spunea întotdeauna că tînărul e recunoscător. Soames se duse

la culcare, ascunzînd cartea cu titlul lipit de piept, de teamă să nu întîlnească vreun servitor.

Ultimul lui gînd, în seara aceea, fu aproape un diagnostic : „În tinerețea mea, și noi citeam cărți în genul acesta, dacă puteam pune mîna pe ele, dar nu spuneam că le citim ; astăzi, după cîte mi se pare, se fălesc că le-au citit și pretind că le sînt de folos !"

A doua zi de dimineață, de la clubul „Connoisseurs", telefonă la „Danby and Winter" și ceru să vorbească cu domnul Butterfield.

— Da ?

— La telefon domnul Forsyte. Îți mai aduci aminte de mine ?

— Da, firește, domnule.

— Poți trece, în cursul dimineții, pe la clubul „Connoisseurs" ?

— Desigur, domnule. Vă convine ora douăsprezece și jumătate ?

Discret și rezervat în probleme de viață sexuală, Soames se simțea stînjenit să vorbească unui tînăr despre o carte „imorală". Totuși, cum nu găsise altă cale, de îndată ce vizitatorul său sosi, îi strînse mîna și începu :

— Este o chestiune confidențială, domnule Butterfield.

Butterfield, ai cărui ochi, ca de cîine, licăriră în timp ce-și dădeau mîna, răspunse :

— Da, domnule. Eu n-am uitat ce-ați făcut dumneavoastră pentru mine, domnule.

Soames îi întinse cartea.

— Cunoști acest roman ?

Butterfield schiță un zîmbet.

— Da, domnule. Cartea este tipărită la Bruxelles. Lumea dă și cinci lire pe ea.

— Ai citit-o ?

Tînărul dădu din cap.

— Nu mi-a căzut în mînă.

Soames se simți ușurat.

— Ei bine, nici să n-o citești ! Ascultă-mă un moment. Poți să cumperi, pe cheltuiala mea, zece exemplare și să le

trimiţi la adresa a zece persoane pe care ţi le indic eu? Toţi au, mai mult sau mai puţin, contingenţă cu literatura. Poţi să anexezi nişte bileţele, spunînd că sînt exemplare omagiale, sau cum îi ziceţi dumneavoastră. Dar să nu pomeneşti nici un nume.

Tînărul Butterfield spuse, pe un ton dezaprobator :

— Preţul se urcă mereu, domnule. Poate să vă coste pînă la şaizeci de lire.

— N-are nici o importanţă.

— Doriţi să-i faceţi publicitate, domnule?

— Doamne fereşte! Nu! Am eu motivele mele, dar nu e cazul să le discut acum.

— Înţeleg, domnule. Şi dumneavoastră doriţi ca volumele să pice la ei ca... din cer?

— Aşa este, zise Soames. Eu cred că editorii trimit adeseori cărţi dubioase oamenilor despre care ei cred că le vor susţine în public. Dar mai e o problemă crezi că, peste o săptămînă, ai putea trece pe la persoanele cărora le-ai trimis cartea, pentru a le mai oferi încă un exemplar, avînd aerul că eşti agentul de plasare al cărţii? Eu doresc să fiu absolut sigur că volumul a ajuns la persoana respectivă şi că l-a citit. Dumneata nu-ţi spui numele, fireşte. Poţi face asta pentru mine?

Ochii tînărului Butterfield licăriră din nou.

— Da, domnule. Vă sînt foarte îndatorat.

Soames îi ocoli privirea ; nu-i plăceau manifestările de recunoştinţă.

— Iată lista numelor şi adresele. Am subliniat-o pe cea la care trebuie să te duci personal. Îţi dau un cec, şi, dacă mai este ceva de plată, mă anunţi.

Soames se aşeză, în timp ce tînărul Butterfield studia lista.

— Văd că persoana la care trebuie să mă duc este o doamnă.

— Da ; are vreo importanţă pentru dumneata?

— Nu, de fel, domnule. Literatura avansată se scrie în ziua de azi pentru doamne.

— Hm! făcu Soames. Sper că-ţi merge bine, nu-i aşa?

— Splendid, domnule. Mi-a părut foarte rău cînd domnul Mont ne-a părăsit ; de atunci, întreprinderea noastră merge şi mai bine.

Soames ridică o sprînceană. Afirmația aceasta confirma multe din vechile lui bănuieli. După ce tînărul plecă, luă din nou *Canthar*. Era, oare, în stare să atace cartea în presă, semnînd *„Pater Familias“ ?* Nu. Pentru așa ceva, trebuie un om obișnuit cu asemenea lucruri. Și apoi, pentru a-i pune pe foc, trebuie o semnătură autentică. Nu se cade să-i ceară lui Michael să-i recomande pe cineva ; dar poate că „bătrînul Mont“ cunoaște, pe la „Parthenaeum“, vreo fosilă cu oarecare greutate. Ceru o bucată de hîrtie de împachetat, învălui în ea coperta, puse volumul în buzunarul pardesiului și plecă spre „Snooks“.

Sir Lawrence tocmai se pregătea să dejuneze ; se așezară amîndoi la masă. După ce se convinse că ospătarul nu se uită peste umărul lui, Soames, care adusese cartea, o puse în fața „bătrînului Mont“ și-l întrebă :

— Ai citit-o ?

Sir Lawrence rîse.

— Dragul meu Forsyte, pentru ce ai această curiozitate bolnăvicioasă ? Toată lumea o citește. Am auzit că-i nemaipomenită.

— Va să zică, n-ai citit-o ? zise Soames, vrînd să precizeze răspunsul.

— Încă nu, dar, dacă mi-o împrumuți, am s-o citesc. M-am plictisit de oamenii care, după ce au citit-o și gustat-o, mă întreabă dacă am citit „cartea aceea, din cale-afară de dezgustătoare“. Nu-i cinstit, Forsyte. Dumneata ai *gustat-o ?*

— Am răsfoit-o, zise Soames, coborînd privirea. Am avut motivele mele. După ce o citești, am să-ți spun și dumitale.

Peste două zile, *sir* Lawrence i-o aduse la „Connoisseurs“.

— Bine că te-am găsit, dragul meu Forsyte, îi spuse. Niciodată n-am restituit o carte cu mai multă plăcere ! Am fost într-o permanentă teroare, ca nu cumva să mă prindă cineva citind-o ! Perceval Calvin... *quel sale Monsieur* [1] !

— Așa este ! zise Soames Ei bine, eu vreau ca cineva să atace această carte.

— Dumneata ! Cum ajunge Saul între apostoli [2] ? De unde îți veni acest zel neașteptat ?

[1] Ce tip murdar ! (Fr.).

[2] Aluzie la convertirea personajului biblic Saul, din prigonitor al creștinismului în apostolul Pavel.

— Explicaţia e destul de complicată, zise Soames, aşezîndu-se pe carte. După ce îi expuse cu de-amănuntul motivele lui, încheie spunînd :

— Să nu-i spui nimic lui Michael sau lui Fleur.

Sir Lawrence îl ascultă, zîmbind ironic.

— Am înţeles, îi zise, am înţeles. Mare şiretlic, Forsyte. Vrei să-ţi găsesc pe cineva, al cărui nume să-i facă să vadă roşu ? Nu trebuie să fie romancier, pentru că s-ar putea spune că e invidios... şi probabil că aşa ar fi. Cartea se vinde ca pîinea caldă — cred că aşa se zice. Ah ! Cred... cred, Forsyte, că am găsit o femeie.

— Femeie ! exclamă Soames. Nici n-o să fie luată în seamă.

Sir Lawrence ridică sprîncenele-i mobile.

— Poate că ai dreptate... În ziua de azi, nu se acordă atenţie decît femeilor care sînt mai libere decît bărbaţii. Ce-ar fi dacă l-aş scrie eu şi aş semna „un părinte indignat"?

— Cred că trebuie o semnătură autentică.

— Iarăşi ai dreptate, Forsyte, aşa trebuie. Am să fac o descindere la „Parthenaeum", să văd dacă mai este vreunul viu.

Peste două zile, Soames primi un bilet.

„Parthenaeum
Vineri

Dragul meu Forsyte,

Am găsit omul, — redactorul revistei The Protagonist ; *va scrie sub propria-i semnătură. Ba, mai mult decît atîta, l-am adus şi pe făgaşul cel bun. Am avut o discuţie aprinsă. El voia s-o trateze* de haut en bas [1], *ca isprava unui copil netrebnic. Eu i-am spus :* «Nu. *Această carte este simptomatică. Tratează-o cu seriozitate ; arată că ea reprezintă o şcoală de gîndire, o atitudine literară bine cugetată şi că trebuie să fie cenzurată.» Fără cuvîntul «cenzură», nu se vor revolta niciodată, Forsyte. Aşadar, omul meu îşi lasă soţia la Londra şi pleacă, la sfîrşitul săptămînii, cu cartea la ţară. Admir tactica*

[1] Textual : de sus în jos. Aici în sensul de : cu dispreţ şi fără a acorda prea multă atenţie (fr.).

apărării dumitale, Forsyte, este foarte subtilă. Dar iartă-mă dacă-ți spun că, după părerea mea, este mult mai important să previi aducerea procesului în fața curții, decît să obții o sentință favorabilă.

Al dumitale sincer,

Lawrence Mont"

Soames împărtășea într-atît această idee, încît plecă la Mapledurham și, pentru a se liniști, petrecu următoarele două după-amieze jucînd golf cu un bărbat pe care nu-l simpatiza.

Capitolul VI

MICHAEL FACE O VIZITĂ LA BETHNAL GREEN

Senzația deprimantă, cu care Michael se întoarse acasă de la „fîntînă și izvor", fu ușurată, în oarecare măsură, de scrisorile primite din partea unor oameni din diferite pături sociale, aproape toți tineri. Erau atît de calde și serioase, încît Michael se întreba dacă nu cumva politicienii dotați cu simț practic nu erau prea superficiali, ca directorii de varieteu, care-și dau toată osteneala să nu ofere publicului spectacole de bun gust. Scrisorile acestea îi dădură impresia că în țară există o mentalitate care nu este cu adevărat reprezentată nici în parlament și nici în presă. Una dintre ele suna astfel :

„Sunshine House
Bethnal Green

Stimate domnule Mont,

Am citit cu mare bucurie discursul dumneavoastră, în The Times. *Mi-am procurat imediat cartea lui sir James Foggart. După părerea mea, întreaga lui politică este pur și simplu splendidă. Nu vă puteți închipui cît e de dureros pentru noi, care căutăm să facem tot ce putem pentru copii, să știm că orice am face, aceștia sînt implacabil troieniți de viața pe care o duc după ce isprăvesc școala. Noi, aici, avem prilejul de a vedea realitatea din viața copiilor londonezi. Este admirabilă dragostea manifestată de mame față de copiii mici, în ciuda greutăților pe care le au de întîmpinat, deși, firește, nu toate mamele se poartă astfel ; dar, adeseori, observăm — și mi se pare că aceasta este o constatare generală — că, de îndată ce copiii trec de zece sau doisprezece ani, dragostea pentru ei începe să capete o altă formă. Cred că se*

resimte aci influenţa factorului economic copilul poate deveni o sursă de venituri. Cînd banii intră pe uşă, iubirea dezinteresată pare a se îndrepta spre fereastră. Cred că e firesc să se întîmple aşa, deoarece posibilităţile economice sînt, în general, mizerabile ; şi totuşi, e îngrozitor de trist, pentru că adeseori viaţa copiilor este ruinată, pe jumătate, de dragul celor cîţiva şilingi pe care-i cîştigă. Eu am mare nădejde că apelul dumneavoastră va avea răsunet ; numai că lucrurile se mişcă foarte încet... nu-i aşa ? Aş dori să veniţi pînă la noi şi să ne vedeţi casa. Copiii sînt adorabili şi noi încercăm să le oferim soare.

Cu toată stima,
a dumneavoastră,

Norah Curfew"

Sora lui Bertie Curfew ! Dar procesul acesta nu va ajunge în faţa instanţei ! Recunoscător pentru încurajarea primită şi căutînd să se lămurească în ceea ce priveşte foggartismul, hotărî să meargă la Bethnal Green. Poate că Norah Curfew ar putea primi copiii lui Boddick ! Îi propuse lui Fleur să-l însoţească, dar ea se temea să nu aducă vreo boală celui „de-al unsprezecelea baronet", aşa încît se duse singur.

Instituţia, aşezată în faţa unui teren pustiu numit Bethnal Green, era formată din trei case mici, transformate într-una singură, avînd fiecare cîte o curticică împrejmuită de un gard şi acoperită cu pietriş pentru teren de joc. Deasupra uşii scria cu litere de aur : CASA ÎNSORITĂ. Pereţii erau de culoare alb-gălbuie, lemnăria de culoare închisă şi perdelele din chinţ cu colorit vesel. Michael fu primit, chiar la intrare, de Norah Curfew. Era înaltă, zveltă, dreaptă ; părul lins, dat pe spate, descoperea o faţă palidă, cu ochi căprui şi strălucitori, cu privirea clară şi cinstită.

„Aşa mai zic şi eu ! gîndi Michael în timp ce ea îi strîngea mîna. Femeia aceasta *este*, într-adevăr, curată. Sufletul ei n-are subsoluri întunecate !".

— Frumos din partea dumneavoastră c-aţi venit, domnule Mont. Daţi-mi voie să vă arăt casa. Aceasta este sala de joacă.

Michael intră într-o încăpere de o curăţenie exemplară, amenajată, desigur, din mai multe cămăruţe. Şase copii mici,

îmbrăcaţi în costume de pînză albastră, şedeau pe jos şi se jucau. Cînd Norah Curfew se apropie de ei, îi îmbrăţişară genunchii. În afară de o fetiţă, lui Michael i se părură toţi urîţi.

— Aceştia locuiesc la noi. Ceilalţi vin numai după ce se termină programul şcolar. Nu putem primi mai mult de cincizeci ; stau, şi aşa, destul de înghesuiţi. Ne trebuie fonduri pentru a cumpăra şi celelalte două case învecinate.

— Ce personal aveţi ?

— Şase, în total. Două dintre noi lucrează la bucătărie ; una face contabilitatea ; restul spală, cîrpesc, cîntă, dansează şi alte asemenea. Două dintre noi locuim aici.

— Nu văd harpele şi coroanele dumneavoastră [1].

Norah Curfew zîmbi.

— Le-am amanetat, zise.

— Cum rezolvaţi problema religiei ? întrebă Michael, gîndindu-se la viitorul celui „de-al unsprezecelea baronet".

— În general, nu ne ocupăm de ea. Nu avem nici un copil peste doisprezece ani, iar vîrsta cînd trebuie să înceapă educaţia religioasă — dacă începe — este pe la paisprezece ani, cam prin pubertate. Noi ne străduim să-i învăţăm să fie buni şi veseli. Deunăzi, a fost pe-aici fratele meu. Întotdeauna şi-a bătut joc de mine ; dar mi-a promis că va da un matineu pentru noi şi că ne va aduce banii încasaţi.

— Ce piesă ?

— Mi se pare că *The Plain Dealer* [2] ; zice că de multă vreme se gîndea s-o reprezinte în scopuri de binefacere.

Michael făcu ochi mari.

— Dumneavoastră cunoaşteţi piesa ?

— Nu, dar mi se pare că este scrisă în timpul restauraţiei [3], nu-i aşa ?

— Da, de Wycherley.

— Ah, da ! zise ea, iar ochii îi rămaseră mai limpezi decît zorile.

[1] Aluzie la cele nouă muze.

[2] *Samsarul cinstit*, piesă satirică, publicată în 1677. Aparţine dramaturgului englez William Wycherley (1640—1716), ale cărui comedii au, uneori, o notă licenţioasă.

[3] În 1660, nobilimea şi vîrfurile burgheziei au restaurat monarhia Stuarţilor. Carol al II-lea Stuart (1660—1685) a fost cunoscut ca un monarh egoist şi desfrînat.

Michael gîndi: „Sărmană femeie! Nu vreau să-i stric bucuria, dezvăluindu-i sursa banilor. Maestrului Bertie îi plac poznele!"

— Trebuie s-o aduc și pe soția mea aici, zise Michael, o să-i placă pereții și perdelele. Vreau să vă întreb ceva nu cumva aveți loc pentru a găzdui două fetițe? Plătim întreținerea lor. Tatăl este sărac și șomer; vreau să-i găsesc o îndeletnicire la țară... mamă n-au.

Norah Curfew încreți sprîncenele-i drepte, iar pe fața ei apăru o expresie pe care Michael n-o mai văzuse decît pe chipurile înconjurate de aureole: dorința arzătoare de a da ajutor peste puteri și peste posibilitățile financiare.

— Oh! Trebuie să le primim! îi răspunse. Am să găsesc eu o soluție. Cum le cheamă?

— Boddick... numele de botez nu le știu. Eu le numesc după vîrstă Patru și Cinci.

— Dați-mi adresa. Am să mă duc la ei acasă dacă nu suferă de vreo boală contagioasă, pot veni aici.

— Sînteți într-adevăr, un înger, îi mulțumi Michael cu simplitate.

Norah Curfew roși, spunînd cu și mai multă simplitate:

— Ce idee!

Apoi deschise o ușă spre o încăpere alăturată:

— Aceasta este sufrageria noastră.

Nu era o încăpere mare. O fată scria la mașină și se opri cu mîinile pe clape, întorcîndu-se spre ei, o altă fată bătea spumă din albuș de ou, în timp ce citea dintr-o carte de poezii, a treia părea să facă gimnastică și se opri cu brațele întinse lateral.

— Acesta este domnul Mont, îl prezentă Norah Curfew, care a ținut discursul acela minunat, la Cameră. Domnișoara Betts, domnișoara La Fontaine, domnișoara Beeston.

Fetele se înclinară, iar cea care reîncepu să bată ouăle din cratiță zise:

— A fost grozav.

Michael se înclină, la rîndul lui:

— Mă tem c-am vorbit în vînt.

— Oh, domnule Mont! Trebuie să aibă un efect. Ați exprimat lucruri pe care le gîndesc o mulțime de oameni.

— Ah! făcu Michael, bine ar fi dacă gîndurile lor n-ar zăcea îngropate atît de adînc...

— Luaţi loc, vă rog.
Michael se aşeză pe marginea unui divan, albastru ca penele de păun.
— Eu sînt născută în Africa de Sud, zise fata care bătea spuma, şi ştiu ce ne aşteaptă.
— Tatăl meu a fost la Cameră cînd aţi vorbit dumneavoastră, zise fata cu trup frumos, coborînd braţele. A fost foarte impresionat. În orice caz, noi vă sîntem recunoscătoare.
Michael îşi plimba privirea de la una la alta.
— Mi se pare că, dacă n-aţi avea o credinţă, n-aţi lucra aici. Dumneavoastră în nici un caz nu aveţi impresia că Anglia îşi trage obloanele, nu-i aşa ?
— Nu, doamne fereşte ! zise fata de la maşina de scris ; dacă aţi trăi printre săraci, aţi fi şi dumneavoastră convins.
— Săracii n-au numai virtuţi şi bogaţii n-au numai vicii... asta e o prostie ! interveni fata care făcuse gimnastică.
Michael murmură, pe un ton împăciuitor :
— Nu m-am gîndit la asta. Mă întreb, însă, dacă nu cumva deasupra capetelor noastre pluteşte o primejdie prea gravă !
— Vă referiţi la gazele toxice ?
— În parte, dar mă gîndesc şi la mizeria din oraşe, şi la senzaţia că oamenii nu mai cred în progres.
— Nu ştiu ce să zic, răspunse fata care bătea spuma. Era brună şi frumuşică. Aşa mi se părea şi mie în timpul războiului. Dar lumea nu se mărgineşte la Europa. De fapt, Europa nici nu este atît de importantă. În orice caz, n-are prea mult soare.
Michael dădu din cap.
— De altfel, dacă se împlinesc prezicerile apocalipsului şi ne distrugem reciproc aici, în Europa, înseamnă să se nască un nou deşert, ca de dimensiunile Saharei, şi să piară o mulţime de oameni care aveau, desigur, prea puţină vitalitate pentru a trăi. Ar fi o bună învăţătură de minte pentru restul lumii, nu-i aşa ? Din fericire, celelalte continente sînt departe unul de altul.
— Frumoase perspective ! exclamă Norah Curfew.
Michael zîmbi.
— Trebuie să vă spun că, vrînd-nevrînd, omul este prins de atmosfera acestei case. Să ştiţi că am o mare admiraţie pentru dumneavoastră. Aţi renunţat la toate şi aţi venit să munciţi aici.

— Fleacuri, îl contrazise fata de lîngă mașina de scris. La ce am renunțat, la *bunny-hug*[1]? În timpul războiului ne-am învățat cu munca.

— Și fiindcă veni vorba, mai adăugă fata care bătea albușurile, noi vă admirăm că nu părăsiți parlamentul.

Michael zîmbi din nou.

— Domnișoara La Fontaine să poftească la bucătărie!

Fata care bătea spuma se îndreptă spre ușă.

— Știți să bateți spumă? Nu vă supărați, un minut și mă întorc.

Îi întinse lui Michael cratița și bătătorul și dispăru.

— Ce rușine! se supără Norah Curfew. Dați-mi să bat eu!

— Nu, zise Michael, la bătut spumă pot să mă iau la întrecere cu oricine. Ce părere aveți despre trimiterea copiilor de paisprezece ani în lumea largă?

— Desigur că ideea va stîrni o violentă opoziție, zise fata de lîngă mașina de scris. Vor spune că este inumană și alte asemenea. Dar, de fapt, este mult mai inuman să-i ții aici.

— Adevărata dificultate, zise Norah Curfew, în afară de cei cîțiva șilingi cîștigați de copii, este faptul că aceasta presupune amestecul unei clase în treburile celeilalte clase. Și apoi, politica imperiului nu se bucură de popularitate.

— Cred și eu, mîrîi fata care făcuse gimnastică.

— Ah! zise dactilografa, dar aici nu-i vorba de asta, nu-i așa, domnule Mont! Este o acțiune întreprinsă pentru a ridica dominioanele la același nivel cu țara mamă.

Michael dădu din cap.

— *Commonwealth*.

— Ceea ce nu-i va opri să-și camufleze regretul de a pierde cîștigul copiilor, obiectînd că aceasta înseamnă imperialism, zise fata care făcuse gimnastică.

Urmă apoi o discuție aprinsă între cele trei fete, despre rolul pe care-l joacă efectiv salariul copiilor în bugetul familiilor de muncitori. Michael bătea spuma și asculta. Știa că e o problemă extrem de importantă. În concluzie, i se păru că venitul copiilor era mai mare decît costul întreținerii lor, dar că, privite în perspectivă, calculele erau foarte „mioape“, deoa-

[1] Dans american.

rece această tendință promova suprapopulația și șomajul ; și apoi, era o „mare rușine" să distrugi viitorul copiilor în folosul părinților.

Reîntoarcerea fetei care bătea spumă puse capăt discuției.

— Au început să sosească, Norah.

Fata care făcuse gimnastică ieși în grabă, iar Norah Curfew îl întrebă :

— Vreți să vedeți copiii, domnule Mont ?

Michael o urmă, gîndind : „Ce bine era dacă venea și Fleur ! Fetele acestea au, într-adevăr, o conduită."

La parter copiii soseau pîlcuri-pîlcuri, de la școală. Michael, stînd la o parte, îi urmărea. Păreau o combinație bizară între anemie și vitalitate, vioiciune și supunere. Erau lipsiți de conștiință de sine, ca niște cățel, și păreau mai bătrîni decît vîrsta lor ; totuși, pe fața lor nu se citea grija zilei de mîine. Fiecare mișcare, fiecare gest dovedea că pentru ei nu există decît clipa de față. Erau foarte sprinteni. Cei mai mulți dintre ei își aduceau mîncarea într-o pungă de hîrtie sau pergament. Pălăvrăgeau, dar nu rîdeau. Accentul cu care vorbeau i se părul lui Michael oribil. Șase, șapte sau poate mai mulți erau frumușei ; aproape toți păreau buni și nici unul nu părea egoist. Mișcările lor erau bruște. Se strînseră în jurul lui Norah Curfew și al profesoarei de gimnastică ; se supuneau fără discuție, mîncau fără poftă și alergau după pisică. Michael era fascinat.

Împreună cu ei, veniseră și patru sau cinci mame ; aveau cîte ceva de întrebat sau niște sticle de umplut. Noile venite se înțelegeau, de asemenea, foarte bine cu tinerele femei. Michael observă cum copiii îi răspundeau la zîmbet, dar mamele nu, cu toate că zîmbeau cînd stăteau de vorbă cu Norah Curfew și profesoara de gimnastică. Apoi, se întrebă : „Oare, mi-ar spune părerea lor, dacă ar cunoaște discursul meu ?"

Michael zîmbi.

— Lingurile de argint sînt cam primejdioase. Poftiți taxa pentru inițierea mea, îi spuse Norei, întinzînd toți banii pe care-i avea.

— Oh ! Domnule Mont, noi n-am... !

— Ei bine, dați-mi înapoi șase *penny,* căci altfel trebuie să mă întorc acasă pe jos.

— Sînteţi prea bun, domnule Mont. Mai veniţi pe la noi şi vă rog să nu abandonaţi foggartismul.

În drum spre gară, Michael se gîndi la ochii ei; ajuns acasă, îi spuse lui Fleur:

— Trebuie să vii să vezi casa aceea. E foarte curată şi are o atmosferă nemaipomenită. Eu mă simt reconfortat. Norah Curfew este o femeie admirabilă.

Fleur îl privi printre gene şi zise:

— Da, am să viu.

Capitolul VII

CONTRASTE

Terenul din spatele crîngului de la Lippinghall avea o suprafață de zece acri ; pămîntul calcaros, acoperit cu pietriș și iarbă rară, era împrejmuit de un gard, ca să se vadă că e proprietatea cuiva. De produs, nu producea nimic : o singură dată se încercase a se stabili acolo o crescătorie de capre, dar se renunțase foarte curînd, pentru că nimeni nu voia să bea lapte de capră, într-o țară unde oamenii nu se înjoseau pînă într-atît încît să-și producă singuri hrana. Prin luna decembrie, această „rudă săracă" de pe moșia lui *sir* Lawrence, era exploatată în mod activ. La pădurice montară baraca și cel puțin un acru de pămînt fu transformat într-o mare de noroi. Chiar și pădurícea părea jumulită și despuiată, în urma ravagilor făcute de Henry Boddick și de un alt bărbat, prin tăierea și stivuirea a numeroși copaci, pe care antreprenorul, angajat pentru construirea cotețelor și magaziei, le refuzase ca necorespunzătoare. Casa destinată clocitoarelor exista numai în lumea profețiilor. De fapt, lucrările înaintau încet, totuși, existau speranțe că, după Anul Nou, păsările vor putea fi solicitate să-și înceapă activitatea. Între timp, Michael hotărî să înfăptuiască ceea ce era mai greu : să instaleze colonia în noua ei reședință. Adună de prin castel mobile, trimise provizii de băcănie, lămpi de petrol și săpun și repartiză aripa stîngă a barăcii lui Boddick ; centrul îl rezervă familiei Bergfeld, iar aripa dreaptă lui Swain. Michael era de față, cînd automobilul castelului îi aduse de la gară. Era o zi ploioasă și rece ; din pomi cădeau stropi, iar roțile automobilului împroșcau, în dreapta și-n stînga, apa din băltoacele de pe șosea. Din ușa barăcii, Michael îi privea coborînd și-și spunea că niciodată nu văzuse trei făpturi mai puțin potrivite pentru mediul acela.

Bergfeld coborî primul ; avînd un singur rînd de haine, era îmbrăcat cu el și părea exact ceea ce era : actor fără angajament. Doamna Bergfeld îl urma. Neavînd palton, părea și ea ceea ce era : o ființă aproape degerată. Ultimul coborî Swain. Chipul lui străveziu era atît de lipsit de viață, încît nici măcar nu se putea spune că zîmbea ironic ; dar, după ce-și roti privirile în jur, păru a spune : „Vai de capul meu !"

Boddick parcă presimțise ceva... Plecase prin pădurice. „El, gîndi Michael, este singura mea bucurie !"

După ce îi condusc în bucătăria-sufragerie, le oferi cafea fierbinte dintr-un termos, un cozonac și o sticlă de rom.

— Îmi pare nespus de rău că totul pare răvășit, dar cred că baraca e uscată și pături sînt destule. Lămpile cu petrol au puțin miros. Dumneata, domnule Swain, ai făcut războiul, așa că ai să te simți, în curînd, ca la dumneata acasă. Doamnă Bergfeld, păreți înfrigurată, turnați-vă niște rom în cafea ; întotdeauna e bine să pui rom, pînă treci greul.

Toți își puseră rom în cafea și efectul apăru neîntîrziat. Obrajii doamnei Bergfeld se înroșiră, ochii i se întunecară. Swain spuse că baraca e „acceptabilă", Bergfeld începu un discurs. Michael îl opri, spunînd :

— Boddick o să vă dea toate lămuririle. Eu trebuie să mă grăbesc, ca să prind trenul ; mai am timp să vă arăt cîte ceva.

Mai tîrziu, în timp ce trenul îl ducea spre Londra, Michael își dădu seama că-și părăsise plutonul tocmai în momentele cele mai grele. Desearǎ este poftit la un dineu, în societate ; va sta în saloane luminoase și calde, înconjurat de bijuterii și tablouri, vin și conversație ; recepția va costa cam cît întreținerea „necăpătuiților" săi pe cel puțin trei luni și nimeni nu se va gîndi, nici o clipă, la ei și la semenii lor. Dacă ar încerca să atragă atenția lui Fleur asupra acestui contrast, ea i-ar spune „Băiete dragă, vorbești ca într-o carte a lui Gurdon Minho ; începi să te sentimentalizezi." Iar el s-ar simți un nătărău. Sau, poate, s-ar uita la capul ei mic și distins, gîndind „Prea ușor rezolvi lucrurile, scumpa mea, cei care fac ca tine au capete prea înguste !" Apoi, ochii lui ar coborî spre gîtul ei alb și mai departe, cuprinzînd toată frumusețea și grația ei ; sîngele din vine i s-ar încălzi, iar creierul l-ar avertiza să nu-i mînie pe zei, ca nu cumva aceștia să-i tulbure fericirea. Căci, de cînd cu foggartismul, crescătoria de păsări

şi celelalte, Michael era uneori foarte îngrijorat de faptul că Fleur n-are nici o preocupare serioasă ; dar înţelepciunea născută din iubire îl învăţase că, dacă asemenea preocupări lipsesc din viaţa ei acum, aceasta înseamnă că vor lipsi întotdeauna şi, deci, în ceea ce-l privea, trebuia să se obişnuiască cu această idee. Ea era aşa cum era şi nu putea fi schimbată decît dacă ar fi fost eroina unui roman pe gustul marelui public. Ar fi un subiect splendid, excelent : eroina egocentrică nu se mai ocupă de interesele şi avuţia ei, ci se îndreaptă către cei săraci ; dar, în viaţă, faptele erau cu totul altfel. Fleur, cel puţin, izbutea să-şi ascundă egocentrismul în mod graţios, iar faţă de Kit... Ah ! dar Kit era una cu ea !

Aşadar, în drum spre dineul din Eaton Square, Michael nu pomeni despre „necăpătuiţii" săi. În schimb, îi ceru să-i ţină o prelegere despre personajul regal menţionat pe invitaţie şi se minună de cunoştinţele lui Fleur.

— O interesează problemele sociale. Şi bagă de seamă, Michael, să nu stai jos decît după ce ţi-a spus să te aşezi, să nu te ridici înaintea ei, şi să-i spui *ma'am.*

Michael zîmbi.

— Probabil că vor fi numai 'nobi sau sn... De ce dracu ne-au chemat şi pe noi ?

Fleur tăcea ; se gîndea la reverenţa pe care o va face.

Alteţa-sa regală fu afabilă, dineul scurt şi superb, servit şi mîncat pe platouri de aur, într-o viteză care-ţi dădea impresia că nu puteai pierde nici un minut. Fleur înregistră această modă nouă. Cunoştea personal cinci dintre cei douăzeci şi patru de invitaţi, iar pe ceilalţi îi ştia vag, de prin reviste ilustrate. Pe toţi îi văzuse o dată sau de mai multe ori fotografiaţi, în timp ce păşeau graţios spre turf, plimbîndu-se cu copiii sau cîinii lor, pe cale de a răspunde la un discurs despre colonii sau pregătindu-se să ţintească un cocoş de munte. Instinctul ei ager pricepuse, aproape imediat, motivul invitaţiei lor. Discursul lui Michael ! Asemeni unui specimen nou în grădina zoologică, el devenise obiectul curiozităţii oamenilor, „senzaţia" serii. La masă, Michael era aşezat în faţa ei, între două doamne acoperite cu carne şi perle, iar Fleur observă cum unii făceau semne din cap spre el. Emoţionată şi foarte frumuşică, Fleur flirtă cu amiralul din dreapta, apărîndu-l inteligent pe Michael faţă de subsecretarul

de stat din stînga ei. Amiralul se încinsese, iar subsecretarul de stat, fiind prea tînăr pentru a se emoționa, rămase rece.

— E primejdios să ai prea multe cunoștințe, doamnă Mont, îi spuse acesta la sfîrșitul celei de-a doua ciocniri.

„Unde am citit eu asta? se întrebă Fleur. Nu cumva în *Biblie*?"

Subsecretarul de stat își ridică bărbia.

— Noi, cei care lucrăm în ministere, poate că știm prea multe, dar soțul dumneavoastră, desigur, nu știe destul. Foggartismul este o idee amuzantă, dar nimic mai mult.

— Vom vedea! zise Fleur. Ce părere aveți dumneavoastră, domnule amiral?

— Foggartism! Ce-o mai fi și asta?... Un nou fel de raze mortale? Ieri am văzut un individ, vă dau cuvîntul meu de onoare, doamnă Mont, care a descoperit niște raze, care trec prin trei boi și un perete de cărămidă gros de nouă degete, și provoacă un șoc măgarului aflat dincolo de zid; și toate acestea, numai cu un sfert din curentul maxim.

Fleur aruncă o privire fulgerătoare spre subsecretarul de stat, care-i întorsese spatele, și, aplecîndu-se spre amiral, îi spuse în șoaptă:

— Ce n-aș da să-i provocați un șoc măgarului din stînga mea; ar avea nevoie de așa ceva; și eu am o grosime de nouă degete.

Dar, înainte ca amiralul să poată arunca o rază ucigătoare, alteța-sa regală se ridică.

Fleur se retrase într-un salon unde, timp de cîteva minute, vorbi puțin și observă multe. Apoi, gazda se apropie de ea, spunînd:

— Draga mea, alteța-sa regală..

Fleur merse în urma gazdei, cu nervii încordați.

O mînă întinsă arătă simplu locul liber de pe divan. Fleur se așeză lîngă ea. Un glas deschis și natural îi zise:

— Soțul dumitale a ținut un discurs foarte interesant! Mi s-a părut reconfortant.

— Da, *ma'am*, zise Fleur, dar se spune că asta-i tot.

Un zîmbet vag încreți buzele neatinse de substanțe colorante.

— Poate. Este de multă vreme în parlament?

— Numai de un an.

— Ah ! Mi-a plăcut că s-a ocupat cu atîta îndrăzneală de copii.

— Unii spun că soțul meu propune un nou gen de sclavie a copiilor.

— Oh ! Chiar așa ? Dumneata ai copii ?

— Unul, zise Fleur, adăugînd cu sinceritate : și trebuie să recunosc că n-aș vrea să mă despart de el cînd va împlini paisprezece ani.

— Ah ! Ești căsătorită de mult ?

— De patru ani.

În momentul acela, alteța-sa regală văzu pe cineva cu care dorea să vorbească și fu silită să întrerupă conversația, lucru pe care îl făcu cu atît de multă amabilitate, încît Fleur rămase cu impresia că alteța-sa era dezamăgită că n-avea decît un copil.

În automobilul care-i ducea încet spre casă, prin noaptea cețoasă, Fleur ardea de emoție, dar i se părea că Michael nu era de loc emoționat.

— Ce-i cu tine, Michael ?

Michael puse imediat mîna pe genunchiul ei.

— Iartă-mă, fetițo ! Numai că, într-adevăr... dacă stai și te gîndești... eh !

— La ce ? Doar ai fost un personaj interesant.

—Nimic serios. Oamenii nu caută decît noutatea !

— Prințesa a vorbit foarte frumos despre tine.

— Ah ! Săraca de ea ! Sper că tu te-ai obișnuit cu asemenea vorbe de politețe !

Fleur rîse. Michael continuă :

— Orice idee nouă este îmbrățișată și discutată pînă la nimicire. Niciodată nu merge mai departe de creierul oamenilor, iar creierul se plictisește și, cît ai bate din palme, se demodează !

— Asta nu poate fi adevărat, Michael. Cum stăm cu libertatea comerțului și votul femeilor ?

Michael o strînse de genunchi

— Toate femeile îmi spun : „Ce discurs interesant, domnule Mont ; într-adevăr, palpitant !" Bărbații îmi spun „Ideea nu e rea, Mont ! Dar, firește, asta nu e politică concretă." Iar eu n-am decît un răspuns : „În război s-au realizat lucruri și mai mari". Doamne, ce ceață deasă !

Automobilul înainta ca melcul şi prin ferestre nu se vedea nimic, în afară de lumina slabă a felinarelor, care apăreau încet, unul după altul, deasupra trotuarelor. Michael coborî geamul şi scoase capul afară.

— Unde sîntem ?

— Dumnezeu ştie, domnule.

Michael tuşi, ridică geamul şi din nou strînse mîna pe genunchiul lui Fleur.

— Între altele, Wastwater m-a întrebat dacă am citit *Canthar*. Pretinde că, în *The Protagonist*, a apărut un articol violent împotriva acestei cărţi. Efectul va fi cel obişnuit. Se va vinde şi mai mult.

— Lumea zice că e foarte „spirituală".

— Exagerat din cale-afară — n-are nimic pentru copii, iar oamenilor mari nu le spune nimic pe care să nu-l fi ştiut dinainte. Nu văd cum se poate justifica apariţia ei.

— Geniul, dragul meu. Dacă este atacată, îşi va găsi apărători.

— Sib Swan nu-i ţine parte... zice că e gunoi.

— Oh ! da ; însă Sib începe să fie demodat.

— Ai dreptate, zise Michael îngîndurat. Doamne-Dumnezeule, ce iute merg lucrurile — în afară de politică şi de ceaţă.

Automobilul se opri. Michael coborî din nou fereastra.

— M-am rătăcit în toată legea, domnule, zise glasul răguşit al şoferului. Ar trebui să fim în apropierea cheiului, dar habar n-am unde duce strada.

Michael îşi încheie paltonul, ridică din nou fereastra şi coborî din automobil.

Era o noapte întunecoasă şi înăbuşitoare ; doar claxoanele automobilelor, care se tîrau încet, îi mai dădeau viaţă. Aburii negri, reci şi usturători, îi năvăliră în plămîni.

— Voi merge lîngă dumneata ; sîntem chiar lîngă bordură, ia-o încetişor înainte, pînă dăm de rîu sau de un sergent de stradă.

Automobilul se tîrî mai departe. Michael merse alături de el, pipăind cu piciorul bordura trotuarului.

Glasul distins al unui bărbat invizibil zise :

— Asta-i îngrozitor !

— Aşa este, zise Michael. Pe unde sîntem ?

— În secolul al douăzecilea şi în inima civilizaţiei.

Michael rîse, dar imediat regretă, pentru că ceața avea un gust oribil.

— Gîndiți-vă la poliție! zise glasul, trebuie să stea pe stradă toată noaptea, într-o ceață ca asta!

— Splendidă forță... poliția! răspunse Michael. Unde sînteți dumneavoastră, domnule?

— Aici, dar dumneavoastră unde sînteți?

Nici unul nu se lămuri. Deodată deasupra capului lui Michael, apăru lumina unui felinar; semăna cu o lună întunecată. Automobilul se opri în loc.

— Dac-aș putea da de parlament, zise șoferul. Aia stau acum la masă.

— Ascultă! zise Michael. Big Ben a bătut. Era în stînga noastră.

— În spatele nostru, îl contrazise șoferul.

— Imposibil, dac-ar fi cum zici dumneata, am fi acum în apă, sau poate te-ai învîrtit pe loc.

— Dumnezeu știe pe unde m-am învîrtit, zise șoferul strănutînd. De cînd sînt n-am văzut o noapte ca asta!

— Nu ne rămîne altceva decît să mergem înainte, pînă ne lovim de ceva. Dă-i drumul încet.

Șoferul porni și Michael mergea ținîndu-se cu mîna de automobil și pipăind cu piciorul bordura trotuarului.

— Atenție! zise deodată. Automobil în față.

Se auzi o ușoară lovitură.

— Ce-i asta? se auzi un glas. Încotro? N-aveți ochi?

Michael se apropie de ceva ce părea a fi un alt taxi.

— Să mîni în viteza asta! zise șoferul, parcă ar fi lună plină!

— Îmi pare nespus de rău, zise Michael. Nu s-a întîmplat nimic. Dumneata mai știi pe unde ne aflăm?

— Toate crîșmele sînt închise, ăsta-i ghinion! În fața mea este o blestemată de mașină, de care m-am izbit de trei ori. Nu-mi dau seama ce-a pățit. Mă tem că șoferul a murit. Vreți să fiți bun să vă duceți pînă-ntr-acolo, să vedeți ce s-a întîmplat?

Michael porni spre umbra mai întunecată din fața lui. Dar, în clipa aceea, fu ca și înghițit de bezna care cuprinsese totul, alunecă de pe bordură, căzu, se ridică și se întoarse. Merse de-a lungul bordurii, spre dreapta; simțea că merge în sens greșit; se opri și strigă „*Hallo!*“ Un „*Hallo!*“ slab îi

răspunse, dar nu știa de unde. Făcu cîțiva pași în sens invers — așa credea el — și strigă din nou. Nici un răspuns ! Fleur trebuie să fie speriată. Strigă tare. Drept răspuns, auzi mai multe „*hallo !*"-uri înăbușite. Cineva, lipit de el, îi spuse :

— Nu cumva știi pe unde ești ?

— Nu, nici dumneata ?

— Da de unde să știu ? Ai pierdut ceva ?

— Da, taxiul.

— Ai lăsat ceva în el ?

— Pe soția mea.

— Aoleu ! În noaptea asta n-o mai găsești.

Un rîs răgușit, obscen și parcă din altă lume, trecu pe lîngă el. Pentru o clipă, apăru o umbră și mai întunecată, care dispăru apoi. Michael rămase nemișcat. „Ține-ți firea ! își zise. Aici e bordura ; ei nu pot fi decît înainte sau înapoi... dacă n-am cotit după colț." Înaintă de-a lungul trotuarului. Nimic ! Se întoarse. Nimic ! „Ce-oi fi făcut ? mîrîi Michael, sau poate au înaintat ei ?" În ciuda frigului, îi șiroia sudoarea pe frunte. Fleur se va speria, pe drept cuvînt ! Și buzele lui rostiră, fără să vrea, cuvintele din manifestul său electoral „În primul rînd prin înlăturarea fumului !".

— Oh ! zise un glas, nu cumva aveți o țigară, domnule ?

— Ți le dau pe toate cîte le am și jumătate de coroană, dacă-mi găsești pe aici, prin apropiere, un taxi în care este o doamnă. Ce stradă e asta ?

— Pe mine mă întrebați ? Cred că străzile au înnebunit.

— Ascultă, zise Michael aspru.

— Da, da, strigă dulce cineva !

— *Hallo !* strigă Michael. Fleur !

— Aici ! Aici !

Sunetul venea din dreapta, din stînga, din spate și din față.

— I-am găsit, zise pata întunecată. Pe aici, domnule, mergeți încet și băgați de seamă să nu mă călcați pe bătături !

Michael se lăsă tras de haină.

— Parcă sîntem în *țara nimănui*, învăluită într-un bandaj de ceață ! zise ghidul.

— Ai dreptate. *Hallo !* Venim !

Auzi claxonul la cîțiva pași. Un glas zise :

— Oh ! Michael !

Fața lui atinse obrazul lui Fleur, în fereastra taxiului.

— O secundă, iubito. Poftim, amice, şi mii de mulţumiri ! Sper că vei ajunge cu bine acasă !

— Am petrecut eu şi nopţi mai rele sub cerul liber. Vă mulţumesc, domnule căpitan ! Vă doresc noroc... şi doamnei. Din ceaţă, se auzi zgomotul picioarelor tîrşite şi un glas ca un suspin : „Cu bine !“

— Totul în ordine, domnule, îi zise lui Michael şoferul, cu glasul răguşit. Acum ştiu unde sînt. Prima la stînga, a doua la dreapta. Voi merge pe lîngă bordură, pînă ajung acolo. Am crezut că v-a înghiţit ceaţa, domnule !

Michael intră în taxi şi o strînse pe Fleur în braţe. Ea suspină prelung şi rămase nemişcată.

— Nu există nimic mai înspăimîntător decît ceaţa ! zise Michael.

— Am crezut că te-a călcat ceva !

Michael era profund mişcat.

Îmi pare foarte rău, scumpa mea. Şi tu ai înghiţit atît amar de ceaţă infectă. Lasă c-o spălăm noi, după ce ajungem acasă. Omul care m-a adus la maşină este un fost combatant. Extraordinar cum îşi păstrează englezii umorul şi nu-şi pierd capul !

— Eu mi l-am pierdut.

— Dar l-ai regăsit, zise Michael, lipindu-şi capul de al ei, pentru a-şi ascunde emoţia. De fapt, ceaţa este cea mai bună pavăză a noastră. Cîtă vreme avem ceaţa, Anglia va supravieţui.

Simţi buzele lui Fleur lipindu-se de ale lui.

Era al ei şi nu suporta să-l vadă hoinărind prin ceaţă sau foggartism ! Oare, asta era ?... Apoi se lăsă furat de plăcere. Şoferul stătea lîngă uşa deschisă.

— Am ajuns, domnule ; sîntem în squarul dumneavoastră. Poate vă recunoaşteţi casa.

Smuls din sărutare, Michael bîlbîi :

— S-a făcut ! Ceaţa fiind mai rară, se putea orienta după forma pomilor. Înainte, a treia casă la dreapta.

Aici era... plăcută... cu laurii în vase mari de lemn şi cu lumina care ieşea prin oberlihtul uşii de la intrare. Michael puse cheia în broască.

— Bei ceva ? i se adresă şoferului.

Acesta tuşi :

— Nu pot să spun nu, domnule.

Michael aduse la ușă băutura.

— Ai de mers departe ?

— Aproape de Putney Bridge. În sănătatea dumneavoastră, domnule !

Michael urmări fața înfrigurată a omului, în timp ce acesta dădea paharul pe gît.

— Îmi pare rău că trebuie să orbecăiești din nou prin ceața asta !

Șoferul îi întinse paharul.

— Vă mulțumesc, domnule ; acum o să mă descurc ; o iau de-a lungul Tamisei și apoi cobor pe Fulham Road. N-aș fi crezut să mă rătăcesc în Londra. Am greșit cînd am încercat să scurtez drumul, în loc să fi mers pe strada principală și să ocolesc oleacă. Sper că tînăra doamnă n-a pățit nimic. A fost tare speriată în timp ce dumneavoastră erați pe afară, în beznă. Ceața asta nu-i pentru făpturi omenești. Āia din parlament ar trebui să facă ceva contra ei.

— Ar trebui ! zise Michael, întinzîndu-i o hîrtie de o liră. Noapte bună și noroc bun !

— A fost o seară grea ! zise șoferul, pornind motorul. Noapte bună, domnule, și vă mulțumesc foarte frumos.

— *Eu* îți mulțumesc ! zise Michael.

Taxiul porni încet și dispăru.

Michael intră în camera spaniolă. Sub tabloul lui Goya, Fleur pusese apă la fiert într-un ceainic de argint și aprinsese pastile parfumate. Ce contrast față de lumea de afară... cu aburi negri, reci și plini de miasme, risc și frică ! Cînd ești într-o cameră frumoasă și strălucitoare, cu această femeie frumoasă și strălucitoare, pentru ce să te mai gîndești la zăpăceală, la figurile șterse și la strigătele răzlețe de afară ?

Își aprinse o țigară, luă din mîna lui Fleur paharul cu mîner de argint și-l duse la gură.

— Michael, m-am gîndit c-ar trebui să ne cumpărăm un automobil.

Capitolul VIII

STRÎNGEREA DOVEZILOR

Redactorul revistei *The Protagonist* era atît de încîntat de acțiunea întreprinsă, încît o mulțime de oameni îl imitară.

— În Orient nu există un spectacol mai popular, Forsyte, zise *sir* Lawrence, decît un băiat care e bătut cu nuiaua, iar singura deosebire între Orient și Occident este că, în Orient, băiatul își oferă turul la bătaie pentru o anumită sumă de fiecare nuia. Eu nu-l văd pe domnul Perceval Calvin făcînd așa ceva.

— Dacă se apără singur, zise Soames posomorît, nu-l vor apăra alții.

Așteptară, citind zilnic critici acerbe, semnate „Mamă a trei copii" ; „Roger Northampton" ; „Victorian" ; „Alys St. Maurice" ; „Plus Fours [1] ; „Arthur Whiffkin ; „Sportiv, dacă nu *gentleman*" și „Pro Patria" Aproape toate cuprindeau cuvintele : „Nu pot spune că am citit cartea din scoarță-n scoarță, dar am citit destul pentru a..."

Trecură cinci zile pînă cînd apărarea trase primul foc. Înainte de aceasta, însă, sosi o scrisoare, semnată „Masa de tortură". După ce semnala faptul că redactorul revistei *The Protagonist,* în excelenta sa scrisoare din 14 curent, făcea rechizitoriul unei întregi, așa-numite, școli literare, scrisoarea constata cu satisfacție că sus-numita școală avusese bunul simț necesar de a-și încasa nuielele fără murmur. Din partea întregului corp de apostoli, nu se auzise nici măcar un chelălăit anonim.

[1] În sens de : omul cu pantalonii de golf.

— Forsyte, zise *sir* Lawrence, întinzîndu-i ziarul, aceasta este contribuţia mea ; dacă nici asta nu-i scoate din sărite... nimic nu-i mai scoate !

Efectul se produse. Numărul următor al ziarului, în care apăruse corespondenţa, cuprindea o scrisoare din partea marelui romancier L.S.D., care îi punea pe toţi la locul lor. L.S.D. spunea, între altele, că el nu citise cartea, că poate să fie sau să nu fie artă, dar că redactorul revistei *The Protagonist* scria ca un pedagog şi aceasta îl descalifica definitiv. În ceea ce priveşte pretenţia ca literatura să poarte întotdeauna lenjerie de flanelă, asta era o prostie, care nu merită comentarii. De sub „fustele" acestei scrisori, porni o violentă defensivă, spre bucuria lui Soames, în măsura în care era capabil de acest sentiment. Printre apărători se aflau nu mai puţin de patru dintre cei zece „aleşi", cărora tînărul Butterfield le trimisese cartea. Aceştia semnară declaraţii, susţinînd că lucrarea *Canthar* era, fără îndoială, LITERATURĂ, şi-şi exprimau regretul că, în ziua de azi, mai există oameni care cred că LITERATURA avea vreo contingenţă cu morala. Cartea trebuie privită din punct de vedere estetic, altfel ea nu poate fi apreciată. ARTA este ARTĂ şi morala este morală, aceste două noţiuni nu vor, nu pot şi nu trebuie să se întîlnească niciodată. Era o monstruozitate faptul că o lucrare de genul acesta a trebuit să fie editată în străinătate. Cînd, oare, va recunoaşte Anglia un geniu la prima vedere ?

Soames făcu tăieturi, una după alta, şi le lipi pe toate într-un dosar. Dobîndise ceea ce dorise, iar restul discuţiei nu-l mai interesa. În acelaşi timp, primi şi o scrisoare din partea tînărului Butterfield

„Sir,

Lunea trecută am vizitat-o pe doamna respectivă şi am avut norocul să-i vorbesc personal. Părea destul de plictisită cînd i-am oferit cartea. «Cartea aceasta, îmi spuse, am citit-o acum cîteva săptămîni.» Eu i-am spus : «A stîrnit mare vîlvă, madam» *«Ştiu», îmi răspunse. «Atunci, pentru ce nu doriţi să cumpăraţi un exemplar ? Preţul este în continuă urcare şi, în curînd, cartea va avea o valoare considerabilă». «O am», îmi spuse. Aceasta mi-aţi cerut să aflu,* sir ; *şi, deci, n-am mai stăruit. Sper că v-am îndeplinit dorinţa. Dacă mai aveţi vreuna sînt încîntat să v-o îndeplinesc.*

Știu că situația pe care o am v-o datorez numai dumneavoastră."

Soames nu era convins de acest lucru, dar, în ceea ce privea situația lui Butterfield, știa că în viitor s-ar putea să-l citeze în fața instanței. Mai rămăsese problema unei piese de teatru. Se sfătui cu Michael.

— Femeia aceasta mai joacă în teatrul acela de avangardă, pe care mi l-ai indicat ?

Michael se strîmbă.

— Nu știu, *sir,* dar aș putea afla.

Investigația îi dezvălui faptul că lui Marjorie Ferrar îi fusese repartizat rolul Oliviei din piesa *Samsarul cinstit,* pe care Bertie Curfew o pregătea pentru matineul său.

— *Samsarul cinstit ?* zise Soames. E o piesă de avangardă ?

— Da, *sir,* în vîrstă de două sute cincizeci de ani.

— Ah ! zise Soames, ce oameni grosolani erau aceia ! Cum se face că ea mai joacă acolo, acum, după ce s-a despărțit de tînărul acela ?

— Oh ! Ei n-au asemenea reticențe. Sper că n-aveți de gînd să ajungeți în fața curții, *sir.*

— Nu știu. Cînd va avea loc matineul

— La șapte ianuarie.

Soames se duse la biblioteca clubului său și luă din raft volumul lui Wycherley. Primele scene din *Samsarul cinstit* îl dezamăgiră, dar, mai departe, piesa i se păru interesantă. Petrecu cîtăva vreme întocmind o listă cu ceea ce George Forsyte ar fi numit „picanterii". Soames pricepuse că, în teatrul acela, nu se taie nimic din text. Excelent ! Existau pasaje la a căror citire oricărui juriu englez i s-ar face părul măciucă. Romanul *Canthar* și această piesă îi ofereau argumente împotriva oricărei pretenții de „moralitate" a acelei femei și a clicii sale. Vechile instincte profesionale se redeșteptară în el. Îl angajase pe *sir* James Foskisson, K.C., nu pentru că l-ar fi admirat, ci pentru că, dacă nu-l angaja el, l-ar fi angajat partea adversă. Ca al doilea avocat, îl luă pe cel mai tînăr Nicholas Forsyte ; n-avea păreri prea bune despre el, dar era preferabil ca afacerea să rămînă în familie, mai ales dacă se ajunge la o tranzacție înainte de proces.

Convorbirea pe care o avu cu Fleur, în seara aceleiași zile, îi întări intenția de a nu ajunge în fața curții.

— Ce i s-a întîmplat tînărului american ? întrebă Soames. Fleur zîmbi acru.

— Francis Wilmot ? Oh, e căzut după Marjorie Ferrar.

— „Căzut ?" se miră Soames. Ce expresie !

— Da, scumpul meu, e o expresie americană.

— „După" ea ? După părerea mea, nu înseamnă nimic.

— Să sperăm că va fi așa, spre binele lui ! Am auzit că ea se căsătorește cu *sir* Alexander MacGown.

— Oh !

— Ți-a spus Michael că i-a spart nasul ?

— Care... unde ? zise Soames enervat. Al cui nas ?

— Al lui MacGown, scumpul meu ; și sîngele i-a curs gîrlă.

— Dar cum Dumnezeu a putut face așa ceva ?

— N-ai citit discursul pe care l-a ținut despre Michael ?

— Oh ! zise Soames. Intrigi parlamentare... asta nu înseamnă nimic. Aia, de acolo, se poartă ca niște copii. Va să zică, ea se mărită cu el. O fi montat-o el ?

— Nu ; *ea* l-a montat pe el.

Soames respinse această afirmație, strîmbînd din nas ; mirosea a dușmănie între femei. Dar nu știa care a fost mai întîi, găina sau oul — patima politică sau patima mondenă. Acest fapt, însă, schimba situația. Va să zică, femeia aceea se mărită ?... După ce reflectă cîtăva vreme, hotărî să se ducă să stea de vorbă cu Settlewhite și Stark. Dacă biroul celor doi avocați nu s-ar fi bucurat de un oarecare renume, sau dacă ar fi fost vorba de niște avocați în genul celor folosiți în „cazuri celebre", nici prin gînd nu i-ar fi trecut să-i viziteze ; dar, de fapt, Settlewhite și Stark se bucurau de considerație, erau oameni serioși, de familie bună, înrudiți cu aristocrația și alte asemenea.

Nu le scrise, ci își luă pălăria și plecă de la „*Connoisseurs*" direct la biroul lor, în King Street, St. James. Acest drum îi reaminti zilele de odinioară... La cîte asemenea întîlniri de afaceri nu se dusese sau la cîte asemenea întîlniri nu-și chemase adversarii ! ! El n-a ajuns niciodată în fața Curții cu chestiuni care puteau fi rezolvate în afara ei ; și întotdeauna a dus tratativele în mod impersonal și fără patimă, nădăjduind că cealaltă parte este la fel — două mașini de calculat, care trăiau de pe urma firii omenești. În ziua aceea, însă, nu se simțea ca pe vremuri... Conștient de inferioritatea lui, se

opri să privească tablourile și gravurile din magazinul de lîngă club. Ah! Iată schițele gravurilor lui Rossel, expuse cu prilejul expoziției prințului consort [1], în anul 1851; bătrînul Mont îi vorbise despre ele — se pricepea la gravuri. Ah! iată și un Fred Walker [2], ba chiar unul bun! Mason [3] și Walker... Orice s-ar spune, sînt încă valabili. În inima lui Soames se născu un sentiment asemănător cu cel pe care-l simte omul auzind o mierlă cîntînd într-un pom pe cale de a înflori. Trecuse multă, multă vreme de cînd nu mai cumpărase nici un tablou! Dacă scapă de acest proces blestemat, se va putea din nou bucura de viață. Luîndu-și cu greu ochii de pe vitrină, respiră adînc și porni spre biroul „Settlewhite and Stark".

Biroul asociatului principal era la etajul întîi și asociatul principal stătea la locul lui.

— Ce mai faceți, domnule Forsyte? Nu v-am mai văzut de cînd cu procesul *Bobbin contra L. and S. W.* Trebuie să fi fost prin 1900!

— 1899, îl corectă Soames. Dumneavoastră pledați pentru compania „Land and S.W."

Domnul Settlewhite îi oferi un scaun.

Soames se așeză și ridică privirea spre figura din fața căminului. Hm! o față cu buze lungi, gene lungi; un bărbat de același calibru, educație și probitate ca și el! Nu era cazul să vorbească pe ocolite.

— Acest proces, zise Soames, este o chestiune măruntă. Ce-am putea face?

Domnul Settlewhite își încreți fruntea.

— Depinde de propunerile dumneavoastră, domnule Forsyte. Clienta mea a fost insultată foarte grav.

Soames zîmbi acru.

— Dînsa a început. Iar argumentele invocate sînt scrisori particulare, adresate de fiica mea unor prietene personale, într-un moment de mînie foarte naturală! Mă mir că niște avocați de prestigiul dumneavoastră...

[1] *Albert de Saxa-Coburg* (1819—1861), din 1840, prinț consort al reginei Victoria a Angliei; a patronat manifestări literare și artistice.

[2] *Frederick Walker* (1840—1875), cunoscut pictor englez, gravor și ilustrator.

[3] *George Hemming Mason* (1818—1872), pictor englez, a redat scene din viața la țară și peisaje cîmpenești.

Domnul Settlewhite zîmbi.

— Vă rog, nu vă osteniţi cu complimente la adresa noastră ! Eu, la rîndul meu, mă mir că vă ocupaţi personal de procesul fiicei dumneavoastră. Cred că vă este greu să priviţi chestiunea în mod obiectiv. Aţi venit să oferiţi scuze ?

— Ce idee ! răspunse Soames. După părerea mea, clienta dumneavoastră ar trebui să ceară scuze.

— Dacă astfel vedeţi dumneavoastră lucrurile, cred că n-are rost să mai discutăm.

Soames îl privi pătrunzător.

— Cum credeţi că veţi putea motiva pretenţia la daune ? Clienta dumneavoastră face parte din grupul supramodernilor.

Domnul Settlewhite zîmbi mai departe.

— Am auzit că se va căsători cu *sir* Alexander MacGown, zise Soames.

Domnul Settlewhite îşi strînse buzele.

— Iată despre ce-i vorba, domnule Forsyte dacă aţi venit să oferiţi scuze şi o sumă considerabilă pentru tranzacţie, putem sta de vorbă. Dacă nu...

— Dumneavoastră sînteţi un om rezonabil, zise Soames, şi ştiţi prea bine că aceste scandaluri mondene nu duc la nimic... decît la cheltuială şi plictiseală, oferind, în acelaşi timp, un ospăţ tuturor bîrfitorilor din Londra. Eu sînt gata să vă ofer o mie de lire pentru a rezolva problema dar despre scuze nici nu poate fi vorba. Regrete exprimate reciproc... poate, dar scuze din partea mea, în nici un caz.

— O mie cinci sute aş putea primi ; insultele s-au difuzat în cercuri largi. Dar la scuze nu putem renunţa.

Soames rămase tăcut, măcinînd nedreptatea întregii situaţii. O mie cinci sute de lire ! Ce monstruozitate ! Le va plăti numai pentru a o feri pe Fleur de un proces public. Dar să se umilească ! Fleur nu va accepta, iar el nu o va putea convinge ; de fapt nici nu ştia dacă el însuşi dorea acest lucru. Se ridică.

— Uite ce este, domnule Settlewhite : dacă mergeţi în faţa curţii cu acest caz, veţi întîmpina o opoziţie mai mare decît credeţi. Dar întreaga chestiune mă supără atît de mult, încît sînt gata să dau suma cerută, cu toate că, sincer vorbind, cred că instanţa n-ar fi stabilit nici măcar o daună de un *penny*. În ceea ce priveşte scuzele, s-ar putea găsi, poate o „formulă"

— (pentru ce naiba zîmbea tipul ?) — bunăoară : „Regretăm c-am spus una despre alta cuvinte nesăbuite", iar declarația să fie semnată de ambele părți.

Domnul Settlewhite își mîngîie bărbia.

— Bine, domnule Forsyte, eu am să-i comunic clientei mele propunerea pe care o faceți. Sînt de acord cu dorința dumneavoastră de a ajunge la tranzacție, nu pentru că mi-ar fi teamă de rezultat — „oh, nu !" gîndi Soames — ci pentru că asemenea procese, după cum ați spus și dumneavoastră, nu sînt de nici un folos.

Domnul Settlewhite îi întinse mîna ; Soames i-o atinse cu răceală.

— Să fie bine înțeles că ofer această sumă, fără a recunoaște vreo culpabilitate, îi zise și ieși. „Ea o să accepte !" gîndi Soames. O mie cinci sute de lire din buzunarul lui, aruncați pe fereastră din pricina acelei femei, pentru că i s-a spus o dată, în fața lumii, cine era ; și atîta osteneală pentru culegerea probelor, irosită degeaba ! O clipă, îl supără adorația lui pentru Fleur. Într-adevăr, atîta iubire întrecea măsura ! Apoi simți o tresărire în inimă. Slavă domnului ! Ajunsese la o tranzacție.

Se apropia Crăciunul. De aceea, Soames nu se alarmă văzînd că avocatul nu-i dăduse nici un răspuns. Fleur și Michael erau la Lippinghall, împreună cu al nouălea și al unsprezecelea baronet. Soames și Anette îi poftiseră la *The Shelter* pe Winifred și familia Cardigan. Abia în ziua de 6 ianuarie, primi o scrisoare din partea domnilor Settlewhite și Stark.

„Stimate domn,

În urma vizitei pe care ne-ați făcut-o în ziua de 17 a lunii trecute, am comunicat clientei noastre propunerea dumneavoastră și sîntem împuterniciți să vă aducem la cunoștință că domnia-sa acceptă suma de 1 500 — una mie cinci sute lire — împreună cu o scrisoare de scuze, pe care o anexăm în copie, semnată de clienta dumneavoastră.

Cu toată stima
ai dumneavoastră,

Settlewhite and Stark"

Soames citi următoarea anexă :

„Subsemnata, doamna Michael Mont, retractez cuvintele mele despre domnişoara Marjorie Ferrar, cuprinse în scrisorile adresate de mine doamnei Ralph Ppynrryn şi doamnei Edward Maltese, la data de 4 octombrie anul trecut, şi prin prezenta îmi cer fără rezervă scuze pentru faptul de a le fi scris.

Semnătura"

Soames împinse atît de violent masa la care-şi lua micul dejun, încît aceasta pîrîi. Se ridică.

— Ce s-a întîmplat, Soames ? îl întrebă Anette. Iar ţi-ai rupt proteza ? Ar trebui să mănînci mai atent.

— Citeşte asta !

Anette citi.

— Vrei să-i dai acelei femei o mie cinci sute de lire ? Eşti nebun, Soames ! Eu nu i-aş da nici o mie cinci sute de *penny !* S-o plăteşti ca să povestească prietenilor ei ? Asta înseamnă, în ochii lor, o mie cinci sute de scuze. Într-adevăr, Soames, mă mir de tine. Tu, om de afaceri, om deştept ! Atît de puţin cunoşti tu lumea ? Cu fiecare liră pe care o plăteşti, Fleur retractează ceea ce a spus !

Soames roşi. Raţionamentul era atît de franţuzesc... şi totuşi, parcă era just ! Se duse la fereastră. Francezii... nu ştiau ce-i compromisul, dar ştiau bine ce-i banul !

— În orice caz, învoiala nu poate avea loc. Fleur nu va semna, iar eu îmi retrag oferta.

— Cred şi eu. Fleur e fată deşteaptă. O să se prezinte bine în faţa curţii. Iar femeia aceea va regreta că s-a născut ! Pentru ce n-o pui sub urmărire ?... Mi se pare că aşa se zice la voi. Nu e bine să fii delicat faţă de femei de teapa ei.

Într-un moment de slăbiciune, îi povestise lui Anette despre roman şi despre piesele de teatru, pentru că, neputînd vorbi nici cu Fleur nici cu Michael, simţea nevoia să-i povestească cuiva. Îi arătă *Canthar,* zicînd

— Nu te sfătuiesc s-o citeşti, e prea franţuzească.

Anette i-o restitui cu vorbele

— Nu-i de fel franţuzească ; e dezgustătoare. Voi, englezii, sînteţi tare ordinari. E total lipsită de spirit. Nu-i decît scîrboasă. O carte serioasă şi scîrboasă la culme. Iar tu eşti

foarte demodat, Soames. Pentru ce spui că e o carte franţuzească ?

Soames, care, de fapt, nu ştia pentru ce spusese acest lucru, mîrîi :

— Păi, în Anglia nu se putea tipări aşa ceva. Apoi, în timp ce glasul lui Anette îi suna în ureche : „Bruxelles ! Bruxelles ! Pentru tine Bruxelles este...", ieşi din odaie. În viaţa lui nu văzuse oameni mai susceptibili ca francezii !

Dar sugestia ei despre „urmărire" nu-i dădea pace. Pentru ce să se poarte cu mănuşi, cînd totul depindea de intimidarea acelei femei ? Aşadar, cînd sosi la Londra, se duse la un birou — de data aceasta nu la domnul Polteed — încredinţîndu-le urmărirea trecutului, prezentului şi viitorului domnişoarei Marjorie Ferrar.

Răspunsul, adresat domnilor Settlewhite şi Stark, scris pe o hîrtie cu antetul biroului său, era scurt şi cuprinzător :

„6 ianuarie 1925

Domnilor,

Am primit scrisoarea dumneavoastră cu data de ieri şi am luat cunoştinţă de faptul că clienta dumneavoastră a respins propunerea mea. După cum ştiţi, am făcut-o păstrîndu-mi toate drepturile şi deci, prin prezenta, o consider neavenită.

Cu deosebită stimă,
al dumneavoastră

Soames Forsyte"

Foarte probabil că vor regreta, gîndi Soames, fixîndu-şi privirea asupra cuvîntului „neavenită". I se păru ciudat. Neavenită !... Apoi atenţia i se îndreptă către *Samsarul cinstit !*

Teatrul, unde-şi prezenta spectacolele trupa „Nec plus ultra", avea o faţadă murdară ; în hol, se afla o mască mortuară a lui Congreve ; teatrul mai avea un miros specific şi o avanscenă semicirculară. Muzică nu exista. Înainte de ridicarea cortinei, băteau de trei ori în ceva. Nu existau lumini de rampă. Decorurile erau originale. Soames nu-şi putu lua ochii

de la ele decît în prima pauză, cînd doi domni, vorbind în spatele lui, îi dezvăluiră principiile acestei regii.

— Caracteristica acestor decoruri este, după cum vezi, faptul că nu rețin atenția spectatorului. Așa ceva nu s-a mai făcut la noi.

— La Moscova au mers și mai departe.

— Nu cred. Curfew a fost acolo. S-a întors vrăjit de dicțiunea lor.

Soames, care se străduise să priceapă fiecare cuvînt — doar în acest scop venise la reprezentație — se uită cu coada ochiului la cei doi domni din spate. Erau palizi și tineri ; cu o stranie indiferență față de cei din jurul lor, continuară :

— Curfew realizează un lucru grandios. Îi scutură pe toți.

— Văd că Marjorie Ferrar joacă pe Olivia.

— Nu știu pentru ce mențin o diletantă ca ea.

— Pentru încasări, băiete. Ea atrage lumea distinsă. După părerea mea, e penibilă pe scenă.

— Totuși, a jucat bine rolul fetei mute, din piesa aceea rusească. Dar habar n-are de dicțiune ; tot timpul trebuie să ghicești sensul cuvintelor ei. Nu te emoționează de fel.

— E frumușică !

— M... da.

În clipa aceea, cortina se ridică din nou. Deoarece Marjorie Ferrar nu ieșise încă în scenă, Soames se văzu silit să rămînă treaz. De fapt, fie din pricină că Marjorie era lipsită de dicțiune, fie din conștiinciozitate, Soames rămase treaz tot timpul cît ea fu în scenă și ori de cîte ori replicile ei se dovedeau mai exagerate, le înregistra cu mare grijă. Pînă la urmă, petrecu o după-amiază foarte plăcută și odihnitoare. În taxi, se gîndi la întrebările pe care *sir* James Foskisson le va pune cu prilejul interogatoriilor :

„Mi se pare, doamnă, că ați jucat rolul Oliviei în piesa *Samsarul cinstit,* reprezentată de ansamblul teatral «Nec plus ultra»... Ar fi corect dacă am spune că acesta este rolul unei femei cinstite ?..." Ei bine. „Și este adevărat că rolul cuprindea următoarele fraze ?" (Urmau citatele „picante".) „Ce impresie v-au făcut aceste cuvinte, doamnă ?... Cred că aceste pasaje nu vi se par imorale, nu-i așa ? Nici de natură să jignească și să sublinieze moralitatea auditorilor de bun simț... Nu. Fapt este că dumneavoastră nu împărtășiți concepțiile mele despre morală și îndrăznesc să spun că nici pe acelea

ale onoratului juriu... Nu. Scena aceea, care se petrece în întuneric... n-aţi căutat să-l convingeţi pe regizor s-o omită, nu-i aşa ?... Bine. Cred că regizor a fost domnul Curfew. Mi se pare că raporturile dintre dumneavoastră şi acest domn erau de aşa natură, încît vă îngăduiau să ridicaţi această pretenţie... Pentru că, doamnă, nu trebuie să uităm că, în anul 1923, îl vedeaţi pe acest domn aproape zilnic... sau măcar de trei-patru ori pe săptămînă. Şi totuşi, susţineţi că nu eraţi în asemenea termeni, încît să-i spuneţi că o tînără doamnă cinstită nu poate fi solicitată să joace un rol ca acesta ?... E adevărat ?... Curtea îşi poate forma părerea după răspunsul dumneavoastră. Nu sînteţi actriţă de meserie şi existenţa dumneavoastră nu depinde de executarea disciplinată a ordinelor direcţiunii, nu-i aşa ? Şi cu toate acestea, aveţi îndrăzneala să veniţi aici şi să cereţi daune considerabile pentru că cineva a afirmat, într-o scrisoare particulară, că sînteţi «lipsită de simţ moral...» Dumneavoastră aveţi o morală ?... Şi aşa mai departe. Soames ajunse la concluzia că nu i se vor acorda nici un fel de daune ! Nici vorbă ! Nici o băncuţă !

Capitolul IX

VOLTE-FACE

Amăgindu-i deopotrivă pe *sir* Alexander MacGown și pe Francis Wilmot, răspunzînd tuturor invitațiilor la *week-end* sau la alte recepții, jucînd *bridge* cît mai mult, în speranța că va cîștiga banii necesari pentru cheltuielile zilnice, mergînd la vînătoare ori de cîte ori putea și repetînd rolul Oliviei, Marjorie Ferrar aproape că uitase de proces, cînd domnii Settlewhite și Stark îi aduseră la cunoștință oferta de o mie cinci sute de lire și formula de scuze. Ea o primi cu entuziasm. Acești bani ar scăpa-o de datoriile cele mai urgente și i-ar da un răgaz pentru a reflecta asupra viitorului ei.

Vineri, înainte de Crăciun, cînd era pe punctul de a pleca la tatăl ei, lîngă Newmarket, primi scrisoarea avocaților și le răspunse în grabă că va trece pe la biroul lor luni, la întoarcere. În seara următoare, discută cu tatăl ei. Lordul Charles era de părere că, dacă avocatul acela a ajuns pînă la o mie cinci sute de lire, înseamnă că e mort după o tranzacție și deci, cu o mică presiune, ea va dobîndi și scuze fără rezerve. În orice caz, e bine să-i lase să fiarbă oleacă în zeama lor. Luni avea de gînd să-i arate mînjii lui de un an. De aceea, Marjorie nu se întoarse la Londra decît în ziua de 23 decembrie și găsi birourile închise pentru Crăciun. Nu-i trecuse prin gînd că și avocații au vacanță. În ajunul Crăciunului, plecă și ea pentru zece zile, așa încît abia la 4 ianuarie putu lua legătura cu avocații. Domnul Settlewhite era încă în sudul Franței, dar o primi domnul Stark. Acesta cunoștea prea puțin cazul, însă considera că sfatul dat de lordul Charles era cuminte ; mai departe, domnul Stark propuse să se trimită scrisoarea de acceptare a sumei de o mie cinci sute

de lire, cu condiția să li se ceară scuze formale; la nevoie, puteau reveni asupra formulării, dar întotdeauna e bine să ceri cît mai mult. După oarecare șovăială, Marjorie Ferrar acceptă.

În ziua de 7 ianuarie, se întoarse de la matineu, ostenită și stimulată de aplauze și de cuvintele lui Bertie Curfew: „Ai fost bine, iubito!", rostite aproape cu expresia feței lui de odinioară; făcu o baie caldă, dar tocmai în momentul cînd ieși din baie, servitoarea îl anunță pe domnul Wilmot.

— Spune-i să mă aștepte, Fanny; în douăzeci de minute, vin.

Emoționată și languroasă, de parcă ar fi presimțit o criză, se îmbrăcă în grabă, își parfumă gîtul și mîinile cu esență de flori de portocali și se îndreptă spre atelier. Intră fără zgomot; Francis Wilmot stătea în mijlocul camerei, cu spatele la ușă; n-o auzi. Marjorie făcu cîțiva pași spre el și așteptă efectul parfumului de flori de portocali. Tînărul stătea ca un măgăruș din Orient, cu urechile pleoștite, așteptînd să i se pună noi poveri pe spinarea-i îndurerată. Deodată, îl auzi vorbind „Mi-am pierdut capul".

— Francis!

Tînărul se întoarse.

— Oh! Marjorie! îi spuse. Nu te-am auzit. Apoi, îi luă amîndouă mîinile și-și acoperi fața cu ele.

În clipa aceea, Marjorie se simți încurcată. Ar fi fost atît de ușor să transforme sărutările deznădăjduite din palmele ei într-o flacără triumfală pe buze, dacă tînărul acesta ar fi fost modern, dacă iubirea lui de modă veche n-ar fi măgulit-o în taină și dacă n-ar fi simțit pentru el ceva mai mult — sau poate mai puțin — decît pasiune. Oare, Marjorie nu se purta astfel pentru a cunoaște măcar acum senzațiile simple — idila unei fete tinere — de care nu avusese parte? Îl duse spre divan, se așeză lîngă el și-l privi în ochi. O dulceață ca-n povești, într-o dimineață de primăvară... Francis și ea, copii rătăciți în pădure, pierduți de lume! Marjorie se lăsă răpită de curățenia acestui simțămînt și, cu bună știință, căută să trăiască ceva nou și încîntător. Sărmanul băiat! Ce plăcere să-l știe, în sfîrșit, fericit... Să-i promită căsătoria, cu intenția de a o și înfăptui! Cînd? Oh! Cînd poftea el... Curînd, foarte curînd; cu cît mai curînd, cu atît mai bine! Aproape fără să-și dea seama că „juca" pe fetișcana, se lăsă

dusă de fericirea și bucuria lui Francis, care, deși plutea în nori de vrajă, își păstrase gingășia... Era admirabil! Vreme de un ceas șezură astfel — un ceas al cărui parfum nu poate fi uitat — cînd Marjorie își aduse aminte că cina în oraș, la ora opt și jumătate. Își lipi buzele de ale lui și închise ochii. Gîndurile ei hoinăreau nebune. Să strice, oare, această dragoste și să-l lege pe Francis, după procedeele moderne? Oare, imaginea pe care el și-o făcuse despre ea era doar o iluzie, o minciună? Marjorie văzu cum ochii i se întunecă și simți cum mîinile i se înfierbîntă. I se păru că ceva se cufundă în văzul ochilor. Se ridică.

— Acum, iubitule, trebuie să dispari!

După ce dispăru, își puse rochia, și-și desfăcu părul, care, în oglindă, părea mai mult auriu decît roșu... Privirile i se opriră asupra unor scrisori de pe masa de toaletă. Prima cuprindea o notă de plată, a doua, altă notă de plată și a treia avea următorul text

Stimată doamnă,

Avem regretul de a vă face cunoscut că birourile «Cuthcott Kingson and Forsyte» au refuzat scuzele formale cerute de noi și și-au retras oferta, considerînd-o neavenită. Deci, socotim că acțiunea trebuie să continue. Sperăm, totuși, că partea adversă va reconsidera problema înainte de a ajunge în fața curții.

Ai dumneavoastră supuși servitori
Settlewhite and Stark

Scrisoarea îi căzu din mînă și ea rămase nemișcată, privind în oglindă o mică brazdă aspră din dreapta gurii ei și o alta în stînga...

Plecînd în grabă de la ea, Francis Wilmot se gîndea la transatlantice și cabine de lux, la ofițeri de stare civilă și la inele de logodnă. Cu un ceas în urmă era disperat, acum i se părea că știuse întotdeauna că „ea era prea cinstită pentru a nu renunța la individul acela, pe care nu-l iubea". El va face din ea regina Carolinei de Sud... desigur! Iar dacă ei nu-i va place acolo, va vinde „casa strămoșească" și se vor instala unde dorea ea... La Veneția — o auzise spunînd că Veneția era minunată — sau la New York, sau în Sicilia; dacă avea să

fie împreună cu ea, nu-i păsa de nimic ! În vîntul rece și uscat. Londra i se părea minunată ; nu mai era un mare labirint cenușiu, ireal și plin de umbre, ci un oraș în care omul putea cumpăra verighete și bilete de vapor. Vîntul parcă tăia cu cuțitul, dar el nu simțea nimic. Sărmanul MacGown, vai de capul lui ! Francis nu putea să-l vadă în ochi, nu-l putea suporta nici în gînd și, totuși, acum îi era milă de el, cînd și-l închipuia cu paharul smuls de la gură. Iar toate zilele, săptămînile și lunile pe care le petrecuse învîrtindu-se în jurul flăcării, cu aripile pîrlite și pleoștite, îi apăreau acum drept evoluția naturală a sufletului spre paradis. Douăzeci și patru de ani... vîrsta lui și a ei ; aveau în față o veșnicie pentru a fi fericiți ! Și-o închipui pe Marjorie în pridvorul casei lui. Va cumpăra cai ! Un automobil mai bun decît vechiul lui Ford. Negrii o vor adora... era atît de nobilă și albă ! Se va plimba cu ea printre azaleele înflorite primăvara... le și simțea mirosul... Oh, nu ! mirosea parfumul mîinilor care o atinseseră pe ea ! Francis se cutremură și-și continuă drumul pe sub pomii desfrunziți, aproape singur pe strada pustie, în bătaia vîntului de răsărit, sub cerul înstelat al unei nopți de gheață.

Cînd intră în hotel, i se înmînă o carte de vizită.

— Domnule Wilmot, un domn dorește să vă vorbească.

Sir Alexander ședea într-un colț al holului, cu țilindrul în mînă. Văzîndu-l, se ridică și veni spre el, morocănos și masiv.

— De cîtăva vreme doream să-ți vorbesc, domnule Wilmot.

— Da, *sir*. Pot să vă ofer un *cocktail* sau un pahar de *sherry* ?

— Nu, mulțumesc. Dumneata știi că sînt logodit cu domnișoara Ferrar, nu-i așa ?

— Știam, *sir*.

Obrazul roșu, agresiv, cu mustața țeapănă, îi stîrni din nou ură, așa încît acum nu-i mai era milă de el.

— Știi că nu-mi plac de fel vizitele dumitale frecvente la această tînără doamnă. În țara noastră, un *gentleman* nu urmărește o tînără femeie logodită.

— Aceasta, zise Francis Wilmot pe un ton rece, trebuie să o spună domnișoara Ferrar.

Fața lui MacGown se înroși și mai tare.

— Dacă n-ai fi fost american, de mult ţi-aş fi atras atenţia să dispari.

Francis Wilmot se înclină.

— Ei ! Ai de gînd să dispari ?

— Îngăduiţi-mi să nu vă răspund.

MacGown îşi apropie faţa de a lui Wilmot.

— Eu ţi-am spus. Dacă mai stărui în atitudinea dumitale, păzeşte-te.

— Vă mulţumesc, mă voi păzi, zise Francis Wilmot încet.

MacGown rămase o clipă pe loc, clătinîndu-se uşor. Oare, avea de gînd să dea ? Francis Wilmot îşi puse mîinile în buzunarele pantalonilor.

— Te-am prevenit, mai adăugă MacGown, şi se întoarse pe călcîie.

— Bună seara ! spuse Francis Wilmot spre spatele masiv care se îndepărta. Fusese blînd, fusese politicos, dar îl ura pe individul acesta ! Dacă în inima lui n-ar fi strălucit victoria, ar fi putut ieşi un scandal !

Capitolul X

FOTOGRAFII

De Crăciun, la tradiţionala vînătoare de fazani de la Lippinghall, Michael întîlni doi politicieni care făceau politică concretă şi un membru al guvernului.

În fumoarul cu geamlîc, unde se retrăgeau după-masă bărbaţii, iar uneori şi doamnele, musafirii şedeau în fotolii de piele, vechi şi moi ; mingea conversaţiei zbura uşor de la un subiect la altul, dar o temă atît de primejdioasă ca foggartismul nici nu fu atinsă. Conversaţii, care durau timp de cîteva minute sau cîte o jumătate de oră, îl făcură pe Michael să vadă îndeaproape ce înseamnă politica concretă şi începu să-i respecte pe politicienii care o practicau. Chiar şi în timpul vacanţei, aceştia se culcau tîrziu, se sculau devreme, scriau scrisori, studiau petiţii şi se adînceau în cărţi albastre [1]. Erau viguroşi, mîncau cu poftă, beau bine şi nu păreau niciodată osteniţi. Erau raşi cu perdaf, aveau o înfăţişare sănătoasă şi erau încîntaţi să vîneze, deşi nu ştiau să tragă la ţintă. Ministrul, în schimb, juca golf şi Fleur îl însoţea. Michael învăţase de la ei ceva trebuie să ai atîtea gînduri în minte, încît, de fapt, să nu te gîndeşti la nimic ; să n-ai timp să stărui pentru înfăptuirea planurilor, fanteziilor şi dorinţelor tale ; să mergi înainte, cu mare băgare de seamă, ca nu cumva să urmăreşti un scop precis.

Cu privire la foggartism, ei nu-l bagatelizau, aşa cum proceda *Evening Sun*, ci puneau, pur şi simplu, întrebarea pe care şi Michael şi-o pusese adesеori : „Bine, dar cum aveţi de gînd să-l realizaţi ? Planul dumneavoastră poate fi foarte bun, dacă n-ar atinge pungile oamenilor. Nu poate fi vorba

[1] Publicaţie parlamentară, denumită astfel după culoarea copertei.

despre nici un fel de sporire a costului vieţii... Ţara geme sub povara impozitelor. Foggartismul dumitale cere bani pentru tot ceea ce vrea să facă. Poţi să juri pe ce vrei că, de azi în zece sau douăzeci de ani, vor cîştiga de cinci ori cît pierd acum, nimeni nu te va asculta. Poţi să spui «Fără această măsură, ne ducem dracului!» cu asta sîntem învăţaţi. Unii cred că am şi ajuns pînă aici, şi se supără că le-o spui. Alţii, îndeosebi fabricanţii, cred ceea ce le place să creadă. Ei nu suportă ca cineva să strige : «Se împute peştele» — indiferent de scopul urmărit. Dacă vorbeşti despre stimularea comerţului şi scăderea impozitelor sau dacă oferi salarii mai mari şi propui un impozit pe capital, noi, în funcţie de partidul din care facem parte, credem c-ai dat lovitura... pînă cînd descoperim că n-ai reuşit. Dar dumneata pledezi pentru reducerea comerţului şi sporirea impozitelor actuale, în vederea unui viitor mai bun. Doamne fereşte! În politică, poţi să amesteci cărţile aşa cum îţi place, dar n-ai voie nici să adaugi, nici să scazi. Oamenii nu reacţionează decît la beneficii imediate sau, ca în timp de război, la pericole iminente. Trebuie să elimini tot ceea ce este senzaţional."

În concluzie, erau inteligenţi şi absolut fatalişti.

În urma acestor conversaţii pline de calm, Michael înţelese, mult mai bine decît pînă atunci, meseria de politician. Ministrul îl atrăgea foarte mult ; era un om modest, plăcut ca fel de a fi, gîndea pe linia departamentului în care lucra şi se străduia să-şi facă datoria în conformitate cu ideile departamentului ; dacă avea idei personale, nu şi le manifesta. Părea s-o admire pe Fleur şi ştia să asculte mai bine decît ceilalţi doi. Spusese şi cîteva lucruri pe care ceilalţi nu le-au spus :

— Fireşte, lucrurile pe care sîntem în stare să le realizăm sînt atît de inadecvate, încît provoacă răcnetele gazetarilor, dar, sub paravanul acestei campanii, noi putem înfăptui cîteva măsuri drastice, pe care poporul le înghite înainte de a şti despre ce este vorba.

— Presa ! zise Michael. N-o văd ajutîndu-ne.

— Da ! Dar este singurul glas existent. Dacă reuşeşti să pui mîna pe gazetele care vociferează cel mai tare, poţi realiza chiar şi foggartismul dumitale. Cel mai mare obstacol este, însă, dezvoltarea lentă a oraşelor în ultimii o sută cincizeci de ani şi mentalitatea, adînc înrădăcinată, în oamenii care nu pot concepe Anglia decît ca o ţară industrială şi comercială.

Iar în mentalitatea orășenilor, speranța este eternă, nu le place să li se vorbească despre calamități. Unii cred sincer că putem merge așa la infinit, pe vechile făgașuri, devenind din ce în ce mai bogați. Eu, personal, nu cred. Se prea poate ca, încetul cu încetul, ideile propovăduite de bătrînul Foggart să fie adoptate ; va fi poate, înfăptuită, chiar și emigrarea copiilor, datorită unor necesități de ordin practic ; dar nu-i vor zice foggartism. Asta-i soarta inventatorilor ! N-o să i se recunoască întîietatea ! Și, adăugă ministrul cu tristețe, cînd va fi adoptată, poate va fi prea tîrziu.

În aceeași zi, Michael fu solicitat de sindicatul presei să acorde un interviu unui reprezentant al său, gata să vină la Lippinghall la ora fixată. Michael îi dădu un răspuns pozitiv și-și pregăti o expunere temeinică a convingerilor sale. Dar pînă la urmă, reprezentantul sindicatului presei se dovedi a fi doar un aparat de fotografiat, iar rezultatul întrevederii fu o fotografie intitulată : *Deputatul de Mid-Bucks expune reprezentantului nostru foggartismul.* Aparatul de fotografiat fu foarte activ. Fotografie întreaga familie, în grup, la intrarea principală : *De la dreapta spre stînga : domnul Michael Mont, M. P.*[1] *;* lady *Mont ; doamna Michael Mont ;* sir *Lawrence Mont Bt.*[2] Urmă un clișeu cu Fleur : *Doamna Michael Mont cu Kit și Dandie.* Fotografie aripa veche a castelului, construită în timpul regelui Jacob, îl prinse pe ministru cu pipa în gură, *bucurîndu-se de vacanța de Crăciun,* și un colț al grădinii împrejmuite cu zid : *In parc.* Urmă dejunul. După masă, fu fotografiată întreaga asistență : *La castelul lui* sir *Lawrence Mont, Lippinghall, Bucks.* Ministrul se afla în dreapta lui *lady* Mont, iar soția ministrului în stînga lui *sir* Lawrence. Această fotografie ar fi ieșit mai bine dacă Dandie, pe care, fără să vrea, nu-l așezaseră în fața obiectivului, n-ar fi sărit pe picioarele fotografului. Apoi, o fotografie pe Fleur singură : *Doamna Michael Mont — o încîntătoare tînără doamnă din societate.* Aparatul de fotografiat pricepuse că Michael experimenta practic teoriile sale și-l întrebă dacă nu cumva ar putea fotografia foggartismul în acțiune ? Michael zîmbi și-i răspunse :

[1] Membru în parlament

[2] Baronet.

— Da, firește, dacă vreți să faceți o mică plimbare pînă acolo.

Porniră spre pădurice. Colonia se afla în starea ei normală : Boddick, stimulat de doi oameni ai antreprenorului, lucra la construirea clocitoarei ; Swain, fumînd o țigară, citea *The Daily Mail* ; Bergfeld ședea cu capul în mîini, iar doamna Bergfeld spăla vase.

Fotograful făcu trei poze. Observînd că Bergfeld începuse să tremure, Michael îi sugeră fotografului că risca să piardă trenul. Imediat făcu o fotografie cu Michael în fața barăcii, apoi se întoarse la castel, bău două ceşti de ceai și plecă.

Seara, cînd Michael urcă în camera lui, feciorul veni la el.

— Omul acela, Boddick, este în bucătărie, mă tem că s-a întîmplat ceva, domnule Michael.

— Oh ! exclamă Michael surprins.

În bucătărie unde Michael petrecuse multe ceasuri fericite, pe vremea cînd era copil, se afla Boddick, cu fața-i palidă scăldată în sudoare și ochii negri foarte aprinși.

— S-a dus neamțul, *sir*.

— Dus ?

— S-a spînzurat. Soția lui este într-o stare îngrozitoare. Am tăiat ștreangul și l-am trimis pe Swain în sat.

— Doamne-Dumnezeule ! Spînzurat ! Pentru ce ?

— În zilele din urmă, era foarte ciudat ; iar aparatul de fotografiat l-a tulburat peste măsură. Veniți cu mine, domnule ?

Plecară cu o lanternă ; Boddick povestea

— Azi după-masă, cum ați plecat de la noi, a început să tremure și să spună că v-ați bătut joc de el. Eu i-am cerut să nu vorbească prostii și m-am dus să-mi văd de treabă. Dar, cînd m-am întors la ceai, el tot mai tremura și-i dădea zor cu onoarea și economiile lui ; Swain, sătul de atîta vorbărie, îl lua peste picior, iar doamna Bergfeld ședea într-un colț, albă ca o nălucă. I-am spus lui Swain să-și țină gura și, în curînd, Fritz se potoli și șezu ghemuit, cum ședea de obicei, ceasuri de-a rîndul. Doamna Bergfeld ne-a dat ceaiul. Eu mai aveam puțină treabă și am plecat din nou. La șapte, cînd m-am întors, i-am găsit din nou certîndu-se cît îi ținea gura ; doamna Bergfeld plîngea de parcă i se rupea inima. „Nu vezi, i-am spus eu, cum o chinuiești pe nevasta dumitale ?" „Henry Boddick, îmi zise

el, eu n-am nimic împotriva dumitale, dumneata te-ai purtat întotdeauna cumsecade cu mine. Dar acest Swain, spuse el, este un Swine[1] !" și puse mîna pe cuțitul de pîine. Eu i l-am luat și i-am vorbit cu blîndețe. „Ah ! îmi zise el, dumneata n-ai mîndrie." Swain se uită la el cu colțurile gurii lăsate în jos, așa cum are el obiceiul. „Mîndrie ! îi răspunse, ești un caraghios, pe ce-oi fi vrînd să fii mîndru ?" Eu, văzînd că atîta vreme cît stăm și noi acolo nu se liniștește, l-am luat pe Swain, să bem un pahar la cîrciuma din sat. Cînd ne-am întors, la zece seara, Swain s-a dus de-a dreptul la culcare, iar eu am intrat în bucătărie, unde am găsit-o pe soția lui singură. „S-a culcat ?" am întrebat-o. „Nu, mi-a răspuns ea, s-a dus pe-afară, să-și potolească nervii. Oh ! Henry Boddick, îmi spuse, nu știu ce să mă fac cu el !" Șezurăm acolo cîtăva vreme ; îmi povestea despre gîndurile și despre toate durerile lui Fritz — ea e femeie de ispravă ! — apoi, deodată, spuse : „Henry Boddick, mie mi-e frică. De ce nu vine ?" Am ieșit amîndoi să-l căutăm, și unde credeți că era, *sir* ? Știți pomul acela mare, pe care vrem să-l tăiem ? Scara era proptită de el și funia, cu care trebuia să-l tragem în jos, era legată la locul cuvenit. El s-a urcat pe scară, în lumina lunii, și-a pus funia în jurul gîtului și a sărit în aer. L-am găsit la cinci picioare de pămînt, mort. L-am sculat pe Swain, amîndoi l-am dus în casă și... vă închipuiți ce-a urmat ! Sărmana femeie, mi-e tare milă de ea, domnule — măcar că, drept să vă spun, e mai bine că s-a dus — tot nu-și mai venea în fire. Individul acela cu aparatul de fotografiat ar fi dat o lovitură, dacă vedea ce-am văzut noi la lumina lunii !

„Foggartismul în acțiune, gîndi Michael amărît. Iată sfîrșitul primei lecții !"

În lumina slabă a lunii și în bătaia vîntului rece, cabana părea părăsită. Înăuntru, doamna Bergfeld, lîngă masa de scînduri, pe care era așezat cadavrul cu o batistă pe obraz, îngenunchease. Michael o atinse pe umăr. Ea îi aruncă o privire rătăcită, aplecă din nou capul și buzele începură a i se mișca. „Se roagă ! gîndi Michael. E catolică, desigur !" Luîndu-l pe Boddick la o parte, îi spuse : „Vezi să nu dea cu ochii de Swain. Vreau să stau de vorbă cu el".

[1] Joc de cuvinte ; în limba engleză, *swine* : porc.

Cînd sosiră poliția și medicul, Michael îl luă de braț pe frizer, a cărui față străvezie, în lumina lunii, semăna cu a unei fantome. Se vedea că era foarte tulburat.

— Ar fi mai bine dacă ai veni să dormi la noapte în casă, Swain.

— Bine, domnule. Eu n-am vrut să-i fac rău nenorocitului ăla. El mă provoca... Și apoi, am și eu necazurile mele. Nu mai puteam auzi cum monopolizase toate nenorocirile pe seama lui. Cum se termină ancheta, plec de aici. Dacă nu dau de puțin soare, mor și eu ca el.

Michael se simți ușurat. Boddick va rămîne singur.

Cînd ajunse acasă, însoțit de Swain, Fleur dormea. N-o deșteptă din somn, pentru a-i povesti cele întîmplate; se întinse în pat și rămase multă vreme de veghe, încercînd să se încălzească și gîndindu-se la marele obstacol în calea oricărei acțiuni de salvare: elementul uman. Și, în timp ce nu putea uita imaginea femeii îngenuncheate lîngă trupul acela nemișcat și rece, îl cuprinse dorul de căldura trupului tînăr de lîngă el.

Fotografiile se dovediră un lucru providențial. Timp de trei zile, fiecare gazetă cuprindea o aluzie ilustrată la *Tragedia de la o moșie din Buckinghamshire : Un actor german se spînzură ; Drama de la Lippinghall ; Tragicul sfîrșit al unei experiențe ; De la dreapta la stînga ; domnul Michael Mont, deputat de Mid-Bucks, Bergfeld, actorul german care s-a spînzurat, doamna Bergfeld.*

Revista *The Evening Sun* scria, mai degrabă cu tristețe decît cu mînie :

„Sinuciderea unui actor german la moșia lui sir *Lawrence Mont, la Lippinghall, are o nuanță de grotesc moral. Nefericitul sinucigaș pare să fie unul dintre cei trei șomeri, aleși de tînărul deputat de Mid-Bucks, pentru a experimenta practic principiile mișcării atît de originale, denumite foggartism, pe care a expus-o, de curînd, în cuvîntarea sa, care a făcut vîlvă. Nu prea pricepem de ce a ales tocmai un german, pentru a ajuta poporul englez în reîntoarcerea sa la agricultură ; dar, privit în linii mari, acest incident demonstrează că încercările de amator nu pot rezolva această problemă și că este inutil să pretindem că vrem să combatem șomajul, în timp ce tolerăm printre noi numeroși străini, care iau pîinea de la gura oamenilor noștri.“* În același număr al revistei, apăru un scurt

editorial intitulat *Străinii în mijlocul nostru*. Ancheta fu urmărită cu viu interes. Toată lumea știa că în cabană locuiau trei bărbați și o femeie și se așteptau la dezvăluiri senzaționale. Mare fu dezamăgirea cînd instrucția nu scoase la iveală nici un fapt cu caracter erotic.

După sfîrșitul anchetei, Fleur, împreună cu al „unsprezecelea baronet", se întoarseră la Londra. Michael rămase la înmormîntarea lui Bergfeld, în cimitirul catolic, la cîteva mile depărtare de moșia lor. Merse, împreună cu Henry Boddick, în urma doamnei Bergfeld. Cerul cenușiu, de culoarea pietrelor funerare, cernea o ploaie măruntă ca zăpada, iar tisele, proiectate pe cerul alburiu, păreau foarte puternice. Porunci să se pună o coroană mare pe mormînt și, după ce o văzu așezată pe movilă, gîndi : „La început, o asemenea ceremonie presupunea sacrificii umane, apoi berbeci, acum flori ! Progres ! Poate !"

După ce se învoi cu Norah Curfew ca doamna Bergfeld să fie angajată ca bucătăreasă la Bethnal Green, o aduse cu automobilul moșiei la Londra. În timpul acestei lungi călătorii, Michael trăi simțăminte pe care nu le mai încercase de la război încoace. Inimile oamenilor sînt cizelate de împrejurări, interese, deprinderi, cultură, rasă și clasă ; despuiate însă prin durere, iubire, ură, veselie, sînt toate aceeași inimă. Dar sînt rareori despuiate ! În viață, omul este întotdeauna acoperit ! Poate că așa e mai bine... goliciunea ar fi fost prea greu de îndurat ! În sfîrșit, Michael se simți ușurat văzînd chipul Norei Curfew și auzind cuvintele ei calde, adresate doamnei Bergfeld:

— Poftește înăuntru, draga mea, să iei un ceai !

Norah Curfew făcea parte dintre oamenii care-și descopereau inima ușor și fără rușine.

Sosind acasă, Michael o găsi pe Fleur în salon, înfofolită în blană, cu obrajii roșii, de parcă pînă atunci ar fi stat afară, în frig.

— Ai ieșit, fetițo ?

— Da, am... Se opri, îi aruncă o privire bizară și spuse : În sfîrșit, ai terminat cu povestea asta ?

— Da, slavă Domnului. Am dus-o pe biata femeie pe capul Norei Curfew.

Fleur zîmbi.

— Ah, da ! Norah Curfew ! *Ea* trăiește pentru alții și nu pentru ea, nu-i așa ?

— Aşa este, zise Michael pe un ton cam aspru.

— Tipul nou de femeie! În curînd, genul meu nu va mai fi la modă.

Michael îi prinse obrajii în mîini.

— Ce-i cu tine, Fleur?

— Nimic.

— Ţi s-a întîmplat ceva.

— Ei bine, să ştii că, de la o vreme, omul se satură să fie lăsat la o parte de parcă n-aş fi bună decît pentru a vedea de Kit şi a avea o înfăţişare atrăgătoare.

Michael era mîhnit şi tulburat; lăsă mîinile în jos; desigur, nu-i ceruse sfatul în legătură cu „necăpătuiţii" săi, pentru că era convins c-ar fi plictisit-o; ar fi rîs de el... şi i-ar fi spus: „N-ai nici o şansă!" Dar, oare, avusese vreuna?

— Ori de cîte ori vrei să iei parte la vreo acţiune pămîntească, n-ai decît să-mi spui, Fleur.

— Oh! Nu-mi place să-mi vîr nasul în treburile tale. Le am şi eu pe ale mele. Ai luat ceaiul?

— Spune-mi, te rog, ce s-a întîmplat?

— Băiete dragă, adineauri mi-ai pus aceeaşi întrebare şi ţi-am răspuns... Nimic.

— Vrei să mă săruţi?

— Fireşte. Acum îi face baie lui Kit... Nu vrei să urci la el?

Fiecare lovitură din partea ei îl rănea adînc. Fleur trecea printr-o criză sufletească şi el nu ştia cum să se poarte. Nu mai voia să fie admirată şi dorită de el? Ce voia? Să-i recunoască aceleaşi preocupări pentru... situaţia generală a ţării? Foarte bine! Dar... oare, le avea ca şi el?

— Eu am să beau un ceai, zise Fleur. Spune, Michael, „tipul nou de femeie" este dramatic?

Michael gîndi „Gelozie? Ar fi absurd!" şi răspunse calm:

— Nu înţeleg ce vrei să spui.

Fleur îl privi cu ochii foarte limpezi.

— Doamne-Dumnezeule! exclamă Michael şi părăsi salonul.

Ajuns sus, se aşeză în faţa *Maimuţei albe*. În această poziţie strategică, putea percepe mai bine miezul conflictului său conjugal. Fleur dorea să fie personajul principal, cerea să i se acorde întîietate. Nici un obiect din colecţia ei n-are voie să aibă viaţa lui proprie! Michael se îngrozi de amărăciunea acestui gînd. Nu! Nu! Singura pricină era complexul

de care suferea Fleur : lingura de argint... Găsea firesc s-o aibă mereu în gură. Nu-i plăcea că Michael avea preocupări în care ea nu se afla pe primul plan ; sau, poate că o supăra faptul că pe ea nu o interesau aceleași probleme. Dar, după o matură chibzuință, acest sentiment pledă în favoarea ei. Era supărată pe ea însăși pentru că era egocentrică. Biata fată ! „Trebuie să fiu foarte atent, își zise Michael, căci de nu, o să iasă un fel de roman modern în trei părți." Fără să vrea, gîndurile îi zburară la știința care prezintă simptomele drept cauze. Își aduse aminte, cum guvernanta avea obiceiul să-l încuie în odaia lui ; de atunci, îi era groază să nu fie închis undeva. Psihanaliștii ar spune că aceasta se datorește purtării guvernantei. Nu-i adevărat. Mulți băieți ar fi răbdat fără să le pese ; frica lui se datora naturii lui, care exista înainte de purtarea guvernantei. Luă de pe masă fotografia lui Fleur. Iubea acest chip și-l va iubi întotdeauna. Are și imperfecțiuni !... Dar el, avea și el... o grămadă ! Toate acestea erau comice și n-avea rost să faci din ele o tragedie ! Desigur că și ea avea simțul umorului ! Oare, îl avea ? Sau poate nu ? Apoi, Michael scrută chipul pe care-l ținea în mînă...

Dar, cum li se întîmplă de obicei soților, Michael pusese diagnosticul, fără a cunoaște toate faptele.

Fleur se plictisise la Lippinghall ; chiar și ministrul intrat în colecția ei o obosise. Nu-i mărturisise lui Michael că se plictisea. Dar sacrificiul de sine se răzbună. Ajunsă acasă, fu cuprinsă de o aversiune categorică împotriva treburilor publice. În speranța că se va simți mai bine dacă-și cumpără o pălărie sau două, plecă în Bond Street. În colț, la Burlington Street, un tînăr își scoase pălăria.

— Fleur !

Wilfrid Desert ! Foarte slab și foarte ars de soare !

— Tu !

— Da. Acum m-am întors. Ce face Michael ?

— Foarte bine. Numai că a intrat în parlament.

— Doamne ! Și ce faci tu ?

— Precum vezi. Ți-a mers bine pe-acolo ?

— Da. Mă aflu aici în treacăt. Orientul a pus mîna pe mine !

— Vii pe la noi ?

— Cred că nu. Cine s-a ars cu supa suflă... mă înțelegi.

— Da ; ce negru ești !

— La revedere, Fleur! Ești neschimbată, sau poate chiar mai bine. Am să-l întîlnesc eu pe Michael pe undeva.

— La revedere!

Fleur merse mai departe fără a întoarce capul, apoi regretă că n-a văzut dacă Wilfrid a făcut la fel.

Renunțase la Wilfrid pentru... da, pentru Michael care... care a uitat acest lucru! Într-adevăr, ea exagerase cu sacrificiul!

Mai tîrziu, pe la ora trei, primi un plic

— Personal, doamnă; așteaptă răspunsul.

Fleur deschise plicul cu antetul hotelului „Cosmopolis"

„Stimată doamnă,

Vă rugăm să ne iertați că apelăm la dumneavoastră, însă ne aflăm într-o situație dificilă. Spre regretul nostru, domnul Francis Wilmot, un tînăr gentleman *american, care locuiește în hotelul nostru de la începutul lunii octombrie, a contractat o pneumonie. Pronosticul medicului este defavorabil. În aceste condiții, am socotit de cuviință să cercetăm printre lucrurile sale, pentru a putea lua legătura cu prietenii săi, dar singura indicație este o carte de vizită a dumneavoastră. Îndrăznim, deci, să vă întrebăm dacă nu cumva ne puteți ajuta în această chestiune.*

Cu deosebită stimă
al dumneavoastră preasupus servitor
(pentru Administrație)"

Fleur privi cu ochi mari o semnătură indescifrabilă și simți amărăciune în suflet. Jon i l-a trimis pe Francis în chip de sol al fericirii lui, iar dușmanca ei i l-a răpit! Dar de ce, oare, pisica aceea nu se ocupă de el? Oh! sărmanul băiat! Bolnav într-un mare hotel... fără un suflet lîngă el!

— Cheamă un taxi, Coaker.

În drum spre hotel, Fleur era oarecum emoționată, simțindu-se în rîndul „îngerilor păzitori".

După ce-și dădu numele la administrație, fu condusă spre camera 209. O femeie de serviciu o întîmpină, spunîndu-i că doctorul a chemat o infirmieră, care n-a sosit încă.

Francis Wilmot, foarte congestionat, zăcea culcat pe spate, proptit în perne; avea ochii închiși.

— De cînd este atît de grav ?

— Noi am observat că arată prost, doamnă, dar pînă azi n-am știut că este atît de grav. Cred că nu s-a îngrijit la timp. Doctorul zice că trebuie să-l înfășurăm în cearșafuri reci. Sărmanul domn, îmi pare foarte rău. Vedeți și dumneavoastră, parcă-i pe altă lume !

Francis Wilmot își mișcă buzele. Era, desigur, în pragul delirului.

— Du-te și fă un ceai, cît poți de slab, cu lămîie, și adu o cană cît poți de fierbinte, iute !

După ce fata plecă, Fleur se apropie de el și-i puse mîna rece pe frunte.

— Are să-ți treacă, Francis. Te doare tare ?

Buzele lui Francis Wilmot nu se mai mișcară. Ridică privirea, ochii săi păreau că ard.

— Dacă mă vindeci, îi spuse, am să te urăsc. Vreau să se termine cît mai curînd !

Fleur puse cealaltă mînă pe fruntea fierbinte, care părea că-i arde palma. Buzele lui începură din nou să se miște, aproape fără a scoate vreun sunet. Șoaptele lui, lipsite de sens și totuși pline de sens, o înspăimîntară, dar nu-și pierdu firea și rămase pe loc, punîndu-i pe frunte cînd o mînă, cînd alta, pînă cînd femeia de serviciu se întoarse cu ceaiul.

— A venit sora, domnișoară, într-un minut e aici.

— Toarnă o ceașcă de ceai. Poftim, Francis, bea !

Buzele lui sorbeau, tremurau, sorbeau... Fleur îi dădu femeii ceașca și se trase la o parte. Francis închise din nou ochii.

— Oh ! *ma'am*, șopti fata, e rău ! Și ce domn drăguț era !

— Știi ce temperatură a avut ?

— Am auzit pe doctor spunînd că aproape 105 [1]. Sora e aici, doamnă.

Fleur se îndreptă spre ușă.

— Nu este un caz obișnuit, soră... el *vrea* să moară. Cred că a avut o deziluzie sentimentală. Să rămîn să-ți ajut cînd îl învelești în cearșafuri reci ?

După ce fu înfășurat în cearșafuri ude, Fleur mai zăbovi, privindu-l. Genele negre, lipite de obraji, erau lungi și nevinovate, ca de copil.

[1] După termometrul Fahrenheit, gradat de la 32 grade la 212 ; echivalează cu 40° temperatură.

După ce ieşi, în faţa uşii, femeia de serviciu îi atinse braţul, spunîndu-i :

— Am găsit această scrisoare, doamnă. Credeţi că trebuie să i-o arăt doctorului ?

Fleur citi :

„Dragul meu,

Ieri am fost nebuni. Ştii prea bine că n-are nici un sens. Inima mea nu se frînge din această pricină şi sper că nici a ta, chiar dacă, la primirea scrisorii mele, ţi se va părea astfel. Întoarce-te în ţara ta însorită, la negrii tăi şi ia-ţi gîndul de la mine. Eu n-aş putea rezista la cursă. Nu pot îndura sărăcia. Eu trebuie să-l iau pe scoţianul meu şi să merg pe calea destinată mie. Ce rost are să ne închipuim că putem să ne jucăm de-a «copiii în pădure», cînd unul dintre noi este

A ta (pentru moment) nenorocită

Marjorie"

M-am gîndit bine, foarte bine. Nu mai încerca să mă vezi, ţi-ar veni şi mai greu.

M."

— Exact ! zise Fleur. I-am spus infirmierei. Păstrează scrisoarea şi, dacă se face bine, dă-i-o înapoi. Dacă nu, pune-o pe foc. Eu vin mîine din nou. Apoi, uitîndu-se la femeia de serviciu, zîmbi uşor şi adăugă : Nu sînt eu doamna aceea !

— Oh ! nu doamnă... domnişoară... nu, sînt convinsă ! Sărmanul domn ! Nu-i nimic de făcut ?

— Nu ştiu. Cred că nu...

Un sentiment de răzbunare o făcu pe Fleur să-i ascundă lui Michael toate cele petrecute. De ce să aibă numai el o viaţă privată ?... Sau, poate, e publică ?

După ce Michael ieşi, exclamînd „doamne-Dumnezeule !", Fleur se duse la fereastră. Ce ciudat că se întîlnise cu Wilfrid ! Inima nu-i tresărise, dar o chinuia curiozitatea de a şti dacă l-ar putea recuceri. Afară, scuarul era tot atît de întunecat ca în noaptea cînd îl văzuse pentru ultima oară înainte de fuga lui în Orient — cu faţa lipită de fereastra pe care acum

ea o atingea cu degetele. „Cine s-a ars cu supa..." Nu ! Ea nu dorea să-l aducă din nou în starea aceea, nu voia s-o copieze pe Marjorie Ferrar, care o imitase pe ea. Dacă în loc să plece în Orient, Wilfrid ar fi făcut o pneumonie, ca bietul Francis ! L-ar fi lăsat să moară de dorul ei ? Şi ce-ar trebui să facă pentru Francis, acum, după ce a văzut scrisoarea aceea ? Să-i spună lui Michael ? Nu ! El o credea frivolă şi fără simţul răspunderii. „Bine ! Las'că-i arăt eu !" gîndi Fleur. Şi sora aceea a lui Francis... care s-a măritat cu Jon... oare, n-ar trebui să-i telegrafieze ? Dar infirmiera îi spusese că boala evoluează foarte repede şi, deci, ar fi imposibil să sosească la timp din America ! Fleur se întoarse la cămin. Oare, ce fel de femeie era soţia lui Jon ? Tot în genul modern, ca Norah Curfew, sau vreuna dintre americancele pornite să facă tot ce poftesc şi să se bucure de tot ce e mai bun ? Desigur că şi în America a apărut moda cea nouă... chiar dacă nu venea de la Paris. Anne Forsyte !... Un fior rece trecu prin trupul lui Fleur, care stătea în faţa căminului fierbinte.

Urcă la etaj, îşi scoase pălăria, şi-şi examină chipul în oglindă : faţa colorată şi rotundă, ochii limpezi, fruntea netedă, părul puţin prea plat ; şi-l pieptănă mai suplu şi se duse în camera copilului.

„Al unsprezecelea baronet" dormea. Îşi trăia viaţa privată cu o expresie foarte hotărîtă pe obraz. La capătul leagănului său zăcea Dandie, cu bărbia lipită de parchet, iar la masă, guvernanta cosea. În faţa ei se afla o revistă ilustrată, cu o fotografie sub care scria *Doamna Michael Mont, cu Kit şi Dandie.*

— Cum îţi place fotografia ?

— O găsesc oribilă, doamnă. Kit arată de parcă ar fi un prostănac... Uitaţi-vă ce privire are !

Fleur luă revista şi ochii ei ageri observaseră că ascundea o altă revistă. Pe masă, era încă o fotografie a ei : *Doamna Michael Mont, tînăra şi frumoasa doamnă din societatea londoneză ; se zvoneşte că, în curînd, va apare ca pîrîtă într-un proces monden.* Şi deasupra, încă o fotografie, sub care scria : *Domnişoara Marjorie Ferrar, strălucita nepoată a marchizului de Shropshire, a cărei logodnă cu sir Alexander MacGown, M. P., a fost dată publicităţii.*

Fleur lăsă să cadă o revistă peste alta.

Capitolul XI

UMBRE

Masa, de care Marjorie își adusese aminte atît de brusc, era un dineu oferit de MacGown. Cînd ajunse la restaurant, îl găsi așteptînd-o în hol.

— Unde sînt ceilalți, Alec ?

— Fără „ceilalți", zise MacGown.

Marjorie Ferrar făcu cîțiva pași înapoi.

— Nu pot lua masa cu tine într-un local ca acesta !

— I-am poftit pe soții Ppynrryn, dar s-au scuzat că nu pot veni.

— Atunci, eu mă duc la clubul meu.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Marjorie, te rog, nu face asta. O să luăm un separeu. Intră aici și așteaptă pînă pun totul la punct.

Dînd din umeri, Marjorie trecu într-un mic hol. O tînără doamnă, a cărei față i se păru cunoscută, intră agale, se uită la ea și ieși cu pași tărăgănați ; ceasul aurit din perete ticăia, pereții, cu dungi de un cenușiu-pal, priveau inexpresiv în lumina strălucitoare, iar Marjorie Ferrar le răspundea cu aceleași priviri lipsite de expresie... Vedea, în fața ochilor, chipul extaziat al lui Francis Wilmot.

— S-a făcut ! zise MacGown. Sus, pe scara aceasta, și a treia ușă pe dreapta. Te urmez peste un minut.

Marjorie jucase teatru și trăise un ceas de emoții : acum îi era foame. Aici, cel puțin, va putea mînca liniștită, înainte de a face scena necesară ! Și, în timp ce bea cea mai bună șampanie pe care MacGown o putuse cumpăra, vorbea și urmărea ochii aprinși ai adoratorului ei. Ce contrast între fața aceasta roșie-cafenie, capul pătrat cu păr aspru și trupul masiv... și fața palidă subțire, și trupul zvelt al lui Francis !

MacGown era un bărbat adevărat şi, cînd voia, era chiar plăcut. Alături de el, va putea avea tot ceea ce dorea — în afară de ceea ce îi putea da Francis. Iar ea trebuie să aleagă pe unul sau pe celălalt — nu-i poate păstra pe amîndoi, după cum crezuse. Străbătuse odată, pe Helwellyn [1], o muchie periculoasă, cu prăpastie în dreapta şi prăpastie în stînga, iar ea, la mijloc, se gîndea în care o să se prăbuşească. Nu căzu şi spera să nu cadă nici acum ! Omul nu cade dacă nu-şi pierde capul !

După ce li se aduse cafeaua, Marjorie se aşeză, fumînd, pe divan. Cunoscînd separeurile, ştia că aici era absolut singură cu logodnicul ei, în măsura în care singurătatea se poate plăti cu bani. Cum se va purta el ?

MacGown aruncă ţigara şi se aşeză lîngă ea. Acesta era momentul cînd ar fi trebuit să se ridice şi să-i spună că nu mai este logodnicul ei.

El o cuprinse cu braţele şi buzele îi căutau faţa.

— Ai grijă de rochia mea, e singura rochie ca lumea pe care o mai am, îi zise ea.

Apoi, deodată, nu pentru că auzise un zgomot, ci pentru că simţurile ei nu erau absorbite ca ale lui, observă o siluetă în uşă. Glasul unei femei zise : „Oh ! Iertaţi-mă am crezut..." şi plecă !

Marjorie Ferrar sări în picioare.

— Ai văzut-o pe femeia asta ?

— Da. Fir-ar afurisită !

— Mă urmăreşte.

— Ce ?

— N-o cunosc şi, totuşi, îmi este perfect cunoscută. S-a uitat bine la mine în timp ce aşteptam jos.

MacGown se repezi la uşă şi o deschise brusc. Nimeni ! O închise şi reveni.

— Blestemaţii ! Oamenii aceia... Am să-i !... Asta-i culmea ! Marjorie, să ştii că mîine trimit la ziare anunţul logodnei noastre.

Marjorie Ferrar stătea cu cotul sprijinit de poliţa căminului şi-şi privea chipul în oglinda din faţa ei. „Lipsită de simţ moral !" Ce importanţă avea ? Dacă s-ar putea decide să se mărite cu Francis imediat, să fugă de toată lumea... de creditori, de avocaţi, de Alec ! Apoi, o cuprinse revolta. Ce

[1] Unul dintre cei mai înalţi munţi ai Angliei.

neruşinare ! S-o urmărească ! Nu ! Mica snoabă... domnişoara Fleur nu va învinge ; şi nici bătrînul cu bărbia aceea !

MacGown îşi lipi buzele de mîna ei şi această gingăşie o mişcă.

— Oh ! Da, îi spuse. Cred că ar fi bine.

— Slavă domnului !

— Crezi, într-adevăr, că ai motive să fii recunoscător dacă mă vei avea ?

— Mă duc şi în iad, numai să te am.

— Şi-apoi ? Acum, de vreme ce logodna noastră devine publică, vino să coborîm şi să dansăm.

Dansară timp de un ceas. Marjorie nu-i permise s-o conducă acasă, iar cînd se văzu singură în automobil, plînse. Acasă, îi scrise lui Francis. Apoi ieşi din nou, pentru a pune scrisoarea la cutie. Stelele erau reci, vîntul rece, noaptea rece ! Cînd auzi zgomotul înăbuşit al plicului ce cădea în cutia poştală, Marjorie rîse. S-a jucat „de-a copiii !" A fost foarte distractiv ! Dar acum s-a isprăvit ! „Dansul continuă !"

Ce efect extraordinar avu mica notiţă din ziare ! Creditul ei ţîşni în aer, ca o sondă proaspăt forată. Corespondenţa ei cuprindea nu note de plată pentru rochiile livrate, ci solicitări călduroase pentru a-i furniza alimente, blănuri, flori, pene, dantelării, pentru a-i face coafura şi a o fotografia. Londra i se oferea. Pentru a scăpa de această avalanşă cinică, împrumută o sută de lire şi zbură la Paris. Acolo, se duse în fiecare seară la teatru. Îşi făcu o pieptănătură după ultima modă, îşi comandă rochii, mîncă în restaurantele celor aleşi... trăind întocmai pe măsura poreclei pe care i-o dăduse Michael ; dar inima îi era grea.

După o săptămînă, reveni la Londra şi puse pe foc avalanşa de scrisori. Din fericire, toate scrisorile de felicitare cuprindeau fraza *„Fireşte, nu aşteptăm răspuns la aceste rînduri"*. Nu le răspunse. Vremea era blîndă ; Marjorie se duse la călărie, în Hyde Park ; se pregătea să plece la vînătoare. În ajunul plecării, primi o scrisoare anonimă.

„Francis Wilmot este grav bolnav de pneumonie, la hotelul «Cosmopolis». Se crede că nu va scăpa cu viaţă."

Inima începu să-i bată tare, apoi se opri ; genunchii i se înmuiară ; mîna în care ţinea scrisoarea îi tremura, numai capul îi rămase la locul lui. Era scrisul acelei mici „snoabe". Oare, Francis i-a spus să-i dea de veste ? O fi chemat-o el ?

Sărmanul băiat! Oare, trebuia să se ducă să-l vadă, dacă era pe moarte? Marjorie ura moartea. Oare, rîndurile acestea însemnau că este de datoria ei să-l salveze? Ce-o fi însemnînd? Dar nehotărîrea nu făcea parte dintre însuşirile ei. În zece minute, era într-un taxi şi în douăzeci, la hotel. Întinzînd cartea de vizită, zise :

— Se află aici domnul Wilmot, ruda mea. Am auzit că e grav bolnav. Pot să urc să vorbesc cu sora?

Funcţionarul de la administraţie privi cartea de vizită, apoi îi scrută faţa, apăsă pe butonul soneriei şi zise

— Desigur, doamnă... Condu, te rog, pe doamna la camera... nr... 209.

Un „băiat-sonerie", cum le zicea bietul Francis acestor băieţi, o conduse în lift, apoi Marjorie merse în urma nasturilor săi lucioşi, de-a lungul unui fluviu de covor cenuşiu-deschis, între pereţi de un cenuşiu-deschis, şi, în bătaia puternică a luminii electrice, trecu, cu capul uşor plecat, prin faţa uşilor albe-gălbui.

Băiatul bătu fără milă în uşă.

Uşa se deschise şi, în vestibulul micului apartament, stătea Fleur...

Capitolul XII

AGRAVAREA

Deşi Soames fusese de părere că Francis Wilmot nu era un american tipic, tînărul avea, totuşi, o trăsătură naţională : acţiunea promptă.

La două zile după prima vizită a lui Fleur, Francis atinse punctul critic al bolii ; se precipita spre o criză, cu iuţeala cu care un bărbat aleargă spre aleasa inimii lui. Totuşi, în faţa instinctului vital, voinţa omului este mărginită şi, deci, Francis nu izbuti să moară. Fleur, chemată telefonic la hotel, se întoarse acasă încurajată de vorbele medicului : „A scăpat... Numai de i-am putea da puţină forţă." Dar tocmai aici era necazul. Timp de trei după-amieze, Fleur urmări epuizarea şi indiferenţa lui, mereu crescînde. O cuprinse o spaimă cumplită. În cea de-a patra zi, şezu mai bine de un ceas lîngă el, pînă deschise ochii.

— Doreşti ceva, Francis ?

— Eu tot mă duc, cît de curînd.

— Nu spune aşa ceva... Un american nu vorbeşte astfel. Eu sînt convinsă că n-ai să te duci.

Francis zîmbi şi închise ochii. Atunci, Fleur luă o hotărîre.

În ziua următoare, tînărul era aproape în aceeaşi stare : mai mult mort decît viu. Dar Fleur era mai liniştită ; comisionarul îi adusese răspunsul că, la ora patru, domnişoara Ferrar se întoarce acasă. Deci, la ora aceasta primise biletul. Oare, va veni ? Cît de puţin îi cunoaştem pe ceilalţi oameni, chiar cînd ne sînt duşmani !

Francis moţăia, alb şi sleit de puteri, cînd se auzi bătaia *lift-boy*-ului. Trecînd în vestibul, Fleur închise încet uşa camerei în urma ei şi deschise uşa dinspre coridor. Va să zică, *a venit !*

Chiar dacă o întîlnire între două dușmance declarate avea ceva dramatic, în acel moment, nici una din ele nu observă acest lucru. Amîndouă se aflau într-o situație cît se poate de neplăcută. Se opriră o clipă, privindu-și reciproc bărbia. Apoi, Fleur zise :

— Este extrem de slăbit. Vrei să iei loc pînă-i spun că ești aici ?

După ce Marjorie Ferrar se așeză în vestibulul unde Francis Wilmot își punea hainele pentru a fi periate — pe vremea cînd le purta — Fleur intră în odaia lui și închise ușa în urma ei.

— Francis, îi spuse, cineva dorește să te vadă.

Francis Wilmot nu se clinti, dar deschise ochii cu o licărire stranie. În clipa aceea, Fleur avu impresia că sînt aceiași ochi pe care-i cunoscuse și care, în tot acest răstimp, se stinseseră, pentru ca acum, cineva să-i fi aprins cu un chibrit.

— Înțelegi ce vreau să spun ?

Glasul slab răspunse deslușit :

— Da, dar dacă n-am fost destul de bun pentru ea mai înainte, acum, desigur că n-am să fiu. Spune-i că m-am vindecat de povestea aceea nebunească.

Lui Fleur i se puse un nod în gît.

— Mulțumește-i pentru vizită ! zise Francis Wilmot, închizînd din nou ochii.

Fleur se întoarse în vestibul. Marjorie Ferrar stătea rezemată de perete, cu o țigaretă neaprinsă în gură.

— Îți mulțumește că ai venit, dar nu dorește să te vadă. Îmi pare rău că te-am chemat.

Marjorie Ferrar scoase țigareta din gură. Fleur îi văzu buzele tremurînd.

— Se va face bine ?

— Nu știu. Totuși, acum cred că da. Pretinde că s-a vindecat de povestea aceea nebunească.

Marjorie își strînse buzele. Deschise ușa spre coridor, se întoarse brusc și întrebă :

— Vrei să te împaci ?

— Nu, zise Fleur.

Urmă un moment de profundă tăcere ; apoi, Marjorie Ferrar rîse scurt și ieși cu pași legănați.

Fleur se întoarse în odaie. Francis adormise. În ziua următoare, păru mai întremat. Peste trei zile, Fleur își încetă vizitele ; Francis intrase în convalescență. Dar observă că cineva o urmărea pas cu pas. Era urmărită ! Ce distractiv ! Păcat că nu-i putea spune lui Michael : încă nu începuse să-i povestească, din nou, tot ce i se întîmpla.

În ziua cînd hotărî să înceteze cu vizitele, Michael intră la ea, în timp ce se îmbrăca pentru cină. Avea în mînă o revistă.

— Ascultă aici, îi spuse :

Cînd în curțile domnului măgarii se adună,
Măgarii din Africa, Sicilia, Spania...
Dacă ei tulbură a domnului noapte bună,
El nu va mai avea somn, grijile să-și aline.

După ce din paie moi le face așternut,
Se culcă cu toții zdrobiți morți, de poveri și dureri ;
Iar domnul își aduce aminte că el i-a făcut...
Și că sînt cei mai buni fii ai săi.
Poruncă dă : suspine cu părere de rău să vie
Pentru măgarii din Arabia, Siria, Grecia...
Iar peste curțile domnului, el scrie :
„Pentru cei uitați de Dumnezeu — Grajdul Păcii ?"

— De cine e ?

— Sună a Wilfrid.

— El a scris-o, zise Michael fără a se uita la ea. L-am întîlnit la „Hotch-Potch".

— Ce mai face ?

— Foarte bine.

— L-ai poftit la noi ?

— Nu. Se întoarce foarte curînd în Orient.

Oare, Michael voia s-o iscodească ? Știa că-l întîlnise ?

— Eu plec la tata, Michael, îl anunță Fleur. Mi-a scris de două ori.

Michael își duse mîna la gură.

— Foarte bine faci, draga mea.

Fleur roși, atîtea fapte nemărturisite parcă o strîngeau de gît. A doua zi, plecă la Mapledurham, împreună cu Kit și

Dandie. Urmăritoarea ei nu o va putea însoți la *The Shelter*.

Anette se dusese cu mama ei la Cannes, pentru o lună, iar Soames rămăsese singur în iarna englezească. Dar nu acorda prea mare atenție acestui lucru, pentru că procesul era pe „rol" și, în cîteva săptămîni, putea fi judecat. Scăpînd de sub influența franceză, înclina din nou spre compromis. Anunțul logodnei lui Marjorie Ferrar cu MacGown schimba considerabil aspectul chestiunii. Un juriu britanic privește într-un anumit fel caracterul unei tinere femei emancipate, și cu totul în alt fel caracterul aceleiași tinere femei, logodită cu un membru al parlamentului, bogat și de neam. Așadar, în momentul de față, ei aveau de-a face cu lady MacGown și Soames știa că nu există ceva mai fioros decît un bărbat în preajma căsătoriei. A-i defăima logodnica, echivala cu a întărîta un cîine turbat.

Cînd Fleur îi povesti despre „urmăritoarea" ei, Soames o privi îngrijorat. Iată răzbunarea de care se temuse el; dar nu-i putea spune nici măcar „ți-am spus eu", pentru că nu-i dezvăluise temerile sale. Deși stăruise să vină la Mapledurham, discreția îl oprea să-i spună adevăratul motiv. În măsura în care putuse să o descoasă prin întrebări, purtarea ei nu avea nimic „suspect" de cînd se întorsese de la Lippinghall, în afară de vizitele la hotelul „Cosmopolis". Dar acestea erau destul de neplăcute. Cine o să creadă că ea se ducea la acest tînăr bolnav numai din bunătate? Asemenea motive nu sînt acceptate de jurați. Cînd află că Michael nu știa nimic, rămase nedumerit. Pentru ce nu-i spusese?

— N-aveam poftă să-i povestesc.

— Poftă? Nu-ți dai seama de situația pe care ți-ai creat-o singură? Să alergi la căpătîiul unui bărbat tînăr, fără știrea soțului tău!

— Ai dreptate, iubitule, dar era foarte rău bolnav.

— Cred, dar să știi că o mulțime de oameni sînt rău bolnavi.

— Și apoi, era îndrăgostit pînă peste cap de *ea*.

— Crezi că ar recunoaște acest fapt, dacă l-am chema ca martor?

Fleur tăcu, gîndindu-se la fața lui Francis Wilmot.

— Oh! Nu știu, mărturisi în cele din urmă. Toată povestea este oribilă.

— Fireşte că este oribilă, zise Soames. Spune, te rog, te-ai certat cu Michael ?

— Nu, nu ne-am certat. Numai că nici *el* nu-mi spune anumite lucruri.

— Ce fel de lucruri ?

— De unde să ştiu eu, dragul meu ?

Soames mîrîi :

— Ar fi avut ceva împotriva vizitelor tale ?

— Desigur că nu. S-ar fi supărat dacă nu m-aş fi dus. Băiatul îi este simpatic.

— Ei bine, zise Soames, ori tu, ori el, ori amîndoi trebuie să minţiţi, spunînd că el era informat. Am să plec la Londra, să-i vorbesc. Slavă domnului că putem dovedi boala. Dacă prind aici pe cineva care te urmăreşte !...

În după-amiaza zilei următoare, Soames plecă la Londra. Parlamentul fiind în vacanţă, se duse la clubul „Hotch-Potch". Nu-i plăcea acest club, deoarece i-l reamintea întotdeauna pe vărul său mort, tînărul Jolyon ; de aceea, îi spuse numaidecît lui Michael :

— N-am putea merge în altă parte ?

— Ba da, *sir* ; unde doriţi ?

— La voi acasă, dacă s-ar putea să fiu găzduit la noapte. Trebuie să stau de vorbă cu tine.

Michael îi aruncă o privire piezişă.

După cină, Soames îi spuse :

— Eu nu ştiu ce-i cu Fleur... susţine că nu-i spui anumite lucruri.

Michael privi paharul cu porto din faţa lui.

— Ei bine, *sir*, zise Michael încet, eu aş fi încîntat să-i povestesc, dar nu cred că o interesează cu adevărat. Pentru ea, treburile publice n-au importanţă.

— Publice ? Eu mă refer la cele personale.

— Eu n-am chestiuni personale. Vreţi să spuneţi că ea bănuieşte aşa ceva ?

Soames nu-l mai privi cu ochi iscoditori.

— Eu nu ştiu... ea mi-a spus : „anumite lucruri".

— Ei bine, scoateţi-vă din cap gîndul acesta şi spuneţi-i lui Fleur să facă la fel.

— Hm ! În orice caz, rezultatul a fost că Fleur l-a vizitat, la hotelul „Cosmopolis", pe tînărul american bolnav de pneu-

monie, fără să-ți spună. Am avut noroc că n-a luat și ea boala.

— Francis Wilmot ?

— Da. Acum e în afară de pericol. Dar nu asta e important. Important este că Fleur a fost urmărită.

— Dumnezeule ! zise Michael.

— Da ! Iată unde ajungi cînd nu vorbești cu soția ta. Femeile sînt ciudate... nu le place cînd ești prea discret.

Michael zîmbi.

— Puneți-vă în locul meu, *sir*. Acum, îndeletnicirea mea îmi cere să mă agit în legătură cu starea țării și alte asemenea ; și știți cum este politica... te pasionează. Fleur găsește că astea-s prostii. Eu o înțeleg, dar cu cît sînt mai pasionat, cu atît îi vorbesc mai puțin despre aceste lucruri. Și, într-un fel, ea e geloasă.

Soames își frecă bărbia. Starea țării constituia un ciudat motiv de gelozie. Și el a fost, adeseori, îngrijorat de starea țării, dar nu pricepea cum această grijă putea fi o sursă de neînțelegere între soț și soție. Pe vremea lui, existau alte cauze..

— Ei bine, așa nu mai poate merge, zise Soames. E meschin.

Michael se ridică.

— Meschin ! Nu știu, *sir*, dar situația mi se pare foarte asemănătoare cu cea de la izbucnirea războiului. Bărbații au fost siliți să-și părăsească soțiile.

— Soțiile au acceptat atunci. Țara era în primejdie ?

— Și acum, nu e în primejdie ?

Soames, care avea o profundă neîncredere în vorbe, găsea că e aproape indecent ca un tînăr să vorbească în felul acesta. Michael era, fără îndoială, politician, dar politicienii existau tocmai pentru a menține liniștea în țară, nu pentru a stîrni spaimă și a vorbi cîte-n lună și-n stele !

— Cînd vei mai îmbătrîni, îi spuse, vei ști că motive de îngrijorare se găsesc întotdeauna, dacă-ți place să fii îngrijorat. Dar, de fapt, acum n-ai nici un motiv : lira e în creștere. Și apoi, n-are importanță ce-i spui lui Fleur, totul este să-i spui ceva.

— E foarte deșteaptă, *sir*, spuse Michael.

Soames, luat prin surprindere, se zăpăci. Neputînd nega răspunse :

— Uite ce este, problemele naționale sînt prea abstracte ; nu-i poți cere unei femei să fie preocupată de ele.

— Există, însă, multe femei pe care le interesează.

— Da, cele cu ciorapi albaștri [1].

— Ba nu, *sir*, aproape toate poartă ciorapi de culoarea pielii.

— Hm ! dacă vrei să vezi cît sînt de preocupate de treburile naționale, n-ai decît să propui un impozit pe ciorapi și vei vedea ce se întîmplă.

Michael zîmbi.

— Am să dau ideea, *sir*.

— Dacă îți imaginezi, zise Soames, că oamenii — femei sau bărbați — sînt dispuși să sacrifice ceva pentru vreun plan ca... foggartismul dumitale, vei avea mari decepții.

— Așa spune toată lumea. Și tocmai pentru că nu-mi plac dușurile reci nici acasă, nici în afară, am renunțat să o mai plictisesc pe Fleur.

— Ei bine, dacă vrei să-mi asculți sfatul, ocupă-te de ceva mai practic... problema traficului sau reducerea tarifului poștal. Abandonează pesimismul ; oamenii, care vorbesc deschis pe acest ton, nu se bucură niciodată de încredere în țara noastră. În orice caz, trebuie să spui că erai informat de vizitele pe care ea le făcea la tînărul acela.

— Desigur, *sir ;* soția și soțul sînt doar una. Sper, însă, că nu vreți să vă dați în spectacol la tribunal.

Soames tăcu. El nu dorea, dar ce se face dacă *ei* o doresc ?

— Nu știu, zise în cele din urmă. Individul acela e scoțian. Ce-ți veni să-i spargi nasul ?

— El m-a plesnit mai întîi peste ureche. Știu că era cel mai bun prilej pentru a-i întoarce și celălalt obraz, dar ideea nu mi-a venit la timp.

— Trebuie să-i fi spus ceva

[1] Expresie folosită în sens ironic, la adresa femeilor pedante, care afișează preocupări literare. Termenul își are originea în saloanele englezești ale secolului al XVIII-lea, unde aveau loc reuniuni literare mondene. Unii participanți purtau ciorapi albaștri.

— I-am spus doar că e un porc de cîine. După cum știți, a sugerat că discursul meu a fost determinat de un motiv josnic.

Soames deschise ochii mari. I se păru că tînărul acesta își dă prea multă importanță.

— Discursul dumitale! Ar trebui să renunți definitiv la ideea că vorbele sau acțiunile dumitale, oricare ar fi ele, pot schimba ceva.

— Atunci, la ce bun să fiu în parlament?

— Te afli cu mai multă lume în aceeași barcă. Țara e ca un arbore; poți să-l îngrijești, dar nu-i poți scoate rădăcinile pentru a le studia.

Michael îl privi impresionat.

— În chestiuni de ordin public, continuă Soames, principalul este să-ți păstrezi calmul și să nu faci mai mult decît ești dator să faci.

— Dar care sînt criteriile după care-mi stabilesc îndatoririle?

— Bunul simț. Omul nu poate avea totul.

Apoi, ridicîndu-se, începu să privească atent tabloul de Goya.

— Vreți să mai cumpărați un Goya, *sir*?

— Nu. Dacă voi mai cumpăra vreodată tablouri, mă voi întoarce la școala engleză.

— Patriotism?

Soames îi aruncă o privire aspră.

— Îngrijorarea nu-i patriotism, îi spuse. Și mai trebuie să ții seama de un lucru: străinilor le place să audă că sîntem îngrijorați. Nu se cade să discutăm în gura mare despre treburile noastre.

Cu aceste sfaturi, Michael plecă la culcare. Își aduse aminte că, la sfîrșitul războiului, își spunea: „Dacă mai izbucnește un război, nimic nu mă va face să mă mai duc o dată voluntar". Iar acum, dacă ar fi să vină un nou război, Michael știa că s-ar duce din nou. Așadar, bătrînul Forsyte crede că el își face griji zadarnice! Să fie, oare așa? Foggartismul este, deci, o himeră? Oare, ar trebui să se întoarcă la probleme concrete și să se ocupe de circulație? Oare, totul era ireal? Poate, în afară de iubirea lui pentru Fleur! În orice caz, stînd culcat singur în pat, i se făcu dor de ea. Și Wilfrid s-a întors iarăși! Să-și riște el fericirea alături de Fleur, de dragul... de

dragul cui ? Revista *Punch* a publicat, în săptămîna aceasta, o caricatură a lui, rînjind și bîjbîind prin ceața care-l înconjura. Bătrîna Anglie, ca și „bătrînul Forsyte", n-avea ce face cu teorii. Eforturile naționale conștiente erau pentru ei doar vorbe bombastice ! Iar el ? Acest gînd îl tulbură peste măsură. Coborî din pat și se duse la fereastră. Ceață ! În ceață, totul era doar umbră și cea mai subțire dintre umbre era el, politicianul lipsit de simț practic, care pune totul la inimă ! Unu ! Doi ! Big Ben bătu. Cîte inimi și-au pierdut curajul sub el ! Cîte vise spulberate în rezonanța lui ritmată ! Intră în rîndurile superficialilor și lasă țara cu lingura-i de argint în gură !

PARTEA A TREIA

Capitolul I

„CIRCURI"

În copilărie, Soames fusese un pasionat al circului ; dar, după ce crescu mare, nu-l mai gustă. Acum, spectacolele de circ i se păreau dezgustătoare. Jubileurile și procesiunile alegorice, defilarea anuală a primarului, Camera lorzilor, Olympia [1], Wembley [2] — toate îi displăceau. Nu putea suferi mulțimea de gură-cască. Oamenii care se împopoțonau erau, după părerea lui, slabi la minte, iar emoția colectivă a unei mulțimi era o extravaganță jignitoare la adresa individualismului său reticent. Deși nu era prea priceput la istorie, știa că națiunile, pe care le încîntă spectacolele de circ, sînt decadente. Ce-i drept, înmormîntarea reginei Victoria îl impresionase și pe el... În ziua aceea, plutea în atmosferă un anumit sentiment ; dar, de atunci, lucrurile au mers din ce în ce mai rău. În ziua de azi, oamenii făceau din toate „circ" ! Un om nu poate săvîrși o crimă, fără ca întreaga populație — cititorii ziarelor, printre care se număra și el — să-l urmărească, aplecîndu-se în metro peste umărul vecinului ; apoi, meciurile de fotbal, concursurile hipice... Toate acestea încurcau circulația și tulburau conversația normală ; oamenii erau nebuni după ele !

Firește, „circul" își avea rostul său — menținea calmul poporului. Actele de brutalitate, săvîrșite printr-o persoană interpusă, reprezentau un principiu politic de oarecare valoare. Era greu să caști gura la o vărsare de sînge și să verși sînge

[1] Sală londoneză cu acoperișul de sticlă ; datează din anul 1886 ; aci au loc expoziții, spectacole, competiții sportive.

[2] District municipal în apropierea Londrei ; aci a fost organizată, în 1924—1925, o mare expoziție, care cuprindea pavilioane reprezentînd întregul imperiu britanic, un palat al artelor, un mare parc de distracții, un lac artificial și un stadion cu o capacitate de 100.000 locuri.

în același timp ; cu cît oamenii se vor înghesui mai mult, în timpul zilei, pentru a vedea cum se bat alții, cu atît mai puțin se vor osteni să bată ei înșiși pe cineva și cu atît mai liniștit va dormi Soames în timpul nopții. Totuși, goana după senzațional devenise o boală, și, din cîte vedea el, nimeni nu era vaccinat contra ei !

Pe măsură ce săptămînile treceau și procesele de pe rol se rezolvau, „circul" pe care oamenii aceia aveau de gînd să-l facă cu fata lui i se părea din ce în ce mai monstruos. Instinctiv, n-avea încredere în scoțieni — în ziua de azi își zic *Scotsmen* în loc de *Scotchmen*, de parcă asta schimba ceva din caracterul lor. Scoțienii aceștia nu cedează niciodată, iar Soames nu putea admite la alții o însușire înnăscută a lui. Și apoi, scoțienii erau atît de... exuberanți, ori prea rigizi, ori prea inimoși... extravaganți indivizi ! Către mijlocul lui martie, cînd procesul era anunțat pentru săptămîna următoare, Soames luă o hotărîre eroică și intră în foaierul Camerei Comunelor. Nu-i vorbise nimănui despre această ultimă încercare, deoarece avea impresia că toți — Anette, Michael și chiar Fleur — au făcut tot ce-au putut pentru a distruge orice posibilitate de învoială.

După ce trimise în sală cartea lui de vizită, așteptă destul de mult în acea distinsă incintă. Auzise expresia „a face anticameră", dar nu-și dăduse niciodată seama cîtă pierdere de vreme însemna acest lucru. Statuile îi aduseră puțină mîngîiere. *Sir* Stafford Northcote [1] — vrednic bărbat ! La mesele bătrînului Forsyte, prin al optulea deceniu al veacului trecut, caracterul său era tot atît de prețuit ca și spinarea de berbec. Chiar și „individul acela, Gladstone", i se păru acceptabil în stuc sau cine știe ce alt material. Poate să nu-ți fie simpatic, totuși, nu-l poți privi peste umăr ca pe mulți dintre cei moderni. Soames stătea ca transportat pe altă lume în fața statuii lordului Granville [2], cînd, în sfîrșit, auzi cuvintele: „*Sir* Alexander MacGown" și văzu un bărbat masiv, cu față roșie, păr negru, aspru și mustață tunsă, coborînd scările cu o carte de vizită în mînă.

[1] *Stafford Henry Northcote* (1818—1887), fruntaș al vieții parlamentare din Anglia ; ministru în guvernul conservator condus de Disraeli.

[2] *George Leveson Gower, conte de Granville* (1815—1891), om de stat englez, din partidul liberal.

— Domnul Forsyte ?

— Da. Am putea merge într-un loc mai puţin public ?

Scoţianul dădu din cap şi-l conduse de-a lungul coridorului, într-o cameră mică.

— Doriţi ?

Soames îşi netezi pălăria.

— Chestiunea aceasta, îi spuse, vă este probabil la fel de neplăcută dumneavoastră, ca şi mie.

— Dumneavoastră sînteţi individul care a avut amabilitatea să folosească cuvîntul „trădătoare" faţă de doamna cu care sînt logodit ?

— Da, eu sînt.

— Atunci, nu pricep cum aţi avut neruşinarea de a veni să vorbiţi cu mine.

Soames îşi muşcă buzele.

— Am fost provocat ; „logodnica" dumneavoastră a spus despre fata mea că este snoabă ; şi asta în casa ei. Doriţi ca această chestiune meschină să devină publică ?

— Dacă dumneavoastră şi fiica dumneavoastră credeţi că puteţi scăpa nepedepsiţi, după ce aţi numit-o, pe doamna cu care eu mă căsătoresc, „şarpe", „trădătoare" şi „persoană imorală", vă înşelaţi mai amarnic decît v-aţi înşelat vreodată în viaţă. Singura dumneavoastră cale de ieşire este ca avocatul dumneavoastră să dea citire în faţa tribunalului, unei scrisori de scuze fără rezerve.

— Asta n-o veţi obţine ; regrete reciproce, e altceva. În ceea ce priveşte problema daunelor...

— Puţin îmi pasă de daune ! strigă MacGown violent.

Declaraţia îi plăcu lui Soames.

— Bine, zise Soames, îmi pare rău şi pentru dumneavoastră şi pentru domnia-sa.

— Ce dracu' vreţi să spuneţi, domnule ?

— Veţi afla către sfîrşitul săptămînii viitoare, dacă, între timp, nu vă revizuiţi atitudinea. Dacă chestiunea ajunge în faţa curţii, vom aduce probe.

Scoţianul roşi atît de tare, încît, pentru o clipă, Soames se sperie să nu facă un atac de apoplexie.

— Vă sfătuiesc să vă măsuraţi bine cuvintele spuse în faţa curţii.

— Curtea nu dă atenţie fanfaronadelor ameninţătoare.

MacGown încleştă pumnii.

— Da, păcat că nu mai sînt de vîrsta dumneavoastră, zise Soames. Bună seara !

Trecînd prin fața lui, Soames ieși. Observase bine drumul prin acest „țarc de iepuri" și în curînd ajunse printre statuile lipsite de patimă. Asta este ! Făcuse ultima încercare și nu mai putea întreprinde nimic, decît să-i producă acestui individ îngîmfat și logodnicei lui atîtea necazuri, încît să regrete clipa în care s-au născut. Ieși în ceața rece din Westminster. Trufia și nestăpînirea ! În loc să-și recunoască greșeala oamenii preferă să ofere, pentru jumătate din populația Londrei, un costisitor spectacol de circ, expunîndu-se batjocurii și disprețului unor „gură-cască" și făcîndu-se de rîsul lumii ! Pentru a-i apăra „onoarea", scoțianul tîrăște în public trecutul acestei tinere femei ! În fața problemei dacă trebuie sau nu să dezvăluie totul, Soames se opri în loc. Dacă nu o face, verdictul va fi în favoarea ei ; dacă o face și nu izbutește să convingă tribunalul, daunele vor fi mult mai mari. Pot ajunge pînă la mii de lire. Simțea că trebuie să ia o hotărîre definitivă. Se legănase cu iluzia că nu vor ajunge în fața tribunalului ! Ora patru ! Poate nu e prea tîrziu pentru a merge la *sir* James Foskisson. Îi va telefona numaidecît celui mai tînăr Nicholas, pentru a pune la cale o consfătuire, și dacă Michael era acasă, îl va lua cu el...

În biroul său, Michael privea cu o satisfacție lugubră caricatura lui, făcută de Aubrey Greene pentru o revistă mondenă. Desenul îl reprezenta stînd într-un picior, ca Guy — sau poate era Slingsby ? — din *Cartea cu nonsensuri* de Edward Lear [1] ; striga în pustiu, în timp ce la orizont se ridica un zîmbet sardonic, iar din gura lui ieșea, ca fumul de țigară, cuvîntul „foggartism" În mijlocul caricaturii, deasupra unei găuri, se vedea Blythe, stînd cu capul întors, pe trupul unui animal exotic, care aplauda cu labele din față. Caricatura era distrugătoare ca desen și concepție... Nu era răutăcioasă, ci pur și simplu ucigătoare. Fața lui Michael avea o expresie încîntată, ca după o masă copioasă, și parcă se delecta la auzul propriului său glas. Ridicol ! Nici un prieten, nici un artist nu va pricepe că pustiul era tot atît de ridicol cît și pelicanul ! Caricatura îți făcea impresia că peste întreaga pagină stă scris cuvîntul „Deșertăciune". Își aduse aminte de cuvintele lui

[1] *Edward Lear* (1812—1888), artist, călător și scriitor.

Fleur, la începutul carierei sale: „Pînă cînd conservatorii cad de la putere, ai să-ţi faci un nume". Ea era o realistă înnăscută. Din primul moment, prevăzuse că va fi un excentric şi va bate singur o mică tobă a lui! Caricatura e straşnică! Nimeni n-o poate preţui mai bine decît victima. Dar pentru ce, oare, zîmbeşte toată lumea cînd aude de foggartism? Pentru ce? Pentru că, printre oamenii care umblau ca lumea, foggartismul sălta ca o lăcustă; pentru o naţiune care-şi dibuia drumul prin ceaţă, el părea o lumină înşelătoare. Da, în ciuda strădaniei lui, lumea îl socotea nebun! Şi... tocmai atunci sosi Soames.

— Am fost să vorbesc cu scoţianul acela, îi spuse. Vrea să mergem la tribunal.

— Oh! Nu mai spuneţi! Am crezut tot timpul că veţi putea evita acest lucru.

— Numai o scrisoare de scuze fără rezerve i-ar satisface. Fleur n-o poate da, şi are dreptate. Poţi să vii cu mine la *sir* James Foskisson?

Luară un taxi şi porniră spre Temple [1].

Cel mai tînăr Nicholas îşi avea birourile în Paper Buildings. Jurisconsultul, blînd, cu o bărbie proeminentă, în vîrstă cam de patruzeci de ani, izbuti să le prezinte, în zece minute, toate îndoielile sale.

— Parcă s-ar bucura la gîndul că voi pierde procesul, şopti Michael în drum spre *sir* James.

— Nu-i cine ştie ce de capul lui, îi răspunse Soames, dar e conştiincios. Foskisson trebuie să se ocupe singur de proces.

După cele cîteva minute în care cel mai tînăr Nicholas reaminti celebrului consilier regal detaliile cazului în speţă, Michael şi Soames fură conduşi în faţa unui domn cu cap mare, înconjurat de favoriţi subţiri şi cărunţi; inteligenţa i se citea pe faţă. De cînd îl alesese pe marele avocat, Soames nu-şi luase ochii de la el şi-i urmărise pledoariile, observînd cum ştia să-şi ascundă intenţiile sub vălul echităţii şi scrupulozităţii. Soames era convins că puţini oameni — şi dintre aceştia nu făceau parte magistraţii — puteau pătrunde tainele lui *sir* James Foskisson. Remarcase îndeosebi succesele sale în probleme morale sau de naţionalitate; nimeni nu se descurca

[1] Clădire situată în Fleet Street, din Londra; vechiul sediu al [c]lerilor templieri.

mai bine în divorțuri unde partea adversă era de naționalitate germană sau rusă, sau în cazurile unde aceasta era o persoană dubioasă sau decăzută ! Văzut de aproape, favoriții păreau a-l face și mai respectabil. Era greu să și-l închipuie cineva dansînd, jucînd zaruri sau culcat în pat, în intimitate. Cu toate că era foarte solicitat, se bucura de reputația unui avocat serios : clientul putea fi sigur că, în momentul cînd pleca spre curte, *sir* James cunoștea mai mult de jumătate din faptele determinante în proces, iar restul le prindea pe parcurs. În orice caz, nimeni nu-și dădea seama că-i scăpase ceva. Cel mai tînăr Nicholas, care cunoștea toate faptele, nu părea să știe cum s-ar putea orienta procesul. *Sir* James, pe de altă parte, părea a cunoaște numai strictul necesar. Plimbîndu-și privirea de la Soames la Michael, repetă faptele și zise :

— Caz tipic pentru o soluție amiabilă.

— Așa este ! recunoscu Soames.

Glasul lui avea o nuanță care atrase atenția lui *sir* James.

— Ați încercat ?

— Am mers pînă la limita extremă.

— Iertați-mă, domnule Forsyte, dar ce considerați dumneavoastră drept limita extremă ?

— O mie cinci sute de lire și regrete reciproce. Ei sînt gata să primească banii, dar ne cer o scrisoare de scuze fără rezerve.

Marele avocat își sprijini bărbia în palmă.

— Ați încercat scuzele fără bani ?

— Nu.

— Eu spre asta aș tinde. MacGown este un om foarte bogat. Banii nu-l interesează. Expresiile din scrisori sînt tari. Ce părere aveți, domnule Mont ?

— Nu atît de tari ca cele folosite față de soția mea.

Sir James Foskisson se uită la cel mai tînăr Nicholas.

— Ce anume a spus ?... întrebă.

— „Arivistă" și „snoabă", zise Michael scurt.

Sir James își legănă capul într-o parte și alta, de parcă era un cîntar.

— „Imorală", „șarpe", „trădătoare", „fără farmec..." — credeți că sînt mai slabe ?

— Aceste cuvinte nu provoacă zîmbete ironice *sir*, în timp ce ale ei, da. În societate, batjocura contează.

Sir James zîmbi.

— Curtea nu face parte din societate, domnule Mont.

— În nici un caz, soția mea nu e dispusă să ceară scuze, atîta vreme cît partea adversă nu-și exprimă regretul, și eu nu văd pentru ce le-ar cere.

Sir James Foskisson păru a respira mai ușurat.

— În acest caz, zise, trebuie să vedem dacă e bine să folosim informațiile detectivului sau ba. Dacă facem uz de ele, trebuie să-i cităm ca martori pe portarul casei și personalul de serviciu al domnului... er... Curfew.

— Exact, am venit aici pentru a hotărî acest lucru, zise Soames, avînd aerul să spună : „Declar ședința deschisă".

Vreme de cinci minute, *sir* James citi cu atenție raportul detectivului.

— Dacă cele spuse aici se confirmă numai în parte, zise în cele din urmă, cîștigăm procesul.

Michael se duse la fereastră. Pomii din grădină aveau muguri mărunți ; jos, cîțiva porumbei pășeau țanțoși prin iarbă. Auzi glasul lui Soames :

— Trebuie să vă spun că ei au pus-o sub urmărire pe fata mea. Nu există nimic suspect, firește, în afară de cîteva vizite făcute unui tînăr american, grav bolnav de pneumonie într-un hotel.

— Vizite despre care eu știam și cu care eram de acord, zise Michael, fără a întoarce capul.

— L-am putea chema ca martor ?

— Cred că este încă la Bournemouth. Dar a fost îndrăgostit de domnișoara Ferrar.

Sir James se întoarse către Soames.

— Dacă nu se pune problema unei împăcări, e mai bine să lăsăm mănușile. Simplul interogatoriu despre cărți, piese de teatru și cluburi nu este concludent.

— Ați citit scena în întuneric din *Samsarul cinstit*, și romanul acela, *Canthar ?* întrebă Soames.

— Toate bune, domnule Forsyte, dar noi nu putem prevedea atitudinea juriului în fața unor probe impersonale de natura acestora.

Michael se întoarse și se așeză.

— Am oroare, zise el, să ne legăm de viața particulară a domnișoarei Ferrar.

— Aveți dreptate. Dar doriți să cîștigați procesul.

— Nu pe această cale. Nu s-ar putea să mergem în fața curții, să nu spunem nici o vorbă și să plătim ?

Sir James Foskisson zîmbi și-l privi pe Soames, avînd aerul de a-i spune : „Nu pricep pentru ce mi l-ai adus aici pe tînărul acesta".

Soames, însă, își urmărea propriile sale gînduri.

— Chestiunea cu locuința lui Curfew este prea riscantă ; dacă dăm greș, poate să ne coste pînă la douăzeci de mii de lire. Și apoi, desigur, ar chema-o în instanță și pe fata mea. Eu vreau să evit acest lucru cu orice preț. Credeam că puteți face din acest caz un rechizitoriu la adresa moralei moderne.

Sir James Foskisson se mișcă în fotoliu, iar pupilele ochilor săi albastru deschis ajunseră cît niște gămălii de ac. Dădu, aproape imperceptibil, de trei ori din cap, de parcă l-ar fi văzut pe Sfîntul Duh.

— Cînd ne vine rîndul ? îl întrebă pe cel mai tînăr Nicholas.

— Probabil, joia viitoare — domnul judecător Brane.

— Foarte bine. Luni ne vedem din nou. Bună seara.

Apoi se adînci în gînduri, nemișcat ; nici Soames, nici Michael nu îndrăzniră să-l tulbure.

Plecară tăcuți ; cel mai tînăr Nicholas rămase în urmă, pentru a vorbi cu secretarul lui *sir* James.

Ajunși în stația Temple, Michael murmură :

— Totul a decurs de parcă ne-ar fi spus : „Frumoasă treabă !" nu-i așa ? Eu trec pe la *The Outpost*, *sir*. Sînteți bun să-i povestiți și lui Fleur cînd ajungeți acasă ?

Soames dădu din cap. Așa se întîmplă întotdeauna ! El e acela care trebuie să rezolve toate lucrurile neplăcute.

Capitolul II

„NU VOR IZBUTI"

În redacția revistei *The Outpost*, domnul Blythe tocmai isprăvise o conversație cu un mare om de afaceri, unul dintre aceia care-i impresionează profund pe toți cei cărora le exprimă — strict confidențial — părerile lor. Chiar dacă *sir* Thomas Lockit nu deținea monopolul industriei din Marea Britanie, el, ca și alții, îți făcea această impresie. Cunoștințele sale erau foarte precise și le enunța cu o emfază cît se poate de rece. După părerea lui, țara trebuie să-și recucerească poziția pe care o deținuse înainte de războiul mondial. Totul depinde de cărbune... de problema zilei de șapte ore ; și „nu vor izbuti". Prețul cărbunelui poate fi redus cu un șiling sau doi. Dar Europa „nu va izbuti" să se redreseze fără produse britanice. Foarte puțini oameni cunoșteau vederile lui *sir* Thomas Lockit; dar, aproape toți cei care le cunoșteau, erau larg răsplătiți.

Totuși, domnul Blythe își mușca degetul și scuipa.

— Cine era individul cu mustață căruntă? întrebă Michael.

— Lockit. El „nu va izbuti".

— Oh ! zise Michael cam mirat.

— Pe zi ce trece, îmi dau seama, Mont, că oamenii cu adevărat primejdioși nu sînt politicienii care-și urmăresc țelurile cu patimă, dar pe față... adică blînd și încet ; ci marii oameni de afaceri, care-și urmăresc țelurile cu patimă ascunsă, stăruitor și operativ. Ei știu ceva și dacă nu sîntem atenți, duc țara de rîpă.

— Ce vor acum ? întrebă Michael.

— Pentru moment, nimic ; dar urzesc ceva. Cînd te uiți la Lockit, vezi cît de puțină valoare are voința. El nu va izbuti să împiedice fenomene care nu se află sub influența lui.

Ar vrea să distrugă mişcarea muncitorească şi să-i facă pe oameni să muncească întocmai ca negrii, fiindcă n-au încotro. Dar, înainte de realizarea dorinţei sale, vom avea război civil. Fireşte, printre laburişti sînt unii la fel de răi... vor să distrugă pe toată lumea. Aceasta dăunează colectivităţii. Dacă ne cufundăm din nou în lupte economice, cum vom merge mai departe cu foggartismul ?

— Eu m-am gîndit la starea ţării, mărturisi Michael. Oare, nu ne luptăm cu morile de vînt, Blythe ? Ce rost are să-i spui unui om, care nu mai are decît un plămîn, că ceea ce-i lipseşte lui este un plămîn nou ?

Domnul Blythe pufăi şi zise :

— Da. Ţara noastră a avut o sută de ani liniştiţi — de la Waterloo pînă la război — şi astfel a ajuns în starea ei actuală; viaţa ei s-a desfăşurat pe făgaşuri atît de fixe şi deprinderile ei sînt atît de înrădăcinate, încît nimeni — nici redactorii de ziare, nici politicienii, nici oamenii de afaceri — nu o pot concepe decît în funcţie de industrialism şi suprapopulaţia oraşelor. În aceşti o sută de ani de linişte, ţara a trecut dincolo de punctul de echilibru şi îi mai trebuie cincizeci de ani netulburaţi, pentru ca balanţa ei să se echilibreze. Adevărata problemă este, însă, faptul că noi nu vom mai avea cincizeci de ani netulburaţi. O manifestare colectivă sau alta — război cu Turcia sau Rusia, tulburări în India, frămîntări de ordin intern, pentru a nu mai vorbi de un alt incendiu mondial — poate răsturna în orice moment oricare plan de dezvoltare paşnică. Noi am nimerit într-o perioadă tulbure a istoriei şi o simţim pe pielea noastră ; în consecinţă, trăim de azi pe mîine.

— Şi atunci ? întrebă Michael posomorît, gîndindu-se la cele ce-i spusese ministrul la Lippinghall.

Domnul Blythe pufăi din nou.

— Nu se poate da înapoi, tinere ! Foggartismul ne oferă cele mai bune perspective posibile şi noi trebuie să le popularizăm cît putem mai mult. Pălăriile vechi ne-au devenit prea strîmte.

— Ai văzut caricatura lui Aubrey Greene ?

— Da.

— Bună, nu-i aşa ? Dar, de fapt, eu am venit să-ţi spun că procesul acela afurisit de defăimare se judecă săptămîna viitoare.

Urechile domnului Blythe se mişcară.

— Îmi pare rău. Cîştigat sau pierdut... nimic nu-i mai dăunător pentru cariera politică decît conflictele particulare. Sper că vei izbuti să eviţi procesul.
— Nu mai e nimic de făcut. Apărarea noastră se va rezuma, însă, la un atac împotriva moralei noi.
— Nu se poate ataca ceva care nu există, zise domnul Blythe.
— Vrei să spui, îl întrebă Michael zîmbind, că n-ai observat o morală nouă ?
— Desigur că nu. Formulează-o, dacă poţi.
— „Nu fi prost, nu fi plicticos".
Domnul Blythe mîrîi.
— Vechea morală era : „Poartă-te ca un *gentleman*".
— Da ! Dar, în gîndirea modernă, nu mai există un asemenea animal.
— Mai zac, pe ici pe colo, rămăşiţe de-ale lui. Specialiştii au reconstituit omul de la Neanderthal dintr-o jumătate de craniu.
— Un cuvînt care provoacă ilaritate nu mai poate fi folosit, Blythe.
— Ah ! zise domnul Blythe. Principalul cusur al generaţiei noastre, tinere Mont, este teama de ridicol şi teroarea de a nu fi demodat. Asta este slăbiciune de caracter.
Michael zîmbi acru.
— Ştiu. Vino cu mine la Cameră. Se dezbate legea electrificării, propusă de Parsham. Poate că aflăm ceva despre şomaj.
După ce se despărţi, în foaier, de domnul Blythe, Michael dădu de tatăl său, care venea pe coridor, împreună cu un domn scund, sprinten şi cu o barbă căruntă, tunsă scurt.
— Ah, Michael! Pe tine te căutam. Îmi daţi voie marchize... fiul meu ; e plin de speranţe ! Marchizul doreşte să-ţi trezească interesul pentru electrificare.
Michael îşi scoase pălăria.
— Vreţi să poftiţi în sala de lectură, *sir* ?
Acesta, după cum se ştie, era bunicul lui Marjorie Ferrar şi putea să-i fie de folos. Într-un colţ retras al sălii, luminată în aşa fel încît nu vedeau pe nimeni citind, se aşezară în trei fotolii, dispuse în triunghi.
— Ştii ceva despre electricitate, domnule Mont ? zise marchizul.

— Nu, *sir*, decît că în această încăpere ar trebui mai multă lumină electrică.

— Pretutindeni, domnule Mont. Am citit despre foggartismul dumitale ; dacă-mi îngădui să-ți spun, eu cred că aceasta este, foarte probabil, politica de viitor a țării noastre. Dar, atîta vreme cît nu se face electrificarea, nu se va realiza nimic. Eu aș dori să începeți prin a sprijini proiectul de lege propus de Parsham.

Și accentuînd în mod plăcut fiecare silabă, bătrînul *pair* începu să-l bată la cap pe Michael.

— Am înțeles, *sir*, zise Michael în cele din urmă. Această lege va aduce o contribuție considerabilă la sporirea numărului șomerilor.

— Temporar..

— Mă întreb dacă mai pot lua asupra mea necazuri temporare ; mi se pare destul de greu să trezesc interesul oamenilor pentru viitor... prezentul li se pare atît de important !

Sir Lawrence necheză.

— Trebuie să-i dați timp și broșuri, marchize. Dar, băiete dragă, atîta vreme cît foggartismul tău e reținut în grajd, trebuie să-ți faci rost de alt cal.

— De curînd, cineva m-a sfătuit să mă ocup de problema circulației sau a reducerii taxelor poștale. Dar, între altele, *sir*, procesul nostru se judecă săptămîna viitoare.

Sprînceana mobilă a lui *sir* Lawrence se ridică.

— Oh ! zise. Vă aduceți aminte, marchize... nepoata dumneavoastră și nora mea ? V-am vorbit despre această chestiune.

— Ceva cu arivism ? O insultă, nu-i așa ? întrebă bătrînul *pair*. Mătușa mea...

În timp ce Michael se gîndea dacă aceasta este o exclamație de revoltă sau introducerea la o amintire din trecut, tatăl său interveni :

— Ah! da, un caz interesant, marchize, este complet descris în memoriile lui Betty Montecourt.

— În vremea aceea, insultele aveau un parfum special. Cuvintele care au provocat conflictul au fost : „Crinolina îi acoperă abateri grave".

— Dacă se poate face ceva pentru a evita scandalul, mîrîi Michael, trebuie s-o facem acum. Noi am ajuns într-un impas.

— Ați putea pune o vorbă, *sir*? insistă *sir* Lawrence.

Barba marchizului tremură.

— Am aflat din ziare că nepoata mea se mărită cu un bărbat numit MacGown, membru în Camera Comunelor. O fi pe-aici?

— Probabil, spuse Michael. Dar eu m-am bătut cu el. De aceea cred, *sir*, că am avea mai multe șanse de înțelegere cu ea.

Marchizul se ridică.

— Am s-o chem la micul dejun. Nu-mi place publicitatea. Sper, domnule Mont, că vei vota pentru această lege și că te vei gîndi la electrificarea acestei țări. Avem nevoie de interesul tineretului. Acum, mă duc în Galeria pairilor. La revedere!

După ce marchizul plecă sprinten, Michael îi spuse tatălui său

— Dacă nu vrea să se facă publicitate, aș dori s-o poftească și pe Fleur în dimineața aceea. Și în această ceartă există două părți.

Capitolul III

SOAMES SE ÎNTOARCE ACASĂ

În acelaşi timp, Soames şedea cu una din „părţi" în salonul ei. Fleur îl ascultase tăcută, dar pe chip i se citea încăpăţînare şi mînie. Ce ştia tatăl ei despre pustiul şi dezamăgirea pe care le simţea ea ? De unde să ştie că piatra aruncată de el a zdrobit propria ei imagine din oglindă ? Că termenii „snoabă" şi „arivistă" au rănit-o pînă-n adîncul sufletului ? El nu putea înţelege lovitura pe care o primise, faptul că-şi pierduse brusc încrederea în importanţa persoanei ei şi speranţa că se poate ridica, sentiment atît de necesar fiecărui om. Îngrijorat de expresia de pe faţa ei, preocupat de aspectele practice ale „circului" care-i aştepta şi zbuciumîndu-se pentru a o feri cît mai mult de implicaţiile procesului, Soames rămase mut ca un peşte.

— Vei sta în rîndul din faţă, chiar lîngă mine, îi spuse. Ar fi bine să nu te îmbraci într-o rochie prea bătătoare la ochi. Vrei s-o luăm şi pe mama ta ?

Fleur dădu din umeri.

— În sfîrşit, zise Soames. Dar dacă vrea să vină, poate e bine să vină şi ea. Brane nu este un judecător glumeţ, slavă domnului ! Ai asistat vreodată la vreun proces ?

— Nu.

— Principalul este să fii calmă şi indiferentă. Ceilalţi toţi sînt în spatele tău, numai juraţii sînt în faţă şi de ei nu trebuie să te temi. Dacă te uiţi la ei, să nu zîmbeşti.

— De ce nu ? I-ar putea influenţa, tată dragă ?

Soames nu-i răspunse la această frivolitate.

— Ar fi bine să-ţi pui o pălărie mică. Michael trebuie să şadă în stînga ta. Spune-mi, te rog, v-a trecut această... er... de a nu vă povesti ce faceţi ?

— Da.

— Să nu mai faci aşa ceva. Te iubeşte foarte mult.

Fleur dădu din cap.

— Mai ai ceva să-mi spui ? Ştii că eu... eu sînt foarte îngrijorat din pricina ta.

Fleur se ridică şi se aşeză pe braţul fotoliului în care şedea Soames : imediat, acesta se simţi liniştit.

— Acum, nu-mi mai pasă. Răul s-a făcut şi pace ! Tot ce sper, însă, este că femeia *aceea* va trece prin momente neplăcute.

Soames, deşi nutrea aceleaşi speranţe, fu cam izbit de vorbele ei.

Curînd după această convorbire, îşi luă rămas bun, se urcă în automobil şi se întoarse, pe întuneric, la Mapledurham. Era o seară răcoroasă de primăvară. Geamurile automobilului erau ridicate. La început se gîndi puţin, apoi nu se mai gîndi la nimic. Avusese o după-amiază obositoare ; mirosul slab de *stephanotis* [1] cu care Anette parfumase automobilul, îi făcea plăcere. Cunoştea prea bine drumul pentru a-i mai da atenţie. Totuşi, se mira de numărul oamenilor care erau pe lume, între orele şase şi şapte seara. Moţăi, pînă cînd ajunse la drumul cel nou ; se trezi, apoi aţipi iarăşi. Unde era... la Slough ? Înainte de a se duce la Marlborough, urmase la şcoala din Slough, împreună cu tînărul Nicholas şi St. John Heyman, iar după el, au mai învăţat aici şi alţi băieţi Forsyte. Au trecut aproape şaizeci de ani de atunci ! Îşi reaminti prima zi de şcoală — venise îmbrăcat în(haine nou-nouţe, cu un mic ţilindru nou-nouţ în cap şi ţinînd în mînă o cutie de jucării plină de dulciuri, pe care mama sa i-o dăduse, spunînd : „Poftim, scumpul meu, cu asta îţi vei face popularitate". El crezuse că datorită acestei cutii, îi va putea cumpăra pe colegi timp de cîteva săptămîni, dar, după ce le dădu o bucăţică, băieţii îi luară toată cutia, spunîndu-i că ar fi foarte bine să mănînce totul dintr-o dată. În douăzeci şi două de minute, douăzeci şi doi de băieţi crescuseră efectiv în greutate, iar el, împărţind bunătăţile, nu apucase să mănînce nici atît cît s-ar fi cuvenit celui de-al douăzeci şi treilea. Îi lăsaseră un pachet de biscuiţi cu chimen, care nu i-au plăcut niciodată. După aceea, trei băieţi, nou-veniţi, îi spuseră că a fost un dobitoc dacă s-a lăsat convins să mănînce totul dintr-o dată, în loc să fi pus ceva la o parte şi pentru ei ; iar

[1] Plantă din Asia şi America, cu flori parfumate.

Soames se văzu silit să-i bată pe tustrei. Popularitatea lui dură douăzeci și două de minute, și, după cîte știa el, nu și-a redobîndit-o niciodată.

Săltîndu-se ușor pe pernele moi ale automobilului, își aminti cu durere cum vărul lui, St. John Heyman, îl împinsese într-un tufiș de grozamă și-l ținuse acolo destul de multă vreme. Ce brute oribile erau băieții aceia! Pentru o clipă, îi fu aproape recunoscător lui Michael, pentru că încerca să-i scoată pe băieții tineri din Anglia. Și, totuși... Avea și cîteva amintiri plăcute, chiar despre băieți. Avusese o colecție de fluturi. Vînduse unui băiat doi „Amirali roșii", în stare destul de proastă, cu un șiling și trei *penny*. N-ar fi rău să mai fie o dată băiat... hm... și să azvîrle cu praștia boabe de mazăre asupra călătorilor dintr-un tren care nu se putea opri în loc; să bea vișinată în tren, mergînd acasă, în vacanță, să capete premiu pentru că a recitat două sute de versuri din *The Lady of the Lake* [1], mai bine decît Burroughes, zis și „Tartă cu cireși"... Ce-o fi devenit Burroughes — „Tartă cu cireși", care avea atîția bani de cheltuială la școală, încît tatăl său a dat faliment? Burroughes — „Tartă cu cireși"!

Încetul cu încetul, Slough se pierdu în negura vremii. Automobilul ajunsese pe cîmp și Soames învîrti mînerul geamului, pentru a lua puțin aer proaspăt. Miros de pomi și iarbă pătrunse în mașină. Să expediezi băieții din Anglia! Oamenii de prin orașele mari și de dincolo de ocean vorbeau cu un accent foarte ciudat. Dar și aici vorbeau cu accent ciudat. La Slough, accentul era foarte bun. De altfel, cine nu vorbea ca lumea căpăta bătaie. Își aduse aminte de prima vizită a părinților săi — James și Emily — la Slough; erau foarte distinși (pe vremea aceea cuvîntul nu era depreciat), cu favoriți și crinolină; băieții aceia afurisiți făcuseră cîteva observații personale, care l-au durut! Să-i scoată din Anglia! Dar, pe vremea aceea, n-aveau unde-i duce pe băieți. Soames respiră adînc aerul curat. Lumea zice că Anglia s-a schimbat, că a decăzut — ba unii spun chiar că „s-a isprăvit cu ea". Prostii! Și-a păstrat mirosul! Fratele bunicului său, „Superior Dosset", plecase pe cînd era băiat tînăr, la începutul veacului trecut, în Bermude; de atunci, cine a mai auzit ceva despre el? Nimic! Tînărul Jon Forsyte, împreună cu mama sa — prima

[1] Poem de Walter Scott (1771—1832).

lui soţie, infidela, pe care n-a uitat-o cu desăvîrşire — a plecat în Statele Unite. Oare, va mai auzi ceva despre ei ? Spera să nu audă. Anglia ! Într-o bună zi, cînd va avea timp şi automobilul va fi liber, se va duce să se plimbe la granița dintre Dorsetshire[1] şi Devonshire[2], de unde se trage neamul Forsyte. Ştia bine că nu e nimic de văzut. De altfel, n-o să-i spună nimănui cînd se va duce acolo ; dar pămîntul trebuie să aibă o anumită culoare... trebuie să existe un cimitir şi... ha ! Maidenhead ! Toate vilele, hotelurile şi gramofoanele acelea stricau farmecul rîului. Ce ciudat că Fleur n-a fost niciodată prea îndrăgostită de Tamisa !... Poate i se pare că rîul curge prea încet şi că aduce prea multă umezeală... În ziua de azi, totul e iute şi sec, ca America. Dar, oare, există undeva pe lume un rîu ca Tamisa ? Nu ! Nimeni nu are un rîu care curge verde, limpede şi plin de bălării, unde şezînd în barcă, poţi privi vacile, ulmii şi plopii aceia înalţi. Nicăieri nu există ceva atît de liniştit şi sigur, unde să simţi că sufletul tău este numai al tău şi unde să te gîndeşti la pictori ca Mason, Walker şi Constable.

Automobilul se ciocni uşor de ceva şi se opri. Riggs, şoferul ! Întotdeauna găseşte ceva de care să se ciocnească ! Soames scoase capul pe fereastră. Şoferul coborî şi examină aripa.

— Ce-a fost ? întrebă Soames.

— Cred că un porc, *sir*.

— Unde ?

— Să merg mai departe sau să cercetez ?

Soames privi în jurul lui. Nu văzu nici o aşezare omenească prin apropiere.

— Mai bine vezi ce-a fost.

Şoferul dispăru în spatele automobilului. Soames rămase locului. El nu avusese niciodată porci. Lumea zice că porcul este un animal curat. Oamenii nu se pricepeau să-i crească aşa cum trebuie. În jurul lui, domnea o linişte profundă ! Nu se auzea nici un automobil pe şosea, iar în tăcerea înconjurătoare, doar vîntul mai vorbea cîte ceva cu frunzişul gardurilor vii. Soames zări cîteva stele.

— E porc, domnule ; îl aud răsuflînd.

— Oh, făcu Soames.

[1], [2] Comitate în sud-vestul Angliei.

Dacă pisica are şapte vieţi, cîte vieţi are un porc ? Îşi aduse aminte de unica ghicitoare pe care o ştia tatăl său : „Dacă un *hering* şi jumătate costă trei jumătăţi de *penny*, ce preţ are un grătar ? “ De cînd era copil mic, Soames descoperise că ghicitoarea n-avea dezlegare.

— Unde e ? întrebă Soames.

— În şanţ.

Porcul era proprietatea cuiva, dar dacă e în şanţ, nimeni nu-l va observa decît după ce el va fi ajuns acasă.

— Mînă mai departe, îi spuse şoferului. Apoi, se răzgîndi : Nu, aşteaptă ! şi deschizînd portiera, coborî. În fond, porcul se afla într-o stare nenorocită.

— Arată-mi unde este, îi ceru, şi, la lumina din spatele automobilului, merse în direcţia indicată de şofer. În şanţul nu prea adînc, zăcea o formă întunecată, care scotea nişte sunete înăbuşite, ca un bărbat adormit într-un fotoliu, la club.

— Trebuie să aparţină proprietarului vreunei case din cele prin faţa cărora am trecut adineauri, zise şoferul.

Soames se uită la porc.

— I s-o fi rupt ceva ?

— Nu, domnule, aripa maşinii e neatinsă. Cred că l-am izbit straşnic.

Şoferul atinse porcul cu gheata. Porcul grohăi, Soames se cutremură. Dacă-i aude cineva ? Şoferul acesta vrea să atragă atenţia... n-are minte ! Dar dacă nu-l atingi, cum să afli dacă porcul are vreun mădular rupt ? Făcu un pas şi se uită în ochii porcului ; deodată, un simţ de solidaritate se trezi în el. Dacă şi-a rupt un picior ! Şoferul îl atinse din nou cu gheata. Porcul scoase un sunet dureros, îşi ridică trupul masiv, apoi, guiţînd şi grohăind o luă din loc. Soames se grăbi spre automobil.

— Mînă, îi porunci şoferului. Porcii nu se gîndesc niciodată la altceva decît la ei înşişi ; fermierii erau la fel de răi... Nu văd cu ochi buni automobilele. Soames nu era convins că greşesc... Namilele astea care gonesc pe şosea ! Privindu-şi picioarele, în automobil, Soames avu impresia că vede ochii porcului de adineauri. Ce-ar fi dacă ar creşte cîţiva porci, acum, cînd arendase păşunea de pe celălalt mal al Tamisei ? Să mănînci slănina produsă de tine, să-ţi prepari singur şuncile porcilor tăi ! Ideea nu era rea... porci curaţi, hrăniţi cum trebuie ! Bătrînul Foggart, în cartea aceea, spune că trebuie să se pro-

ducă mai multe alimente în Anglia, pentru ca, în eventualitatea unui nou război, țara să nu depindă de nimeni. Soames începu să adulmece aerul. Miros de prăjituri... ajunseseră la fabrica de biscuiți din Reading! Va să zică, Anglia produce biscuiți! Iar el se hrănește cu alimente produse în țări străine... Nu e plăcut să trăiești din mila altora! De altfel, carnea și grîul din Anglia n-au seamăn... ca să nu mai vorbim despre cartofi; nici în Italia, nici în Franța nu poți mînca un cartof ca lumea. Și acum, vor să facă din nou comerț cu Rusia! Bolșevicii urăsc Anglia. Iar noi să mîncăm grîul și ouăle lor, să folosim pieile și seul lor? Asta nu e de demnitatea noastră! Automobilul intră într-un viraj și Soames se lovi de pernele laterale. Biserica din sat! Individul acesta Riggs, mereu se sperie de cîte ceva. E frumoasă bisericuța aceasta veche, cu clopotnița mică, cu morminte acoperite de licheni, cu nume vechi gravate pe pietrele funerare, înconjurate de tise... Așa ceva numai în Anglia se vede. Aceasta îi aduse aminte că, într-o bună zi, omul trebuie să fie îngropat undeva. Poate chiar aici. Nimic somptuos! Numai numele lui, „Soames Forsyte", gravat pe piatra necizelată, întocmai ca mormîntul pe care șezuse în cimitirul Highgate; nu trebuie să se scrie și „aici se odihnește"... se înțelege de la sine că se va odihni! În ceea ce privește crucea... nu știa ce să zică. Probabil că-i vor pune o cruce, indiferent de dorința lui. I-ar place, însă, să fie îngropat într-un colț, departe de ceilalți... cu un măr sau alt pom deasupra lui. Cu cît își vor aduce mai puțin aminte de el, cu atît mai bine. Exceptînd-o pe Fleur... dar ea avea alte griji!

Automobilul coti și coborî ultimul delușor, înainte de a ajunge la nivelul rîului; Soames îl zări — dungă întunecoasă printre plopi — tainic, ca și sufletul Angliei. Automobilul intră pe aleea casei și se opri în fața ușii. Nu-i va spune încă, lui Anette, data procesului... ea nu va reacționa ca el... nervii ei nu rezistau!

Capitolul IV

PREDICA

Căsătoria lui Marjorie Ferrar fu fixată pentru prima zi a vacanței de Paști a parlamentului ; luna de miere aveau să și-o petreacă la Lugano ; trusoul i-l va confecționa casa „Clothilde" ; locuința avea să fie în Eaton Square ; renta personală din partea soțului ei, de două mii de lire pe an ; iar obiectul iubirii ei : nimeni. Se miră cînd primi telefonul prin care era poftită să ia micul dejun la Shropshire House. Ce-o fi pățit bătrînul ?

A doua zi dimineață, la ora nouă și cinci minute, Marjorie păși pragul casei strămoșești, după ce lăsase aproape toată pudra și vopselele pe masa de toaletă. Oare, bătrînul nu era de acord cu căsătoria ei ? Ori voia să-i dea una din dantelele bunicii ei, care, de altfel, nu erau bune decît pentru muzeu ?

Marchizul citea ziarul, în fața căminului cu încălzire electrică. Întoarse spre ea privirile-i luminoase și pătrunzătoare.

— Ei, Marjorie ! Vrei să ne așezăm, sau preferi să luăm micul dejun în picioare ? Avem *porridge*, omletă, pește ah ! și *grappe-fruit*... semn de mare considerație din partea bucătăresei ! Vrei să torni cafeaua ?

— Ce dorești mata, bunicule ?

— Mulțumesc, eu am să mă plimb pe aici și am să ciugulesc cîte ceva. Va să zică, te căsătorești... Oare, e o fericire pentru tine ?

— Lumea zice că da.

— Aud că e în parlament. Crezi că i-ai putea trezi interesul pentru legea electrificării, propusă de Parsham ?

— Oh ! da. Se pricepe nemaipomenit de bine la electricitate.

— Om deștept. Cred că are fabrici. Sînt electrificate ?

— Cred că da.

Marchizul îi aruncă, din nou, o privire pătrunzătoare.

— Văd că tu nu eşti prea informată, îi spuse. Dar arăţi admirabil. Ce-i cu insultele despre care am auzit ?

Ar fi trebuit să prevadă ! Bunicul ei era foarte ager la minte ! Nimic nu-i scăpa !

— Nu te interesează, bunicule dragă.

— Nu sînt de acord. Tatăl meu şi cu bătrînul *sir* Lawrence Mont au fost prieteni foarte buni. Pentru ce vrei să-ţi speli rufele în faţa curţii ?

— Eu nu vreau.

— Tu eşti reclamanta ?

— Da.

— De ce te plîngi ?

— M-au vorbit de rău.

— Cine ?

— Fleur Mont şi tatăl ei.

— Ah ! Ruda negustorului de ceai. Ce-au spus !

— Că n-am nici un fel de simţ moral.

— Şi tu crezi că ai ?

— Atît cît au şi mulţi alţii.

— Şi altceva ?

— Că sînt un şarpe veninos.

— Asta nu-mi place. Pentru ce-au spus-o ?

— Numai pentru că m-a auzit cineva spunînd despre ea că este o snoabă. Şi aşa şi este.

Marchizul puse coaja unui *grappe-fruit* pe farfurie, îşi sprijini piciorul pe un fotoliu, cotul pe genunchi, bărbia în palmă şi zise :

— În ziua de azi, Marjorie, clasa noastră nu mai e ocrotită de zei, dar noi încă reprezentăm o idee. Şi e o eroare să uiţi acest lucru.

Marjorie stătea nemişcată. Toată lumea îl respecta pe bătrînul marchiz ; chiar şi tatăl ei, cu care el nu vorbea. Dar a-i spune ei că încă reprezintă o idee, era prea din cale-afară ! Aşa o fi, şi poate avea dreptate, dar asta la vîrsta lui, lipsită de ispite ! Şi apoi, graţie mult-lăudatelor legi britanice, ea nici n-avea dreptul să-şi poarte numele şi titlul. Chiar dacă — în calitate de fiică a lordului Charles şi a *lady*-ei Ursula — era conştientă de rangul ei, nu-şi dăduse niciodată aere, preferînd să fie considerată o simplă boemă. Şi apoi, la urma

urmei, şi ea reprezenta o idee... să nu fie îngîmfată şi plicticoasă !

— Uite ce este, bunicule, eu am încercat împăcarea, dar ea a refuzat. Cafea ?

— Da, cafea. Spune-mi, Marjorie, tu eşti fericită ?

Marjorie Ferrar îi întinse ceaşca.

— Nu. Dar cine este ?

— Lovitură bine parată, zise marchizul. Aud că ai să fii foarte înstărită. Asta înseamnă putere. Merită s-o foloseşti bine, Marjorie. El e scoţian, nu-i aşa ? Ţi-e drag ? Apoi o privi din nou cu ochii săi pătrunzători.

— Cînd şi cînd.

— Am înţeles. Cu părul pe care-l ai, trebuie să fii foarte atentă. Părul roşu este nemaipomenit de preţios în anumite ocazii. De pildă, la meciul dintre Eton şi Harrow, sau la toasturi la dineuri, dar ia bine seama ce faci cu el după ce te-ai căsătorit. Unde veţi locui ?

— În Eaton Square. Există şi o moşie în Scoţia.

— Spune-i să-ţi electrifice bucătăriile. Eu aşa am făcut. Menajează dispoziţia bucătăresei. Dar, să revenim la insultă. N-aţi putea spune cu toţii că regretaţi ?... Pentru ce să umpleţi buzunarele avocaţilor ?

— Ea nu vrea să spună decît după ce am spus eu, iar eu nu vreau decît după ce a spus ea.

Marchizul îşi bău cafeaua.

— Unde este piedica ? Mie nu-mi place publicitatea, Marjorie. Gîndeşte-te la procesul judecat deunăzi. În ziua de azi, orice incident de natura aceasta în societate înseamnă un cui în coşciugul nostru.

— Dacă doreşti, am să-i vorbesc lui Alec.

— Te rog. Are păr roşu ?

— Nu, negru.

— Ah ! Ce-ai dori tu ca dar de nuntă ? Dantele ?

— Oh, nu, bunicule dragă. Azi nimeni nu mai poartă dantelă.

Marchizul o privi cu capul aplecat într-o parte ; avea aerul de a spune : „Nu ştiu cum să mă debarasez de dantelele acelea".

— Poate ai vrea o mină de cărbuni. Dacă o electrifici, devine rentabilă.

Marjorie Ferrar rîse :

— Ştiu c-o duci greu, bunicule ; dar nu vreau nici mina de cărbuni, îţi mulţumesc. Costă prea mult. Mie îmi ajunge binecuvîntarea dumitale.

— Mă întreb, zise marchizul, oare, n-aş putea vinde binecuvîntări ? Unchiul tău, Dangerfield, s-a apucat de agricultură şi mă ruinează. Măcar de-ar cultiva grîu prin mijloace electrice, e singurul mod de a face ca agricultura să devină rentabilă la preţurile actuale. Dacă ai isprăvit micul dejun, îţi spun la revedere. Trebuie să-mi văd de lucru.

Marjorie Ferrar, care abia începuse să mănînce, se ridică şi-i strînse mîna. Bătrînul era simpatic, deşi poate cam repezit !...

În seara aceleiaşi zile, într-o lojă la Teatrul „St. Anthony", cînd MacGown îi povesti vizita lui Soames, Marjorie găsi prilejul să-i vorbească.

— Oh, dragul meu ! Pentru ce nu te-ai împăcat, Alec ?, Întreaga poveste este neplăcută. Bunicul meu m-a chemat la el şi mi-a spus că nu este de acord.

— Dacă-şi cer scuze, zise MacGown, mă împac şi mîine. Dar scuze trebuie să-şi ceară.

— La mine nu te gîndeşti ? Nu-mi convine să mă expun în public, ca ei să tragă în mine.

— Sînt anumite lucruri, Marjorie, pe care omul nu le poate înghiţi. Purtarea lor a fost infamă.

Cuprinsă de un impuls necugetat, îi spuse :

— De fapt, Alec, cum crezi tu că sînt eu ?

MacGown puse mîna pe braţul ei gol.

— Eu nu cred, eu ştiu.

— Ei şi ?

— Provocătoare !

Ciudat rezumat ! Într-un fel, e foarte nimerit, numai că !...

— Vrei să spui că-mi place să-i enervez pe oameni, pînă cînd mă cred aşa cum sînt. Dar, haide să presupunem — Marjorie îl privi drept în ochi — că de fapt aşa sînt.

MacGown o strînse de braţ.

— Nu eşti şi eu nu suport să se spună aşa ceva.

— Crezi că procesul acesta mă va scoate basma curată ?

— Eu ştiu ce-i bîrfeala şi ştiu cît eşti tu de bîrfită. Dar, oamenii care vorbesc despre tine trebuie să se înveţe minte, o dată pentru totdeauna.

Marjorie Ferrar întoarse privirea spre natura moartă pictată pe cortină, rîse și zise :

— Dragul meu ești înfiorător de provincial.

— Eu știu să deosebesc o cale dreaptă de una strîmbă.

— Da, dar în Londra nu prea sînt căi drepte. Ai face mai bine dacă te-ai împăca, Alec, altfel mă tem că te poticnești de mine.

MacGown zise simplu :

— Eu cred în tine mai mult decît crezi tu însăți.

Spre bucuria lui Marjorie, cortina se ridică chiar atunci : era încurcată și mișcată.

În loc să-i întărească dorința de a renunța la proces, scurta lor convorbire trezi în Marjorie sentimentul că acest proces va decide soarta căsătoriei ei. După judecată, Alec va ști cu cine are de-a face, și ea de asemenea ! Nu va mai rămîne nimic ascuns din purtările ei, iar ea prefera să nu se căsătorească cu el, decît s-o facă pozînd în ceea ce nu era. Viitorul va alege ! Totuși, era foarte neplăcut ; mai ales interogatoriul prealabil, la care va fi supusă. La urma urmei, ce impresie produseseră acele scrisori printre prietenii și cunoștințele ei ? Pentru cîștigarea procesului, faptul, desigur, nu este lipsit de importanță. Dar cum putea dovedi ea acest lucru ? Două doamne au revocat invitațiile pe care i le trimiseseră pentru un *week-end* : o contesă destul de pretențioasă și o milionară canadiană, măritată cu un baronet decăzut. Pînă acum, nu-i trecuse prin minte că acesta ar fi putut fi motivul, dar se prea poate să fi fost. În afară de aceste două incidente, ea va spune că nu cunoaște efectele produse, deoarece oamenii nu-ți spun în față bîrfelile auzite, sau chiar părerile lor despre tine. Avocații vor încerca să facă din ea o pildă a nevinovăției jignite ! Doamne-Dumnezeule ! Ce-ar fi dacă, în fața curții, și-ar dezvălui adevăratele convingeri și i-ar lăsa pe toți cu gura căscată ? Adevăratele convingeri... care erau ? Să nu-ți părăsești prietenii ; să nu-ți trădezi bărbatul ; să nu-ți fie frică ; să nu te porți altfel decît toată lumea ; să fii întotdeauna în mișcare ; să nu fii îngîmfată ; să nu fii plicticoasă. Toată povestea era o aiureală ! Totuși, nu trebuie să-și piardă capul !

Capitolul V

ZIUA DECISIVĂ

În ziua procesului, Soames se trezi în Green Street, bolnav de nerăbdare. Bine ar fi să fi trecut ziua de azi și să fie mîine. Repetatele convorbiri cu cel mai tînăr Nicholas și *sir* James Foskisson confirmaseră ideea apărării printr-un atac la adresa moralei moderne. Se vedea că Foskisson era decis să pună mult suflet în pledoarie. Poate că suferise și el din pricina acestei morale ; și dacă Foskisson avea ceva din destoinicia bătrînului Bobstay, care, de curînd, la vîrsta de optzeci și doi de ani, și-a publicat memoriile, pisica aceea cu părul roșu își va pierde firea și se va trăda. Ieri după-amiază, Soames trecuse pe la tribunal să-l vadă pe domnul judecător Brane, care-i făcu o impresie foarte bună. Judecătorul acesta bine pregătit, deși mai tînăr decît el — de altfel, pe vremuri, îi încredințase unele procese — părea destul de demodat pentru cerințele acestui caz.

După ce-și spălă proteza și și-o puse în gură, își perie părul și intră în camera vecină, la Anette, spunîndu-i că, dacă nu se grăbește, va întîrzia. În pat, Anette părea întotdeauna foarte tînără și frumoasă, lucru pe care, deși îi făcea plăcere, Soames nu i-l putea ierta. Cînd el nu va mai fi, peste vreo cincisprezece ani, ea nu va avea nici șaizeci de ani și putea să mai trăiască douăzeci.

După ce-i alungă îndeajuns somnul pentru ca ea să-i spună : „Ai destul timp să te agiți în sala de ședințe, Soames !“ se întoarse în camera lui și se uită pe fereastră. Aerul mirosea a primăvară, enervant ! Făcu baie, se bărbieri cu grijă — nu voia să apară în fața tribunalului cu o tăietură pe bărbie ! — apoi se întoarse din nou la Anette, pentru a-i spune să nu se îmbrace cu ceva bătător la ochi. Purta lenjerie de culoare roz.

— Ar fi bine să te îmbraci în negru, îi spuse.

Anette îl privi peste oglinda pe care o ţinea în mînă.

— Pe cine vrei să fascinezi, Soames ?

— Oamenii aceia vor veni, desigur, cu prietenii lor ; n-aş vrea să fii bătătoare la ochi...

— Nu-ţi fie teamă ; nu voi căuta să par mai tînără decît fata mea.

Soames ieşi iarăşi din camera ei. Franţuzoaicele astea ? Totuşi, Anette avea bun gust.

După micul dejun, se duse la Fleur. Winifred şi Imogen se vor ocupa de Anette, vor merge şi ele la tribunal ; parcă procesul acesta ar fi fost o distracţie !

Elegant, cu ţilindru, Soames trecu prin Green Park, repetîndu-şi depoziţia. Pomii nu înmuguriseră încă, se desprimăvăra tîrziu, iar familia regală nu era la Londra ! Trecînd prin faţa palatului regal, Soames îşi zise: „Se bucură de mare popularitate ! Probabil că le place acest uriaş monument al imperiului, aşezat în faţa lor, numai muşchi, carne şi animale mari [1]. Toată lumea zice despre el, ca şi despre monumentul «Albert Memorial» [2], că nu sînt cine ştie ce ; dar, la urma urmei, cel puţin, se văd pe ele pacea şi belşugul, n-au nimic modern !" De la Westminster, mergînd pe drumul cel mai scurt, trecu printr-o stradă cu miros de peşte prăjit, pentru a ajunge, prin spatele parlamentului, în North Street. Păşind printre căsuţele frumoase, privea neîncetat biserica Wren ; deşi nu intra în nici o biserică în afară de catedrala Sf. Paul, aspectul exterior al bisericilor îi dădea un sentiment de tărie... bisericile erau atît de solide şi discrete ! Parcă nu le păsa ce crede lumea despre ele... Cotind spre South Square, se simţi ceva mai bine. Dandie îl întîmpină în vestibul. Cu toate că nu-i plăceau prea mult cîinii, mărimea şi vigoarea acestuia îi făceau întotdeauna o impresie bună... mult mai bună decît avortonul acela mic, chinezesc, pe care-l avuseseră înaintea lui ! Cîinele acesta era un caracter... autoritar şi tenace... Dacă ar fi martor, n-ar putea afla prea multe de la el ! Ridicînd privirea, îi văzu pe

[1] Este vorba de monumentul reginei Victoria, ridicat în 1911, în faţa palatului Buckingham ; în afară de statuia reginei, monumentul cuprinde grupuri statuare, înfăţişînd, în mod alegoric, industria, agricultura, ştiinţele, artele etc.

[2] Monument în Hyde Park, la Londra, ridicat în memoria lui Albert de Saxa-Coburg, prinţul consort al reginei Victoria a Angliei, mort în 1861.

Michael şi Fleur coborînd scările. După ce-l examină în grabă pe Michael în costumul maron şi cravata cu picăţele, ochii i se ancorară pe chipul feţei lui : palidă, dar, cu pielea ca laptele ; n-avea nimic modern... slavă Domnului !... nici ruj, nici aluniţă neagră, pudră sau creion de sprîncene... Aspectul se potrivea perfect cu rolul ei ! Purta o rochie albastră, de bun gust, a cărei alegere nu fusese lucru uşor ! Dorinţa lui ca Fleur să nu fie enervată potoli neliniştea ascunsă a lui Soames.

— Afară miroase a primăvară ! le spuse. Plecăm ?

În timp ce chemau un taxi, Soames încercă s-o liniştească pe Fleur.

— Ieri l-am văzut pe Brane ; s-a schimbat mult de cînd am avut cu de-a face cu el. Eu am fost unul dintre primii lui clienţi, pe vremea cînd îşi începuse cariera de avocat.

— Asta e rău pentru noi, nu-i aşa, *sir ?* întrebă Michael.

— Cum ?

— Să nu creadă că ne aşteptăm la recunoştinţa lui.

Glumeţ ca de obicei !

— Judecătorii noştri, spuse Soames, sînt oameni dintr-o bucată, aproape toţi.

— Sînt convins. Nu cumva ştiţi dacă citeşte cărţi ?

— Ce înţelegi prin : „citeşte" ?

— Adică romane. Noi, parlamentarii, nu citim.

— Nimeni nu citeşte romane, în afară de femei, zise Soames, pipăind rochia lui Fleur. Trebuie să-ţi iei o blană ; e prea subţire.

În timp ce-şi lua blana, îl întrebă pe Michael :

— Cum a dormit ?

— Mai bine decît mine, *sir.*

— Mă bucură ! A sosit taxiul. Fereşte-te de scoţianul acela.

— Îl întîlnesc în fiecare zi la Cameră.

— Ah ! zise Soames, uitasem. Cred că pe acolo nu faceţi procese din asemenea lucruri. Apoi, luînd-o pe Fleur de braţ, o conduse la automobil.

— Mă întreb dacă o să vină şi bătrînul Blythe, îl auzi pe Michael spunînd, cînd trecură prin faţa revistei *The Outpost.* Acestea fură primele cuvinte rostite în taxi şi deoarece nu aşteptau răspuns, fură şi ultimele.

Palatul de Justiţie avea aerul său obişnuit ; oameni îmbrăcaţi în negru şi albastru intrau grăbiţi. „Cursă de şoareci !" mîrîi Michael. Soames respinse comparaţia, dînd din cot ;

ecoul sălilor largi, scările ascunse, coridoarele cu aer greu, încăperile pătrate, unde nu auzeai vorbind niciodată mai multe voci în acelaşi timp, îi erau familiare.

Fiindcă veniseră prea devreme, urcară treptele încet. Într-adevăr, era o mare prostie ! Iată unde au ajuns... ei şi partea adversă... pentru a obţine... ce ? Soames nu putea pricepe cum de n-a stăruit mai mult pe lîngă Fleur, pentru a o face să-şi ceară scuze. De atîtea ori, cînd era vorba de procesele altora, acest procedeu i se păruse absolut natural... Iar în cazul fetei lui, i se păruse de o prostie fără seamăn. Mergea alături de ea, trecînd în grabă pe lîngă secretarii avocaţilor, martori şi alţi asemenea, care stăteau pe coridoare. După cîteva cuvinte spuse în şoaptă aprodului, intrară în sală şi se aşezară. Cel mai tînăr Nicholas îşi ocupase locul, iar Soames se aşeză în aşa fel, încît între ei nu rămase loc decît atît cît îi era necesar corpului fizic al lui *sir* James, cînd îşi va face apariţia. Aplecîndu-se spre cel mai tînăr Nicholas ca să schimbe cîteva vorbe cu el, Soames retrăi iarăşi unele momente plăcute din trecutul său, asemenea unui bătrîn jucător de *cricket*, care mai trage cîteva mingi bune. Peste umărul tînărului Nicholas, scrută publicul din sală. Da, oamenii prinseseră de veste ! După cum prevăzuse — căci pisica aceea era mereu în văzul lumii — în fundul sălii se aflau o mulţime de femei dichisite şi numărul lor creştea mereu. Brusc, se întoarse ; juraţii intrau, unul după altul. Erau oameni bine, dar păreau foarte vulgari ! Pentru ce, oare, juraţii păreau întotdeauna oameni de rînd ? El nu fusese niciodată jurat. Se uită la Fleur. Şedea nemişcată, dar Soames nu putea spune ce simţea ea. În ceea ce-l privea pe tînărul Michael, acesta avea urechile foarte ciulite. Tocmai atunci, Soames o zări pe Anette. N-ar fi trebuit să se aşeze aici cu cît erau mai mulţi dintre ai lor în faţă, cu atît erau mai bătători la ochi. De aceea, dădu din cap şi-i făcu semn cu mîna spre fundul sălii. Oh ! Plecase. Ea, Winifred şi Imogen ocupau destul de mult loc, toate erau cam late în şolduri ; dar mai erau cîteva locuri goale pe băncile dinapoi. Deodată, o văzu pe reclamantă, pe avocatul ei şi pe MacGown ; păreau cu toţii foarte vioi, iar pisica aceea insolentă zîmbea ! Dîndu-şi osteneala să nu privească spre ei, Soames observă, totuşi, cum se aşezară la cîţiva paşi de el. Oh ! În sfîrşit ! Avocaţii Foskisson şi Bullfry apărură împreună,

vorbind între ei ca cei mai buni prieteni. În curînd, o să-şi zică „prietenul meu“ şi vor căuta să-şi taie reciproc beregata! Soames se întrebă dacă nu cumva ar fi fost mai bine să-l fi lăsat pe Foskisson părţii adverse şi să-l fi angajat el pe Bullfry — personaj urît, spătos, competent şi uscat. Cu toţii erau la locurile lor: Fleur între Soames şi Michael, iar în spatele lor Foskisson şi avocatul asistent; „pisica aceea“ între Settlewhite şi scoţian, iar în spatele lor, Bullfry cu avocatul asistent! Nu mai lipsea decît judecătorul pentru ca tabloul să fie complet! Iată-l venind! Soames o prinse pe Fleur de braţ şi se ridică o dată cu ea. Se înclinară. Apoi se aşezară din nou! Un obraz al lui Brane părea puţin mai plin decît celălalt. Soames se întreba dacă nu cumva avea dureri de măsele şi ce anume influenţă va avea acest lucru asupra dezbaterilor.

Urmară apoi procedura obişnuită; enumerarea cazurilor, anunţarea termenelor pentru săptămîna viitoare şi alte asemenea. După ce sfîrşi, judecătorul întoarse capul într-o parte şi-ntr-alta, de parcă voia să vadă cîmpul de bătaie. În sfîrşit, Bullfry se ridică.

— Dacă domnia-voastră îmi îngăduie...

Făcu introducerea obişnuită, apoi o prezentă pe reclamantă în termeni elogioşi: nepoata unui marchiz, logodită cu un viitor prim-ministru, cam aşa ceva spunea. Personalitate proeminentă în cele mai alese cercuri din societate, o persoană evoluată, poate o idee prea evoluată. „O neruşinată!“ gîndi Soames. Apoi, Bullfry începu s-o descrie pe pîrîtă în termeni dulcegi şi destul de caustici: „tînără doamnă bogată şi ambiţioasă...“ „Ce tip obraznic!“ gîndi Soames... Curtea nu va pierde din vedere că ambele părţi sînt din lumea bună, dar, în acelaşi timp, trebuie să ţină seamă de faptul că expresiile primare au înţelesuri şi consecinţe primare, indiferent de societatea în care au fost rostite. „Hm!“ gîndi Soames. Urmă, apoi, o descriere foarte sumară a incidentului din salonul lui Fleur — fireşte, minimalizat — apoi, aluzia la Soames — om avut cu situaţie... Soames îi mulţumi în gînd pentru compliment! Apoi citi scrisorile care cuprindeau insultele! Efectul lor fu exagerat la maxim!... Reclamanta s-a simţit obligată să acţioneze în justiţie... „Baliverne!“ îşi zise Soames. Apoi. Bullfry spuse

— Şi acum, rog să fie audiată doamna Ralph Ppynrryn, ca martoră.
— Cum se scrie acest nume, domnule Bullfry ? întrebă judecătorul.
— Cu doi „p“, doi „y“, doi „n“ şi doi „r.
— Am înţeles.
Soames se uită la purtătoarea acestui nume. Femeie chipeşă, cam fluşturatică după înfăţişare ! Îi urmări mărturia cu o atenţie încordată. Descrierea incidentului din salonul lui Fleur era destul de corectă. Două zile mai tîrziu, primise o scrisoare injurioasă şi socotise de datoria ei să-i dea de ştire domnişoarei Ferrar. Martora, în calitate de femeie de lume, trebuie să spună că aceste scrisori au dăunat domnişoarei Ferrar. Aceasta este părerea multor persoane din societate. Incidentul a devenit public şi a trezit un viu interes în cercuri destul de largi. Martora a arătat scrisoarea primită doamnei Maltese, care, la rîndul ei, i-a arătat scrisoarea primită de ea. Întreaga poveste a început să fie comentată pretutindeni. Hm !
Bullfry se aşeză, Foskisson se ridică.
Soames se aşeză mai bine pe bancă. „Să-l vedem acum pe omul nostru, îşi zise, modul cum se face interogatoriul este foarte important !“ Văzuse el şi ceva mai prost... În timp ce punea întrebările, ochii lui Foskisson, fixaţi în gol, semănau cu o rază de lumină îngheţată, pentru a coborî apoi pe faţa martorei, în momentul cînd aceasta răspundea ; gura lui era puţin deschisă, de parcă voia să înghită mărturia ; din cînd în cînd, i se vedea limba pe buza inferioară, iar mîna liberă părea a prinde ceva în spatele robei :
— Va să zică, doamnă... er... Ppynrryn, acest incident, după cum l-a denumit adineauri prietenul meu, a avut loc în casa doamnei Mont, nu-i aşa ? Cum aţi ajuns dumneavoastră acolo ? În calitate de prietenă, desigur ! Şi dumneavoastră nu aveţi nimic împotriva doamnei Mont ? Nu. Iar dumneavoastră, doamnă, aţi socotit că este bine şi frumos să arătaţi reclamantei această scrisoare, ba şi altora... De fapt, aţi făcut tot ce-aţi putut pentru a da proporţii cît mai mari acestui incident neînsemnat !
În clipa aceea, Foskisson îşi aţinti privirea asupra ei.
— Dacă o prietenă a mea ar fi primit o asemenea scrisoare despre mine, eu socot că era de datoria ei să mă informeze că persoana respectivă mă insultă.

— Chiar dacă prietena dumneavoastră cunoştea incidentul provocator şi era, în acelaşi timp, prietena persoanei care a scris scrisoarea ?

— Da.

— Eu cred, doamnă, că această mică ceartă stîrnea prea multă senzaţie pentru a fi trecută sub tăcere. Ar fi fost doar atît de simplu să rupeţi scrisoarea şi să nu pomeniţi de ea ! Dumneavoastră nu vreţi să susţineţi că această scrisoare v-a schimbat părerile despre domnişoara Ferrar, pe care o cunoaşteţi foarte bine, nu-i aşa ?

— Da.

— Aşa. Va să zică, dumneavoastră, în calitate de prietenă a ambelor părţi, ştiaţi că aceste expresii fuseseră provocate de o enervare momentană şi că nu trebuiau luate în serios ?

— Asta n-o pot spune.

— Oh ! Le-aţi luat în serios ? Vreţi să mă convingeţi că atinseseră un punct sensibil ? Cu alte cuvinte, erau adevărate ?

— Desigur că nu.

— Cum puteau să-i cauzeze prejudicii domnişoarei Ferrar, dacă erau vizibil neadevărate ?

— Cred că puteau...

— Dar nu în ceea ce vă priveşte pe dumneavoastră... doar îi eraţi prietenă.

— Nu pentru mine.

— Nu, ci în faţa altora, care ar fi putut să nu afle niciodată de această scrisoare, doamnă. Totul depindea de dumneavoastră. De fapt, dumneavoastră, doamnă, v-aţi bucurat de întreaga poveste. Nu-i aşa ?

— Bucurat ? Nu.

— Aţi socotit de datoria dumneavoastră să faceţi publicitate în jurul scrisorii ? Faptul că vă împlineaţi datoria nu vă umplea de bucurie ?

Lui Soames i se opri pe buze un rîs sec.

Foskisson se aşeză, Bullfry se ridică.

— De fapt, doamnă Ppynrryn, experienţa v-a învăţat, pe dumneavoastră ca şi pe mulţi dintre noi, care n-avem un sistem nervos atît de rezistent ca acela al învăţatului meu prieten, că, uneori, îndeplinirea datoriei este un lucru dureros.

— Da.

— Mulţumesc. Doamna Maltese, Edward Maltese.

În timpul audierii acestei tinere doamne, care părea brună și voinică, Soames încercase să aprecieze efectul pe care, în comparație cu „pisica aceea“, Fleur îl producea asupra celor patru jurați, ai căror ochi păreau sensibili la frumusețe. În momentul cînd *sir* James Foskisson se ridică pentru a pune întrebări acestei martore, Soames încă nu ajunsese la o concluzie definitivă.

— Spuneți-mi, vă rog, doamnă Maltese, care dintre insulte o găsiți cea mai gravă ?

— Cuvîntul „trădătoare“ din scrisoarea adresată mie și expresia „șarpe veninos“ din scrisoarea adresată doamnei Ppynrryn.

— Mai gravă decît celelalte ?

— Da.

— Aici mi-ați putea da oarecare ajutor, doamnă. Mi se pare că nu frecventați exact cercurile reclamantei, nu-i așa ?

— Nu prea.

— Dar, uneori, cercurile dumneavoastră au anumite tangențe ?

— Da.

— Atunci, vă rog să-mi spuneți, în care lume — a dumneavoastră sau a reclamantei — expresia „n-are nici o urmă de simț moral“ ar fi mai mult sau mai puțin dăunătoare ?

— Nu pot să spun.

— Eu vă cer doar părerea. Socotiți că cercul dumneavoastră este tot atît de înaintat ca al domnișoarei Ferrar ?

— Cred că nu.

— Este bine cunoscut că cercul frecventat de domnia-sa este foarte libertin și ușuratic, nu-i așa ?

— Cred că da.

— Totuși, și lumea dumneavoastră este destul de avansată, vreau să spun că nu sînteți „mucegăiți“.

— Mucegăiți, *sir* James ? întrebă judecătorul.

— Plicticoși, *mylord* — este o expresie foarte folosită în societatea modernă.

— Ce vrea să spună ?

— Respectul convenienţelor, *mylord*.

— Am înțeles. Domnul avocat vă întreabă dacă dumneavoastră sînteți mucegăită, zise judecătorul.

— Nu, *mylord*. Sper că nu.

— Sperați că nu. Continuați, *sir* James.

— Deci, nefiind mucegăită, nu v-ar supăra dacă cineva v-ar spune : „Draga mea, nu ai nici un simț moral ?“

— Nu, dacă mi s-ar spune pe un ton atît de amabil.

— Atunci, doamnă Maltese, o asemenea expresie, rostită cu sau fără amabilitate, vă poate dăuna dumneavoastră sau prietenilor dumneavoastră ?

— Dacă sînt spuse fără amabilitate, da.

— Puteți afirma că concepțiile morale din lumea dumneavoastră sînt aceleași cu cele din lumea domnului judecător ?

— Cum poate răspunde martora la o asemenea întrebare, *sir* James ? zise judecătorul.

— Mai precis : în lumea dumneavoastră sînteți indignați cînd prietenii dumneavoastră divorțează sau pleacă împreună pentru o săptămînă la Paris sau în altă parte, unde le convine ?

— Indignați ? Eu cred că omul n-are de ce se indigna în fața unor lucruri pe care el nu le-ar face.

— Va să zică, nu sînteți indignată.

— Eu cred că nimic nu-mi provoacă indignarea.

— În caz contrar ați fi mucegăit, nu-i așa ?

— Poate.

— Bine. Atunci... dacă lumea dumneavoastră gîndește astfel și dacă — după cum ați afirmat mai adineauri — cercul dumneavoastră este mai puțin libertin și ușuratic decît al reclamantei, cum se poate că expresia „n-are nici urmă de simț moral“ să-i fi dăunat reclamantei ?

— Lumea nu se reduce la cercurile frecventate de noi.

— Nu. Eu cred că cercurile dumneavoastră reprezintă o parte infimă a lumii. Dar spuneți-mi, vă rog, dumneavoastră sau reclamanta acordați vreo atenție... ?

— Cum să vă răspund la o întrebare referitoare la reclamantă, *sir* James ? zise judecătorul.

— Atunci, spuneți-mi, vă rog, dacă dumneavoastră acordați vreo atenție la ceea ce spun oamenii în afara lumii dumneavoastră ?

Soames dădu de două ori din cap. Tipul proceda bine. Iar privirile-i o surprinseră pe Fleur, cu fața întoarsă spre martoră și cu un vag zîmbet pe buze.

— Eu , personal, nu prea dau importanță nici la ceea ce gîndesc oamenii din cercul meu.

— Credeţi că dumneavoastră aveţi un caracter mai independent decît reclamanta ?

— Cred că sîntem la fel.

— Dînsa este o persoană absolut independentă, o ştie toată lumea, nu-i aşa ?

— Da.

— Mulţumesc ,doamnă Maltese.

Foskisson se aşeză. Bullfry se ridică.

— Să fie audiată reclamanta, *mylord*.

Soames, care pînă acum şezuse picior peste picior, îşi lipi tălpile de podea.

Capitolul VI

ÎN BOXĂ

Marjorie Ferrar păşi în boxă. Nu se putea spune că era nervoasă şi nici prea fardată. Ziarele aveau s-o descrie îmbrăcată într-un taior negru cu blană de şinşila şi o pălărie neagră pe cap. După ce sărută aerul de deasupra *bibliei,* respiră adînc şi se întoarse către domnul Bullfry.

De vreo cinci zile încoace, era din ce în ce mai supărată din pricina faptului că procesul acesta o preocupa prea mult. Ea îl pornise şi, pînă la urmă, pierduse orice iniţiativă. De fapt, descoperise un adevăr vechi : cînd porneşti motorul unui conflict, energia necesară pentru a opri rotirea lui este mult mai mare decît cea aplicată de butonul de declanşare. Marjorie se gîndea cu satisfacţie la necazul binemeritat al lui Alec şi al avocatului !

Glasul potolit al domnului Bullfry o linişti. Întrebările pe care i le punea le cunoştea dinainte, aşa încît, cu fiecare răspuns, căpăta mai multă încredere în ea însăşi şi glasul ei i se părea limpede şi plăcut. Avea o ţinută degajată şi căuta să apară cît mai băieţoasă. Îşi dădea seama că atitudinea ei trezise interesul judecătorului, al juraţilor şi al publicului din sală, pe care-l vedea vag. Numai dacă „snoaba" aceea mică, cu faţa lipsită de expresie, n-ar sta acolo, între avocaţi ! Cînd, în cele din urmă, domnul Bullfry se aşeză şi *sir* James Foskisson se ridică, era cît pe-aci să cedeze dorinţei de a-şi pudra nasul. Punînd mîna pe bara boxei, se înfrînă şi, în timp ce avocatul îşi răsfoia hîrtiile şi-şi trăgea roba, Marjorie simţi pe şira spinării primul fior rece din dimineaţa aceea. Măcar de s-ar uita la ea, cînd vorbeşte !

— Aţi mai fost vreodată parte într-un proces, domnişoară Ferrar ?

— Nu.
— Înţelegeţi, nu-i aşa, că vorbiţi sub prestare de jurămînt ?
— Perfect.
— Aţi spus prietenului meu, domnul Bullfry, că nu eraţi în duşmănie cu doamna Mont. Priviţi, vă rog, articolul publicat în numărul din 3 octombrie al ziarului *The Evening Post*. Dumneavoastră l-aţi scris ?
Marjorie Ferrar avu senzaţia că ieşise dintr-o seră caldă în bătaia unui vînt îngheţat. Va să zică, oamenii aceştia ştiau totul !
— Da. Eu l-am scris.
— Articolul se încheie astfel „Mica doamnă întreprinzătoare nu pierde nici un prilej pentru a-şi crea un «salon» profitînd de curiozitatea ce însoţeşte orice aventură politică". Se referă la doamna Mont, nu-i aşa ?
— Da.
— Nu e un gest prea frumos din partea unei prietene... nu-i aşa ?
— Nu văd cu ce i-a dăunat.
— Deci, v-ar plăcea dacă s-ar scrie aşa ceva despre dumneavoastră ?
— M-aş aştepta la aşa ceva, dacă m-aş purta cum se poartă dînsa.
— Acesta nu este un răspuns, dar am să mă exprim mai desluşit : tatălui dumneavoastră i-ar plăcea să citească aşa ceva despre dumneavoastră ?
— Tatăl meu nu citeşte niciodată această rubrică.
— Aşadar, sînteţi surprinsă că tatăl doamnei Mont a citit-o ? Aţi mai scris şi alte asemenea articolaşe amuzante despre prietenii dumneavoastră ?
— Nu prea multe.
— Din cînd în cînd, nu ? Iar persoanele respective rămîn pe mai departe prietenii dumneavoastră ?
— În societate nu e uşor să spui cine ţi-e prieten şi cine nu.
— De acord, domnişoară Ferrar. Aţi recunoscut că aţi făcut una sau două observaţii critice — cred că acestea au fost cuvintele dumneavoastră — la adresa doamnei Mont, chiar în casa dumisale. Există mai multe case în care intraţi pentru a vorbi de rău pe gazde ?
— Nu. Dar, în nici un caz, nu mă aştept ca cineva să tragă cu urechea la ceea ce spun.

— Înțeleg: atîta vreme cît nu sînteți descoperită, totul e în ordine, nu-i așa? Ei bine, în prima miercuri din luna octombrie a anului trecut, în casa doamnei Mont, vorbind cu domnul Philip... er... Quinsey, ați întrebuințat cuvîntul „snoabă referindu-vă la gazdă?

— Cred că nu.

— Luați bine seama. Ați auzit mărturiile doamnelor Ppynrryn și Maltese. Doamna Maltese a spus, după cum vă amintiți, că domnul Forsyte — adică tatăl doamnei Mont — v-a spus cu acel prilej: „Ați spus despre fata mea că este «snoabă», în propria ei casă, doamnă... fiți bună și vă retrageți; sînteți o trădătoare." Așa s-a întîmplat?

— Probabil.

— Vreți să sugerați că sus-amintitul a inventat cuvîntul „snoabă"?

— Eu vreau să spun că s-a putut înșela.

— Cuvîntul „snoabă" nu este frumos... nu-i așa? Ar mai fi avut și alte motive pentru a vă zice „trădătoare"?

— Observațiile mele nu erau destinate urechilor sale. Nu-mi aduc aminte exact ce am spus.

— Bine. Atunci îl vom audia și pe domnul Forsyte, pentru a vă împrospăta memoria, ca să știți exact ceea ce ați spus. Dar eu vă reamintesc că, în cursul acelei scurte convorbiri, ați folosit cuvîntul „snoabă" nu o dată, ci de două ori.

— V-am mai spus că nu-mi aduc aminte; n-avea decît să nu tragă cu urechea.

— Foarte bine! Deci, dumneavoastră sînteți încîntată că ați scris acel articol și ați vorbit-o de rău pe doamna Mont în salonul ei?

Marjorie Ferrar își încleștă mîinile pe bara boxei, de-i zvîcnea sîngele în palme. Glasul avocatului o scotea din minți.

— Totuși, după cîte se pare, domnișoară Ferrar, dumneavoastră aveți grave obiecțiuni împotriva celor care, la rîndul lor, vă vorbesc de rău. Cine v-a sfătuit să intentați această acțiune?

— Mai întîi tatăl meu, apoi logodnicul meu.

— *Sir* Alexander MacGown. Domnia-sa frecventează aceleași cercuri ca și dumneavoastră?

— Nu. El frecventează cercuri parlamentare.

— Așa este. Domnia-sa nu cunoaște, probabil, legile de conduită ale cercurilor frecventate de dumneavoastră.

— Nu există cercuri precis delimitate.

— Sînt întotdeauna gata să învăţ lucruri noi, domnişoară Ferrar. Dar, vă rog să-mi spuneţi: cunoaşteţi părerile prietenilor lui *sir* Alexander MacGown, parlamentari, despre conduită şi moralitate ?

— Le bănuiesc. Cred că diferenţa nu e mare.

— Vreţi să spuneţi, domnişoară Ferrar, că oamenii politici, plini de răspundere, au aceleaşi concepţii uşuratice despre conduită şi morală, ca şi dumneavoastră ?

— Nu cumva mergeţi prea departe, *sir* James, cînd afirmaţi că reclamanta are concepţii uşuratice ? zise judecătorul.

— În ceea ce priveşte conduita, *mylord*, eu socot că răspunsurile primite dovedesc concepţia uşuratică despre îndatoririle ce-i revin unui om care acceptă ospitalitatea cuiva. În continuare, mă voi referi la morală.

— Cred c-ar fi mai bine să trataţi problema înainte de a trage concluzii. Ce legătură au oamenii politici cu aceasta ?

— Vreau să spun, *mylord*, că această doamnă a făcut mare caz de nişte cuvinte, împotriva cărora orice om politic sau cetăţean de rînd avea dreptul să protesteze, dar împotriva cărora, domnia-sa, cu mentalitatea dumisale, n-avea dreptul să protesteze.

— Atunci, vă rog, dovediţi mentalitatea dumisale. Continuaţi.

Marjorie Ferrar se relaxă pentru o clipă, apoi îşi strînse din nou puterile. Mentalitatea ei !

— Spuneţi-mi, domnişoară Ferrar — după ce cu toţii ştim ce înseamnă cuvîntul „mucegăit" — oamenii politici sînt mai „mucegăiţi" decît dumneavoastră ?

— Ei pretind că da.

— Îi credeţi ipocriţi ?

— Nu-i cred în nici un fel.

— Cu toate că vă veţi căsători cu un parlamentar ? Vă plîngeţi de cuvintele : „N-are nici o urmă de simţ moral". Aţi citit romanul *Canthar* ? Foskisson îi arătă cartea.

— Cred că da.

— Nu ştiţi ?

— Am răsfoit-o.

— Aţi citit ce era mai interesant, da ? Suficient pentru a vă forma o părere ?

— Da.

— Sînteţi de acord cu părerea exprimată într-o scrisoare, adresată, unui mare cotidian : „*Cartea rupe zăgazurile «mucegăitei» mentalităţi britanice, care condamnă orice operă de artă autentică... Pe lîngă aceasta, cartea este bună!*“ Spuneţi, domnişoară Ferrar, este o carte bună ?

— Da. Eu detest făţărnicia.

— Citesc mai departe : „*Este literatură, fără îndoială*“. Cuvîntul este scris cu „L“ mare. Sînteţi de aceeaşi părere ?

— Literatură... da. Poate că nu este o mare operă literară.

— Dar merită să fie publicată ?

— Nu văd pentru ce nu.

— Ştiţi că n-a fost publicată în Anglia ?

— Da.

— Credeţi c-ar fi trebuit să fie editată aici ?

— Nu este o carte pentru marele public.

— Vă rog, nu ocoliţi întrebarea. După părerea dumneavoastră, acest roman, *Canthar*, trebuie publicat în Anglia ?... Gîndiţi-vă bine, domnişoară Ferrar !

Bestia nu pierde nici o nuanţă ! Marjorie Ferrar ezită o clipă, pentru a vedea ce urmărea avocatul.

— Da. După părerea mea, literatura trebuie să fie liberă.

— Dacă s-ar fi publicat la noi, n-aţi fi fost de acord cu interzicerea romanului ?

— Nu.

— Dumneavoastră nu sînteţi de acord cu interzicerea nici unei cărţi, din motive de ordin moral, nu-i aşa ?

— Nu mă pot pronunţa decît după ce văd cartea. Aşa cum ştiţi, oamenii nu sînt obligaţi să citească anumite cărţi.

— Şi dumneavoastră credeţi că oamenii politici şi cetăţenii de rînd împărtăşesc părerile dumneavoastră ?

— Nu, cred că nu.

— Dar majoritatea prietenilor dumneavoastră sînt de aceeaşi părere ?

— Sper că da.

— O părere contrară ar însemna „mucegai“, nu-i aşa ?

— Dacă vreţi să folosiţi acest termen... Nu este un cuvînt fabricat de mine.

— Dumneavoastră ce cuvînt folosiţi, domnişoară Ferrar ?

— Cred că, în general, eu spun „ga-ga“.

— Mă tem, domnişoară Ferrar, că onorata curte vă va cere cîteva lămuriri în legătură cu această expresie.

— Nu este necesar, *sir* James, cunosc perfect expresia, înseamnează „a da în mintea copiilor".

— Curtea este atotştiutoare, *mylord*. Aşadar, orice persoană — nu-i aşa, domnişoară Ferrar ? — care nu împărtăşeşte opiniile dumneavoastră şi ale prietenilor dumneavoastră despre această carte, este „ga-ga", adică a dat în mintea copiilor ?

— Din punct de vedere estetic.

— Ah ! Eram sigur că vom ajunge la acest termen. Presupun că dumneavoastră nu faceţi legătura între artă şi viaţă, nu-i aşa ?

— Nu.

— Credeţi că arta n-are nici o influenţă asupra vieţii ?

— N-ar trebui să aibă.

— Dacă un scriitor îşi alege un subiect cu desăvîrşire imoral şi-l descrie cu toate amănuntele necesare, acest lucru n-ar avea o influenţă efectivă asupra cititorilor, mai ales a celor tineri ?

— În ceea ce-i priveşte pe alţii, nu mă pot pronunţa. Asupra mea, n-ar avea nici o înrîurire.

— De fapt, dumneavoastră sînteţi emancipată.

— Nu ştiu ce înţelegeţi prin aceasta.

— Afirmaţiile dumneavoastră despre separaţia dintre artă şi viaţă nu sînt oare simple vorbe ? Eu cred că acest lucru îl ştiţi prea bine.

— Nu ştiu.

— Atunci, am să mă exprim altfel : este cu putinţă ca oamenii, care cred în morala curentă, să împărtăşească concepţia dumneavoastră, după care arta nu are influenţă asupra vieţii ?

— Da, este foarte posibil, la oamenii cultivaţi.

— Cultivaţi ! Dumneavoastră credeţi în morala curentă ?

— Nu ştiu ce înţelegeţi prin morala curentă.

— Am să vă spun acum, domnişoară Ferrar. De pildă, morala curentă nu permite ca fetele tinere să aibă „legături" înainte de căsătorie şi nici după aceea.

— Iar bărbaţii ?

— Vă mulţumesc : despre ei voiam să vorbesc acum. Morala curentă le cere să nu le aibă măcar după căsătorie.

— N-aş crede că aceasta este morala „curentă".

Marjorie îşi dădu seama, pe loc, că făcuse o greşeală cedînd acestui impuls satiric... Judecătorul întoarse capul spre ea şi-i vorbi astfel :

— Dacă am înţeles bine, dumneavoastră susţineţi că, după părerea dumneavoastră, este moral ca femeile să aibă „legături" înainte de căsătorie, iar după, este moral să le aibă şi bărbaţii şi femeile.

— Eu cred că aceasta *este* morala curentă, *mylord*.

— Eu nu v-am întrebat ce este morala *„curentă"* ; eu v-am întrebat dacă, după mentalitatea dumneavoastră, acest lucru este moral.

— Cred că multă lume crede astfel, chiar dacă nu o spune încă răspicat.

Marjorie îşi dădu seama că juraţii se mişcau pe scaune şi că, în rîndul întîi, ceva căzu cu zgomot. *Sir* Alexander îşi scăpase ţilindrul din mînă. Zgomotul unui nas suflat în batistă întrerupse tăcerea ; chipul lui Bullfry se pierduse în batistă. Marjorie simţi cum i se urcă sîngele în obraji.

— Vă rog să-mi răspundeţi la întrebare, zise judecătorul. Dumneavoastră spuneţi că este moral ?

— Eu... eu cred că depinde...

— Depinde de ce ?

— De... de împrejurări, mediu înconjurător, temperament... de multe lucruri.

— Aşadar dumneavoastră sînteţi de acord cu această morală ?

Marjorie Ferrar tăcu.

— Nu pot răspunde la această întrebare, *mylord*.

— Adică, nu vreţi să răspundeţi.

— Adică, nu ştiu ce să răspund.

Marjorie avu senzaţia că-şi retrăsese piciorul de pe un strat de gheaţă care se spărgea, cînd văzu reapărînd chipul lui Bullfry de sub batistă.

— Foarte bine. Continuaţi *sir* James !

— Oricum am interpreta declaraţiile dumneavoastră, domnişoară Ferrar, un lucru este cert : după părerea dumneavoastră, cei ce nu mărturisesc pe faţă convingerile dumneavoastră despre morală sînt nişte ipocriţi.

— Pentru ce nu puteţi fi cinstit ?

În acest moment, *sir* James se uită la ea ; dar nu-i deveni mai simpatic.

— Am să dovedesc cît sînt de cinstit, înainte de a isprăvi această audiere, domnişoară Ferrar.

— Cred că o să vă fie foarte greu.

— Credeți-mă, domnișoară, ar fi mai cuminte din partea dumneavoastră să nu faceți spirite la adresa mea. Așadar, după părerea dumneavoastră, o carte în genul romanului *Canthar* nu este dăunătoare.
— Ar trebui să nu fie.
— Vreți să spuneți că, dacă noi toți am avea cultura estetică a dumneavoastră, n-ar fi dăunătoare.
Bestie obraznică !
— Dar, oare, o avem ?
— Nu.
— Deci cartea este dăunătoare. Dar dumneavoastră n-aveți nimic împotriva acestui fapt. Nu-mi propun, *mylord,* să vă citesc din acest roman din cale-afară de neplăcut. Probabil, pentru că s-a aflat cît este de dezgustător, un exemplar costă azi aproape șapte lire. Iar eu îndrăznesc să cred că acest fapt în sine este un răspuns la afirmația reclamantei care susține că așa-numita „artă" nu are influență asupra vieții. Noi am făcut un considerabil sacrificiu bănesc și am cumpărat cîteva exemplare și rog onorata curte să citească, în timpul pauzei de prînz, cîteva pasaje însemnate în carte.
— Aveți un exemplar și pentru mine, *sir* James ?
— Da, *mylord.*
— Aveți unul și pentru domnul Bullfry ?... Dacă mai aud rîsete, evacuez sala. Continuați, vă rog.
— Cunoașteți echipa teatrală „Nec plus ultra", domnișoară Ferrar ? Cred c-a luat ființă pentru a juca piese de avangardă.
— Piese da... nu știu să fie de avangardă.
— Piese rusești și piese scrise de dramaturgi din vremea restaurației ?
— Da.
— Ați jucat și dumneavoastră în ele ?
— Uneori.
— Vă reamintiți o piesă cu titlul *Samsarul cinstit,* scrisă de Wycherley, reprezentată într-un matineu, la 7 ianuarie anul curent ? N-ați jucat aici rolul Oliviei ?
— Ba da.
— E un rol frumos ?
— Foarte bun.
— Eu am spus „frumos".
— Mie nu-mi place termenul.

— E prea fățarnic, domnișoară Ferrar ? E un rol potrivit pentru o femeie serioasă ?

— Nu.

— Către sfîrșitul piesei, este chiar foarte neserios, nu-i așa ? Mă refer la scena din întuneric.

— Nu mi se pare nimic exagerat.

— În orice caz, dumneavoastră n-ați șovăit nici înainte de a accepta, nici înainte de a juca rolul... Un fleac ca acesta nu reprezintă pentru dumneavoastră o problemă, nu-i așa ?

— Nu văd de ce. Dacă ar fi constituit o problemă, n-aș fi jucat.

— Nu jucați pentru bani, nu-i așa ?

— Nu ; din plăcere.

— Atunci, firește, puteți refuza orice rol.

— Dacă aș fi refuzat, nu mi s-ar mai fi distribuit nici unul.

— Vă rog, nu recurgeți la subterfugii. Ați primit rolul Oliviei din plăcere, nu pentru bani. V-a făcut plăcere să-l jucați ?

— Da, multă.

— Mă tem, *mylord*, că va trebui să cer curții să-și arunce ochii asupra scenei din întuneric, din piesa *Samsarul cinstit.*

— Vreți să spuneți, *sir* James, că o femeie care joacă un rol imoral nu este morală ? Aceasta ar atinge reputația multor actrițe distinse.

— Nu, *mylord*. Am vrut să spun că avem în fața noastră o tînără doamnă atît de grijulie de reputația sa în fața lumii, încît intentează acțiuni în justiție pentru că cineva a defăimat-o, declarînd într-o scrisoare particulară că „n-are nici o urmă de simț moral". Și, în același timp, această persoană citește și aprobă cărți în genul romanului *Canthar,* joacă roluri ca acela al Oliviei din *Samsarul cinstit* și — aici onorata curte va aprecia — trăiește într-o societate care nu cunoaște sensul cuvîntului „morală", ba consideră morala așa cum noi considerăm pojarul. De aceea, eu, domnule judecător, îndrăznesc să susțin că expresia clientei mele, „este lipsită de simț moral", este mai degrabă un compliment la adresa reclamantei și nu o insultă.

— Vreți să spuneți că a fost scrisă cu intenția de a-i face un compliment ?

— Nu, nu, *mylord.*

— Aşadar, doriţi ca domnii juraţi să citească scena aceea. Veţi fi foarte ocupaţi în pauza de prînz, domnii mei. Continuaţi, *sir* James.

— Şi acum, domnişoară Ferrar... prietenul meu a stăruit asupra faptului că sînteţi logodită cu un distins şi bogat membru al parlamentului. De cîtă vreme sînteţi logodită ?

— De şase luni.

— Cred că nu aveţi secrete în faţa domniei-sale.

— Pentru ce să răspund la această întrebare ?

— Pentru ce să răspundă, *sir* James ? zise judecătorul.

— Eu mă mulţumesc cu ezitarea dumisale, *mylord.*

Bestie ironică !

— Parcă nu toţi oamenii ar avea secrete unii faţă de alţii !

— Logodna dumneavoastră n-a fost dată publicităţii pînă în luna ianuarie, nu-i aşa ?

— Aşa este.

— Cred că nu mă înşel dacă spun că nu eraţi hotărîtă să vă măritaţi.

— Dacă vreţi.

— Ei bine, domnişoară Ferrar, dumneavoastră aţi intentat această acţiune pentru a vă salva buna reputaţie ? Sau pentru că eraţi la mare strîmtoare de bani ?

Marjorie simţi, din nou, cum i se urcă sîngele în obraji.

— Nu.

— *Eraţi* la mare strîmtoare cînd aţi intentat-o ?

— Da.

— Foarte mare ?

— Nu mai mare decît înainte de asta.

— Eu susţin că aveaţi multe datorii şi eraţi asaltată de creditori.

— Dacă vreţi...

— Sînt încîntat că recunoaşteţi acest lucru, domnişoară Ferrar ; altfel, m-aţi fi obligat să aduc probe. Şi, nu cumva aţi început acest proces cu intenţia de a plăti cîteva din datoriile dumneavoastră ?

— Nu.

— Nu-i aşa că, la începutul lunii ianuarie, aţi aflat că nu aveţi şanse să încasaţi suma promisă în schimbul unei rezolvări paşnice a acestui proces ?

— Mi se pare că mi s-a comunicat retragerea ofertei.

— Şi ştiţi pentru ce ?

— Da, pentru că doamna Mont n-a vrut să-și ceară scuze.

— Exact ! Și a fost o simplă coincidență faptul că, imediat după aceea, v-ați hotărît să vă căsătoriți cu *sir* Alexander MacGown ?

— Coincidență ?

— Mă refer la anunțul logodnei dumneavoastră.

Bestia !

— N-avea nici o legătură cu procesul.

— Într-adevăr ! Dar, la data cînd ați început acțiunea, vă păsa dacă lumea vă credea morală ori ba ?

— Am început procesul mai ales pentru că mi-a zis „șarpe".

— Vă rog să-mi răspundeți la întrebare.

— Nu este important ceea ce mă interesa pe mine, este vorba de ceea ce-i interesa pe prietenii mei.

— Dar concepțiile lor despre morală sînt aceleași ca și ale dumneavoastră... sînt oameni foarte adaptabili.

— Logodnicul meu nu face parte dintre ei.

— Ah, nu ! El nu se învîrtește în cercul dumneavoastră, după cum ați spus. Dar mă refer la ceilalți prieteni ai dumneavoastră. Nu-i așa că nu vă rușinați de această filozofie suplă, nu-i așa ?

— Nu.

— Atunci, de ce v-ar fi fost rușine de filozofia prietenilor dumneavoastră ?

— De unde să știu cu care e filozofia lor ?

— Cum ar putea spune, *sir* James ? interveni judecătorul.

— Cum dorește domnia-voastră, *mylord*. Acum, domnișoară Ferrar ! Eu sper că dumneavoastră sînteți gata să vă susțineți concepțiile. Îngăduiți-mi să rezum filozofia dumneavoastră : dumneavoastră credeți, nu-i așa ? — în dreptul de a vă manifesta din plin personalitatea ; deci, este de datoria dumneavoastră să treceți peste orice conveniență — nu spun lege — adică orice așa-numită conveniență morală care vă stă în cale. Așa este ?

— Eu n-am spus niciodată că am o filozofie.

— Vă rog, nu căutați subterfugii.

— N-am obiceiul să caut subterfugii.

— Sînt încîntat ! Socotiți că sînteți singurul judecător al conduitei dumneavoastră.

— Da.

— Mai sînt și alții de aceeași părere, nu-i așa ?
— Cred că da.
— De fapt, aceasta este concepția așa-numitei „aripi avansate" a societății moderne... aripa din care faceți parte și sînteți mîndră că puteți face parte ! Și în această aripă a societății — atîta vreme cît nu încălcați nici o dispoziție legală — sînteți liberi să credeți și să acționați după bunul dumneavoastră plac, nu-i așa ?
— Omul nu poate acționa întotdeauna după principiile sale.
— Asta este. Dar printre prietenii dumneavoastră, chiar dacă nici ei și nici dumneavoastră nu acționați în conformitate cu ele, există un „principiu" valabil, și anume : fiecare este judecătorul acțiunilor sale și fiecare își poate trăi viața fără a ține seama de convențiuni.
— Da, mai mult sau mai puțin.
— Și, trăind în această lume, cu această mentalitate, ați avut îndrăzneala să credeți că afirmația „n-are nici o urmă de simț moral" vă dă dreptul să pretindeți daune ?
Glasul ei răsună mînios :
— Eu am o morală. Poate să nu fie a dumneavoastră, dar poate să fie tot atît de bună, dacă nu și mai bună. În orice caz, eu nu sînt ipocrită.
Marjorie îl văzu iar ațintindu-și privirea asupra ei ; ochii lui sclipeau, iar ea își dădu din nou seama că săvîrșise o greșeală.
— Să nu ne ocupăm de morala mea, domnișoară Ferrar. Dar să stăruim puțin asupra moralei dumneavoastră. După cum ați spus, atitudinea morală a omului depinde de temperament, împrejurări, mediu ?
Marjorie tăcu, mușcîndu-și buzele.
— Vă rog să răspundeți.
Marjorie se aplecă și spuse :
— Da.
— Foarte bine !
Foskisson făcu o pauză ; își răsfoi notițele, iar Marjorie Ferrar se îndepărtă de bara boxei. Își pierduse calmul... și din pricina ei, și-l pierduse și avocatul. De data aceasta, însă, nu trebuie să-și piardă capul — cu nici un preț ! În clipa aceasta, cînd Marjorie căuta să-și adune forțele, o pasiona tot ceea ce se petrecea în jurul ei... expresiile, gesturile,

chiar și atmosfera... emanațiile dramatice, ciudate, a peste o sută de fețe. Observase că printre jurați era și o femeie, observase că judecătorul rupsese vîrful peniței, privind într-un punct al sălii, de parcă-i scăpase ceva într-acolo. Da, și lîngă ea, vedea buza lăsată a domnului Settlewhite, fața lui Michael întoarsă spre ea, încruntîndu-se cu regret, masca lui Fleur Mont, cu pete roșii în obraji, pe Alec cu pumnii strînși și cu ochii ațintiți asupra ei. Încordarea tuturor era aproape comică ! Ce n-ar da să aibă puterile lui Alice din *Țara minunilor*, să-i poată lua pe toți în mînă și să-i scuture ca pe niște cărți de joc... Prea stăteau nemișcați, intimidînd-o pe ea ! Bruta aceea sarcastică isprăvi cu foșnetul hîrtiilor sale, iar Marjorie păși din nou lîngă bara boxei.

— Și acum, domnișoară Ferrar, *mylord* v-a pus o întrebare de ordin general, la care ați socotit că nu puteți răspunde. Eu am să vă pun aceeași întrebare, într-un mod care vă va înlesni răspunsul. Ați avut sau n-ați avut dreptul de a avea o... — Marjorie îl văzu pe Michael punîndu-și mîna pe obraz — mai bine zis, ați avut o „legătură" ?

După tonul lui, după expresia feței lui, Marjorie era sigură că Foskisson știa precis că avusese legături.

Era pusă la zid și nici măcar nu avea un zid în spate. Zece, douăzeci, treizeci de secunde... Judecătorul, jurații, vulpoiul acela bătrîn cu mîna în buzunarul robei, cu ochii îndreptați în altă parte... așteptau ! Pentru ce nu-i striga revoltată „Nu !", după cum repetase de atîtea ori la ea acasă ? Ce se face dacă o dovedește ?... Spusese, doar, că poate aduce probe pentru datoriile ei ?

— Nu vă grăbiți, domnișoară Ferrar. Știți, desigur, ce este o „legătură".

Bestia ! Cînd era pe punctul de a nega, îl văzu pe Michael aplecîndu-se înainte și-l auzi șoptind: „Opriți-vă!" Apoi, „mica snoabă" ridică privirea spre ea... o privire plină de înțeles și disprețj ; părea a spune : „S-auzim minciuna !" Marjorie răspunse în grabă :

— Găsesc că întrebarea dumneavoastră este jignitoare.

— Oh ! vă rog, domnișoară Ferrar, după cele ce ne-ați spus dumneavoastră... După ce...

— Ei bine, n-am să vă răspund.

Foșnete, șoapte prin sală.

— Nu vreți să răspundeți ?

— Nu.

— Vă mulţumesc, domnişoară Ferrar, spuse Foskisson pe un ton al cărui sarcasm era fără pereche.,

Bestia se aşeză.

Marjorie Ferrar rămase sfidătoare în boxă, simţind că-i fuge pămîntul de sub picioare. Ce mai urmează ? Avocatul ei îi făcu semn din cap. Coborî din boxă şi, trecînd prin faţa adversarilor ei, îşi ocupă locul lîngă logodnic. Cît era de congestionat şi tăcut ! Apoi, auzi glasul judecătorului.

— Întrerupem şedinţa pentru dejun, domnule Bullfry.

Judecătorul se ridică şi ieşi, juraţii îl urmară. Foşnetele şi şoaptele din sală se transformară în zumzet. Marjorie se ridică. Domnul Settlewhite începu să-i vorbească.

Capitolul VII

„SĂTULĂ"

După ce domnul Settlewhite o conduse în camera martorilor, Marjorie Ferrar se uită în ochii avocatului.

— Ei ?

— Refuzul acesta din urmă a fost o nenorocire, domnişoară Ferrar... mare nenorocire. Mă tem că a avut un efect dezastruos asupra juraţilor. Dacă am putea ajunge acum la învoială, eu sînt de părere s-o facem.

— Mie îmi este absolut indiferent.

— În cazul acesta, eu voi încerca. Mă duc să vorbesc cu *sir* Alexander şi cu domnul Bullfry.

— Pe unde aş putea ieşi de aici, neobservată ?

— Coborîţi pe scările acestea. Taxiuri găsiţi în Lincoln Inn Fields. Iertaţi-mă ! Se înclină uşor, grav, şi ieşi.

Marjorie nu se urcă într-un taxi, ci merse pe jos. Chiar dacă ultimul răspuns i-a fost fatal, era mulţumită de atitudinea ei. N-a spus minciuni care ar putea fi comentate, i-a ţinut piept „bestiei sarcastice" şi cîteodată a tras în el cît a putut. Alec ! N-avea ce-i face ! El a stăruit să se judece ; şi Marjorie Ferrar spera că acum e mulţumit că i-a ascultat sfatul. Cumpără un ziar şi intră într-un restaurant, unde citi descrierea propriei sale persoane, însoţită de o fotografie. Mîncă un dejun bun, apoi merse mai departe, pe Piccadilly. Intrînd în Park, se aşeză sub un pom aproape înmugurit şi începu a trage liniştită, în plămîni, fumul unei ţigări. Aleea călăreţilor era aproape pustie. Pe cîteva scaune, şedeau nişte persoane necunoscute şi lipsite de importanţă. O guvernantă călare îl învăţa pe un băieţel să încalece. Doar cîteva vrăbii şi un porumbel păreau să-i acorde importanţă. Aerul mirosea a primăvară. Marjorie rămase acolo cîtăva vreme, cu sen-

zația plăcută că nimeni nu știa unde era. Ciudat, cînd stai să te gîndești... Zi de zi, milioane de oameni pleacă de acasă, din birouri, prăvălii, pentru a se duce într-altă parte, și cu toții sînt atît de anonimi în lume, ca pietrele într-un lac! Oare, ar fi bine să dispari mereu și să guști viața *incognito?* Bertie Curfew pleacă din nou la Moscova: oare, n-ar lua-o ca secretară și *„bonne amie“* [1]? Bertie Curfew... De fapt, i se păruse doar că se săturase de el! Acest gînd o sili să privească în viitor. Alec! Explicații! Termenul nu era prea nimerit! Alec avea lista datoriilor ei și-i spusese că i le plătește ca dar de nuntă. Dar dacă nunta nu va mai avea loc? Slavă Domnului că avea ceva bani lichizi! Mînzul de patru ani, ascuns cu atîta grijă în grajdurile tatălui ei, a cîștigat ieri o cursă. Pariase o sumă frumușică pe el. Marjorie se ridică și o porni agale, umflîndu-și pieptul — în ciuda liniei băiețești care, de altfel, începea să nu mai fie la modă — pentru a respira din plin vîntul dulce.

Ieșind din Park, ajunse la stația South Kensington, unde cumpără un alt ziar. Reportajul complet al procesului era redat sub titlurile: *„Atac la adresa moralei moderne“*, *„Domnișoara Marjorie Ferrar în boxă“*. I se păru comic să se oprească în loc, pentru a citi reportajul în mijlocul unor oameni care citeau același lucru fără a o recunoaște, cu toate că ar putea-o identifica după îmbrăcăminte! Merse mai departe, pînă în Wren Street, ajunse acasă, descuie ușa și văzu o pălărie în vestibul. MacGown o aștepta! Marjorie se reculese o clipă, se pudră bine pentru a părea palidă și intră în atelier, cu aerul că trecuse printr-un moment greu.

MacGown ședea cu capul în mîini. Lui Marjorie i se făcu, într-adevăr, milă de el. Era prea puternic, prea masiv, prea vital pentru această atitudine! Alec ridică fața.

— Ei, Alec?

— Spune-mi adevărul, Marjorie. Sînt chinuit.

Marjorie era aproape invidioasă de profunzimea sentimentelor lui, cu toate că, după ce-l prevenise, nu era rezonabil să fie atît de îndrăgostit. În sfîrșit, îi spuse pe un ton ironic:

— Cine spunea că mă cunoaște mai bine decît mă cunosc eu însămi?

Același glas trist repetă:

[1] Prietenă bună. (fr.).

— Adevărul, Marjorie, adevărul !

Dar pentru ce să i se spovedească Avea el vreun drept asupra trecutului ei ? Drepturile lui se referă numai la viitor. Aşa e de cînd lumea ! Bărbaţii le cer femeilor mai mult decît sînt în stare să dea ei înşişi. Inegalitatea sexelor ! Poate că acest lucru îşi avea rostul odinioară, cînd femeile năşteau copii şi bărbaţii nu ; dar acum, cînd femeile cunosc perfect problema sexuală şi fac copii numai cînd doresc, şi uneori nici chiar atunci, pentru ce să aibă bărbaţii mai multă libertate ?

— Dacă tu îmi povesteşti aventurile tale, ţi le povestesc şi eu pe ale mele.

— Pentru numele lui Dumnezeu, nu-ţi bate joc de mine ; am suferit chinurile iadului în ultimele ore.

Se vedea pe faţa lui de aceea, Marjorie îi spuse cu căldură

— Ţi-am spus că s-ar putea să te poticneşti de mine, Alec. Pentru ce ai stăruit atîta să ducem procesul pînă la capăt ? Ai făcut ce-ai vrut şi acum îţi pare rău.

— Va să zică, e adevărat ?

— Da. De ce nu ?

MacGown gemu prelung şi se trase îndărăt pînă cînd îşi lipi spatele de perete, de parcă se temea că nu-şi mai poate stăpîni mişcările.

— Cu cine ?

— Oh, nu ! Asta mi-e imposibil să-ţi spun. Dar tu cîte legături ai avut ?

El nu-i dădu atenţie. Nu voia s-o ia în seamă ! Ştia că Marjorie nu-l iubea şi aceste lucruri n-au importanţă decît atunci cînd iubeşti! Oh! Da ! Suferinţa lui cumplită era, totuşi, un omagiu adus ei.

— În sfîrşit, ai scăpat de mine ! îi zise pe un ton morocănos.

Apoi se aşeză şi aprinse o ţigară. O scenă ! Oribil ! De ce nu pleacă ? Prefera să-l vadă violent decît surd, mut şi orb, cum era acum.

— Americanul acela ?

Marjorie rîse, neputîndu-se stăpîni.

— Oh ! nu, bietul băiat !

— Cît a durat ?

— Aproape un an.

— Dumnezeule!

MacGown se repezi la uşă. Bine-ar fi dacă ar deschide-o şi ar pleca! Cum putea suferi atît de cumplit? Stînd aşa în faţa uşii, părea aproape nebun! Ce pasiune mucegăită!

Apoi MacGown smuci uşa şi plecă.

Marjorie se trînti pe divan; nu se simţea ostenită, nici disperată; nu, era mai degrabă blazată. Ce stupid şi ce antebelic! Pentru ce nu putea fi şi el, ca ea, liberă, suplu şi să ia viaţa aşa cum e? Pasiuni, prejudecăţi, principii, milă, toate acestea sînt demodate, întocmai ca rochiile încărcate, care se purtau în copilăria ei. Foarte bine! Drum bun, cale bătută! Ce-ar fi fost să trăieşti în aceeaşi casă, să dormi în acelaşi pat cu un bărbat atît de primitiv, încît mai să-şi piardă minţile din gelozie! Ce-ar fi însemnat viaţa lîngă un bărbat care lua viaţa atît de serios, încît nici măcar nu se putea privi trăind! Viaţa e ca o ţigară, trebuie s-o fumezi şi apoi s-o arunci — un dans pe care trebuie să-l dansezi pînă la capăt. Dansul continuă! Dar acum, ea nu mai poate accepta să-i plătească datoriile, chiar de i-ar oferi. Dacă s-ar fi căsătorit cu el, i-ar fi plătit cu trupul ei, dar în starea actuală... oh! nu! De ce nu moare cineva, să-i lase o moştenire? Ce griji stupide! Marjorie rămase nemişcată pe divan, urmărind zgomotele străzii calme, la ora ceaiului. Taxiurile coteau pe strada dinspre Tamisa; cînele din vecini lătra la poştaş invalidul cu un singur picior — fost combatant — care venea aproape în fiecare după-amiază şi cînta din scripcă era aici. Sărmanul om, aşteaptă să-i arunce un şiling; trebuie să se ridice să i-l dea. Se duse la fereastra laterală, îngustă, care dădea spre stradă, şi se retrase brusc. Francis Wilmot era în faţa uşii, cu mîna pe sonerie! Altă scenă! Nu se poate! Prea de tot! Auzi soneria! Nu mai avea timp să spună femeii că „nu este acasă“! Fie, să vină toţi, să dea tîrcoale trecutului ei, ca albinele în jurul unui borcan cu miere!

— Domnul Francis Wilmot.

Tînărul stătea în faţa ei, mare cît viaţa pe care era cît pe-aci să o piardă, puţin mai slab, dar altfel, neschimbat.

— Ei bine, Francis, credeam că ţi-a trecut „nebunia aceea“.

Francis Wilmot se apropie grav şi o prinse de mînă.

— Mîine mă îmbarc.

„Pleacă ! Bine, asta o voi suporta !" gîndi Marjorie. Francis îi făcu impresia unui tînăr slab, palid, cu păr şi ochi negri, dar fără vlagă.

— Am citit ziarele de seară. Şi am crezut că poate doreşti să mă vezi.

Îşi bătea, oare, joc de ea ? Nu zîmbea, în glasul său nu se simţea amărăciune şi, cu toate că o privea cu încordare, nu-i putea citi pe faţă dacă o mai iubea.

— Crezi că-ţi datorez ceva ? Ştiu că m-am purtat foarte prost cu tine.

El o privi de parcă ar fi primit o lovitură.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Francis, să nu-mi spui c-ai venit la mine din cavalerism. Ar fi prea ridicol !

— Eu nu te înţeleg, dar m-am gîndit că poate n-ai vrut să răspunzi la întrebarea referitoare la „legătură", pentru a mă feri pe mine...

Marjorie izbucni într-un rîs isteric.

— Senior *don Punctilio* [1] ! Din pricina ta ? Nu, nu dragul meu !

Francis Wilmot se retrase şi se înclină uşor.

— N-ar fi trebuit să vin, îi spuse.

Deodată, în Marjorie se redeşteptă căldura faţă de făptura aceasta subţire, neobişnuită, faţă de gingăşia şi ochii lui negri.

— În orice caz, să ştii, Francis, că sînt din nou liberă.

Urmă o clipă prelungă de tăcere, apoi tînărul se înclină din nou. Se vedea limpede că vrea să se retragă.

— Atunci, pentru numele lui Dumnezeu, pleacă de aici ! Sînt sătulă ! îi spuse şi-i întoarse spatele.

Cînd se întoarse, el plecase ; Marjorie se miră. Francis era o speţă nouă, sau un mort dezgropat ! El nu cunoştea datele vieţii, era demodat pînă la ridicol ! Apoi se întinse din nou pe divan şi începu să se gîndească. Ei bine, curajul n-o părăsise ! Mîine este ziua de primire a lui Bella Magussie, o să „întîlnească" cine ştie ce idiot. Toată lumea va fi acolo, deci trebuie să meargă şi ea !

[1] În sens de : om excesiv de scrupulos.

Capitolul VIII

FANTOȘE

Aplecat înainte, Michael îl urmărea cu încordare pe *sir* James Foskisson, a cărui față n-o putea vedea. Cînd auzi cuvintele : „Ei bine, n-am să vă răspund", întoarse capul. Declarația lui Marjorie Ferrar echivala cu : „Da, am avut". Judecătorul se uită la ea ; toată lumea își îndreptă privirile spre ea. Oare, Bullfry nu-i vine într-ajutor ? Nu ! Îi făcu semn să părăsească boxa. Cînd Marjorie trecu prin fața lor, Michael schiță o mișcare ; parcă ar fi vrut să se ridice în picioare. Urîtă treabă ! Îi era milă de MacGown ! Ședea acolo — vai de capul lui ! — nemișcat, roșu ca un curcan, în timp ce toată lumea din jurul lui se ridicase.

Fleur ! Michael se uită la ea ; avea fața ușor îmbujorată, mîinile înmănușate încrucișate în poală și ochii ațintiți în pămînt. S-o fi supărat exclamația „Opriți-vă !" spusă în șoaptă, sau salutul vag pe care-l schițase ? Cum să nu simți simpatie pentru „răsfățata vînătorilor de plăceri", cînd era atît de strînsă cu ușa ? Fleur trebuie să-l înțeleagă ! Sala de ședințe se golea .. multă lume bună, printre care le zări pe mama, mătușa și verișoara lui Fleur. Bătrînul Forsyte vorbea cu Foskisson. Isprăvind convorbirea, îi spuse :

— Putem pleca.

Îl urmară de-a lungul coridorului, pe scări, și ieșiră la aer.

— Avem timpul să luăm o gustare, zise Soames. Să intrăm aici !

Intrară în celebrul local cu pardoseală de scînduri și se așezară la o masă, într-o lojă neacoperită.

— Trei cotlete de berbec, repede, comandă Soames ; apoi, privind spre serviciul de oțet și untdelemn, adăugă : Singură și-a făcut-o. O să fugă de proces ca de foc ! I-am spus lui Fos-

Kisson că poate să se împace, cu condiția ca ambele părți să plătească spezele de judecată. Nu merita nici atîta !
— N-ar fi trebuit să-i pună întrebarea aceea, *sir*.
Fleur îi aruncă o privire aspră.
— Vorbești serios, Michael ?
— Da, draga mea. Ne înțeleseserăm că nu o va face. Dar, oare, pentru ce n-a intervenit Bullfry s-o ajute, *sir* ?
— Pentru că nu dorea decît s-o vadă ieșită din boxă. Peste un minut, judecătorul i-ar fi pus aceeași întrebare. A fost un eșec total pentru ei, slavă Domnului !
— Va să zică, noi am cîștigat ? întrebă Fleur.
— Dacă nu mă înșel, da, răspunse Soames.
— Eu nu sînt atît de sigur, mîrîi Michael.
— Eu îți spun că s-a isprăvit, îl asigură Soames. Bullfry nu va continua cu nici un preț.
— Nu la asta m-am referit, *sir*.
Fleur zise pe un ton caustic
— Dar la ce te-ai referit, Michael ?
— Cred că nu ne vor ierta niciodată.
— De ce să ne ierte ?
— Bine, poate mă înșel, scumpa mea. Doriți sos, *sir* ?
— Worcester... da. Acesta este singurul local din Londra unde ți se servesc cartofi făinoși. Chelner, trei pahare de porto, iute !
După ce-și mestecaseră bine fripturile timp de cincisprezece minute, se întoarseră la curte.
— Așteptați-mă aici, zise Soames în hol, mă urc să văd ce s-a întîmplat.
În spațiul acela plin de ecouri, atît de înalt încît omul se pierdea în el, Fleur și Michael rămaseră în picioare cîtăva vreme, fără a schimba o vorbă.
— Ea n-avea de unde ști că noi îl rugaserăm pe Foskisson să nu intre în intimități, zise în cele din urmă Michael. Totuși, trebuia să se aștepte la întrebare. Trebuia să tragă o minciună și să fi isprăvit. N-am ce-i face, dar mi-e milă de ea.
— Cred că ție ți-ar fi milă și de purecele care te pișcă, Michael. Ce-ai vrut să spui prin „nu ne vor ierta" ?
— Uite ce este drama este a ei și lumea este impresionată de dramă. Și apoi, mai e și logodna ei !
— Se va rupe, desigur.

— Da. Dacă se rupe logodna, toată simpatia va fi de partea ei ; dacă nu, va fi de partea lui. În orice caz, nouă nu ne-o va acorda nimeni. Şi apoi, după cum ştii, ea a susţinut ideile în care, de fapt, credem cu toţii în ziua de azi.

— Vorbeşte numai în numele tău.

— Nu spunem mereu că fiecare om trebuie să fie liber ?

— Da, dar este vreo legătură între ceea ce spunem şi ceea ce facem ?

— Nu, zise Michael.

În momentul acela, reveni Soames.

— Ei, *sir* ?

— După cum v-am spus, Bullfry a alergat după tranzacţie. S-au învoit. Este o victorie morală.

— Oh ! sper că nu e morală, *sir* ?

— Totuşi, ne-a costat ceva bani, zise Soames uitîndu-se la Fleur. Mama ta e chiar supărată, ea n-are simţul proporţiei. Foskisson a fost foarte abil în modul cum a scos-o din fire pe femeia aceea.

— Pînă la urmă, şi-a pierdut şi el firea. Aceasta este, după mine, singura lui scuză.

— Ei, bine că s-a isprăvit ! zise Soames. Mama ta a plecat cu automobilul, noi vom lua un taxi.

Se întoarseră în South Square exact pe acelaşi drum şi exact în aceeaşi tăcere.

Mai tîrziu, îndreptîndu-se spre parlament, Michael se lămuri din afişele gazetelor.

PROCES DE INSULTĂ ÎN SOCIETATE
NEPOATA UNUI MARCHIZ ÎN FAŢA CURŢII.
MARTURIE DRAMATICĂ.
MORALA MODERNĂ !

S-a isprăvit, oare să se fi isprăvit ? După părerea lui Michael, scandalul public abia a început ! Morala ! Ce era morala... cine avea morală şi ce făcea cu ea ? Cum ar fi putut răspunde el la asemenea întrebări ? Cine ar putea răspunde la ele în ziua de azi, aşa cum s-ar cuveni ? Nici el şi nici Fleur ! Se identificaseră cu inchiziţia, iar acum, care era poziţia lor ? Falsă, dacă nu odioasă ! Intră în parlament. Dar, oricît se străduia, nu-şi putea fixa atenţia asupra „Purităţii alimentelor" şi ieşi. Ciudat ! I se făcuse dor de tatăl său şi coborî iute

pe Whitehall. După ce nu-l găsi nici la „Snooks" nici la „The Aeroplane", făcu o ultimă încercare la „Parthenaeum". *Sir* Lawrence şedea într-un colţ al sălii în care străinii nu aveau acces şi citea biografia lordului Palmerston[1]. Ridică privirea către fiul său.

— Ah ! Michael ! Tare mai sînt nedrepţi cu bătrînul Pam[2]. Un bărbat fără farafastîcuri, care a muncit ca un rob. Dar nu e voie să vorbim aici ! spuse, arătînd spre un domn care părea a fi treaz. Haide, mai bine, să ieşim, înainte ca bătrînul *gentleman* să aibă un atac de furie. Aici cărţile sînt doar un camuflaj ; de fapt, încăperea serveşte drept dormitor.

Sir. Lawrence ieşi, iar Michael îl urmă, relatîndu-i întîmplările zilei.

— Foskisson ? zise *sir* Lawrence, în timp ce intrară în Green Park. Era un băiat tare simpatic cînd am plecat cu de la Winchester. O meserie care te obligă să ai întotdeauna dreptate este dăunătoare caracterului... Avocaţii, preoţii, politiştii — toţi suferă din pricina asta. Judecătorii, prelaţii şi inspectorii de poliţie sînt ceva mai bine, au suferit atît de mult de boala asta, încît nu-şi mai dau seama de ea.

— Sala era arhiplină, zise Michael posomorît, iar ziarele s-au năpustit asupra unui asemenea prilej.

— Era de prevăzut, zise *sir* Lawrence. Între altele, ştii că ieri, la „The Aeroplane", m-am întîlnit cu prietenul tău Desert. E mai interesant acum, după ce a abandonat poezia de dragul Orientului. Fiecare om trebuie să abandoneze ceva. Eu sînt prea bătrîn, dar dacă aş fi renunţat la titlul de baronet, m-aş fi făcut poate un bun acrobat.

— Nouă, celor din Cameră, ce ne recomanzi? întrebă Michael zîmbind.

— Să vă faceţi factori poştali, dragul meu. Ştii că nu e rău să transporţi mereu cîte ceva, să-ţi poţi da importanţă — genţi mari, cîini care latră la tine — nu ţi se cere iniţiativă şi poţi sta de vorbă pe treptele fiecărei case. Dar, fiindcă veni vorba, l-ai văzut pe Desert ?

— L-am văzut.

Sir Lawrence ridică sprîncenele.

— Providenţa, îi zise, nu ne păzeşte de două ori.

[1] *Henry John Temple Palmerston* (1784—1865), om de stat englez.
[2] Porecla lordului Palmerston.

Michael roși ; nu bănuise că tatăl său avea un spirit de observație atît de ascuțit. *Sir* Lawrence își vîntură bastonul.

— Omul tău, Boddick, a convins cîteva dintre găinile lui să facă ouă și ne livrează ouă foarte bune.

Michael admiră discreția tatălui său. Dar aceasă aluzie neașteptată, la o criză conjugală trecută, îi redeșteptă sentimentul ascuns de atîta vreme, ca un șarpe încolăcit în pieptul său, dîndu-i senzația că o nouă criză plutește în aer și că în curînd o va și simți.

— Vii să iei ceaiul cu noi, *sir* ? Pe Kit l-a durut azi dimineață burtica. Cum merge ultima carte ? Bătrînul Danby îi face reclama cuvenită ?

— Nu, zise *sir* Lawrence, este extraordinar de stăpîn pe el ; cartea mea e aproape moartă.

— În orice caz, eu sînt încîntat că m-am despărțit de el, zise Michael cu emfază. Poți să ne dai vreun sfat acum, după ce procesul s-a terminat, *sir* ?

Sir Lawrence privea o pasăre cu cioc lung, roșu :

— După ce cîștigi, zise în cele din urmă, să taci chitic. Victoriile morale îi distrug adeseori pe cei ce le-au repurtat.

— Asta-i și impresia mea, *sir*. Dumnezeu mi-e martor că n-am dorit-o. Socrul meu pretinde că pumnul pe care i l-am dat lui MacGown în nas a declanșat procesul.

Sir Lawrence necheză.

— Impozitul pe articole de lux. Te urmărește pretutindeni. Cred că n-am să merg la voi, probabil că „bătrînul Forsyte" e acolo. Mama ta are o rețetă excelentă pentru dureri de burtă la copii ; într-un timp, aproape că te-ai hrănit cu leacul acela. Am să ți-o telefonez din Mount Street. La revedere !

Michael privi în urma siluetei subțiri și sprintene care se îndrepta spre vest. Să fi avut necazuri personale ? Dacă da, știa să le ascundă de minune. Bunul meu Bart ! Apoi porni spre South Square.

Soames tocmai pleca.

— Fleur este nervoasă, îi spuse în pragul ușii. Reacția firească. Dă-i deseară un praf „Seidlitz". Fii și tu mai atent eu, în locul tău, n-aș vorbi despre politică.

Michael intră. Fleur stătea în fața ferestrei deschise din salon.

— Oh ! Ai venit ! îi spuse. Lui Kit i-a trecut. Du-mă deseară la „Café Royal" Michael, și dacă este pe undeva un

spectacol vesel, hai să mergem și noi, pentru numele lui Dumnezeu! Sînt bolnavă de atîta solemnitate. Oh! era cît p-aci să uit: Francis Wilmot vine să-și ia rămas bun. Mi-a trimis o scrisoare. Zice că e complet restabilit.

Stînd lîngă ea, în fereastră adulmeca un miros vag de iarbă. Vîntul bătea dinspre sud-vest, iar soarele, alunecînd de pe acoperișurile caselor, împrăștia stropi de strălucire peste pămînt, muguri și ramuri. O mierlă cînta după colț, o flașnetă cînta *Rigoleto*. Umărul lui Fleur se lipi moale de al lui, obrajii ei calzi și albi erau catifelați cînd își lipi buzele de ei...

După ce, în aceeași seară, la „Café Royal", se despărțiră de Francis Wilmot, Fleur îi spuse lui Michael

Bietul Francis! Ai văzut vreodată un om atît de schimbat? Parcă ar avea treizeci de ani! Mă bucur că se întoarce acasă,. la rîul și la negrii lui. Cum or fi, oare, stejarii aceia veșnic verzi, despre care ne-a vorbit? Mai mergem undeva?

Michael îi puse haina pe umeri.

— Cred că la „Great Itch": nu văd alt loc unde să fiu sigur c-o să rîdem.

După ce rîseră copios la circ, ieșiră într-o noapte caldă. Deasupra lor, în aer, zburau reclamele roșii, verzi, strălucitoare: „Cauciucurile Tomber, viteză și siguranță", „Fericirea mamelor — Milkoh" Trecură prin Trafalgar Square și coborîră prin Whitehall; casele albe, din piatră de Porland, erau scăldate de lumina lunii.

— Ce noapte ireală, zise Fleur! *„Fantoches!"*

Michael o prinse de mijloc.

— Nu, Michael! Dacă te vede vreun parlamentar?

— I-aș deveni simpatic. Cît de subțire și musculoasă ești!

— Nu! Fantoșele n-au substanță.

— Atunci, mă mulțumesc cu umbra lor.

— Substanța e la Bethnal Green.

Michael își desfăcu brațul.

— Ce idee bizară!

Eu am intuiție, Michael.

— Pentru că pot admira o femeie bună, nu te pot iubi pe tine?

— Eu n-am să fiu niciodată „bună"; această trăsătură îmi lipsește.

— Așa cum ești, mie îmi ajunge.

— Frumos spus. Ce frumos e Squar-ul noaptea ! Deschide casa de păpuși.

În hol, era întuneric ; doar prin geamul de deasupra ușii, pătrundea o rază difuză de lumină. Michael îi scoase pardesiul și îngenunche. Simți degetele lui Fleur în părul lui ; degete adevărate. Apoi, simți că ceea ce ținea în brațe era adevărat ; numai sufletul îi scăpa. Suflet ?

— *Fantoches !* auzi glasul ei dulce și ironic. La culcare !

Capitolul IX

SERATĂ LA DOAMNA MAGUSSIE

Există serate mondene, politice, propagandistice, și există seratele doamnei Magussie, în a cărei persoană noțiunea de „gazdă“ și-a găsit cea mai desăvîrșită întruchipare. Văduvă, cu o purtare ireproșabilă, doamna Magussie era de origine anglo-americană; avea o avere incomensurabilă și un excepțional bun gust în toate domeniile. Din partea ei, oamenii puteau muri, se puteau naște sau căsători, cu condiția să se întîlnească, de preferință, în casa ei, una din cele mai mari case din Mayfair. Dacă poftea un medic, acela trebuia să întîlnească la ea un alt medic; dacă se ducea la biserică, se ducea pentru a-l pofti la dejun pe canonicul Forant, ca să-l întîlnească pe decanul Kimble. Pe cartoanele ei de invitație, erau tipărite cuvintele „pentru a întîlni“ și niciodată nu scria „pentru a mă întîlni pe mine“ Doamna Magussie nu era egoistă. Din cînd în cînd, dădea cîte o adevărată serată, pentru că, din cînd în cînd, găsea cîte o personalitate al cărei nume trebuia să fie cunoscut tuturor de la poeți și pînă la prelați. Era convinsă că oamenilor le făcea plăcere să întîlnească pe orișicine, dacă acesta s-a distins prin ceva; aici zăcea taina succesului doamnei Magussie, pentru că, aproape fără excepție, oamenilor le făcea plăcere să se întîlnească în casa ei. Avusese doi bărbați, care cunoscuseră aproape pe toată lumea, înainte de a răposa. Amîndoi se distinseseră prin ceva și pe amîndoi îi văzuse pentru prima dată în casă la ea; nu voia să mai aibă un al treilea, pe de o parte pentru că hotarele lumii bune nu mai erau foarte precise și pe de alta pentru că era prea ocupată. Oamenii erau înclinați să zîmbească la auzul numelui de Bella Magussie, dar cum să se descurce fără o ființă care îndeplinea, în societate, rolul cimentului în construc-

ţii. Fără ea, episcopii n-ar fi putut sta în preajma balerinelor, nici secretarii de stat de la Ministerul Afacerilor Interne nu şi-ar fi putut îmbogăţi ideile prin contactul cu dramaturgii fantezişti. Numai în casa ei se puteau întîlni aceia care făceau săpături pentru a dezgropa vechile civilizaţii ale Belucistanului [1], cu cei care se ocupau de sistematizarea civilizaţiei moderne din Londra. Fără dînsa, niciodată oamenii palatului n-ar fi putut cunoaşte stelele *music-hall*-urilor englezeşti, ca *madame* Nemesia şi Top Nobby. Nicăieri, în altă parte, un dansator rus nu putea lua masa cu *sir* Walter Peddel, doctor în medicină, posesorul mai multor titluri şi decoraţii. Numai la doamna Magussie, un campion de *cricket* putea spera să strîngă mîna marelui economist indian *sir* Banerjee Bath Babore. În sfîrşit, casa doamnei Magussie era de o importanţă covîrşitoare, iar gazda îşi îndeplinea rolul de înger păzitor al unor principii fundamentale, plutind deasupra apelor celebrităţii ; faţa ei prelungă se zbîrcise în slujba unei „nobile cauze". „A întîlni ori a nu întîlni ?" Ea răspunsese la această întrebare o dată pentru totdeauna.

La prima serată din anul 1925, persoana ce urma să fie „întîlnită" era marele violonist italian Luigi Sporza, care-şi încheiase tocmai atunci turneul în jurul lumii, dînd într-un timp record de două ori atîtea concerte cîte ar fi dat în același timp doi virtuoşi la un loc. Performanţa lui fusese comentată în presa tuturor ţărilor, împreună cu toate detaliile aferente: cinci viori uzate, invitaţia de a deveni preşedintele unei republici din America de Sud, vaporul special pe care îl închiriase pentru a-şi respecta un contract încheiat în America de Nord şi leşinul său într-o sală de concert la Moscova, după ce cîntase un concert de Beethoven, unul de Brahms, *Chaccona* de Bach şi şaptesprezece bisuri. În cursul acestui an de mari eforturi îşi crease o reputaţie definitivă. Ca artist, îl cunoştea puţină lume, ca atlet, însă, devenise unanim cunoscut.

Urcînd scara principală, Michael şi Fleur dădură cu ochii de un bărbat „ca un taur" — după cum mîrîi Michael — cu care lumea dădea mîna şi se îndepărta, apoi, cu o expresie dureroasă pe faţă.

[1] Fostă posesiune engleză în India.

— Numai în Italia se pot naşte oameni în genul acesta, şopti Michael la urechea lui Fleur. Treci pe lîngă el fără să-i dai mîna. O să te doară.

Dar Fleur merse mai departe.

„E plămădită dintr-un material mai solid“, îşi zise Michael. Scumpa lui soţie nu pierdea prilejul să strîngă mîna unei celebrităţi, chiar dacă mîna avea bătături! Nici un muşchi de pe faţa ei fermecătoare nu se mişcă, în clipa cînd mîna marelui atlet i-o strînse pe a ei, iar ochii lui, ca ochii unui minotaur ostenit, îi învăluiră trupul graţios într-o licărire plină de interes.

„Bestie masivă!“ gîndi Michael, în timp ce-şi scoase mîna din pumnul italianului şi păşi, împreună cu Fleur, în salonul strălucitor. Încercarea din ajun, urmată de elanul primăvăratic, îi dăduseră o nelinişte pe care n-o mărturisise nimănui. Nu ştia pentru ce venise Fleur la această serată pentru a verifica poziţia lor în societate sau, pur şi simplu, fără a se gîndi la nimic, cedase plăcerii de a fi în miezul vieţii mondene? Şi ce viaţă! În marele salon cu coloane, Michael avu impresia că erau de faţă toţi muritorii cunoscuţi sau necunoscuţi lui deputaţi, poeţi, muzicieni, care păreau a spune, zîmbind sec „Putem face şi ceva mai bun“, sau: „Ce idee să viu aici!“ erau adunaţi aci membri în Camera Lorzilor, medici, dansatori, pictori, jucători de *cricket*, avocaţi, critici, cucoane elegante şi cucoane care „nu puteau suporta“ Michael urmări privirile lui Fleur, care, ca nişte albine harnice, scrutau pe toată lumea pe sub pleoapele-i albe, pe care el le sărutase în noaptea trecută. O invidia pentru curiozitatea ei mondenă; să trăieşti la Londra fără acest interes, era ca şi cum ai fi la mare şi n-ai face baie. Ştia prea bine că, în clipele acelea, Fleur, calmă, se gîndea cu cine să vorbească dintre cei pe care-i cunoştea şi cu cine ar vrea să vorbească dintre cei pe care nu-i cunoştea încă. „Sper că n-au de gînd să-i facă vreun afront!“ gîndi Michael şi, de îndată ce o vedea închegînd o conversaţie, se retrăgea discret lîngă o coloană. În spatele lui, un glas slab spuse:

— Ce mai faci, tinere Mont?

Domnul Blythe, care stătea lipit de aceeaşi coloană, părea un peşte de mare, rătăcit sub podul Kew de peste Tamisa; ochii i se învîrteau înspăimîntaţi, deasupra bărbii albe.

Stai lîngă mine ! îi spuse. Albinele acestea roiesc prea tare.

— Aţi fost ieri la tribunal ? întrebă Michael.

— Nu. Am citit. Aţi fost bine.

— Ea a fost mai bine.

— Hm ! făcu domnul Blythe. Şi fiindcă veni vorba, *The Evening Sun* iar s-a repezit la noi, azi după-amiază. Ne-au comparat cu nişte pisoi care se joacă cu propria lor coadă. A venit momentul să dai a doua ofensivă, Mont.

— M-am gîndit să iau cuvîntul cînd se vor discuta proiectele în legătură cu agricultura.

— Bine ! Achiziţionarea şi controlul guvernului asupra grîului. Utilizarea maximă a actualului aparat administrativ. Nici un funcţionar peste numărul absolut necesar.

— Blythe, zise brusc Michael, unde eşti născut ?

— Lincolnshire.

— Va să zică, eşti englez.

— Pur, zise domnul Blythe.

— Şi eu la fel... şi bătrînul Foggart... i-am studiat pedigriul. Avem noroc, pentru că vom fi, desigur, atacaţi pentru lipsă de patriotism.

— Ne-au şi atacat, zise domnul Blythe : „Oameni care nu găsesc nimic bun în ţara lor... Păsări care-şi mînjesc propriul lor cuib... Boiernaşi care nu sînt mulţumiţi pînă nu denigrează Anglia în ochii lumii. Prevestitori de calamităţi... Pesimişti..." Sper că nu iei în serios asemenea palavre, Mont ?

— Din nefericire, da, răspunse Michael. Mă doare în suflet atîta nedreptate ! Eu, pur şi simplu, nu suport ideea că Anglia se află la strîmtoare.

Domnul Blythe roti ochii.

— Vom face tot ce putem pentru a nu o lăsa să ajungă în starea aceasta.

— Numai de-aş avea cu puţin mai multă greutate, murmură Michael ; mereu mi se pare că sînt atît de neînsemnat, încît m-aş putea vîrî în caria propriei mele măsele.

— Pune-ţi repede o plombă. Ştii ce-ţi lipseşte, Mont ? Tupeu ! Şi fiindcă veni vorba despre tupeu, uite-o pe fosta noastră adversară ! Ea are tupeu ! Priveşte-o !

Michael o văzu pe Marjorie Ferrar, într-o rochie verde ca marea, foarte decoltată, îndepărtîndu-se cu capul sus de lîngă italianul masiv şi dîndu-şi semeţ, spre spate, părul roşu-auriu.

Se opri la cîțiva pași de Fleur și-și plimbă privirile într-o parte și-n alta. Nu încăpea îndoială că-și alesese acest loc pentru a o provoca.

— Trebuie să mă duc la Fleur.

— Viu și eu, zise domnul Blythe ; iar Michael îl privi cu recunoștință.

Ceea ce urmă ar fi fost extrem de interesant pentru o persoană mai puțin interesată decît Michael. Nasul lung și ascuțit al societății începu să adulmece ; aproape că puteai vedea cu ochii cum își mișcă nările, cum se înalță ca trompa unui elefant sălbatic mirosind un om, cum se învîrtește, cum suflă încoace și încolo, pentru a prinde mai bine mirosul senzațional. Buzele zîmbeau și se apropiau de urechile vecinului, ochii se învîrteau de la figura lui Marjorie la aceea a lui Fleur ; mici cute de încruntare apărură pe frunțile gînditoare, de parcă, pe sub craniile parfumate și cu părul tuns, creierii încercau să aleagă între cele două. Marjorie Ferrar stătea și zîmbea liniștită ; Fleur vorbea, învîrtind o floare în mînă ; amîndouă arătau splendid. Astfel începu bătălia ; fără declarație de război, chiar fără vreun semn că adversarele ar fi luat reciproc cunoștință de prezența lor. Domnul Blythe stătea tocmai între ele. Înalt și spătos, persoana lui constituia un adevărat paravan. Dar Michael, de cealaltă parte a lui Fleur, vedea totul și urmărea crispat desfășurarea lucrurilor. Nasul societății zăbovi, pentru a gusta din plin aroma, iar creierul zăbovi pentru a se decide. Apele păreau liniștite, fără flux, fără reflux. Apoi, încet, valurile implacabile se îndepărtară de Fleur și se revărsară în jurul rivalei sale ; Michael turuia, domnul Blythe își rotea privirile, vorbind pasionat la persoana a treia ; Fleur zîmbea, avînd aerul că participă la conversație, și se juca cu floarea pe care o avea în mînă. Iar dincolo, Marjorie Ferrar se întreținea cu un mic grup. Oare, oamenii o admirau, o compătimeau, îi dădeau dreptate, sau pur și simplu o simpatizau ? Sau voiau să-și manifeste dezaprobarea față de Michael și Fleur ? Ori se adunaseră în jurul ei numai pentru că „răsfățata vînătorilor de plăceri“ fusese întotdeauna o persoană mai senzațională ? Michael observă cum Fleur devenea din ce în ce mai palidă, zîmbetu-i devenea mai nervos, iar mișcările cu floarea mai spasmodice. Nu îndrăzni să-i sugereze plecarea, pentru că Fleur ar fi interpretat-o ca o confirmare a înfrîngerii. Dar expresiile de pe

fețele oamenilor, întoarse spre ei, puteau fi citite din ce în ce mai desluşit. *Sir* James Foskisson își îndeplinise prea bine datoria ; de la înălțimea moralității sale, își ponegrise și clienții. Femeia, care și-a mărturisit public libertinajul, are o situație mai bună decît cei care au silit-o să mărturisească ! Michael gîndi : „Este absolut natural ! Pentru ce Foskisson n-a acceptat sugestia mea — să fi plătit și să fi zîmbit ?“

În același moment, zări, lîngă italianul masiv, un tînăr înalt, cu părul lins, dat pe spate, care-și studia degetele. Ei, comedie ! Bertie Curfew ! Iar în spatele lui, așteptîndu-și rîndul să-l „întîlnească“ pe celebrul muzician, se afla MacGown, în carne și oase ! Ironia zeilor e necruțătoare ! Cu nasul în vînt, mîngîindu-și degetele maltratate, Bertie Curfew trecu pe lîngă ei și se aciuă în grupul care o înconjura pe fosta lui iubită. Ea îl salută cu o indiferență bine studiată. Dar nasul societății adulmeca din nou, căci se apropia MacGown ! Cît era de schimbat !... Posomorit, cenușiu, amărît ! Italianul, în sfîrșit întîlnea un om pe măsura lui ! Apoi, MacGown se apropie de curtea lui Marjorie.

O tăcere stranie fu urmată de o conversație animată, apoi grupul se destrămă. Oamenii se risipiră cîte doi-trei, lăsîndu-l pe MacGown singur cu logodnica lui ; Michael se întoarse către Fleur.

— Să mergem.

În taxi, domni tăcerea. Michael se epuizase turuind pe cîmpul de bătaie și acum trebuia să-și adune noi forțe pentru a putea duce comedia mai departe. Căută mîna lui Fleur, i-o strînse, dar nu primi răspuns. Cartea pe care o juca de obicei, în momente de criză — „al unsprezecelea baronet“ — dăduse greș în ultimele trei luni. Fleur era supărată la gîndul că Michael folosește copilul pentru a o calma. Michael, cu inima îndurerată și mintea năucită, o urmă pe Fleur în sufragerie. Niciodată n-o văzuse atît de frumoasă ca în rochia aceasta, argintie, foarte simplă, dreaptă și puțin înfoiată deasupra gleznelor. Ea se așeză la masa îngustă, iar el se așeză în fața ei, cu senzația dureroasă a omului care nu găsește cuvinte cu o rezonanță adevărată. Înfrîngerea mondenă nu-l atingea de fel, dar pe ea !...

Deodată, Fleur spuse :

— Ție nu-ți pasă ?

— În ceea ce mă privește, de loc !

— Da, pentru că tu ai foggartismul şi Bethnal Green.
— Dacă pe tine te doare, mă doare şi pe mine — mult.
— Dacă mă doare pe mine!
— Ce vrei să spui, Fleur?
— Prefer să nu-ţi întăresc impresia că sînt o snoabă.
— Eu n-am avut niciodată această impresie.
— Michael!
— Mai bine mi-ai explica ce înţelegi tu prin acest cuvînt.
— Ştii prea bine.
— Ştiu că-ţi place să fii înconjurată de lume şi că-ţi place ca ei să aibă o părere bună despre tine. Asta nu înseamnă că eşti snoabă.
— Da, eşti foarte bun, Michael, dar tu nu admiri acest lucru.
— Eu te admir *pe tine.*
— Vrei să spui că mă doreşti. Tu o admiri pe Norah Curfew.
— Norah Curfew! Din partea mea, poate să dispară şi mîine de pe faţa pămîntului.
Uitîndu-se la chipul ei, Michael avu senzaţia că ea îl crezuse.
— Chiar dacă nu-i vorba de persoana ei, e vorba de ideea pe care ea o reprezintă, iar eu nu sînt ca ea.
— Eu am multă admiraţie pentru tine, zise Michael cu elan, îţi admir inteligenţa, *flair*-ul te admir în raporturile tale cu Kit şi cu tatăl tău, îţi admir curajul şi te admir pentru felul cum te porţi cu mine.
— Eu te admir pe tine mult mai mult decît mă admiri tu pe mine. Numai că, ştii, Michael, eu nu-s capabilă de dăruire.
— Dar cu Kit?
— Mă dăruiesc mie însămi, ăsta-i adevărul.
Michael întinse braţul peste masă şi-i atinse mîna.
— Exagerare bolnăvicioasă, scumpa mea.
— Nu, nu este. Văd lucrurile prea limpede, pentru a avea exagerări bolnăvicioase.
Fleur îşi dădu capul pe spate; gîtul ei, foarte alb şi rotund, strălucea în lumina lămpilor de alabastru, lăsînd să se vadă vagi mişcări convulsive.
— Michael, aş vrea să facem o călătorie în jurul lumii.
— Să-l lăsăm pe Kit aici?

— E prea mic pentru a suferi din cauza asta. Mama mea ar vedea de el.

Dacă Fleur a ajuns pînă aici, înseamnă că dorește acest lucru din tot sufletul !

— Dar tatăl tău...

— Nu e încă atît de bătrîn și apoi, l-ar avea pe Kit.

— Poate după ce se închide parlamentul... în august...

— Nu. Acum.

— Nu mai sînt decît cinci luni pînă atunci. În timpul vacanței, putem călători cît poftim.

Fleur îl privi drept în ochi.

— Știam că ții mai mult la foggartism decît la mine.

— Fii rezonabilă, Fleur.

— Încă cinci luni... cu ceea ce simt eu aici ! zise ea, ducînd mîna la piept. De șase luni mă chinuiește. Cred că nu-ți dai seama că sînt la limita puterilor mele.

— Dar, Fleur, mi se pare atît de...

— Da, este meschin să te doară cînd suferi un eșec îngrozitor, nu-i așa ?

— Dar, fetițo dragă...

— Oh ! dacă nu simți ce simt eu !...

— Ba da, astă-seară am suferit și eu. Dar singurul lucru pe care-l poți face este să le arăți că nu-ți pasă și atunci se vor strînge cu toții, ca muștele, în jurul tău. Eu n-aș fugi, Fleur.

— Nu, zise Fleur rece, nu despre asta e vorba, eu nu încerc să cîștig o bătălie pierdută. Foarte bine, voi rămîne aici, ca să rîdă lumea de mine.

Michael se ridică.

— Știu că nu pui nici un preț pe munca mea. Totuși, Fleur, să știi că are un rost și că urmăresc ceva. Oh ! Nu te uita așa ! Dumnezeule ! E îngrozitor !

— Cred c-aș putea pleca singură. Ar fi chiar mai interesant.

— Absurd ! Nici vorbă să pleci singură ! Astă-seară ești pesimistă, fetițo ! Mîine, totul o să-ți pară altfel.

— Mîine și iar mîine ! Nu, Michael, descompunerea mea a început, poți să fixezi cînd poftești ziua înmormîntării mele !

Michael ridică brațele. Fleur vorbea serios ! Pentru a o înțelege, trebuia să-și reamintească cîtă osteneală își dăduse să fie o gazdă ireproșabilă ; cît se străduise să-și facă o colecție

şi să strălucească în mijlocul ei ! Castelul de carton i s-a prăbuşit în cap ! Groaznic ! Dar, oare, ocolul lumii ar uşura-o ? Da ! Fleur avea instinct. El făcuse ocolul lumii şi ştia că nimic altceva nu putea schimba atît de profund ierarhia valorilor ; nimic altceva nu o va putea face să uite de alţii şi de sine însăşi ! S-o trimită la Lippinghall, sau la tatăl ei, sau la mare, pentru cele cinci luni pînă la vacanţa parlamentară ? Nimic altceva nu-i va ajuta. Fleur avea nevoie de ceva care să-i dea din nou sentimentul importanţei sale. Totuşi, cum putea pleca înainte de vacanţă ? Foggartismul — această plantă firavă şi părăsită — neudată şi neîngrijită de unicul ei grădinar, s-ar usca pînă-n rădăcini, dacă a prins cumva vreo rădăcină. În momentul de faţă, se simţea o oarecare mişcare, ici şi colo lumea se interesa de foggartism. Cînd un deputat, cînd altul, ciuguleau din el. Eforturile răzleţe, orientate în acelaşi sens, se uneau şi-şi croiau drum. Dar timpul trece. Big Ben încă n-a bătut ceasul armistiţiului ; şomajul creştea, comerţul lîncezea, criza industrială ameninţa, ameninţa şi primejdia ca oamenii să-şi piardă speranţa. Ce-ar spune bătrînul Blythe dacă el ar dezerta tocmai acum ?

— Dă-mi o săptămînă de răgaz, mîrîi Michael. Nu mi-e uşor. Trebuie să reflectez.

Capitolul X

PAGINA NOUĂ

Cînd MacGown veni spre ea, Marjorie Ferrar se întrebă „Oare, știe că Bertie e acela ?..." Înviorată de victoria obținută asupra „micuței snoabe", emoționată de apariția bruscă a trecutului ei și pusă față-n față cu prezentul, nu era cu desăvîrșire stăpînă pe ea. După ce trecură singuri în camera alăturată, Marjorie îl privi în ochi.

Ei, Alec, precum vezi, nu s-a schimbat nimic. Trecutul meu este tot atît de întunecat ca și ieri. Îmi pare nespus de rău că ți l-am ascuns. De fapt, ți-am spus-o de mai multe ori, numai că n-ai vrut să înțelegi.

— Pentru că mi se părea infernal. Spune-mi totul, Marjorie !

— Pentru ce această voluptate ?

— Spune-mi tot și, cu toate acestea, mă căsătoresc cu tine.

Marjorie dădu din cap.

— Căsătorie ! Oh ! Eu nu mai risc o aventură. De altfel, a fost absurd. Nu te-am iubit niciodată, Alec.

— Atunci l-ai iubit pe... și-l mai iubești încă.

— Ajunge, dragul meu Alec ! Ajunge !

MacGown își prinse capul în mîini și se clătină. Lui Marjorie i se făcu sincer milă de el.

— Îmi pare foarte rău. Crede-mă. Trebuie să mă uiți ; atîta tot.

Marjorie se întoarse să plece, dar durerea de pe fața lui o opri. Nu-și dăduse seama cît de mult suferea. Era mistuit ! Da !... Apoi, adăugă iute :

— Nu vreau să mă căsătoresc cu tine, dar aș vrea să-ți dau o compensație, dacă aș putea să plătesc...

MacGown se uită la ea.

În fața privirilor lui, se cutremură dădu din umeri și ieși. Bărbați demodați ! Vina era a ei, pentru că ieșise din cercul ei vrăjit, unde nimic nu era luat în serios. Făcu cîțiva pași pe parchetul strălucitor, simțind că este ținta multor priviri, se strecură pe lîngă gazdă și, peste cîteva clipe, se afla într-un taxi.

Noaptea stătu de veghe și se gîndi. Chiar dacă desfacerea logodnei n-ar fi dată publicității, simpla restituire a darurilor de logodnă i-ar ridica în cap toată Londra și ar declanșa o nouă avalanșă de note de plată ! Cinci mii de lire ! Se ridică din pat și scotoci printre hîrtii, pentru a găsi lista datoriilor, copia celei care era la Alec. Poate că era dispus să le plătească! De altfel, el purta toată vina, el stăruise pentru continuarea procesului ! Dar nu putea uita privirea lui. Nu, nici vorbă ! Marjorie se cutremură din nou și se întoarse în pat. Poate că dimineața îi va veni o idee bună. Noaptea avea atît de multe idei, încît nu putea adormi. O călătorie la Moscova, cu Bertie Curfew ? Teatru America și filmul Toate trei deodată ? În cele din urmă, adormi ; dimineața se trezi palidă și ostenită. În corespondență, era o scrisoare de la Shropshire House.

„Dragă Marjorie

Dacă n-ai ceva mai bun de făcut, mi-ar face plăcere să te văd azi, înainte de amiază.

Cu drag,
Shropshire"

„Ce să mă fac ?" Se privi în oglindă și hotărî că trebuie să se fardeze puțin. La ora unsprezece, sosi la Shropshire House. Marchizul era la etaj, în camera lui de lucru, în mijlocul unei mici păduri de aparate electrice. Își scosese haina și privea cu lupa un obiect care părea o nimica toată.

— Stai jos, Marjorie, îi spuse, într-un minut isprăvesc.

În afară de parchet, Marjorie nu găsi nici un loc unde să se așeze, de aceea, rămase în picioare.

— Eram sigur, zise marchizul, că italienii se înșală.

Puse lupa pe masă, își trecu mîna prin părul argintiu și-și răsuci barba răvășită ca pe un smoc ascuțit. Apoi, prinzîndu-și

sprînceana între degetul mare și cel arătător, o ridică în sus și se scărpină în dosul urechii.

— Se înșală ; nu se vede nici un fel de reacție.

Întorcîndu-se spre nepoata lui, strînse pleoapele pînă cînd ochii îi luciră ca niște gămălii de ac.

— N-ai mai fost niciodată aici, sus ; așază-te pe pervazul ferestrei.

Marjorie se așeză cu spatele la lumină, pe un pervaz lat, care acoperea ceva ce semăna cu o baterie.

— Va să zică, v-ați judecat, Marjorie !

— Trebuia.

— Pentru ce trebuia ?

Marchizul stătea în picioare, cu capul ușor plecat într-o parte, cu obrajii foarte îmbujorați și ochii foarte ageri.

Marjorie gîndi „La urma urmei, sînt nepoata lui. Am să-i vorbesc pe șleau."

— Din cinste elementară, dacă vrei să știi.

Marchizul își umflă buzele, de parcă încerca să priceapă vorbele ei.

— Ți-am citit mărturia, îi spuse, poate că la asta te referi.

— Nu. Voiam să spun că trebuia să știu în ce poziție mă aflam.

— Și ai aflat ?

— Prea bine chiar.

— Te mai măriți ?

Într-adevăr, bătrînul era ager la minte !

— Nu.

— Cine a rupt logodna ? Tu sau el ?

— El spune și azi că se căsătorește cu mine, dacă-i povestesc totul. Dar eu nu vreau.

Marchizul făcu doi pași, își așeză piciorul pe o ladă și-și luă atitudinea preferată. În dimineața aceea purta o cravată de mătase roșie care flutura deasupra cămășii sale verzui cu nuanțe albăstrii, iar pantalonii erau din *tweed* albastru-verzui. Arăta strălucitor.

— Ai avea multe de povestit ?

— Destul de multe.

— Îți amintești, Marjorie, ce ți-am spus cînd ai fost la mine ?

— Da, bunicule, dar nu prea sînt de acord. Eu nu vreau să reprezint nici o idee.

— Ah ! Tu eşti o excepţie în clasa noastră, din fericire ! Dar tocmai excepţiile sînt dăunătoare.

— Dacă oamenii ar crede că unii ca noi sînt mai buni decît ei, s-ar putea să ai dreptate. Dar, în ziua de azi, ei n-o mai cred.

— Nu e un punct de vedere prea cinstit, interveni marchizul ; ce-ţi spune vocea sîngelui ?

Marjorie zîmbi.

— E bine ca omul să fie smerit, bunicule.

— Da, smerit, distrîndu-se mai mult decît se cuvine, hm ? Va să zică, nu te mai căsătoreşti !

— În nici un caz.

— Ai datorii ?

— Da.

— Cîte ?

Marjorie Ferrar şovăi. Să spună mai puţin, sau să spună tot ?

— Nu uita nimic, Marjorie.

— Bine ; cam cinci mii.

Bătrînul *pair* îşi strînse buzele şi, fără să vrea, lăsă să-i scape un fluierat melancolic.

— O bună parte din ele sînt datorite logodnei mele.

— Văd că tatăl tău a cîştigat deunăzi o cursă.

Ştia totul !

— Da, dar cred că nu mai are nici un ban.

— Se prea poate, zise marchizul. Şi acum, ce ai de gînd să faci ?

Marjorie avea o poftă nebună să-i răspundă „Ce ai de gînd să faci tu ?", dar se stăpîni şi zise :

— M-am gîndit să mă fac actriţă.

— Bine, mi se pare foarte nimerit. Ştii să joci ?

— Nu sînt Eleonora Duse.

— Duse ? Marchizul dădu din cap. Dacă vrei să vorbeşti despre o actriţă mare, trebuie să ne întoarcem pînă la Ristori. Duse ! E foarte talentată, nici vorbă, dar e mereu aceeaşi. Aşadar, nu vrei să te măriţi cu el ? îi spuse, privind-o cu ochi pătrunzători. Cred că faci bine. Ai la tine o listă a datoriilor tale ?

Marjorie Ferrar scotoci prin poşetă.

— Uite-o !

Marjorie îl văzu strîmbînd din nas în timp ce o citea, dar nu putea spune dacă strîmba din pricina mirosului sau a cuprinsului ei.

— Bunica ta, îi spuse, cheltuia cam a cincea parte din ceea ce cheltuieşti tu, pentru aproximativ de cinci ori atîta material cît ai cumpărat tu. Voi, în ziua de azi, umblaţi aproape goale şi totuşi, costă mai mult.

— Cu cît e mai puţin material, cu atît rochia trebuie să fie mai bine croită, bunicule.

— I-ai restituit darurile de logodnă ?

— Le-am împachetat.

— Trebuie să-i trimiţi totul, zise marchizul. Nu păstra nici un obiect de la el sau de la altul.

— Desigur că nu.

— Pentru a-ţi plăti datoriile, zise brusc, ar trebui să vînd pînza lui Gainsborough [1].

— Oh ! Nu !

Tabloul lui Gainsborough reprezenta portretul propriei sale bunici, pe vremea cînd era copilă. Splendid tablou ! Marjorie întinse mîna să-i ia lista. El, însă, ţinînd-o strîns de mînă, îşi ridică piciorul de pe ladă scrutînd-o cu ochii lui strălucitori şi ageri !

— Problema se pune, Marjorie, în ce măsura poate face omul o învoială cu tine. Tu ştii să te ţii de cuvînt ?

Marjorie simţi cum i se urcă sîngele în obraji.

— Cred că da. Depinde pentru ce mi-l ceri. Dar bunicule, nu vreau să-l vinzi pe Gainsborough.

— Din nefericire, zise marchizul, dacă nu-l dau în judecată pe unchiul tău Dangerfield, n-am de unde scoate banii. Cred că eu sînt de vină că am avut copii atît de costisitori. Alţi părinţi, pare-mi-se, au scăpat mai ieftin.

Marjorie îşi stăpîni un zîmbet.

— Vremurile sînt grele, continuă marchizul. Moşia costa bani, minele de cărbuni costă bani, Shropshire House costă bani, şi de unde să scoţi banii ? Am aici o invenţie, cu care m-aş putea îmbogăţi, dar nimeni nu se uită la ea.

Bietul flăcău, la vîrsta lui ! Marjorie îi zise, suspinînd :

[1] *Thomas Gainsborough* (1727 – 1788), cunoscut pictor englez, portretist şi

— Crede-mă bunicule, n-am vrut să te supăr cu datoriile mele. Am să mă descurc eu într-un fel sau altul.

Bătrînul *pair* făcu cîţiva paşi cam tîrşîiţi şi Marjorie observă că papucii lui roşii erau scîlciaţi. Se opri pe loc, ca o minunată pată luminoasă în mijlocul aparatelor.

— Şi, ca să revenim la ceea ce vorbeam, Marjorie... Cum poţi tu făgădui ceva, cînd principiul tău de viaţă este să petreci cît mai bine ?

— Ce doreşti să-ţi făgăduiesc ?

Marchizul se apropie şi se opri din nou în faţa ei, mărunţel şi cu spatele uşor adus.

— Mie mi se pare că ai minte sub părul acesta roşu. Crezi, într-adevăr, că ţi-ai putea cîştiga existenţa ?

— Cred că da ; cunosc o mulţime de oameni.

— Dacă acum îţi plătesc datoriile, îmi dai cuvîntul tău de onoare că, pe viitor, nu vei mai cumpăra decît cu bani gheaţă ? Să nu-mi spui „da", şi cînd ieşi de-aici să-ţi comanzi o grămadă de zdrenţe. Eu cer cuvîntul unei *lady* dacă ştii ce înseamnă asta.

Marjorie se ridică.

— Cred că ai dreptul să-mi spui tot ceea ce mi-ai spus, dar eu nu vreau să mă scapi de datorii, dacă trebuie să vinzi tabloul lui Gainsborough.

— Las' pe mine. Poate că izbutesc să fac rost de bani fără să-l vînd. Dar ce-i cu promisiunea ?

— Da, îţi promit.

— Ai de gînd să o şi ţii ?

— Am de gînd să o şi ţin.

— Bine, asta înseamnă ceva.

— Mai doreşti ceva, bunicule ?

— Aş fi vrut să te rog să nu mai compromiţi numele nostru, dar cred că asta ar însemna să opresc timpul în loc. Spiritul vremii este împotriva mea.

Întorcîndu-şi faţa, Marjorie se uită pe fereastră. Spiritul vremii ! Toate bune şi frumoase, dar el nu ştia cum era acest spirit. Compromitere ? Asta-i bună ! Doar ea *ridicase* valoarea numelui familiei l-a scos la lumină, dintr-un dulap plin de praf, făcînd din el monedă curentă. Oamenii ciulesc urechile cînd citesc despre ea. Oare, fac acelaşi lucru cînd citesc despre bunicul ei ? Dar el nu va pricepe niciodată acest fenomen ! De aceea, Marjorie murmură :

— Bine, bunicule dragă, voi avea grijă. Cred c-am să plec în America.

Marchizul clipi din ochi.

— Şi vei introduce moda ca femeile noastre să se căsătorească cu americani ? Cred că pînă acum nu s-a mai întîmplat. Caută unul pe care-l interesează electricitatea şi adu-l încoace. Un american poate realiza aici lucruri mari. Lasă-mi lista ; voi căuta să fac ceva. Numai un singur lucru mai vreau să-ţi spun, Marjorie : am optzeci de ani şi tu ai... cîţi ani ai... douăzeci şi cinci ? Nu trece atît de iute prin viaţă. La cincizeci de ani vei fi îngrozitor de plictisită şi nu există nimic mai plictisitor decît o persoană plictisită. La revedere ! Îi întinse mîna.

Marjorie respiră adînc. Liberă !

Apoi, luîndu-i mîna o duse la buze. Oh ! Marchizul se uită la mînă... Oh ! îi lăsase urme de ruj ? Ieşi grăbită. Flăcău bătrîn ! Ce băiat bun era ! Îi oprise lista ! În viaţa ei începea un nou capitol ! Acum se duce de-a dreptul le Bertie Curfew şi-l roagă să întoarcă pentru ea această nouă pagină ! Expresia din ochii lui, aseară !...

Capitolul XI

ÎN VOIA SOARTEI

Cît ținu perioada de nehotărîre, Michael nu luă nici o atitudine și aproape că nu scoase nici o vorbă ; problema era prea gravă. Poate Kit va schimba dispoziția lui Fleur, poate că ea însăși va descoperi vreo piedică, bunăoară, tatăl ei. Totuși, desăvîrșita renunțare la orice preocupare mondenă — nici o invitație făcută sau primită, nici un spectacol văzut sau comentat — în timpul acestei groaznice săptămîni, dovedea că era rănită pînă în adîncul sufletului. Nu era arțăgoasă, ci nepăsătoare și mută. Îl urmărea tot timpul pe Michael cu o expresie nostaligică, aruncîndu-i, din cînd în cînd, o privire mînioasă, de parcă prevedea că o va refuza. El, la rîndul lui, nu se putea sfătui cu nimeni, pentru că orice om, care nu trăise acest lung episod, ar fi găsit că atitudinea lui Fleur era de neînțeles, poate chiar ridicolă. Michael n-o putea trăda ; nu se putea duce nici măcar la bătrînul Blythe, înainte de a lua o hotărîre ; conflictul lui sufletesc se complica prin obișnuita lui îndoială dacă foggartismul avea, într-adevăr nevoie de el. Bine-ar fi să aibă mai multă încredere în sine însuși ! Nu se putea mîngîia nici cu gîndul că un refuz categoric ar produce o impresie favorabilă asupra lui Fleur. Pentru ea, această preocupare a lui avea rostul doar să-l facă cunoscut, dar nu era de un real folos pentru țară. Ea avea cinismul politic al femeii obișnuite ; nimic n-o tulbura, în afară de vreo amenințare la adresa averii ei sau a lui Kit ! Michael era conștient de comicul acestei dileme. Viitorul Angliei, pus în cumpănă față de o tînără femeie, care a suferit o înfrîngere mondenă ! Dar, la urma urmei, pînă acum, *sir* James Foggart și bătrînul Blythe par să fie singurii care au făcut o legătură între foggartism și viitorul Angliei

iar dacă el ar pleca acum intr-o călătorie în jurul lumii, chiar și aceștia doi și-ar pierde credința.

În dimineața ultimei zile a săptămînii, Michael, plin de îndoieli, trecu Tamisa peste podul Westminster, îndreptîndu-se spre inima cartierului Surrey. Cum nu cunoștea prea bine acest cartier, totul i se părea interesant. Își aduse aminte că pe aici locuise familia Bicket, soții Bicket, care în Anglia n-au reușit să-și facă o viață ca lumea și care, probabil, n-au reușit nici în Australia. Străzi mizere, una după alta ! Teren de cultură pentru oameni ca soții Bicket ! Trebuie să pui mîna pe ei din vreme, să pui mîna pe cît mai mulți dintre ei, înainte de a deveni ca soții Bicket, înainte de a fi pierduți pentru agricultură ; trebuie să faci din ei bărbați și femei avuți, să le dai aer și soare, trebuie să dai acestor oameni, cei mai de treabă oameni din lume, posibilitatea să-și încerce norocul ! Case urîte, prăvălii urîte, cîrciumi urîte ! Totuși, despre asta nu se poate vorbi ! În Cameră, frumosul nu constituie un subiect de discuții ; niciodată frumosul n-a fost o preocupare ! Sentimentele, de asemenea, n-au ce căuta acolo, în afară de cele în legătură cu „rasa britanică", „patriotism", „imperiu", „ținută morală". Mușchi și forță productivă... asta-i interesează ! Trebuie sa rămîi la vechile clișee ! Michael se opri în fața unei școli, ascultînd zumzetul înăbușit al copiilor din clase. Poporul englez, plin de curaj, de simțul umorului și de răbdare, închis în ulițe mizere !

Deodată îl cuprinse dorul de țară. Își aduse aminte de motocicleta lui ! De cînd intrase în parlament, nu se urcase pe acest vehicul, care i-ar fi scuturat prea tare demnitatea. Acum o va scoate și va face o plimbare cu motocicleta — poate că scuturătura asta o să-l ajute să ia o hotărîre.

Fleur nu era acasa și nu comandase dejunul. Michael mîncă puțină șunca și la ora două plecă.

Scuipînd și pufăind, motocicleta gonea pe șosea, trecînd prin Chiswick, Slough și Maidenhead ; apoi trecu peste Tamisa și se îndreptă huruind spre Reading. La Caversham, Michael trecu din nou peste Tamisa și goni spre Panghorne. Oprindu-se lîngă un drum de căruțe, își sprijini motocicleta într-un tufiș și se așeză să fumeze o pipă. Nici o adiere în aer ! Printre plopii desfrunziți, rîul cenușiu curgea liniștit ; pe sălcii, apăruseră mîțișorii. Michael luă o cracă și-și curăți pipa, înainte de a o umple cu tutun. Scuturăturile motocicletei îi făcuseră

bine ; i se limpezise mintea. Războiul ! Pe atunci nu avea șovăieli, dar n-o avea nici pe Fleur. De altfel, războiul era o problemă limpede și simplă. Dar acum, Michael avea impresia că de acest „a rămîne sau a nu rămîne“ depindea viitorul căsniciei lui. Hotărîrea luată acum va pecetlui cei cincizeci de ani de viață conjugală pe care-i mai aveau în fața lor. Să pui mîna pe plug și la primul cuvînt să te oprești ! Poți să faci brazde strîmbe, poți să ari în amurg, dar mai bine să ari în amurg decît pe întuneric ; mai bine o brazdă strîmbă decît nici o arătură ! Foggartismul, după părerea lui, era cea mai bună politică și trebuia să-i rămînă fidel ! Viitorul Angliei ! Lîngă el, o mierlă păru a chicoti. Foarte bine ! Dar, după cum spunea bătrînul Blythe, omul trebuie să reziste la batjocură ! Oh ! Desigur, Fleur se va convinge cu timpul că nu se putea juca „de-a deputatul“ și că, dacă dorea să rămînă în parlament — iar ea dorea acest lucru — trebuie să rămînă pe poziție, oricît ar chicoti mierlele ! Nici ei nu i-ar plăcea dacă el ar deveni o nulitate lipsită de convingeri. Căci, în definitiv, era soția lui, iar prestigiul lui avea repercusiuni și asupra prestigiului ei.

Michael ședea, urmărind fumul pipei și privind norii cenușii foarte apropiați de pămînt, capul alb al vacilor Hereford, care pășteau dincolo de apă, și un pescar, care-și așeza viermii în undiță. Luă de jos craca de salcie și o învîrti în mînă, admirînd catifeaua cenușie-gălbuie a mîțișorilor înmuguriți. În sfîrșit, inima lui era liniștită, dar foarte tristă. Ce compensație să-i ofere lui Fleur ? Pe malul acestei ape, la nici trei mile depărtare, îi făcuse curte — straniu cuvînt ! — dar n-o cucerise ! Iar acum, iată-i în fața acestui obstacol ! Depinde numai de ea, dacă vor avea de suferit după urma lui. Și, deodată, simți c-ar fi bine să se sfătuiască cu „bătrînul Forsyte“

Cînd auzi huruitul motocicletei lui Michael, Soames se afla în galeria de tablouri, ocupat să atîrne pe perete tabloul de Fred Walker, pe care-l cumpărase la magazinul de lîngă biroul avocaților Settlewhite și Stark, în amintirea eliberării de grija procesului și pentru a-și satisface dorința de a poseda cîteva tablouri din școala engleză. Fred Walker ! Era demodat, nu-i vorbă după el și Mason, au mai urmat o mulțime de curente. Dar — ca niște viori vechi, cu luciu plăcut — erau încă

valabili ; deveniseră niște antichități interesante, pe care se poate lua întotdeauna un preț bun.

Cînd Michael intră, Soames tocmai scosese din perete una dintre primele pînze ale lui Courbet, care era, totuși, o piesă de maturitate ; stătea în cămașă, cu un ghem de sîrmă în mînă.

— Ce vînt te-aduce ? îl întrebă mirat.

— Am trecut întîmplător pe aici cu bătrîna mea motocicletă. Dupa cum văd, v-ați ținut de cuvînt cu școala engleză.

Soames fixă sirma.

— N-am să fiu fericit pînă nu-mi cumpăr o pînză de-a bătrînului Crome, cel mai bun peisagist englez.

— Pînzele lui Crome sînt foarte rare, nu-i așa ?

— Da, de aceea vreau să am una.

Michael zîmbi, avînd aerul de a spune : „Păi de aceea îl socoți cel mai bun" dar Soames nu observă, pentru că strînsese definitiv sîrma.

— De multa vreme nu v-am mai văzut tablourile, *sir*. Îmi dați voie să fac un tur ?

Privindu-l cu coada ochiului, Soames își reaminti apariția lui în după-amiaza aceea de duminică, după ce o văzuse pentru prima dată pe Fleur, la expoziția din Cork Street. Să fie numai patru ani de-atunci ? Parcă era o veșnicie ! Tînărul s-a purtat mai bine decît era de așteptat ; părea mult mai matur, mai puțin flușturatic ; băiat de treabă, cînd te gîndești la educația pe care a primit-o și la război ! Apoi, deodată, își dădu seama că Michael îl observă. Voia ceva, nu încape îndoială, n-a venit el aici, așa, pe degeaba ! Soames încercă să-și aducă aminte cînd mai venise cineva la el fără să-i ceară ceva ; dar nu-și aminti. De altfel, era firesc !

— Cauți un tablou care să se potrivească cu Fragonard-ul vostru ? îi zise. Uite acolo, în colț, este un Chardin.

— Oh, nu, *sir* ; ați fost, și așa, prea darnic față de noi.

Darnic ! Cum poate fi cineva prea darnic cu singura lui fată ?

— Ce face Fleur ?

— Despre ea voiam să vă vorbesc. E foarte tulburată.

Soames se uită pe fereastră. Primăvară tîrzie !

— N-ar trebui să fie, acum, după ce a scăpat de proces.

— Tocmai de aceea este tulburată, *sir*.

Soames își fixă privirea sfredelitoare asupra obrazului lui Michael.

— Nu te înţeleg.
Lumea ne întoarce spatele.
— Cum ? Doar aţi cîştigat !
— Da, dar oamenii nu suportă superioritatea morală.
— Ce-i aia ? Cine ?... Superioritatea morală !
Nici el n-o suporta.
— Ştiţi, *sir*... Foskisson ne-a mînjit şi pe noi cu mătura lui. V-am spus că mă temeam. Fleur suferă amarnic de faptul că lumea rîde de noi.
— Rîde de voi ? Cine are neruşinarea să... ?
— Atacul la adresa moralei moderne era o idee bună pentru judecător, juraţi şi pentru toţi cei ce-şi fac o meserie din moralitate ; dar, în ziua de azi, acest lucru te face ridicol într-o societate unde, trebuie să ştiţi, fiecare se laudă cu lipsa lui de prejudecăţi.
— Societate !
— Da, *sir*, noi trăim în societate. Mie nu-mi pasă, eu m-am învăţat cu batjocura lumii — din pricina foggartismului, dar Fleur este nenorocită. Dacă vă gîndiţi bine, e natural, distracţia ei era societatea.
— Ar trebui să aibă mai multă tărie sufletească, zise Soames, dar se vedea că este profund tulburat. Mai întîi au considerat-o snoabă, şi acum...
— Povestea cu actorul german care s-a spînzurat la Lippinghall, continuă Michael, foggartismul meu şi, în sfîrşit, scandalul Ferrar ne-au adus într-o situaţie foarte bizară. De la proces încoace, am trăit o săptămînă îngrozitoare. Fleur se simte atît de dezorientată, încît îmi cere să facem ocolul lumii.
O bombă căzută pe porumbarul din parc nu l-ar fi speriat mai tare. Ocolul lumii ! Soames percepu glasul lui Michael, murmurînd mai departe
— Are perfectă dreptate. Cred c-ar fi cel mai bun lucru pentru ea, dar eu, pur şi simplu, nu pot pleca înainte de vacanţa mare. Am luat asupra mea această sarcină şi trebuie s-o duc pînă la închiderea sesiunii parlamentare.
Sesiune ! Parcă parlamentul ar fi o cloşcă şi trebuie să aştepţi pînă-şi cloceşte preţioasele-i ouă ! Ocolul lumii !
Michael continuă iute :
— Abia azi am luat hotărîrea definitivă. Dacă aş pleca, m-aş simţi un dezertor, şi aceasta nu i-ar folosi nici ei, nici

mie, în viața pe care o mai avem de trăit. Fleur nu știe încă ce-am decis.

În mintea lui Soames, porumbarul revenise, la locul lui, pentru că Michael îi spusese că nu i-o lua pe Fleur, s-o ducă pentru cine știe cîtă vreme!

Ocolul lumii! zise Soames. Pentru ce nu Pontresina[1]?

— Cred, răspunse Michael încet, ca un doctor care stabilește un diagnostic, că simte nevoia de ceva dramatic. Ocolul lumii la douăzeci și trei de ani! Ea are impresia că și-a pierdut rangul în societate.

— Cum i-a trecut prin minte să-și lase copilul?

Da, tocmai asta dovedește cît e de disperată. Numai Dumnezeu știe cît aș dori să pot pleca cu ea.

Soames holbă ochii. Oare, tînărul acesta voia ca el să-l ajute cumva? Ocolul lumii? Ce idee nebunească!

Trebuie să vorbesc cu ea, zise Soames. Vrei să-ți lași motocicleta în garaj și să te întorci cu mine în automobil? În douăzeci de minute, sînt gata. Dacă cobori, poți lua ceaiul

Rămas singur cu pînza lui Fred Walker neatîrnată în perete, Soames își privi tablourile. Le văzu cu o limpezime neobișnuită, cu priviri mai pătrunzătoare, cu un fel de durere în suflet, de parcă... În sfîrșit, frumoasă colecție, mai bună decît crezuse el în ultima vreme! *Ea* s-a apucat să colecționeze oameni! Și acum, și-a pierdut colecția! Biata fetiță! Desigur ca totul e o prostie, dar oamenii nu-ți pot da nici o satisfacție! Ce-ar fi dacă i-ar duce tabloul acela al lui Chardin? Era o pînză bună. Dumetrius i-a luat mai mult decît face, dar nu mult mai mult. Dar, se va răzbuna pe Dumetrius, înainte ca prețul pînzelor lui Chardin să înceapă a scădea. Poate, totuși, îi va face plăcere lui Fleur! Scoase tabloul din cui și, luîndu-l sub braț, coborî.

În automobil, nu vorbiră mai nimic, în afară de cîteva aprecieri asupra unor însușiri caracteristice ale celui „de-al unsprezecelea baronet" și despre tendințele regretabile ale poliției de a impune viteză redusă vehiculelor care circulă pe șoseaua cea nouă, construită anume pentru a înlesni și accelera circulația. Pe la ora șase, sosiră în South Square. Fleur ieșise înainte de amiază și de atunci nu mai venise acasă; amîndoi se așezară, neliniștiți, s-o aștepte. Dandie coborî să vadă dacă nu

[1] Cunoscută stațiune climaterică în Elveția.

cumva apăruseră picioare străine, apoi se urcă din nou sus. În toată casa, domnea tăcere. Michael se uita mereu la ceas.

— Unde crezi că s-a putut duce ? zise în cele din urmă Soames.

— N-am idee, *sir*. Cel mai mare defect al Londrei este că înghite oameni !

Michael începu să umble încoace şi-ncolo, iar Soames, care ar fi vrut să facă la fel, se pregătea să-i spună „Nu te agita atît !" cînd, din faţa ferestrei, Michael strigă :

— Iat-o, vine ! şi se duse iute la uşă.

Soames rămase aşezat, cu tabloul de Chardin sprijinit de fotoliu.

Cei doi zăboviră mult afară ! Minutele treceau unul după altul şi ei tot nu veneau.

În sfîrşit, apăru Michael. Părea foarte grav.

— E sus, în biroul ei, *sir*. Ma tem c-am supărat-o tare. Poate vă urcaţi pînă la ea.

Soames luă în mînă pînza lui Chardin.

— Unde e, prima uşă pe stînga, nu-i aşa

Urcă încet, fără a şti ce-o să spună ; bătu uşor la uşă şi, înainte de a primi răspuns, intră.

Fleur şedea la biroul ei de lemn de trandafir, cu faţa aplecată pe braţe. Părul ei, pieptănat puţin mai natural, strălucea ca mătasea în lumina lămpii. Părea să nu fi observat intrarea lui. Această imagine de viaţă intimă îl impresionă pe Soames, care nu era obişnuit nici să se dezvăluie, nici să-i vadă pe alţii dezvăluindu-se. Se opri nedumerit. Avea el, oare, dreptul s-o surprindă cu urechile astupate, dezvăluindu-şi deznădejdea ? Ar fi vrut să iasă şi să se întoarcă mai tîrziu, dar era prea îngrijorat.

Se apropie de ea, îi puse un deget pe umăr şi zise :

— Ai obosit, fetiţo ?

Fleur întoarse faţa — stranie, boţită, de parcă nu era faţa ei ; iar Soames spuse cuvintele pe care i le spunea în copilărie

— Uite ce ţi-am adus !

Ridică tabloul ; Fleur îi aruncă o privire şi Soames se simţi rănit. În definitiv, făcea cîteva sute de lire ! Era foarte palidă ; îşi încrucişase braţele pe piept, de parcă ar fi vrut să-şi închidă sufletul. Soames recunoscu simptomul ; criză sufle-

tească — lucru pe care toată viaţa îl considerase o extravaganţă, ca o criză de apendicită acută, care trebuie operată imediat.

— Michael zice că vrei să faceţi o călătorie în jurul lumii.

— Da, dar nu poate ; aşa încît, s-a isprăvit.

Dacă Fleur ar fi spus : „Da, dar pentru ce nu poate ?" Soames s-ar fi asociat, în mod automat, la refuzul lui Michael. Dar cuvintele ei treziră încăpăţînarea sa înnăscută. Iat-o pe Fleur dorind din tot sufletul ceva, şi nu-şi poate îndeplini dorinţa ! Soames puse tabloul jos şi făcu cîţiva paşi pe covorul moale.

— Spune-mi, îi zise, oprindu-se în loc, unde anume simţi durerea ?

Fleur rîse şi-i răspunse

— În cap, în ochi, în urechi şi-n inimă.

— Blestemaţii ! mîrîi Soames, cum îndrăznesc să te privească de sus ? şi începu să măsoare din nou camera. I se părea că toate maimuţele moderniste, pe care, din cînd în cînd, fusese silit să le întîlnească în casă la Fleur, se strînseseră în jurul lui rînjind, cu sprîncenele ridicate, ca o oaste de fantome. Bandă de pulitaţi ! În momentul acela, fu cuprins de o dorinţă atît de arzătoare de a-i pune la locul lor, încît nu se mai simţi stăpîn pe sine.

— Eu... eu nu văd cum te-aş putea însoţi, zise, oprindu-se brusc.

Ce vorbea ? Cine-l rugase să meargă cu ea ? Ochii lui Fleur, mari deschişi, erau aţintiţi asupra lui.

— Fireşte că nu, tată dragă !

Fireşte că nu ! El nu vedea pentru ce este atît de firesc !

— Cu timpul, am să mă obişnuiesc să fiu de rîsul lumii.

Soames mormăi

— Nu văd pentru ce să te obişnuieşti. Mi se pare că sînt destul de mulţi oameni care fac ocolul lumii.

Paloarea din obrajii lui Fleur începu să dispară.

— Da, dar tu, scumpul meu, te-ai plictisi de moarte ! Este foarte frumos din partea ta că te-ai gîndit ; dar, fireşte, n-aş putea admite... la vîrsta ta !

— La vîrsta mea ? zise Soames. Nu sînt atît de bătrîn !

— Nu, nu tăticule ; am să mi duc soarta.

Soames îşi reîncepu plimbarea, fără a spune o vorbă. Da, să-şi ducă soarta !

— Eu nu suport! exclamă; dacă oamenii nu știu să se poarte cu tine, am să le arăt eu lor!

Fleur se ridică în picioare, respiră adînc, cu buzele întredeschise și obrajii foarte aprinși. Așa stătuse în fața lui, arătîndu-i rochia, înainte de a ieși pentru prima dată în lume.

— Plecăm amîndoi, zise cu asprime. Nu face atîta caz! Am hotărît.

Brațele lui Fleur îi cuprinseră gîtul; nasul i se umezi de lacrimile ei. Ce prostie! Parcă...!

În seara aceea Soames își descheie bretelele într-o stare sufletească cu totul deosebită. Ocolul lumii... el! Nemaiauzit! În orice caz, i-a dat peste nas tînărului Michael, n-are decît să vină după ei în august, acolo unde se vor afla la vremea aceea! Doamne-Dumnezeule! Poate că pe atunci vor fi în China! Ce plan fantastic! Iar Fleur se poartă ca o fetiță rîzgîiată! Deodată, începură să-i sune în urechi cuvintele unui cîntec comic, pe care în copilărie îl învățase de la un preot:

Fost-am în Madagascar și Palestina,
Plec acum în America-a-a

Da! Într-adevăr! Din fericire, toate treburile lui sînt puse la punct. N-avea nimic de făcut în legătură cu averile lui Timothy și Winifred... singurele pe care le mai administra; totuși, nu știa cum vor merge lucrurile în absența lui! Dar Anette? Probabil nu-i va părea rău. De altcineva nu ducea grijă, poate puțin de Winifred. Ceea ce-l tulbura mai mult, era gîndul că se desparte pentru mai multe luni de prezența intangibilă a Angliei!... Deși stîncile de la Dover vor rămîne pe loc, iar cînd se va întoarce va găsi Tamisa curgînd ca și acum pe lîngă pajiștea casei lui... dacă se mai întoarce! Pe-acolo, omul se poate lovi de multe... microbi, insecte, șerpi... niciodată nu poți ști ce te-așteaptă! Nu-i ușor s-o păzești pe Fleur de toate astea! Și apoi, cîte va trebui să vadă împreună cu ea! Căci Fleur nu va lăsa să-i scape nimic! Nici o grijă! Nu suporta gîndul că va avea de umblat printre atîția oameni care o să stea cu gura căscată la ei; totuși, va trebui s-o îndure și pe asta! Hm! Va fi o ușurare cînd Michael va veni după ei. Totuși... va fi singur cu Fleur; de multă vreme nu mai fusese singur cu ea. Dar, desigur că se va împrieteni cu fel de fel

de oameni. Iar el va trebui să fie amabil cu orice Tom, Dick sau Harry. O scurtă vizită în Egipt, apoi în India... De acolo vor străbate China, vor trece în Japonia și se vor întoarce prin marea și întinsa Americă... țara lui Dumnezeu, zic ei! Fleur stabilise întregul itinerar. În Rusia nu se duc, slavă Domnului! De altfel, Fleur nici nu-i propusese, lumea zice că țara asta e la pămînt! Comunismul! Cine știe ce se va întîmpla în Anglia, pînă la întoarcerea lor! Soames avea impresia că, dacă pleacă el, Anglia se descompune. Nu-i nimic de făcut, a spus că merge și va merge! Iar Fleur a plîns de bucurie. Pfiu! Soames deschise fereastra și, îmbrăcat în halatul pe care-l ținea la Fleur pentru cazul cînd dormea la ei, se aplecă să respire aerul cald. Nu i se părea că vede Westminster Square, ci rîul din fața casei lui, plopii înalți și luna plină ce se înalță în spatele lor, martoră strălucitoare. Era acea frumusețe calmă, pe care el n-o exprimase niciodată prin vorbe, liniștea acelei lumi de verdeață, pe care o gustase vreme de treizeci de ani, abia îngăduindu-i să se strecoare în adîncul ființei lui. O să-i lipsească miresmele, suspinele Tamisei în bătaia vîntului, hohotele ei la stăvilar, stelele de pe cer. Erau și pe-acolo stele, desigur, dar nu stele englezești. Și iarbă, probabil ca pe întinderile acelea mari nu creștea iarbă! Primăvara e tîrzie în anul acesta, pomii nu vor înflori înainte de plecarea lor! Nu-i nimic de făcut, i-a făgăduit și va pleca! Dar, oare, ce se va întîmpla cu vacile? Desigur, lăptarul nu le va îngriji ca lumea și o să le sece laptele. Era cam prostănac! Va trebui să-i atragă atenția lui Anette. Femeile nu pricep că o vacă nu dă lapte la infinit, dacă nu-i porți de grijă. Ce bine ar fi dacă ar avea la țară un om de nădejde, așa cum îl are la oraș pe Gradman! Hm! Ce ochi o să facă bătrînul Gradman, la auzul acestei vești! El reprezenta o frîntură din vechea Anglie și nu va mai dăinui mult! Ar fi bizar să nu-l mai găsească la întoarcere. Unu... doi... trei... unsprezece! Ceasul acesta! De multe ori nu l-a lăsat să doarmă, totuși, ce ceas bătrîn și frumos! Tînărul Michael va merge mai departe la ședințe, sub turnul lui Big Ben. Oare, ceea ce-l reține aici e un lucru serios, sau sînt vorbe goale? Oricum ar fi, are dreptate să nu-și părăsească postul. Dar cinci luni de zile departe de tînăra lui soție... foarte riscant! „Tineretul este iute!" Bătrînul Shakespeare cunoștea lumea! Cu risc sau fără risc, asta este și pace! În

definitiv, Fleur avea o minte sănătoasă, iar tînărul Michael avea o inimă bună. Și Fleur avea inimă bună ; el n-ar admite să spună cineva că nu are ! Va vedea ea cît este de greu să se despartă de copil, la o adică. Deocamdată, încă nu-și dădea seama. Soames simți născîndu-se în el un conflict ciudat între nădejdea că, pînă la urmă Fleur va renunța la planul ei, și teama că o va face. Curios ! Obiceiurile, confortul, averea lui, toate lăsate în voia soartei ! Absurd ! Și totuși !...

Capitolul XII

PLECAREA

Departe de Fleur, cel puțin cinci luni de zile!

Hotărîrea uluitoare luată de Soames îl tulbură profund pe Michael. Era însă de netăgăduit că în viața lor conjugală se produsese o criză cu atît mai gravă, cu cît nu era determinată de o întîmplare deosebită, ci de problemele vieții de zi cu zi. Poate că acolo, departe, Fleur va căpăta un orizont mai larg și va scăpa de ideea că lumea era formată din vreo cinci mii de oameni cu gusturi rafinate, dintre care ea cunoștea cel mult cinci sute. Ea îl împinsese să intre în parlament și, pînă în momentul cînd fusese dat la o parte pentru opiniile lui îndrăznețe, pășeau amîndoi în mod sigur pe crestele unui vast orizont. În cele două săptămîni care precedară plecarea ei, Michael suferi, dar continuă să zîmbească; era aproape recunoscător că Fleur se purta „ca o fetiță rîzgîiată", după cum spusese tatăl ei. Nervii îi fuseseră puși la grea încercare de cînd cu procesul acela blestemat, astă-toamnă, așa încît reacția ei era aproape normală. În cele din urmă, Fleur fusese destul de apropiată de el pentru a fi darnică în sărutări, mare mîngîiere pentru Michael, atîta vreme cît starea aceasta dăinui. O dată sau de două ori, o surprinse cu ochii umezi, aplecată asupra celui „de-al unsprezecelea baronet"; altă dată, dimineața, la deșteptare, o găsi cu obrajii umezi. Aceste indicii îi ofereau lui Michael siguranța de neprețuit că Fleur avea de gînd să se întoarcă. Pentru că el trăise clipe în care perspectivele deveneau un coșmar. Ce absurditate! Doar pleca împreună cu tatăl ei, întruchiparea cuminţeniei și prudenței! Cine ar fi crezut că „bătrînul Forsyte" se va putea dezrădăcina într-atîta? La urma urmei, și el își părăsea o soție, cu toate că Michael nu observase nici un semn de regret. De altfel,

despre simţămintele „bătrînului Forsyte“ nu ştia prea multe, dar se vedea limpede că, în centrul afecţiunii sale, era Fleur şi că tot timpul se informa despre etichetele de pe valize şi despre insecte. Cumpărase o vestă cu colac de salvare pentru el şi alta pentru Fleur. Michael avu cu el o singură convorbire importantă.

— Te-aş ruga să te ocupi de soţia mea, zise Soames, şi să vezi să nu-mi încurce treburile cu vacile. Nu va fi singură, o aduce pe mama ei, dar femeile sînt cam ciudate. La copil, se pricepe de minune, vei vedea. Dar cum stai cu banii ?

— Perfect, *sir*.

— Totuşi, dacă ai nevoie de bani pentru vreun lucru serios, treci pe la bătrînul Gradman, în City ; cred că-ţi mai aduci aminte de el.

— Da, şi tare mă tem că şi el îşi mai aduce aminte de mine.

— N-ai nici o grijă, este un bătrîn foarte devotat. Michael îl auzi suspinînd. Mi-ar place dacă, din cînd în cînd, ai trece şi prin Green Street. Mătuşa ta prin alianţă va resimţi puţin absenţa mea. Am să-ţi dau veşti despre Fleur. Acum, că s-a inventat radioul, o să vrea să aibă veşti de la copil. Am să iau cu mine multă chinină. Fleur pretinde că suportă bine vaporul. Am auzit că nu există leac mai bun, la răul de mare, decît şampania. Şi, în ceea ce te priveşte, desigur că ştii foarte bine ce ai de făcut. Totuşi, eu, în locul tău, n-aş stărui prea mult în parlament ; cred că oamenii aceia se plictisesc uşor. Ne vom întîlni către sfîrşitul lui august, la Vancouver. Pînă atunci, Fleur va fi ostenită de atîta călătorit. Ea se bucură de Egipt şi Japonia, dar eu nu ştiu ce să zic. Am impresia că n-o să facem altceva decît să călătorim dintr-un loc într-altul.

— Aveţi suficiente haine albe, *sir* ? O să vă fie foarte necesare în acest anotimp, pe Marea Roşie ; eu mi-aş lua şi o cască colonială.

— Am una, zise Soames, dar e îngrozitor de mare şi de grea, apoi, uitîndu-se la Michael, adăugă Eu o să am grijă de ea şi sper că tu ai să ai grijă de tine.

Michael îl înţelese.

— Da, *sir*. Vă mulţumesc foarte mult. Vă purtaţi extraordinar de frumos.

— Sper c-o să-i facă bine, iar copilul n-o să sufere din pricina lipsei ei.

— Am să fac tot ce pot.

Aşezat în fața *Maimuței albe*, Soames părea a fi căzut în transă. În cele din urmă, se mişca în fotoliu şi zise
— Războiul a răsturnat totul. Mi se pare că oamenii din ziua de azi cred în ceva, dar nu ştiu în ce anume.
Michael îl întrebă cu viu interes
— Ați vrea să-mi spuneți în ce anume credeți dumneavoastră, *sir* ?
— Ceea ce îi satisfăcea pe părinții mei mă satisface şi pe mine. Oamenii din ziua de azi aşteaptă prea mult de la viață şi nu prețuiesc destul viața ca atare.
„Nu prețuiesc destul viața" cuvintele acestea erau atotgrăitoare. Nu cumva răspundeau tuturor îndoielilor moderne ?
Sosi ultima noapte, ultima sărutare şi călătoria tristă în automobilul lui Soames, spre docuri. Nimeni, în afara de Michael, nu-i conduse în port ! Portul întunecat, Tamisa cenuşie, agitația cu bagajele şi înghesuiala din şalupa ce-i conducea spre vapor. Dureros ! Michael avu impresia că şi Fleur suferea. Dureros ! Urmară, apoi, minute nesfîrşite de vorbe fără rost, pe vapor. Soames luă cunoştință de misterele de pe bordul plin de lume, bine luminat şi cu miros bizar. Zîmbete crispate. Fiecare se simțea obligat să le schițeze din buze şi să facă glume fără miez. Şi apoi, momentul ultim, cînd Fleur se lipi de pieptul lui Michael şi-l sărută prelung.
— La revedere, Michael, pe curînd.
— La revedere, iubito ! Ai grijă de tine. Am să-ți trimit cît mai multe veşti şi fii liniştită în privința lui Kit.
Michael îşi încleştă dinții, iar ochii ei umeziră ! Apoi, încă o dată.
— La revedere !
— La revedere !
Din nou în şalupă, fîşia de apă cenuşie se lărgea mereu între el şi vapor, iar sus, de-a lungul balustradei de pe punte, un şir de fețe fața lui Fleur pe sub pălăria cafenie, mîna ei care-i făcea semne. La stînga, mai departe, Michael zări, cu coada ochiului, chipul „bătrînului Forsyte" — care se retrăsese pentru a-i lăsa singuri în momentul despărțirii — un chip prelung, cu bărbia proeminentă, cu mustața cărunta, nemişcată ; absorbit şi singur, semăna cu o pasăre călătoare, sosită de la mari depărtări, pe un drum necunoscut şi privind în urmă, spre țara de unde plecase. Deveniră din în ce mai mici, pînă se făcură una cu ceața şi dispărură.

La întoarcere spre Westminster, tot drumul, Michael fumă țigară de la țigara și citi mereu aceeași frază din același jurnal

„Spargere la Highgate, făptuitorii dispăruți fără urmă".

Se duse de-a dreptul la Camera Comunelor. Toată după-amiaza rămase în sală, ascultînd și pricepînd, ici și colo, cîte un cuvînt dintr-o dezbatere asupra învățămîntului. Ce perspective... Cum putea trage cît de cît nădejde că planurile sale fantastice vor izbuti aici, unde oamenii discutau contradictoriu, dar liniștiți, de parcă Anglia de azi ar fi Anglia din 1916, iar în ceea ce-l privea pe el, se pronunțaseră astfel „Simpatic tînăr, dar foarte nebun !" Unitate națională, mișcare națională ! Nici o grijă ! Țara nu acceptă ! Michael avu impresia că bate la o ușă despre care toată lumea spune că trebuie deschisă, dar pe unde nimeni nu poate intra. Apoi, fîșia lungă de apă cenușie se lărgea din ce în ce, între el și vorbitor ; chipul lui Fleur, sub pălăria cafenie, se confunda cu fața deputatului de Washbason ; chipul „bătrînului Forsyte", rezemat de balustrada punții, îi apăru brusc, între doi deputați laburiști ; iar fețele înșirate în linie dispărură în ceața unui rîu cenușiu, deasupra căruia zburau pescărușii.

La ieșire, trecu o față mai reală, era a lui MacGown ! Aspră ! Cuvîntul nu era potrivit. Nimeni n-a cîștigat nimic din acest conflict. *Multum ex parvo ! Parvum ex multo !* [1] Iată o comedie modernă !

Ducîndu-se acasă pentru a vedea ce face Kit și a-i trimite o radiogramă lui Fleur, trecu pe lîngă patru muzicanți, care suflau violent în patru instrumente. Trupuri solide, în haine zdrențăroase. „Doamne ! își zise Michael. Eu cunosc fața acestui individ ! A făcut, desigur, parte din compania mea, în Franța !" Așteptă pînă cînd li se dezumflară obrajii și-și luară instrumentele de la gură. Da ! el era ! Un băiat de treabă ! Dar toți fuseseră băieți de treabă, zău... făcuseră minuni pe-acolo ! Și iată-i acum ! Iar el era cît p-aci să-l uite ! Fiecare om avea leacul lui, fiecare om era la fel de bun ca și celălalt, și fiecare mergea după cum îl ajuta capul ! Și chiar dacă viitorul era necunoscut, dacă destinul rînjea... lasă-l să rînjească !

Casa era pustie iar mîine, după ce Kit va pleca, împreună cu cîinele, în automobilul lui Soames, la *The Shelter*, va fi

[1] Din puțin iese mult. Din mult iese puțin (lat.).

şi mai pustie. Trecea dintr-o cameră într-alta, încercînd să descopere imaginea sau parfumul lui Fleur. Prea dureros! Nu-şi găsi locul decît în camera de toaletă şi în biroul lui. Aici va locui.

Se duse în odaia copilului şi deschise uşor uşa. Totul era alb şi şters ; cîinele stătea culcat pe pînteccle-i gros de argint ; focul din cămin ardea ; gravurile de pe pereţii albi, alese cu toată grija, pentru momentul cînd „al unsprezecelea baronet" va începe să le observe, gravuri uşor comice, pentru a evita subiecte morale ; paravanul înalt, din zăbrele strălucitoare, în faţa focului, pentru ca nici măcar focul cărbunilor artificiali să nu-l impresioneze prea mult ; iar lumina pătrundea prin perdele colorate de creton. Încîntătoare cameră ! Guvernanta, îmbrăcată în albastru, stătea cu spatele la uşă şi nu-l observă pe Michael. Iar „al unsprezecelea baronet", şezînd pe scaunul lui înalt, lua masa ; sub buclele-i aproape negre, chipul i se încrunta uşor, iar în mîna-i micuţă ţinea o lingură de argint, cu care făcea gesturi spasmodice deasupra farfuriei din faţa lui.

Michael o auzi pe guvernantă spunînd :

— Acum, că mama a plecat, trebuie să fii un mic bărbat, Kit, şi să înveţi să mănînci cu lingura.

Michael îşi văzu odrasla ducînd lingura în farfurie şi aruncînd în aer conţinutul ei.

— Asta nu se face !

„Al unsprezecelea baronet" repetă performanţa şi aşteptă aplauzele cu un zîmbet hotărît.

— Nu-i frumos !

— A-a ! zise „al unsprezecelea baronet", plesnind cu lingura în farfurie. Conţinutul ei ţîşni în toate părţile.

— Oh ! ce băiat răsfăţat !

„Anglia, Anglia mea ! gîndi Michael, cum zice poetul".

IMAGINI TRECĂTOARE

I

La Washington, în districtul Columbia, strălucea soarele de toamnă ; în cimitirul „Rock Creek", tot ce nu era iederă sau piatră, sclipea. Soames Forsyte ședea pe pardesiul său, cu spatele rezemat de o placă de marmură, în fața unei statui de Saint-Gaudens [1], bucurîndu-se de singurătate și de o fîșie de soare ce se strecura printre chiparoși.

În după-amiaza zilei premergătoare, fusese aici, împreună cu fata și ginerele lui, și rămăsese vrăjit de acest loc. În general, cimitirele îl atrăgeau, dar statuia aceasta trezi interesul colecționarului. Deși nu era o piesă pe care ar fi putut-o achiziționa, era, fără îndoială, o operă de artă care-l impresiona în mod deosebit. Soames nu ținea minte să mai fi văzut o statuie atît de potrivită gustului său. Figura acestei femei turnate din bronz verzui, șezînd învăluită în faldurile bogate ale veșmîntului ei, părea să-i dezvăluie străfundul propriului său suflet. În ajun, în prezența lui Fleur, a lui Michael și a altor oameni, care priveau toți cu gura căscată ca și el, observase mai mult desăvîrșirea tehnică decît expresia statuii ; acum, însă, fiind singur, putea gusta din plin emoțiile sale. Unii numeau statuia *Nirvana*, alții *Monumentul lui Adam*. Nu știa care din cele două denumiri era mai potrivită, dar, în orice caz, era cel mai frumos lucru pe care-l văzuse în America, cel care îi produsese cea mai mare plăcere, mai multă decît toată apa văzută la Niagara și decît toți zgîrie-norii din New York. De trei ori își schimbă locul pe banca de marmură semicirculară și de fiecare dată avu alte senzații. Privită din locul unde se afla acum, femeia părea să fi depășit durerea ședea încre-

[1] *Saint-Gaudens* (1848—1907), cunoscut sculptor american.

menită, într-o resemnare mai adîncă decît moartea. Extraordinară ! Moartea are, totuşi, un sens ! Soames şi-l reaminti pe tatăl său, James, la un sfert de oră după moarte ; parcă parcă aflase ceva în cele din urmă !

O frunză roşie de stejar îi căzu pe rever, alta pe genunchi Soames nu le scutură. Era uşor să stai nemişcat în faţa acestei statui ! Întreaga Americă ar trebui obligată să şadă aici, o dată pe săptămînă !

Se ridică, se apropie de statuie şi atinse uşor un fald al bronzului verzui, avînd aerul că-l întreabă despre posibilitatea unei nimicnicii veşnice.

— Am o soră la Dallas — s-a căsătorit în tinereţe cu un funcţionar de la căile ferate. Da ! Texas e o ţară minunată Ştiu că sora mea rîde cînd i se spune că în Texas nu e climă bună.

Soames îşi retrase mîna de pe bronz şi se întoarse pe bancă. Două persoane înalte, mai vîrstnice, intrară în sanctuar. Merseră pînă la mijloc şi se opriră tăcuţi. Apoi, unul dintre ei spuse „M-da !" şi ieşiră pe partea cealaltă. O mică adiere aduse cîteva frunze căzute spre temelia statuii. Soames se retrase la extremitatea stîngă a băncii. Privită de aici, statuia era din nou femeie, foarte nobilă ! Rămase nemişcat, gînditor, cu bărbia sprijinită în mîini.

Soames se înnegrise şi avea înfăţişarea unui om sănătos ; cu toate acestea, avea impresia că era istovit de această călătorie lungă în jurul lumii, care se va sfîrşi poimîine, prin, îmbarcarea pe bordul vaporului „Adelphic" Vizita de trei zile la Washington era ultimul efort şi Soames o suporta foarte bine. Oraşul era simpatic avea cîteva clădiri interesante şi o mulţime de pomi, cu frunzele colorate de toamnă ; lipsea de aci forfoteala New York-ului şi găseai o mulţime de case în care oamenii puteau, probabil să trăiască în tihnă. Oraşul, fireşte, era plin de americani, dar aceasta era inevitabil. Soames era încîntat şi de faptul că Fleur uitase cu desăvîrşire incidentul neplăcut cu Marjorie Ferrar ; părea să se înţeleagă foarte bine cu tînărul Michael şi se bucura să ajungă acasă, la copilul ei. I se părea că atinsese o culme a vieţii lui şi era împăcat cu viaţa — avea sentimentul că virtutea îşi primise răsplata, dar, mai presus de toate acestea, se bucura la gîndul că, în curînd, va simţi miresmele de iarbă englezească şi va vedea din nou Tamisa curgînd pe lîngă pajiştea unde pase

vacile. Anette se va bucura, poate, să-l revadă — îi cumpărase la New York o brățara frumoasă, cu smaralde. La această satisfacție generală, statuia *Nirvana* adăuga ultima trăsătură de condei.

— Iată-ne ajunși, Anne.

Accent englezesc și doi tineri în celălalt capăt al statuii... „Vor începe, probabil, să pălăvrăgească", gîndi Soames! Era pe punctul de a se ridica, în momentul cînd fata zise, cu accent american, dar cu un glas dulce și excepțional de plăcut

— E grandios, Jon. Mi se face un gol aici.

Din gestul mîinii ei, Soames pricepu că în același loc simțise și el efectul.

— Liniște eternă. Mă întristează, Jon.

Cînd tînărul o luă de braț, Soames îi văzu chipul... Iute ca gîndul, Soames își îngropa pe jumătate obrazul în palmă. „John?" Adică, a vrut să spună „Jon". Tînarul Jon Forsyte, nu încape îndoială! Iar fata aceasta, soția lui, sora, după cum auzise, a acelui tînăr american, Francis Wilmot! Ce ghinion! Își aducea perfect de bine aminte chipul băiatului, cu toate că nu-l văzuse decît în galeria de picturi din Cork Street, și după aceea în cofetărie și, încă o dată, în după-amiaza aceea îngrozitoare, cînd se dusese la Robin Hill să o roage pe prima lui soție, de care divorțase, să-i îngăduie fiului *ei* să se căsătorească cu fata *lui*! Niciodată un refuz nu-i făcuse mai multă plăcere! Niciodată rînduiala soartei nu-i apăruse mai deslușit și totuși, durerea pe care o simțise, cînd îi comunicase lui Fleur refuzul lor, a rămas în amintirea lui ca niște cărbuni aprinși, roșii și scînteietori, sub cenușa vremii. La adăpostul pălăriei sale și cu bărbia ascunsă în palmă, Soames îl identifică pe Jon Forsyte. Tînărul stătea descoperit în fața statuii, parcă în semn de omagiu. Avea ceva din neamul Forsyte, în ciuda părului prea des. După cîte auzise, era poet. Chipul lui, destul de simpatic, avea ceea ce se numește farmec; ochii, adînciți în orbite, semănau cu ai bunicului său, bătrînul Jolyon, chiar și culoarea era aceeași — cenușiu deschis; nuanța deschisă a părului strălucitor o avea, desigur, de la mama lui; dar bărbia, era bărbia familiei Forsyte. Soames se uită la fată — destul de înaltă, pielea obrazului negricioasă și palidă, părul castaniu, ochii negri; mișcarea gîtului frumoasă, ținuta distinsă, foarte dreaptă — o siluetă atrăgătoare! Dar cum a putut tînărul acesta să se îndrăgostească de ea, după ce o iubise pe Fleur?

Totuşi, pentru o americancă, părea a fi destul de naturală; avea ceva de nimfă şi o oarecare discreţie.

În America, nimic nu-l izbise pe Soames mai mult decît lipsa de discreţie. Dacă voiai să fii singur, netulburat, trebuia să scoţi telefonul din priză şi să intri în baie, altfel te chemau la telefon chiar în momentul cînd erai gata să adormi, întrebîndu-te dacă nu cumva eşti domnul şi doamna Newberg. Casele, de asemenea, nu erau separate unele de altele, nu erau nici măcar la o oarecare distanţă de stradă. În hoteluri, camerele dădeau toate una într-alta, iar în hol forfoteau, desigur, toţi bancherii. La masa de seară, de asemenea, nu era chip să fii singur; iar de erai poftit, îţi ofereau acelaşi lucru: *cocktail* de omar, peşte, curcan, sparanghel, salată şi îngheţată; mîncăruri foarte bune, desigur, din care te îngrăşai, dar nimic deosebit.

Cei doi tineri vorbeau şi Soames recunoscu glasul lui Jon.

— E cea mai mare operă făurită de mîna unui om, în America, Anne. La noi, în Anglia, nu există ceva atît de bun. Mi-a deschis pofta, trebui să mergem în Egipt.

— Mamei tale o să-i facă plăcere, Jon, şi mie de asemenea.

— Vino s-o priveşti din partea cealaltă.

Soames se ridică brusc şi părăsi nişa. Cu toate că nu-l recunoscuseră, era emoţionat. Ce întîlnire ridicolă, poate chiar şi primejdioasă. Călătorise şase luni de zile pentru a-i reda lui Fleur liniştea sufletească, iar acum, cînd se potolise, ar fi un dezastru să-şi revadă prima iubire. Soames ştia prea bine cît era de tulburat, ori de cîte ori dădea cu ochii de Irene. Da, şi foarte probabil, Irene era aici, împreună cu ei! Nu face nimic, Washington-ul e un oraş mare. Nu-i nici un pericol! După-amiază se duc la Mount Vernon, iar mîine în zori se îmbarcă! La capătul cimitirului, îl aştepta taxiul. Unul dintre automobilele de acolo trebuie să aparţină celor doi tineri; Soames le privi cu coada ochiului. Oare, se trezise în el teama, sau poate nădejdea că, într-unul din ele, ar putea-o vedea pe femeia pe care — odinioară — o văzuse zi de zi, noapte de noapte, aşteptînd să-i dea ceva, un lucru pe care — după cîte se pare — nu i-l putea da? Nu văzu nimic! Numai şoferi care strigau *Yeah!* şi *Yep!* Probabil că americanii nu mai ziceau *Yes*.Se urcă în taxi şi spuse:

— Hotel „Potomàc".

— Hotel „Pótomac"?

— Da, dacă preferi așa.

Șoferul rîse și închise portiera. Trecură pe la Căminul veteranilor. Lumea zice că veteranii au murit cam toți. Dar sînt o mulțime din ultimul război. Și apoi, ce importanță aveau, în America, spațiul și banii ? Aveau atît de mult din amîndouă, încît nu știau ce să facă cu ele. De altfel, acum, că pleca de aici, toate acestea îl lăsau rece. De fapt, nu-i păsa de nimic. Ce-i drept, poftise o mulțime de americani să-i vadă tablourile, dacă vin în Anglia. Fuseseră cu toții foarte amabili, foarte ospitalieri ; văzuse o mulțime de tablouri bune, între care cîteva chinezești și o mulțime de edificii înalte. Deși aerul este foarte bun, nu i-ar plăcea să trăiască aici ; totul e plin de viață, totul te stimulează, dar numai pentru cîtva vreme. „Nu mi-o pot închipui pe *ea* trăind aici ! își zise deodată. Eu n-am cunoscut o ființă mai discretă." Automobilele goneau pe lîngă el sau stăteau parcate unul lîngă altul. America, toată, nu era decît automobile și ziare. Brusc, avu o idee tulburătoare. Aici, în America, se anunță totul în ziare ce se face dacă numele său este publicat printre vizitatori ?

Ajuns la hotel, se duse de-a dreptul spre chioșcul din hol, unde se vindeau ziare, pastă de dinți, bomboane pentru a-ți rupe dinții, și n-ar fi de mirare dacă s-ar vinde și proteze ca să-i înlocuiești. Lista noilor veniți ? Iat-o : „Hotel «Potomac» domnul și doamna Cyrus K. McGunn ; domnișoarele Errick ; domnul H. Yellam Roof ; domnul Semmes Forsyth ; domnul și doamna Munt." Aici erau, în mărime naturală, dar, din fericire, numai pe jumătate identificabili ! Forsyth ! Munt ! Americanii nu sînt în stare să scrie ceva exact în ziare. „Semmes !" Nimeni nu va ști ce înseamnă, așa spera el. Merse în birou și controlă registrul de intrări. Da ! el scrisese numele destul de citeț. Norocul lui, căci de le scria greșit, te pomenești că le dădeau la ziar corect. Apoi, întoarse foaia și citi : „domnul și doamna Jolyon Forsyte". Aici ! În același hotel... amîndoi ! Sosiți cu o zi înaintea lor ; iar sus, pe aceeași pagină, sosită cu cîteva zile în urmă „Doamna Irene Forsyte" Mintea lui Soames începu să lucreze cu o iuțeală nemaipomenită. Trebuia să ia măsuri urgente. Unde erau Fleur și Michael ? Fuseseră împreună cu el, ieri, la Galeria „Freer", o expoziție mică dar frumoasă ; ce-i drept, nu văzuse niciodată ceva mai bun ; tot ieri, fuseseră la monumentul lui Lincoln, turnul acela uriaș, în care a refuzat să se urce. Azi de dimineață, spuseseră că

se duce la Galeria „Corcoran", unde era o expoziție retrospectivă. Soames știa ce înseamnă așa ceva. Pe vremea lui, văzuse și el centenare engleze. Toți pictorii moderni din epoca respectivă, iar rezultatul era prea trist pentru a putea fi tălmăcit în vorbe ! Spuse portarului

— Este pe aici un restaurant unde aș putea dejuna bine ?

— Da, desigur la „Filler" se gătește foarte bine.

— Mulțumesc ! Te rog, fii bun și spune fiicei și ginerelui meu, dacă vin, că-i aștept la ora unu la „Filler".

Apoi, întorcîndu-se la chioșc, cumpără bilete la operă, pentru ca seara să nu rămînă la hotel și, peste zece minute, era în drum spre Galeria „Corcoran". De la „Filler", vor pleca de-a dreptul la Mount Vernon ; înainte de operă, vor lua masa în alt restaurant și mîine, cu primul tren, vor pleca. Soames își luă toate precauțiunile. Bine ar fi să-i prindă la „Corcoran" !

Ajuns la expoziție, Soames cumpără mecanic un catalog și urcă sus. Toate sălile dădeau spre coridor, iar el intră în ultima sală. Ah ! Iată-i pe Fleur și Michael, stînd în fața unui *Apus de soare !* Liniștit în privința lor, dar neliniștit în privința lui — Fleur vedea totul ! — Soames începu să privească tablourile. Lucruri moderne, imitații ale extravaganților francezi, pe care Dumetrius i le arătase acum șase luni, la Londra. După părerea lui, nu erau decît marfă cu toptanul ; puteau fi toate pictate de aceeași mînă. O văzu pe Fleur rîzînd și atingînd brațul lui Michael. Cît era de frumușică ! Ar fi îngrozitor dacă s-ar amărî din nou ! Soames se opri în spatele lor. Ce ? Soarele care apunea era chipul unui om ? În ziua de azi, nu mai știi...

Apoi, le spuse :

— M-am gîndit să trec și eu pentru un moment. Dejunăm la „Filler" ; am auzit că se mănîncă mai bine decît la hotelul nostru ; de acolo, putem pleca de-a dreptul la Mount Vernon. Iar pentru diseară, am cumpărat bilete la operă.

Simțind privirile pătrunzătoare ale lui Fleur, se uită atent la tablou. Nu era prea liniștit.

— Celelalte tablouri sînt mai bune ? îi întrebă.

— Tocmai asta spunea Fleur cum de se mai încumetă cineva, în ziua de azi, să picteze ?

— Ce vrei să spui ?

— După ce vizitezi această expoziție, vei spune ca mine. Să vezi și tu o sută de ani de pictură !

— In asemenea expoziţii, nu găseşti niciodată tablourile cele mai bune, zise Soames; adună ce găsesc. Americanii au avut cîţiva pictori mari — Ryder, Innes, Whistler, Sargent

— Fireşte, zise Fleur. Dar spune, tată dragă, vrei să vezi totul? Mi-e îngrozitor de foame!

— Nu, zise Soames, după ce am văzut statuia lui Saint-Gaudens, nu mai sînt dispus. Haideţi la masă.

II

Mount Vernon! Remarcabila aşezare! Pomii erau îmbrăcaţi într-un veşmînt multicolor, povîrnişul era acoperit cu iarbă măruntă, iar jos, curgea apa albastră şi largă a rîului Potomac, care — Soames o recunoştea şi el — era mai impunătoare decît Tamisa. Sus, pe creastă, casa joasă, albă, demnă şi izolată, părea aproape o casă englezească, cu condiţia de a nu-i lua în seamă pe turişti; îl făcea pe Soames să simtă ceea ce nu mai simţise de cînd plecase din Anglia. Nu era de mirare că bătrînului Washington îi plăcea foarte mult. Chiar şi el, Soames, s-ar fi simţit bine aici. Semăna cu vechea casă a lordului John Russel de pe dealul de la Richmond deşi acesteia îi lipsea, bineînţeles, rîul cel larg şi senzaţia pe care omul o avea mereu în America şi Canada — din cîte văzuse el — şi anume că oamenii se străduiau să umple locul şi nu izbuteau, aveau atît amar de spaţiu şi parcă n-aveau timp destul. Fleur era încîntată, iar tînărul Michael spunea că este „absolut fermecător". Soarele cald învălui obrajii lui Soames, oprit sub bolta largă a uşii, pentru a arunca o ultimă privire, înainte de a intra în casă. Iată un lucru pe care nu-l va uita. Nu toată America a fost clădită peste noapte! Intră în vestibul, de unde se îndreptă, cu paşi uşori, spre camerele de jos. Într-adevăr, era splendid! Totul de bună calitate, lucruri autentice şi vechi, de acum un veac şi jumătate, care-i reaminteau lui Soames ceasurile petrecute în magazinele de antichităţi „Taunton" şi „Tunbridge Wells" Desigur, prea mult „George Washington!" Paharul lui George Washington, ligheanul în care-şi spăla picioarele George Washington, scrisoarea adresată lui X şi Y, dantelele de pe gulerul său, sabia şi puşca şi toate lucrurile lui! Totuşi, fără acestea nu se putea! Despărţit de lume, chiar şi de fata lui, Soames părea învăluit — ca într-o mantie — de

mania lui de colecționar, care nu-și manifestă aprecierea prin cuvinte ; nu suporta ca aprecierile lui să se amestece cu prostii lipsite de simț critic. Ajunsese la etaj, în camera de culcare, unde murise George Washington, și privea printre zăbrelele ferestrei, cînd auzi glasuri care-i înghețară sîngele în vine : erau aceleași glasuri pe care le auzise de dimineață, în fața statuii lui Saint-Gaudens, și care se amestecaseră acum cu glasul lui Michael ! Oare, Fleur era și ea acolo !? Întorcînd privirea răsuflă ușurat. Nu era ! Cei trei se aflau în capul scării principale, schimbînd cîteva cuvinte, ca niște străini preocupați, momentan, de același lucru. Soames îl auzi pe Michael spunînd „Oamenii aveau mult gust, în zilele acelea", și pe Jon Forsyte răspunzîndu-i : „Totul e lucrat de mînă, vedeți ?"

Soames căută scara din dos și se izbi de o cucoană grasă, își ceru bîlbîind scuze și coborî în grabă. Dacă Fleur nu era cu Michael, înseamnă că-l interoghează pe custode. Trebuie s-o ducă de aici, cît ceilalți erau încă la etaj ! Acesta era singurul lui gînd. Era puțin probabil ca doi tineri englezi să se prezinte sau să intre în relații mai strînse ; dar dacă, totuși, acest lucru s-ar întîmpla, el trebuie să pună urgent mîna pe Michael. Dar cum s-o scoată de aici pe Fleur ? Da, iat-o, lîngă custode, stînd de vorbă în fața flautului lui George Washington, așezat pe clavecinul acestuia, în sala de muzică ! Soames suferea. Îl revolta gîndul că s-ar putea simți prost, dar îl revolta și mai mult gîndul de a pretinde că i se făcuse rău. Și totuși, ce putea face ? Nu se putea duce la Fleur să-i spună „Mi-a ajuns. Haideți să ne urcăm în automobil !" Înghițind în sec, își duse mîna la cap și se apropie de clavecin.

— Fleur ! îi zise, și fără a-i lăsa timpul să-l privească atent, continuă Nu mă simt bine. Trebuie să mă urc în automobil.

Asemenea cuvinte, din partea unui om atît de puțin teatral, erau, desigur, îngrozitoare.

— Ce ai, tată dragă ?

— Nu știu, zise Soames, am amețeli, dă-mi brațul.

Într-adevăr, situația era foarte neplăcută pentru el ! În drum spre automobilul oprit la intrare, Fleur părea atît de speriată, încît Soames era cît pe-aci să renunțe la poză. Totuși, murmură :

— Sper că e numai oboseală ; sau poate, e din pricina mîncării. Am să rămîn liniștit în automobil.

Spre marea lui uşurare, Fleur se aşeză lîngă el, scoase din geantă sticluţa de spirt aromat şi-l trimise pe şofer să-l anunţe pe Michael. Soames era mişcat, dar îl plictisea la culme mirosul acela atît de aspru.

— Atîta zarvă pentru nimic ! mîrîi.

— Mai bine să plecăm acasă imediat, ca să te poţi întinde.

În cîteva clipe, sosi în goană Michael. Şi el se arătă sincer îngrijorat, iar automobilul porni. Soames şedea în spate, iar Fleur îl ţinea de mînă ; stătea cu ochii închişi şi buzele lipite, simţindu-se, probabil, mai bine decît se simţise vreodată în viaţă. Înainte de a ajunge la Alexandria, deschise gura pentru a le spune că le-a stricat excursia şi că trebuie să se întoarcă acasă prin Arlington, unde el va rămîne în maşină, pînă cînd ei vor vizita casa. Fleur era de părere să nu se mai oprească, dar el se opuse insistent. Ajunseră la această casă albă, tot atît de frumos aşezată, pe o coastă deasupra rîului ; Soames era gata să leşine, în timp ce-i aştepta în automobil. Ce se întîmplă dacă Jon Forsyte a avut aceeaşi idee şi au plecat brusc de-acolo ? Mare îi fu uşurarea cînd îi văzu apărînd şi îi auzi spunînd că era frumoasă, dar nici nu se compară cu cea de la Mount Vernon coloanele de la intrare sînt prea masive. În sfîrşit, în timp ce automobilul trecea prin pădurile strălucitoare, Soames deschise ochii de-a binelea.

— Mi-a trecut de tot. Cred c-a fost de la ficat.

— Ar trebui să bei puţin coniac, tată dragă. Cu reţetă de la doctor, putem cumpăra.

— Doctor ? Nici vorbă. O să cinăm în cameră şi am să vorbesc eu cu chelnerul cum ştiu eu, trebuie să aibă ceva pe-acolo.

Cina în cameră ! Ce inspiraţie fericită !

La hotel, în salonul lor, Soames se întinse pe canapea emoţionat şi recunoscător, pentru că Fleur îl proptise între perne. acoperise lampa şi-l privea mereu peste carte, pentru a vedea cum se simte. Nu ţinea minte să mai fi simţit vreodată, atît de limpede, că Fleur îi purta, într-adevăr, de grijă. Ba chiar îi zise „Ar trebui, din cînd în cînd, să mă îmbolnăvesc puţin !" Dar dacă, la el acasă, spunea că se simte rău, Anette începea imediat să se vaite şi mai rău !

Lîngă ei, în salonul din faţă, cineva cînta la pian.

— Nu te supără muzica, tată dragă ?

Pe Soames îl străfulgeră gîndul „Irene !" Dacă ea era, şi dacă Fleur se ducea s-o roage să nu mai cînte, asta ar însemna să toarne gaz peste foc.

— Nu, dimpotrivă, îmi face plăcere, zise în grabă.

— Are un tuşeu foarte bun.

Tuşeul lui Irene ! Îşi aduse aminte cît de mult îi admira June tuşeul ; îşi aduse aminte cum l-a surprins o dată pe individul acela, Bosinney, ascultînd-o în salonaşul din Montpellier Square şi privind-o cu ochii lui de pisică sălbatică ; îşi aduse aminte cum Irene se oprea cu mîinile pe pian, cînd el intra în camera, oare, din respect sau din convingerea că-şi pierde vremea de pomană, mai ştii ? N-a ştiut niciodată ! N-a ştiut niciodată nimic ! Eh... altă viaţă ! Închise ochii şi, fără să vrea, o văzu pe Irene în rochia ei de seară, verde ca smaraldul, stînd în picioare, în holul casei părinteşti din Park Lane, la primul dineu după călătoria lor de nuntă, aşteptînd să-şi pună haina ! Pentru ce, oare, vede omul cu ochii închişi asemenea imagini, imagini fără rost, fără legătură ? Irene periindu-şi părul ! Acum, desigur, e cărunt ! De vreme ce el avea şaptezeci, ea trebuie să aibă aproape şaizeci şi doi de ani ! Cum trece vremea ! Părul, *feuille morte* — bătrîna mătuşă Juley era mîndră că descoperise această expresie — şi ochii negri atît de catifelaţi ! Ah ! Dar frumos nu este decît cine se poartă frumos ! Şi totuşi, mai ştii ? Poate ca, dacă ştia mai bine să-şi exprime simţămintele... Poate, dacă s-ar fi priceput la muzică ! Dacă Irene nu i-ar fi biciuit atît de tare simţurile ! Poate... poate... şi iar poate ! Această enigmă nu poate fi dezlegată ! şi mai ales nu aici, în locul acesta ! Încurcată treaba ! Oare, omul nu uită niciodată ?

Fleur se duse să-şi strîngă lucrurile în geamantane şi să se îmbrace pentru seară. Michael povesti că întîlnise, la Mount Vernon, doi tineri simpatici.

— Soţul era englez şi Mount Vernon i-a trezit dorul de ţară.

— Cum îl cheamă, Michael ?

— Nu l-am întrebat. Pentru ce ?

Oh ! Nu ştiu. Credeam că poate l-ai întrebat.

Soames respira iute. Văzuse cum Fleur ciulise urechile. Dacă întîmplător îl întîlneşte, sentimentele ei faţă de băiatul lui Irene se aprind din nou. Era în sîngele ei !

— Bright Markland, zise Michael, a vorbit o mulțime despre viitorul Americii, este încîntat de acest viitor, pe motiv că există încă foarte mulți fermieri și o populație densă la țară ; dar el a vorbit la fel de încîntat și despre viitorul Angliei, cu toate că, la noi, nu e mai nimeni la țară.

— Cine e Bright Markland ? murmură Soames.

— Redactorul revistei *Scrutator, sir*. N-am văzut un exemplu mai bun de optimism, sau arta de a privi lucrurile sub ambele aspecte.

— Sper, zise Soames posomorît, că după ce ai văzut aceste țări noi, te-ai convins că o țară veche nu e de lepădat.

Michael rîse.

— Nu trebuie să mă convingi de asta, *sir*. Dar eu fac parte din ceea ce se cheamă clasa privilegiaților, ca și dumneavoastră.

Soames holbă ochii. Tînărul acesta a devenit sarcastic !

— Ei, mă bucur că voi fi din nou acasă. Ați împachetat ?

Strînseseră totul și tocmai telefonaseră să cheme un taxi, pentru a-i duce la operă. Deci, nu vor zăbovi prin hol. Coborî împreună cu ei, pentru a-i vedea plecați. Totul se petrecu fără nici un incident, iar Soames, răsuflînd adînc și ușurat, se urcă în lift și se întoarse în camera lui

III

Stînd în fața ferestrei, privea casele mari, luminile, automobilele gonind pe străzi și cerul senin, plin de stele. De astă dată era, într-adevăr, ostenit ; încă o zi de felul acesta și nu mai trebuie să simuleze indispoziția. A fost la un pas de un lanț de nenorociri ! N-avea decît dorința să se vadă acasă, la adăpost. Să fii sub același acoperiș cu femeia aceasta, ce stranie întîmplare ! Nu mai petrecuse o noapte sub același acoperiș cu ea, din ziua aceea îngrozitoare, în noiembrie 1887, cînd, torturat de cele mai cumplite chinuri, ocolise de mai multe ori Montpellier Square, pentru a se întoarce acasă și a-l găsi în fața ușii pe tînărul Jolyon. Un iubit îi murise și următorul apăruse în pragul casei lui ! În noaptea aceea, Irene fugi de-acasă și, de atunci, n-au mai stat niciodată sub același acoperiș, pînă în noaptea asta. Iarăși aceeași muzică, dulce și sfîșietoare ! Oare, *ea* cîntă ? Pentru a scăpa de obsesie, se duse în camera

lui și-și strînse lucrurile. Isprăvi iute, deoarece n-avea decît un geamantan cu el. Să se ducă la culcare? Să se așeze în pat și să stea de veghe! Întîmplarea asta îl scosese din fire. Dacă era ea, dacă Irene ședea în fața pianului la cîțiva pași de el, oare, cum arăta acum? O văzuse de șapte, ba de opt ori din noaptea aceea de noiembrie. De două ori, în apartamentul ei din Chelsea, apoi lîngă fîntîna aceea din Bois de Boulogne; o dată la Robin Hill, cînd i-a pus în fața unui „ultimatum" — pe ea și pe tînărul Jolyon; la înmormîntarea reginei Victoria; pe terenul de *cricket* de la Lord; apoi, din nou la Robin Hill, cînd se dusese să cerșească pentru Fleur, și în Galeria „Goupenor", înainte de plecarea ei în America. Ținea minte, pînă în cele mai mici amănunte, fiecare întîlnire, pînă la ultima imagine, mîna înmănușată ridicată și zîmbetul vag de pe buzele ei.

Soames simți fiori reci. E prea cald în camerele acestea americane! Se întoarse în salon; femeia de serviciu strînsese masa și-i adusese ziarele de seară. La ce bun? În gazetele americane nu găsea nimic interesant. Dar, după atîta vreme, la atîta depărtare în timp și-n spațiu, ce simțea, oare, pentru ea? Ură? Cuvîntul era prea dur. Omul nu urăște pe cei ce sînt departe de el. De altfel, n-o urîse niciodată pe Irene! Nu, nici chiar cînd aflase pentru prima dată că-i fusese necredincioasă. Dispreț? Nu. Suferise prea mult din pricina ei, pentru a o putea disprețui. Soames nu știa ce simte pentru ea. Începu să măsoare camera, o dată, de două, de trei ori; se opri la ușă ascultînd, ca un deținut în celulă. Rușinos! Se duse la canapea și se întinse, hotărît să se gîndească la călătoria în jurul lumii. Oare, îi făcuse plăcere? Un nesfîrșit vîrtej de lucruri și... apa. Totul a mers după programul dinainte stabilit, cu excepția Chinei, pe care au ocolit-o din pricina tulburărilor interne. Sfinxul și *Taj Mahal*-ul, portul Vancouver și Munții Stîncoși se jucau de-a v-ați ascunselea în creierul lui; și cîntecul acela... Nu mai contenea. Să fie ea? Straniu! S-ar zice că numai o dată în viață te poate mistui pasiunea, și că tot ce ți se întîmplă după aceea nu-ți mai trezește decît simțăminte căldicele; și poate că așa e bine, căci altfel ar plesni cazanul. Cîte emoții avusese în primii ani după ce o cunoscuse! Oare, dorea să le retrăiască? Nu, pentru nimic în lume! Și totuși... Soames se ridică. Muzica nu contenea; dar dacă ar conteni, ar dispare și pianistul sau pianista. Irene sau alta! Pentru

ce n-ar trece o dată prin fața salonului ; să treacă doar așa, din întîmplare, și să arunce o privire ? Dacă era ea, Irene, probabil că nu mai era atît de frumoasă, își pierduse frumusețea care-l chinuise atîta ! Observase locul unde era așezat pianul, deci o va vedea din profil. Soames deschise ușa ; muzica se auzi mai tare, iar el păși tiptil într-acolo.

Numai cîțiva pași, cît lățimea camerei lui Fleur, îl despărțeau de salonul deschis din fața scării. Coridorul era pustiu, nu era nici măcar băiatul de la lift. Probabil că era vreo americană, poate chiar fata aceea... soția lui Jon ! Totuși, era ceva... ceva deosebit... în sunetul pianului ! Ținînd în față ziarul de seară, trecu prin fața ușii. Trei coloane, la oarecare distanță între ele, separau salonul de culoar, evitînd — ceea ce lui Soames îi lipsea atît de mult în America — al patrulea perete. La prima coloană, Soames se opri. Lîngă pian, se găsea o lampă înaltă cu picior și abajur portocaliu, iar lumina ei cădea pe note, pe clape, pe obrajii și părul pianistei. *Ea* era ! Cu toate că se aștepta s-o vadă căruntă, părul ei, în care nu mai era nici un fir auriu de odinioară, îl impresionă în mod deosebit. Buclat, mătăsos și strălucitor, îi acoperea capul ca o cască de argint. Era Irene, în rochie de seară ; umerii, gîtul și brațele ei erau încă pline și minunate. Trupul ei se mlădia din șolduri, în ritmul muzicii. Rochia era de un verde-argintiu. Soames se opri în dosul coloanei, privind-o în timp ce-și acoperea fața cu mîna. Dacă cumva Irene întoarce capul ! Nu-și dădea seama ce simte, filmul amintirilor se desfășura prea iute. De cînd o văzuse prima dată în salonul din Bournemouth și pînă la ultima dată, în Galeria „Goupenor" — toate amintirile se redeșteptară cu căldura, răceala și amărăciunea lor ; îndelunga luptă a simțurilor, îndelunga înfrîngere a minții, îndelunga pasiune chinuitoare și înăbușirea ei în toropeală și indiferență. Stînd acolo, nu dorea de fel să-i vorbească și totuși, nu-și putea lua ochii de la ea. Deodată, pianul se opri : Irene se aplecă, închise notele și întinse mîna să stingă lampa. Chipul ei se afla în plină lumină, iar Soames, retrăgîndu-se, o văzu tot frumoasă, poate și mai frumoasă, puțin ostenită, așa încît ochii ei păreau și mai întunecați decît odinioară, mai mari și mai dulci sub genele încă negre. Și iarăși își zise : „Acolo șade o femeie pe care n-am cunoscut-o niciodată". Cu oarecare mînie, se retrase pînă n-o mai putu vedea. Oh ! Irene avea multe defecte, dar cel mai mare din toate a fost întotdeauna misterul

infernal ! Apoi, cu pași de pisică, se întoarse în apartamentul lor.

Se simțea ostenit de moarte ; intră în camera lui, se dezbrăcă iute și se vîrî în pat. Dorea din tot sufletul să fie pe vapor, sub drapel britanic. „Sînt bătrîn, își zise, bătrîn." America era prea tînără pentru el, prea plină de energie ea tindea spre țeluri pe care el nu le pricepea. Prin Orient, era cu totul altfel. Dar, la urma urmei, n-avea decît șaptezeci de ani. Tatăl său trăise nouăzeci ; bătrînul Jolyon, optzeci și cinci Timothy, o sută și cam așa toți cei din generația veche a neamului Forsyte. La șaptezeci de ani, *ei* nu jucau golf, și totuși, erau mai tineri, în orice caz mai tineri decît se simțea el în seara aceasta. Chipul femeii aceleia l-a... l-a !... Bătrîn !

„N-am de gînd să mă întorc acasă moșneag, își zise. Dacă am să mă simt ca acum, mă duc la un doctor, am să consult pe cineva" Există, în ziua de azi, un preparat din maimuță, cu care se fac injecții, dar n-ar vrea să încerce acest tratament. Auzi, de maimuță ! De ce nu de porc, sau de tigru ? Trebuie să se mențină încă vreo zece-cincisprezece ani ! Între timp, o să se vadă încotro merge Anglia. Pînă atunci, o sa se aleaga într-un fel sau altul și cu exproprierea capitalului. Va ști ce-i poate lăsa lui Fleur ; îl va vedea pe copilașul ei băiat mare și mergînd la școală, la nevoie, chiar la școala de stat ! La Eton ? Nu — tînărul Jolyon învățase acolo. La Winchester, școala familiei Mont ? Nu, va încerca să se opună, să nu meargă nici acolo. Harrow era la îndemînă, sau poate îl va da la școală unde învățase el, la Malbrough. Poate că o să apuce să-l vadă jucînd *cricket* pe terenul „Lord" Mai sînt cincisprezece ani pînă cînd Kit putea juca la „Lord" ! Iată un lucru pe care-l poți aștepta, un țel spre care poți tinde. Dacă n-ai avea ce aștepta, te-ai simți bătrîn ; și dacă te *simți* bătrîn, *ești* bătrîn și sfîrșitul nu se lasă mult așteptat. Ce bine se menține femeia aceea ! Ea ! El mai avea și tablourile de care trebuie să se ocupe mai serios. Galeria „Freer" ! Să le lase națiunii, pentru a-i păstra viu numele ! Era o mîngîiere ! Irene ! *Ea* nu va muri niciodată !

O dungă de lumină apăru pe pernă, lîngă ușă.

— Ai adormit, tată dragă ?

Era Fleur ; nu-l uitase, venise să vadă ce mai face !

— Cum te simți, scumpul meu ?

— Bine ostenit. Cum a fost opera ?

— Mediocră.

— Am spus să ne deştepte la şapte. Luăm micul dejun în tren.

Buzele lui Fleur îi atinseră fruntea. Dacă... dacă femeia aceea ar... dar nu, niciodată, de bunăvoie, n-a...

— Noapte bună, îi spuse. Somn uşor !

Dîra de lumină de pe perete se subţie şi dispăru ! Bine ! I se făcu somn. Dar în casa aceasta... Imagini... Imagini ! Trecute... prezente... la pian la marginea patului trec pe lîngă el... iar acolo, dincolo de el, femeia aceea mare, învăluită în bronz, ochii închişi, adîncită în eterna şi profunda... pro... Soames începu să sforăie uşor.

LINGURA DE ARGINT

PARTEA ÎNTÎI

PARTEA A DOUA

PARTEA A TREIA

Apărut 1972. Hîrtie tipar înalt A sat 84 63 g/m²
Coli editoriale 18,11. Coli de tipar 20.
C. Z. pentru bibliotecile mici 82—31=R

Tiparul executat sub comanda nr. 20.201 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii" Piața Scînteii 1, București Republica Socialistă România